

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
ПОЗНАНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
ТБІЛІСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНЕ ДЖАВАХІШВІЛІ (ГРУЗІЯ)
КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Б.П. ХАЗДЕУ (РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА)
КОМРАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА)
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІКИ ТА СТРУКТУРНИХ РЕФОРМ
МАРІУПОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ВІДДІЛЕННЯ У м. МАРІУПОЛЬ ДОНЕЦЬКОЇ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ПРОСТІР

МАТЕРІАЛИ

*III Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 25-річчю Маріупольського державного університету*

09 грудня 2016 р.

Рекомендовано до друку
кафедрою економіки та
міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного
університету
(протокол № 5 від 15.11.2016 р.)

Маріуполь, 2016

Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 09 грудня 2016 р.— Укл.: Чентуков Ю.І., Марена Т.В., Беззубченко О.А., Мітюшкіна Х.С., Захарова О.В., Ніколенко Т.І., Балабанова Н.В., Омельченко Г.П.; За заг. редакцією д.е.н., проф. Булатової О.В. — Маріуполь: МДУ, 2016. — 176 с.

Конференція присвячена проблемам активізації процесу інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір. В роботі конференції приймають участь відомі вчені, викладачі, фахівці-практики, аспіранти, магістранти та студенти.

Основні напрями роботи конференції:

- Розвиток інтеграційних процесів в умовах глобального середовища: політико-правовий аспект;
- Розвиток міжрегіональної взаємодії та транскордонного співробітництва в умовах інтеграційних пріоритетів;
- Особливості розвитку зовнішньоекономічних та політичних відносин країн в умовах глобалізації;
- Розвиток міжнародних фінансово-кредитних та валютних відносин в умовах глобалізації та участь країн на світовому фінансовому ринку;
- Інноваційно-інвестиційна діяльність країн у світових координатах розвитку;
- Проблеми міжгалузевої співпраці в умовах глобалізації;
- Забезпечення конкурентоспроможності галузей та регіонів національної економіки;
- Проблеми забезпечення сталого розвитку країн в контексті сучасних світових процесів.

Організаційний комітет конференції ставить перед собою такі задачі:

1. обмін практичними і теоретичними напрацюваннями учасників конференції у сфері вивчення особливостей інтеграції країн у систему світогосподарських зв'язків;
2. розробка напрямів розвитку міжнародних економічних відносин країн світу.

©Автори текстів, 2016 р.
© МДУ, 2016 р.

**Учасникам III Міжнародної науково-практичної конференції
«Особливості інтеграції країн у світовий економічний
та політико-правовий простір»,
присвяченої 25-річчю Маріупольського державного університету**

Шановні колеги, дорогі друзі!

Щиро та сердечно вітаю усіх вас із початком роботи III Міжнародної науково-практичної конференції «Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір»! Сьогоднішній науковий захід проводиться у особливий для нас рік, коли ми святкуємо 25-річний ювілей Маріупольського державного університету, який є ровесником незалежної України. Разом з нашою молодістю країною ми втілювали в життя ідеї становлення української державності, демократичних перетворень і реформ у економічній, політичній, правовій та інших сферах, інтеграції країни у світогосподарську систему.

Цілком і повністю підтримую ваше прагнення досліджувати актуальні питання розвитку інтеграційних процесів, зовнішньоекономічних та політичних відносин між країнами в умовах глобального середовища, розв'язання проблем сталого розвитку сучасного світового господарства, сприяння інноваційно-інвестиційному розвитку національних економік та активізації участі країн на світових фінансових ринках, забезпечення конкурентоспроможності галузей та регіонів національної економіки. Актуальність зазначених питань та важливість розв'язання окреслених проблем для будь-якої країни підтверджується інтернаціональним складом учасників конференції – відомих науковців та молодих учених, які представляють не тільки ВНЗ України, але й провідні університети Нової Зеландії, Грузії, Молдови та Польщі.

Сподіваюся, що обговорення доповідей на засіданнях секцій міжнародної конференції дасть змогу винайти оптимальні напрями розвитку національних економік в умовах глобалізації, виробити найбільш ефективні шляхи подолання економічних та політико-правових проблем інтеграції країн у світовий простір. Впевнений, що практичне застосування наукових напрацювань, представлених учасниками конференції, допоможе Україні зайняти гідне місце на світовому економічному та політико-правовому просторі.

Бажаю учасникам конференції налагодження корисних наукових та освітніх контактів, плідної творчої праці, цікавих дискусій, натхнення, міцного здоров'я, злагоди і добробуту!

З повагою,

ректор МДУ,
член-кореспондент НАПН України,
Почесний Генеральний консул
Республіки Кіпр в Маріуполі

проф. К.В.Балабанов

СЕКЦІЯ
РОЗВИТОК МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ

АЛЬОШИНА М.С.,
студентка III курсу
спеціальності «Міжнародні відносини»
Маріупольського державного університету

СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН БРІКС

БРІКС (англ. BRICS) - група з п'яти країн, що розвиваються над швидкими темпами: Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканський Республіка. Концепція БРІКС увійшла у глобальний інформаційний простір в 2001 році. Сформульована аналітиками банку «Голдман-сакс», вона була покликана пояснити виникнення і розвиток нових світових ринків, які представляються перспективними для майбутніх інвесторів. Через швидкий розвиток та великі розміри цих країн, за оцінками вони разом можуть досягти об'єднаного обсягу економіки сучасних розвинених країн вже в 2050 році.

Концепція БРІКС виникла як прогноз динаміки розвитку ринків.

Члени БРІКС характеризуються як країни що розвиваються найбільш швидко. Вигідне положення цим країнам забезпечує наявність у них великої кількості важливих для світової економіки ресурсів:

Бразилія - багата сільськогосподарською продукцією [1];

Росія - найбільший у світі експортер мінеральних ресурсів;

Індію - дешеві інтелектуальні ресурси;

Китай - власник дешевих трудових ресурсів;

Південно-Африканський республіка - природні ресурси.

Це головні ресурси, на які спираються економіки цих країн. Висока чисельність населення країн обумовлює дешевизну праці в них і, відповідно високі темпи економічного росту.

Але лише БРІКС одержав подальше життя в політичній реальності, хоча на перший погляд до цього не існувало традиційних передумов. Як представляється, їх об'єднало взаємне прагнення трансформувати економічне зростання у політичний вплив. Ключовим фактором стала спільність політичних інтересів, глобальних світових амбіцій у переломний етап світового розвитку. Всі вони: Росія, Китай, Індія, Бразилія, ПАР - шукають свою нову вагу у світових органах прийняття рішень.

Між країнами БРІКС сьогодні формується співробітництво. Хоча й неявно виражене, але формується як «антизахідне» з метою лобювання своїх інтересів у світі, де довгі роки провідну роль грали розвинені країни. Так як потенціал БРІКС дуже великий, з однієї сторони, в перспективі, в разі вироблення загальних принципів, ці країни здатні змінити глобальну розстановку сил і послабити американський вплив у світі. З іншого ж боку, слід пам'ятати, що економіки Китаю та Індії у значній мірі залежать від Сполучених Штатів і від взаємодії з ними у сфері політики і торгівлі. Велика кількість китайських, індійських і бразильських товарів і послуг поступає на американський ринок. Курсом американського долара прив'язані до США також фінансові механізми всіх держав БРІКС. Тому в рамках існуючої глобальної фінансової системи можливість створення нових резервних валют, і, тим більше, якоїсь наднаціональної валюти слабо реалізованими [2].

Стратегічні пропозиції країн БРІКС з реорганізації світової фінансової системи й світової економіки досить відомі. Вони були чітко позначені на саміті G20 у Лондоні, хоча Китай і Росія висловлювали їх більш рішуче, а Індія й Бразилія - більш обережно:

- регулювання й нагляд фінансових ринків в усьому світі;

- планомірний, поетапний вихід зі світового валютного режиму, у якому основною резервною валютою є долар США;
- реструктуризація МВФ і посилення ролі спеціальних прав запозичення (SDR) у якості перехідного резервного механізму;
- створення нової світової резервної валюти, у перспективі заснованої на "кошику" природних матеріалів і валют.

Країни БРІКС також досягли високого рівня згоди відносно стимулювання реальної економіки, зміцнення внутрішніх ринків і інвестицій в інфраструктуру. Те ж стосується торговельних і валютних відносин у форматі БРІКС і у відносинах цих країн із третіми сторонами. Планується розширення торгівлі й прискорення налагодження трансакцій у валютах країн БРІКС. Більше істотним є той факт, що країни БРІК не тільки обговорюють, але й впроваджують свої плани фінансової й економічної реформи. Нехай це відбувається не дуже помітно, але ці кроки, поступово міняють реальність світових фінансових і економічних відносин [4].

На частку країн БРІКС приходить 26 % території Землі, 42 % населення планети (2,83 млрд.) і 14,6 % світового ВВП. Бразилія, Росія, Індія, Китай та ПАР виробляють близько 40 % пшениці (понад 260 млн. т), 50 % свинини (більше 50 млн. т), більше 30 % м'яса птаха (понад 30 млн. т), 30 % яловичини (близько 20 млн. т) від загальносвітового показника.

Країни БРІКС щороку більше торгують між собою: товарообіг Китаю з Індією сягнув торік \$60 млрд. Бразилія стала основним постачальником сої та інших сировинних продуктів на китайський ринок.

Цілі організації БРІКС, задекларовані на саміті в Бразилії у 2010 р. наступні :

- протидія фінансовій кризі, зміцнення співробітництва, координації політики й політичного діалогу, що стосуються міжнародних економічних і фінансових питань;
- просування реформи міжнародних фінансових інститутів для того, щоб вони відбивали зміни у світовій економіці;
- більше прав і представництво в міжнародних фінансових інститутах країн з перехідною й економікою, що розвивається;
- зміцнення координації й співробітництва держав в енергетичній сферах, у тому числі між виробниками й споживачами енергії й державами транзиту;
- підтримка диверсифікованості енергетичних ресурсів і пропозицій енергоносіїв, включаючи поновлювану енергію, забезпечення безпеки маршрутів транзиту енергоносіїв, створення нової енергетичної інфраструктури й нових інвестицій в енергетику;

Країни БРІКС - Бразилія, Росія, Індія, Китай та ПАР - вважаються майбутніми наддержавами світової економіки. Втім, криза 2008-2010 рр. показала, що країни БРІК ще дуже далекі від того, щоб зайняти лідируючі позиції в світовій економіці і змінити індустриальні країни в ролі локомотива господарського розвитку в світі. Виявилося, що ці країни залежні від світової економіки і пов'язані фінансовими потоками з традиційними промисловими державами. Криза ж показала, що у країн БРІКС поки немає своїх власних високорозвинених фінансових ринків, які могли б дозволити просуватися зі своїми грошима в безпеці [3].

Кожна з країн БРІКС відчуває в даний час проблеми. В Бразилії зупинилося економічне зростання [1]. Росія дуже залежна від експорту сировини і не має власної конкурентоспроможної індустрії. Замкнутість індійської економіки долається повільніше, ніж на це розраховували інвестори. А Китай з його експортом чуйно реагує на економічну ситуацію в Європі і США. ПАР страждає від нестабільності навколишньої політичної ситуації в Африці. Тому експерти очікують, що в усіх країнах темпи економічного зростання будуть дещо нижчими, ніж досі.

На сьогоднішній день сама концепція організації недостатньо зрозуміла. Незважаючи на ряд успіхів, до цих пір не зовсім ясно, чи є БРІКС переважно економічною, чи політичною організацією. Союз повинен допомогти країнам-членам в координації макроекономічної політики, посиленні впливу на глобальні економічні процеси та виробленні спільних підходів до вирішення глобальних проблем

Зауважимо, що досі найчіткіше висловленою спільною вимогою БРІКС залишається заклик до реформування світового фінансового порядку, в якому й далі ключову роль відіграють Захід і американський долар як світова резервна валют [4].

Література:

1. Бразилия – восходящий центр экономического и политического влияния [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ozon.ru/context/detail/id/7438684/>.
2. БРИК бросает вызов США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rg.ru/gazeta/2007/06/27.html>
3. БРИКС и ее влияние на многополярный мир [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://inosmi.ru/world/20140811/222300359.html>
4. БРИК как новая форма многосторонней дипломатии // М.: Международная жизнь, 2010г. – С. 8-10.
5. Киссинджер Г. Дипломатия [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.e-reading.club/book.php?book=1016921>

БЕЗЗУБЧЕНКО О.А.,
к.е.н., доцент кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Складнощі у розвитку інституту міжрегіональної співпраці регіонів різних країн пов'язані з функціонуванням різних моделей взаємодії органів влади країни з регіональними та одночасним недоліком у вивченні інститутів і механізмів міжрегіональної співпраці. Регіони будь якої країни, мають певний соціально-економічний потенціал, що пояснює їх активну участь у міжрегіональному співробітництві, яке реалізується в умовах зростаючої глобалізації та світової взаємозалежності, а також в умовах міжнародного поділу праці. [1]

З огляду на те, що міжрегіональне співробітництво може реалізовуватися у різних формах: за участю та без участі органів влади та самоврядування. В обох випадках на органи влади та самоврядування покладено завдання по створенню як відповідного інституційного забезпечення, так сприятливих економічних умов щодо підбору контрагентів, просування товарів на ринку (як внутрішньому так і зовнішньому), надання інформаційної, консультаційної допомоги у виробничій, маркетинговій, інвестиційній діяльності суб'єктів, що здійснюють міжрегіональне співробітництво. [2, с. 109].

Визначення чинників, що впливають на розвиток та реалізацію міжрегіонального співробітництва залежить не тільки від форм реалізації, а й від регіонів між якими воно відбувається. Оскільки це можуть бути взаємоузгоджені дії спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, мінімум двох регіонів, або декількох, як всередині країни так і за її межами. [1]. Аналіз досліджень, щодо визначення чинників впливу на розвиток міжрегіонального співробітництва дозволяє виділити наступні: інформаційні, економічні, ресурсні, соціальні, політичні, технологічні, інноваційні, інвестиційні, інфраструктурні.

Міжрегіональний розвиток відбувається в умовах реалізації інтеграційної стратегії України і стикається з проблемами диспропорцій у торгівлі як між регіонами всередині країни так і з іншими країнами, низької інвестиційної активності та наукоємності проектів, що реалізуються. Міжрегіональне співробітництво сприяє поглибленню інтеграційних процесів,

тому важливо досліджувати й фактори економічного зростання регіонів, ступінь відкритості економіки, її конкурентоспроможність.

Значна кількість дослідників свідчить, що характеристиками міжрегіонального співробітництва є взаємоузгодженість, зрощення та взаємовигідність зв'язків, що є властивостями синергетики. Тому, слід зазначити, що визначальним фактором міжрегіонального співробітництва буде також синергетичний ефект. Синергія (від грец. *synergos* – діяти разом) це зростання ефективності діяльності в результаті з'єднання, інтеграції окремих частин у єдину систему. За останніми дослідженнями вчених здатність до синергетизму є фундаментальною властивістю природи і притаманна кожній її матеріальній сутності [3, с. 26]. Саме синергетика може стати адекватним інструментом для аналізу складних інтеграційних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві та економіці [4].

Проте, окрім традиційних вищезазначених, треба виділити й специфічні, що є індивідуальними для кожної моделі міжрегіонального співробітництва (утворення, чи системи). Важливим виявляється й те, що зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на процес реалізації міжрегіонального співробітництва є взаємозалежними, що вимагає досліджувати не окремий вплив кожного чинника а комплексний у вигляді певної системи. Ще одним вагомим аспектом є різний ступінь та рівень дії кожного чинника, що може носити стійкий, циклічний, стимулюючий, функціональний, керований та часовий характер впливу на розвиток міжрегіонального співробітництва [4].

Таким чином, формування системи чинників впливу на розвиток і реалізацію міжрегіонального співробітництва – це складний, багатоетапний процес, що має носити комплексний характер, для надання можливості врахування всіх особливостей для стимулювання їх позитивного впливу й мінімізацію - негативного.

Література:

1. Беззубченко О.А. Міжрегіональне співробітництво: сутність, форми та процес реалізації / О.А. Беззубченко//Вісник Маріупольського державного університету Серія: Економіка. Вип. 9., С 96-102.
2. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія./Н. Мікула/ – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
3. Хакен Г. Тайны природы. Синергетика: наука о взаимодействии / Герман Хакен. — Москва—Ижевск : Институт компьютерных исследований, 2003. — 320 с.
4. Климович О. Організаційно-економічне забезпечення міжрегіонального співробітництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://luts-ntu.com.ua/sites/default/files/disertaciya.pdf>

БЕРЕЗІНА А.Г.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»
Маріупольського державного університету

ІНДИКАТОРИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Міжнародна конкурентоспроможність - здатність країни використовувати національний економічний, соціальний, культурний потенціал для забезпечення технологічної та структурної модернізації виробництва, стійкого економічного зростання, підвищення рівня життя свого населення і успішного просування національної продукції і послуг на світові ринки.

Факторами конкурентоспроможного розвитку національної економіки є: орієнтація державної політики на консолідацію суб'єктів економічних відносин; ефективна реалізація економічного інструментарію державного регулювання економіки; адаптація міжнародних правових норм конкурентного права до національних умов; активізація інструментарію інноваційної політики; реалізація політики інтелектуалізації соціально-економічного розвитку, яка сьогодні є джерелом економіки знань і формує конкурентні переваги на перспективу [2].

З урахуванням класифікації методів оцінки конкурентоспроможності виділяються дві групи індексів. Першу групу складають індекси оцінки загальної конкурентоспроможності країни або регіону. До них відносять індекси розроблені Інститутом менеджменту та розвитку (Лозана, Швейцарія) та Світовим економічним форумом (Давос, Швейцарія).

Оцінювання конкурентоспроможності країни Інститутом менеджменту та розвитку, яке проходить щорічно з 1989 року, передбачає визначення параметрів більше ніж за 321 критерієм і використання інформації 52 дослідницьких інститутів світу, які є партнерами IMD. Інститут використовує наступні показники, які застосовуються в процесі оцінювання: ефективність бізнесу, стан економіки, стан інфраструктури, ефективність уряду.

Методика розроблена Світовим економічним форумом представлена двома індексами, на основі яких складають рейтинги країн: Індекс глобальної конкурентоспроможності і Індекс конкурентоспроможності бізнесу. Основним засобом узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн є Індекс глобальної конкурентоспроможності вперше опублікований в 2004 році. Показник відображає сукупність всіх головних підсумкових індикаторів-вимірників стану національної економіки в певний часовий період. Він складається з 12 факторів : якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічний рівень, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компаній та інноваційний потенціал [4].

Також до першої групи методів оцінки конкурентоспроможності можна віднести праці Асоціації R. Huggins. Вона була заснована у 2007 році професором Роберт Хаггінс з Кардіфського університету та доктором Хіро Ізуші з Бізнес школи Естон. Їхня програма конкурентоспроможності заснована на аналізі трьох ключових підкомпонентів - знання, продуктивність та стійкість конкурентоспроможності, в тому числі: розвиток бізнесу, освіта та навчання, мережі, інновації та технології, зв'язок, роль державних фінансів, венчурний капітал, кваліфіковану робочу силу. Їхні праці у першу чергу зосереджені на конкурентоспроможності Великобританії та Європейського регіону [5].

Оцінкою міжнародної конкурентоспроможності займається і Всесвітній банк. Він оцінює конкурентоспроможність країни за 9 критеріями (сума може скласти максимально 100 балів): політичний ризик, економічні перспективи, зовнішня заборгованість, борг в зв'язку з дефолтом або реструктуризацією боргу, доступ до банківських ресурсів, доступ до ринків капіталу, надання форфейтингових послуг.

До другої групи відносять індекси оцінки часткової конкурентоспроможності країни або регіону. Найбільш відомі індекс економічної волі і прозорий міжнародний індекс сприйняття корупції. Вони лише частково оцінюють конкурентоспроможність країни або регіону.

Згідно Світовому економічному форуму Глобальний індекс конкурентоспроможності країн ЄС має наступний вигляд. Показник склав 5,6 балів у Нідерландах, 5,6 у Німеччині, 5,5 у Швеції, 5,4 в Фінляндії, і 5,5 у Великобританії. Найменшу кількість балів мають наступні країни: Хорватія – 4,1, Греція – 4, Румунія 4,3, Кіпр – 4, Угорщина – 4,2. Тож в відповідності до Глобального індексу конкурентоспроможності у 2016-2017 роках ці країни були визначені найменш конкурентоспроможними. Середній показник Європейського Союзу склав 4,8 балів.

Серед країн Європейського союзу є країни, що займають значні місця у рейтингу не тільки серед країн Європи, але і серед країн світу. Нідерланди займають 4 місце, Німеччина –

5, Швеція і Великобританія займають 6 і 7 місця відповідно. Найменш високі позиції посіли Греція, Кіпр та Хорватія. Вони займають 86, 83, 74 місця відповідно.

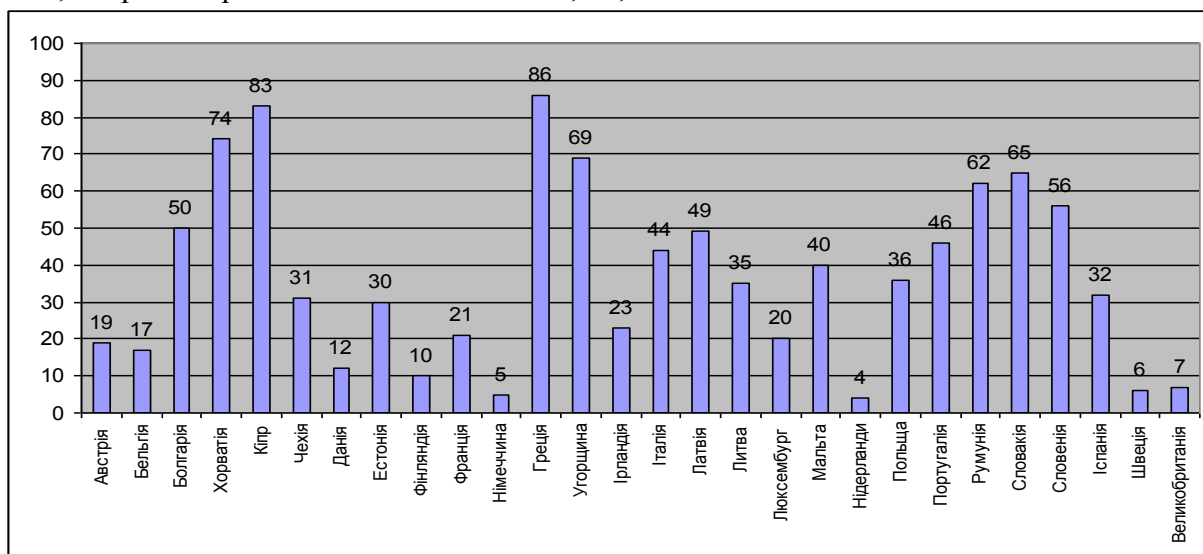

Рис 1. Місце країн ЄС у світовому рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності 2016-2017 р.

Всі фактори, за допомогою яких розраховується Глобальний індекс конкурентної спроможності, поділяються на 3 групи. При цьому кожна група має свою частку впливу на показник. У середньому показники Європейського союзу значно вищі ніж показники у світі. Тож країни ЄС є найбільш конкурентоспроможні серед усіх країн світу.

Таблиця 1

Структура Глобального індексу конкурентоспроможності у 2016-2017 р. по групах індикаторів

Показник і його частка у ГІК	Середній показник у світі	Середній показник у ЄС	Країна ЄС з найвищим показником	Значення показнику	Країна ЄС з найнижчим показником	Значення показнику
Базові вимоги (40.0%)	4,60	5,27	Швеція	6,1	Греція	4,4
Підсилювачі ефективності (50.0%)	4,16	4,75	Великобританія	5,6	Хорватія, Кіпр, Греція	4,1
Інновації та досвід (10.0%)	3,81	4,41	Німеччина	5,6	Румунія	3,3

Згідно структури глобального індексу конкурентоспроможності країн ЄС найбільша вага балів приходить на здоров'я та початкову освіту, що у середньому по країнах Європейського союзу склали 6,3 балів, технологічне оснащення – 5,5, вищу освіту та кваліфікацію – 5,2, макроекономічне середовище – 5,1 та інфраструктура, що склала 5 балів. Показник інновації у середньому в Європейському регіоні склав 4,1 балів, розвиток фінансового ринку – 4,2, а розмір ринку 4,3 балів. Тож ці критерії є найменш значними у конкурентоспроможності країн ЄС. Необхідно відзначити, що такі низькі показники склалися завдяки найменш розвинутим країнам Європейського союзу.

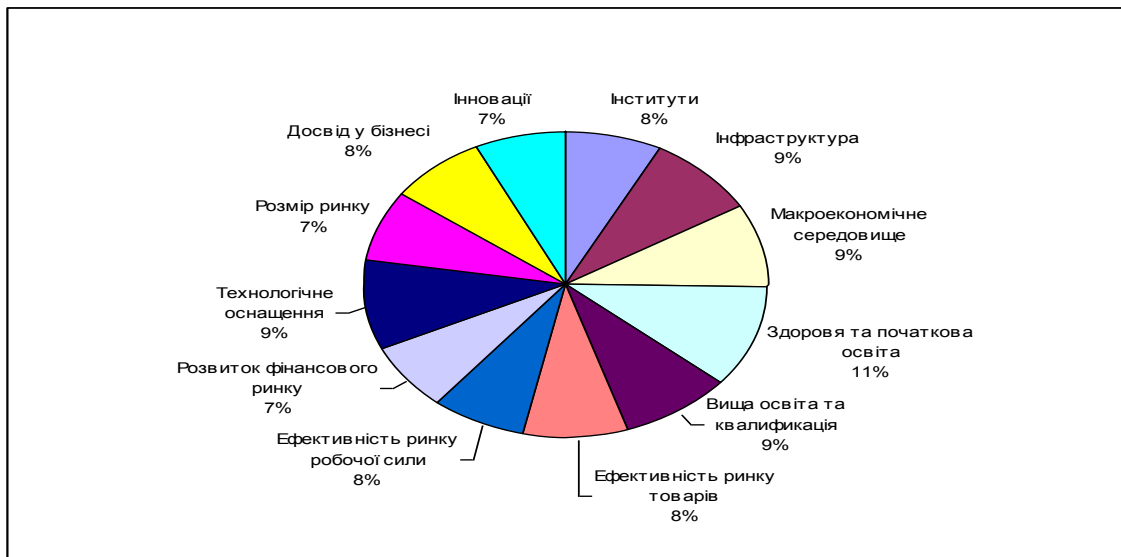

Рис 2. Структура глобального індексу конкурентоспроможності країн ЄС у 2016-2017 рр., %

Європейська політика приділяє велику увагу конкурентоспроможності. Політика ЄС побудована у вигляді викликів, що інтеграційному угрупованню необхідно подалати. Станом на 2016 рік до викликів було віднесено: відтворення багатства (ВВП, торгівля, зайнятість), створення інновацій і їх освоєння, якість трудового капіталу (кваліфікація, знання), підвищення ефективності інфраструктури (транспорт, енергія, телекомунікації, вода і відходи), продуктивність фінансового сектору (допомога розпочати і подальша підтримка бізнесу, особливо малого та середнього), підтримка ефективності інститутів та ринку.

Література:

1. Відновлення конкурентоспроможності ЄС. Офіційний веб-сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу http://www.eib.org/attachments/efs/restoring_eu_competitiveness_en.pdf
2. Мельник А.Ф. Національна економіка : навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович ; за ред. А.Ф. Мельник. — К.: Знання, 2011. - 463 с.
3. Світовий економічний форум. Офіційний веб-сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу <https://www.weforum.org/>
4. Хасбулатов Р.І. Світова економіка: підручник./ Р.І. Хасбулатов — М.: Юрайт, 2015. — 884 с.
5. Центр міжнародної конкурентоспроможності. Офіційний веб-сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу <http://www.cforic.org/index.php/>

BULATOVA O.V.,
Doctor of Economic Sciences, Professor
First Vice Rector
Mariupol State University

THE PARADIGM OF REGIONAL DEVELOPMENT

The backgrounds of regionalism appeared in the XVIII century and were focused on regional priorities, as opposed to the tendencies of political unity, unification and centralization that were inherent in capitalism and “lived” in the ideas of people who occupied the particular territory which was a place of their residence and that ideas concerned identity, certain traditions, cultural heritage, etc [1].

In XX century the advanced globalization managed to spread the political, economic, social and cultural movement against the unification of social life in various aspects as well as in the form of a project, which is created by one or more countries focused on the reorganization of certain region within the paradigm of economic and political dependence [2]. This notion is also related to the definition of regionalism given by UNCTAD which defines it as a demonstration of political integration that provides formal mechanisms for economic cooperation [3].

In terms of determining an initiator of regionalism one can single out two stages (waves) in the evolution of this process [4, 5]. The first wave of regionalism was initiated by the center and for the periphery and directed from the center to the periphery (downwards) in order to find a *regional solution*. This line of the regionalism development is caused by the need for national and cultural autonomy and the search for more effective model of regional development which will provide that the center grants more rights to assign some powers to regional communities for more active regional policy. The second wave of regionalism (1980-ies) has witnessed the uprising of the upward regionalism initiative i.e. on the contrary, local initiative, like regional elites movement aimed at strengthening the role of regions, has been reinforced. This means that if at the first stage of international economic integration the leading role in forming the integration associations is played by the state, the second stage of regionalism differs by much greater role played by capital and international companies.

Rapid development of regionalization processes in the second half of the twentieth century contributed to the development of new regional theories that touched upon various aspects of regional development and were a scientific and methodological framework for further research in the field of regional economy, regionalization, regionalism, regional studies etc. The paradigm of global development incited further survey and research work on the topic of interaction between different levels of globalization, regionalization (localization), design of conceptions of urban and regional growth, regional planning, regional competition.

In order to establish the right balance between functionality and territory, B. Hettne suggests making concerted efforts from a group of countries within a geographical region to increase the efficiency of the total regional economy and to improve its position in the world economy. The expansion of the sphere of influence of regionalism that goes beyond just trading relations (as it was typical of the *old regionalism*) will enhance the development of all countries both Southern and Northern, which are equally influenced by the deepening of globalization (*new regionalism*). It is achieved through the following advantages [6]:

- sufficient achievements, which are based on the cooperation between states in order to address common challenges which allows to extend the range of activity;
- ensuring a viable economy based on a model of sustainable development;
- focus on achieving sustainability as the ability to resist the exogenous shocks;
- protection of structural positions and market access, effective combination of influence on raw material prices;
- ensuring social stability through the inclusion of social security issues in regional projects implemented through the joint efforts;
- more efficient resource management, also through the development of environmental cooperation.

New regionalism differs in the following aspects: 1) it is developing within a multipolar system and represents a process that occurs spontaneously or within a certain region (the development of integration processes dominated by the private sector initiative, i.e. corporate integration), includes non-economic aspects, thus leads to strengthening regional identity, a so-called extended nationalism which is less inward-oriented than the world economy is highly interdependent (an open regionalism), and contributes to the greater cooperation than cooperation between countries.

The concept of *new regionalism* has become a scientific ground for European integration processes development and the creation of Europe of regions (M. Kiting, B. Hettne etc.) [7]. Its core is a mechanism of balanced use of the internal potential of regions which ensures their competitiveness. The process of strengthening intrastate and interstate regions is a complementary

one which does not contradict supranational aspects of globalization and European integration [8]. In order to establish the right balance between functionality and territory B. Hettne suggests making concerted efforts from a group of countries within a geographical region to increase the region to increase the efficiency of the total regional economy and to improve its complementarity etc [9].

Comparison of the features of old and new regionalism given in Table 1 shows that new regionalism consists of totally new components which in their turn represent a deeper form of integration, since its development provides the liberalization of financial and foreign direct investment flows through the conclusion of certain investment agreements with the integrated countries; liberalization of the employee turnover under the terms of regional trade agreements; harmonization of trade and economic policy (both internal and external); harmonization of macroeconomic policy (fiscal/ monetary/exchange policy etc.); the formation of corresponding institutions that ensure the development of integration cooperation; infrastructure development (i.e. communications and transport infrastructure); harmonization of legislation (trade, antitrust, financial, labor, etc.).

Table 1

Comparison of the main features of the old paradigm and new paradigm of regional economic integration

Classificatory feature	Classic paradigm (old regionalism)	New paradigm (new regionalism)
Conceptual framework of each paradigm		
<i>Historical period of development</i>	XIX century- 1980-ies	1990-ties.- early XXI cent.
<i>Exponents</i>	J.Thünen, A.Weber, A.Lösch, W.Izard	M.Kiting, D.Rodrick, M.Storper, B.Hettne
<i>Object of research</i>	Regional integration of countries with symmetrical level of development which also are located in the same region	Regional integration of countries with asymmetrical level of development which are not necessarily located in the same region
<i>Methodological framework</i>	Neoliberalism	Institutionalism and economic synergy
Regional integration mechanism		
<i>Levels and ways of implementation</i>	Two-level process initiated by the “top”	Multi-level process initiated by the “bottom”
<i>Type of integrative development</i>	Formal integration (i.e. state institutions initiative)	Corporate integration (private sector initiative)
<i>Definition of security system</i>	Including sovereign states	Including sovereign states as well as regional and non-governmental actors
<i>Subjects of regional integration and nature of their interaction</i>	Envisages the participation of states with developing integrative interaction between them (formalized nature)	Envisages both: participation of states and non-governmental and supranational actors (relations less formal)
<i>Institutional forms of integrative interaction</i>	Customs union, co-market	Preferential trade zone, Free trade zone
<i>Countries engaged in regional integration</i>	Active participation of developed countries and passive participation of developing countries	Active participation of countries regardless the social and economic development level
<i>Geopolitical conditions</i>	Bipolarity	Multipolarity
Regional integration strategy and regional policy strategy		
<i>The nature of regional integration strategy</i>	Introversive nature of economic development (a concept of endogenous development)	Extroversive nature of economic development (open regionalism)
<i>Object of regional policy</i>	Narrower range of issues which concern the regional development (predominance of political issues)	Complex approach to the multivariate solution of the regional development problems
<i>Mechanism for the implementation of the regional policy</i>	Centralized with a distinct top-down hierarchy	Decentralized with developing autonomy and broadening powers at the local level
<i>Orientation of the regional policy</i>	The protection of the identity and immunity protection of an economic structure of the region	The identity potential development together with economic development factors

Unlike the old regionalism, the new one is a multidimensional process of regional integration which embraces economic, political, social and cultural aspects and are aimed at establishing control over a territory and identity connection (regional civil society), which is related to deeper integration [10,11].

Thus, these types of regions are the heart of the new regionalism which provides that nation-states are no longer the one-and-only actors that predetermine the conditions of integrative cooperation. And while the old regionalism was aimed at completing well-defined functional tasks in the field of economy or security, the "new" regionalism was more multidimensional. And therefore, it is the new regionalism that is designed to address the issues of maximized exploit of advantages of the global market through the establishment of new organizational forms of regional integration. The new regionalism helps transforming the global system, as it contributes to the deeper integration which allows different national policies not only to adjust and to harmonize, but also to decrease the number of forms of government intervention.

References:

1. Mazur S.A. Significance of an economic region in the spatial adjustment of a national economy / S.A. Mazur // *Productive forces and regional economy: scientific journal*. – Kyiv: Council for Research of Productive Forces of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine, 2008. – Part 1. – P. 261-264.
2. Payne A. Introduction: the Political Economy // *Regionalism and World Order* / A. Payne, A. Gamble. – Macmillan, London, 1996. – p.2.
3. Trade and Development Report 2007. Regional Cooperation for Development. – New York and Geneva: UNITED NATIONS, 2007. – 195p.
4. Gunnarsson M. Regionalism and security – two concept in the wind of change [Electronic resource] / M. Gunnarsson. – URL: http://www.umu.se/cerum/publikationer/pdfs/NSB_1_00_6_1.pdf.
5. Hill Hal. ASEAN Economic Integration: Features, Fulfillments, Failures and the Future [Electronic resource] / Hal Hill and Jayant Menon // *ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration*. – 2010. – No. 69. – 38p. – URL: <http://www.adb.org/documents/Papers/Regional-Economic-Integration/WP69-Hill-Menon-ASEAN-Economic-Integration.pdf>.
6. Hettne B. Regionalism, Security and Development: A Comparative Perspective/ B. Hettne // *Comparing Regionalisms. Implications for Global Development* / B. Hettne, A. Inotai, O. Sunkel. – Palgrave Macmillan, 2001. – pp. 1-54.
7. Kiting M. New regionalism in Western Europe [E-resource] / M. Kiting // *Logos*. – 2003. – №6 (40). – P.67-116. – Mode of access to the article: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/40/07.pdf>.
8. Kiting M. New regionalism as an opportunity [E-resource] / M. Kiting // *Russia in the global policy*. – 2008. – №4. – Mode of access to the article: <http://www.globalaffairs.ru/numbers/33/9979.html>.
9. Hettne B. Regionalism, Security and Development: A Comparative Perspective/ B. Hettne // *Comparing Regionalisms. Implications for Global Development* / B. Hettne, A. Inotai, O. Sunkel. – Palgrave Macmillan, 2001. – pp. 1-54.
10. Hettne B. Globalism and New Regionalism/ Hettne Björn, Inotai András and Sunkel Osvaldo. – New York: Macmillan, 1999. – 308p.
11. Bhagwati J. The dangerous drift to preferential trade agreements / J. Bhagwati, A. Krueger. – Washington, D.C.: AEI Press, 1995. – 43p.

РОЗВИТОК НАФТА В СИСТЕМІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Сучасний розвиток системи світових господарських зв'язків значною мірою визначається інтеграційними процесами, які інтенсивно розвиваються у всіх регіонах світу. Інтернаціоналізація економічних відносин зумовила розвиток регіональної економічної інтеграції як складного процесу, до якого залучено країни з різним рівнем економічного розвитку. Розвиток економічних зв'язків на основі регіональної інтеграції є характерним для Північноамериканського регіону, в результаті чого США, Канадою та Мексикою було утворено Північноамериканську зону вільної торгівлі (НАФТА).

Специфікою інтеграційного об'єднання НАФТА є те, на відміну від ЄС і АТЕС, є тільки один центр економічної сили – США, чия економіка у декілька разів перевершує Канаду і Мексику разом узяті. Ця моноцентричність полегшує управління (країна-лідер легко може нав'язати свої рішення більш слабим партнерам), але одночасно створює середовище потенційних конфліктів (партнери США можуть виявитися незадоволеними своїм підлеглим положенням). Крім того, інтеграція виявляється однобокою: Канада і Мексика тісно інтегрована з США, але не один з одним.

Аналіз економічних показників розвитку інтеграційного об'єднання дозволив визначити, що питома вага НАФТА у світовому ВВП поступово скорочується і досягла на початок 2014 року 26%, хоча у 2000 році вона складала більш, ніж третину світового ВВП (табл.1).

Таблиця 1

Зміна питомої ваги окремих інтеграційних об'єднань у світовому виробництві, торгівлі та інвестуванні, %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Експорт товарів та послуг										
АСЕАН	21,95	22,36	22,61	22,42	23,62	25,36	24,67	25,30	25,21	25,82
ЕС-28	38,72	37,98	38,21	36,88	36,69	33,92	33,17	31,54	32,39	32,38
МЕРКОСУР	2,11	2,09	2,10	2,33	2,20	2,27	2,44	2,36	2,26	2,07
НАФТА	14,14	13,82	13,24	12,68	12,80	12,88	12,45	12,89	12,80	13,14
інші	23,08	23,75	23,84	25,69	24,69	25,57	27,27	27,90	27,34	26,60

В цілому НАФТА характеризується тенденцією до розвитку у макроекономічному середовищі, та водночас демонструє уповільнення росту. Слід зазначити про те, що в інтеграційному об'єднанні висока доля внутрішньорегіональної торгівлі на яку приходить більше ніж 50%. Імпорт товарів і послуг покриває експорт, але така ситуація залишається завдяки регіональному лідеру США на яку приходить більше ніж 65% усієї імпортової діяльності у об'єднанні.

Як ми бачимо з рис.1., близько 50% експорту НАФТА приходить на внутрішню торгівлю, що говорить про відносну самостійність інтеграційного об'єднання. На другому місці за обсягами експорту є Азійський регіон, на який приходить 25%, що обумовлено тісним співробітництвом країни-лідера НАФТА – США та КНР. Третім стратегічним партнером є ЄС, на який у структурі експорту приходить 17%.

Незважаючи на нинішню орієнтацію торговельної політики НАФТА переважно на країни Азійсько-Тихоокеанського регіону та ЄС, кожного року росте взаємодія з країнами Близького Сходу та Африки, на які в середньому за три аналізовані роки приходить 6% та 2% відповідно.

Рис.1. Географічна структура експорту НАФТА за 2005, 2007, 2014 рр. (%)

Індекс концентрації експорту показує, наскільки широкий спектр товарів експортує країна. У НАФТА цей показник збільшується, що говорить про розширення категорій товарів, які експортує інтеграційне об'єднання.

В 2014 р. індекс концентрації експорту становив 0,0881. У той же час індекс диверсифікації експорту показує відхилення товарної структури експорту країни від структури світового експорту. У НАФТА цей показник досить низький – 0,1916 у 2011 р., що означає, що експорт майже не відхиляється від товарної структури світового експорту (рис.2).

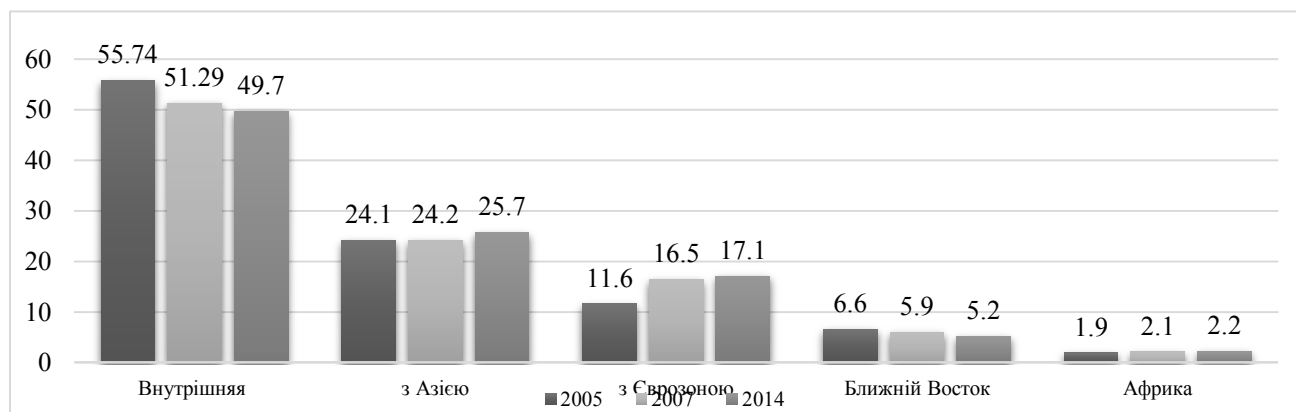

Рис.2. Концентрація і диверсифікація індексів експорту по країнах, 1995-2014 рр.

Індекс концентрації імпорту показує, наскільки широкий спектр товарів імпортує країна. У НАФТА цей показник дуже низький – усього лише 0,092 у 2014 р., що свідчить про вузьку номенклатуру товарного імпорту. Індекс диверсифікації імпорту показує відхилення товарної структури імпорту країни від структури світового імпорту. В 2014 р. цей індекс склав 0,161. Це означає, що імпорт товарів у НАФТА незначною мірою відхиляється від структури світового імпорту (рис.3).

Не дивлячись на скорочення долі НАФТА у світі, вона залишається другим світовим експортером та імпортером після ЄС. За період 1995-2002 роки прослідковується динаміка стабільного економічного зростання, після цього слідує економічні потрясіння, зумовлені багатьма факторами, що призводить до завершення процесу формування торгового інтеграційного блоку.

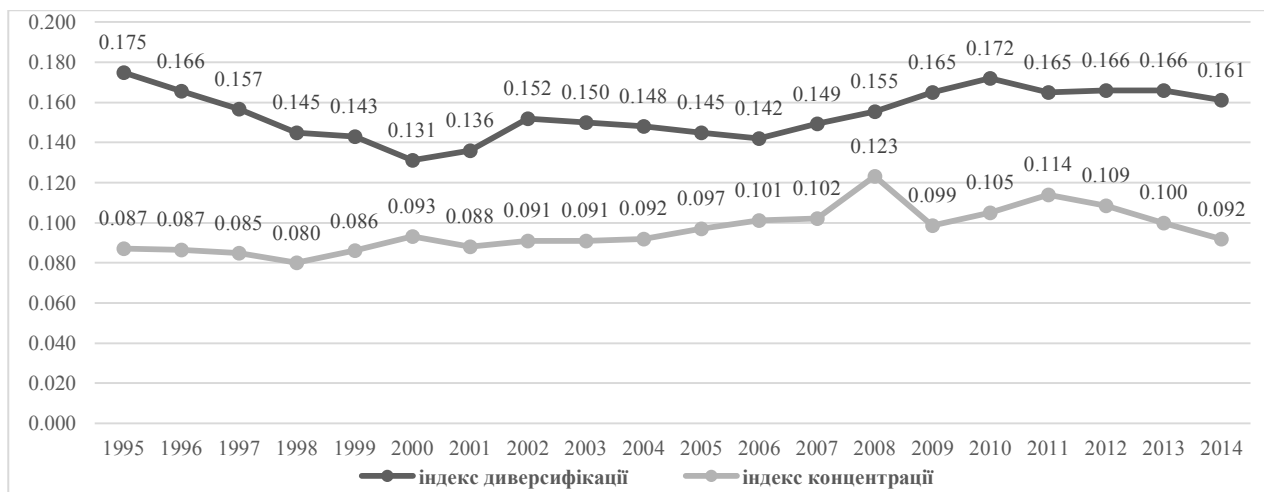

Рис.3. Концентрація і диверсифікація індексів імпорту по країнах, 1995-2014 рр.

Отже, особливістю даного інтеграційного угруповання є те, що НАФТА стала першою угодою, яка об'єднала в один інтеграційний блок на рівноправній основі дві високорозвинені держави і країну, що розвивається, а також те, що провідна роль в розвитку інтеграції в регіоні належить саме США. Проте країни НАФТА володіють могутнім економічним потенціалом. Економіка країн-членів даного угруповання характеризується сталою тенденцією росту (окрім 2001, 2009 рр.). Основоположними в розвитку північноамериканського регіону є торгово-економічні відносини. Створення ЗВТ сприяло не тільки зовнішній, але й внутрішньорегіональній торгівлі. В цілому ж НАФТА показує баланс між зовнішньо- та внутрішньорегіональною торгівлею. Основними партнерами як в експорті, так і імпорті товарів та послуг є країни ЄС, Китай, Японія, Корея, країни АСЕАН, Австралія, країни Латинської Америки та Карибського басейну.

Література:

1. Булатова О.В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: [монографія] / Олена Валеріївна Булатова. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 386 с.
2. Деркач Т.В. Особливості економічної інтеграції країн-членів НАФТА: [Електронний ресурс] / Т. В. Деркач. – Режим доступу до статті: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/2010_4/4_5.pdf
3. Місяць Т. Інтеграційні процеси в умовах світового глобального розвитку: [Електронний ресурс] / Т. Місяць. – Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2009_3/21.pdf
4. Терехов Є.М. Регіоналізація та глобалізація економічних світогосподарських відносин: [Електронний ресурс] / Є.М. Терехов. – Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca_Ekon/2011_34/51.pdf
5. UnctadStat – Statistical database: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалу: http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en
6. North American Free Trade Agreement (NAFTA)_Office of the United States trade Representative: Executive office of the president: [Електронний ресурс]. - Режим доступу до веб-сайту: <http://www.ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/north-american-free-trade-agreement-nafta>
7. International Trade Centre_Trade Statistics: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до веб-сайту: <http://www.intracen.org/trade-support/trade-statistics/>

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНА ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Визначення поняття «регіоналізація» невід’ємне від визначення територіального об’єкту дослідження: певного регіону світу або частин окремої країни. Багатозначність регіону визначає багатообразність його визначень. В широкому сенсі під «регіоном» розуміється ландшафтний, економічний, культурний, політичний, геополітичний та ін. простір. З огляду на тенденції сучасних світових процесів поняття регіону базується на уявленнях про території, що сформувались у вигляді політико-економічних підсистем, що опосередковують розвиток глобалізації [6]. Як елемент глобального соціуму регіон має властивості до інтеграції, розмежування, розподілу, участі в глобальних взаємозалежностях. Тобто, «природні» властивості регіону дозволяють бачити в ньому або елемент посилення, або послаблення політичної влади акторів міжнародних процесів [5]

При розгляданні процесу регіоналізації під регіоном розуміють спільну територію країн, охоплених процесом інтеграції, при визначенні транскордонного співробітництва регіон – це сукупність прикордонних територій, охоплених, транскордонним співробітництвом.

Отже, поняття «регіональний» в даній роботі означає не просто географічні межі тої чи іншої організації, об’єднання, співробітництва. Мається на увазі регіональна спільність, що склалася історично та обумовлює схожість економіко-географічних та господарсько-культурних комплексів, демографічних структур, етнічної історії та ін. Ця спільність створює об’єктивні можливості для формування адекватних часу крупних політико-економічних утворень, які, використовуючи багатообразні переваги «економіки масштабу», вже набувають ознак міжнародних акторів на світовій арені.

Згідно з різними розуміннями поняття «регіон» та його масштабів, відмічають, що процеси регіоналізації одночасно активізувались на декількох рівнях: макрорівні, мезорівні та мікрорівні [5].

На макрорівні регіоналізація проявляється, з одного боку, у прагненні локальних спільнот зберегти себе від експансії ззовні. З іншого боку, регіоналізація на макрорівні проявляється в тому, що постіндустріальні країни як ініціатори глобалізму самі становляться на шляху регіоналізації, створюючи все більш замкнуті та самодостатні системи. Це демонструється замкненням більшості інвестиційних потоків в межах постіндустріальної системи. Розвинуті країни зацікавлені в збереженні та підтримці власної стабільності та незалежності.

На мезорівні регіоналізація носить наддержавний характер та характеризується прагненням до інтеграції окремих територій (наприклад, Європейський Союз, Азіатсько-тихоокеанський регіон і т.д.).

На мікрорівні процеси регіоналізації розвернулись всередині національних держав. В цьому регіоналізація зв’язана з посиленням особливостей економічного або політичного розвитку тих чи інших територіальних спільнот всередині країни, їх прагненням до культурної незалежності, а, іноді, і до сепаратизму [5].

У відношенні практичного втілення регіоналізації і точного визначення цього терміну існує декілька поглядів [7, 8]:

1. з одного боку регіоналізація розглядається як процес, ідентичний інтеграції і для повного відображення даного явища визначається як «економічна регіональна інтеграція», під якою мається на увазі процес економічної взаємодії країн, що приводить до зближення господарських механізмів, що приймає форму міждержавних угод і узгоджено регульовану

національними чи міждержавними органами спільну стратегію. Одним з різновидів цього визначення є поняття регіоналізації як інтеграції локальних спільнот [5];

2. з іншого боку регіоналізація характеризується як база для міжнародної економічної інтеграції (у даному випадку інтеграція означає процес зрощення економік сусідніх країн у єдиний господарський комплекс на основі глибоких і стійких економічних зв'язків).

У той же час під регіоналізацією розуміють орієнтацію країни на свій і сусідні регіони світу, тяжіння у своїй зовнішньоекономічній діяльності (як у національних компаній, ТНК і самих держав) насамперед до сусідніх країн [7].

Також деякі науковці вважають, що регіоналізація економічної діяльності – це глобалізація в обмежених масштабах, що охоплює групу країн, що створюють об'єднання, у яких відбуваються велика чи менша лібералізація торгівлі, рух капіталу і людей у рамках відповідної інтеграційного угруповання [3].

Ознаками, що відмічають регіональну інтеграцію від інших форм економічної взаємодії виробничих процесів, широкий розвиток міжнародної спеціалізації та кооперації у виробництві та наукових технологіях, глибокі структурні зміни в економіці країн-учасниць, цілеспрямоване міждержавне регулювання процесу об'єднання та координація економічної політики країн, що беруть участь в даному угрупованні [1].

Під регіоналізацією світогосподарського простору розуміють також «об'єктивний процес формування й функціонування наддержавних регіональних господарських і торгово-економічних угруповань, організацій, об'єднань, блоків тощо на різних територіальних рівнях – від тих, що об'єднують 3-4 національних господарства (за типом Бенілюксу) до загальноконтинентальних і міжконтинентальних трансокеанських (наприклад, АТЕС) [4]». Розвиток цих угруповань передбачає створення сприятливих умов товарообміну та розгортання різних форм економічної діяльності між країнами регіонального утворення, посилення інтеграційних процесів і можливу єдину зовнішньоекономічну політику об'єднання щодо інших держав і організацій.

Регіоналізація характеризується деякими істотними ознаками, що у сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн [8]:

- взаємопроникненням і переплетінням національних відтворювальних процесів;
- широким розвитком міжнародної спеціалізації і кооперації у виробництві, наукових і дослідно-конструкторських розробках на основі найбільш прогресивних і глибоких їхніх форм;
- кардинальними структурними змінами в економіці країн-учасниць, підлеглими стратегічним цілям інтеграції;
- цілеспрямованим регулюванням інтеграційного процесу, координацією економічної стратегії і політики країн-учасниць.

На регіоналізацію світогосподарського простору впливають різні чинники історичного, політичного, економічного, цивілізаційного характеру. Це яскраво засвідчують регіоналізаційні процеси в різних частинах світу і, зокрема, на Європейському субконтиненті. На початку співробітництва європейських країн було націлено на подолання негативних наслідків війни, підняття базових галузей економіки і протистояння у конкурентній боротьбі з іншими великими державами. Далі регіональне економічне співтовариство переросло в політико-економічний союз. Однак сам процес його розширення демонстрував і демонструє як відверте, так і приховане внутрішнє несприйняття країнами даної групи «чужинців»: це спостерігається на яскравому прикладі Туреччини (з її мусульманською вірою), а також України (європейською по географічному розташуванню та вірі, але історично «ворожою» до демократичного табору) [4].

Географічною основою процесу регіоналізації є об'єктивно існуючі вигоди сусідського положення країн – від «економії на відстанях» до транскордонної взаємодії у контактній зоні двох-трьох і більше країн. При цьому географічна суміжність країн у регіонах економічного співробітництва оцінюється не лише сусідством першого порядку, – у таких регіонах як

Європа чи Східна і Південно-Східна Азія активні міждержавні зв'язки проявляються на вищих сусідніх порядках і трансморському сусідстві [4].

Отже, загалом під регіоналізацією можна розуміти взаємні зовнішньо-торгівельні привілеї двох або більше країн. Про регіоналізацію не говориться, якщо певна мала країна приєднується до валютної і зовнішньоторговельної політики великої країни. Регіоналізація може полягати у преференційному миті, митному союзі, торговельних квотах, спеціальному обслуговуванні валютної політики і спільних систем платіжного обліку з іншими країнами. У сучасних умовах регіоналізм у все більшій мірі проявляється у створенні економічно інтегрованих просторів.

Ефект вигоди економічної взаємодії із сусідніми державами діє майже для всіх країн, незалежно від їх ваги у світовому господарстві чи ступеня втягнутості у міжнародний поділ праці. Найчастіше саме країни-сусіди виявляються основними торговельними партнерами. Тобто у географічних регіонах загалом сконцентровано понад 2/3 найбільших торгових партнерів держав, а вздовж кордонів – понад 1/3.

Регіоналізація світогосподарського простору відбувається навколо потужних країн-інтеграторів, які, по суті, формують навколо себе регіони-простори (наприклад: навколо однієї країни – США у Північній Америці, навколо кількох країн – Японія, Китай, НІК у Східній і Південно-Східній Азії, навколо кількох рівновеликих, об'єднаних разом з меншими в одну організацію – ЄС у Європі). Наявність міждержавних організаційних інститутів стає каталізатором інтенсифікації регіональних процесів, оскільки в рамках багатосторонніх організацій краще проводити роботу, спрямовану на усунення торгових бар'єрів між її учасниками, створення єдиних умов їх діяльності тощо [4]. Основа внутрішньої політики таких організацій була сформульована і реалізована в найбільш давньому і найбільш розвиненому регіональному об'єднанні світу – Європейському Союзі. Вона включає 5 принципів (свобод): вільне переміщення товарів, послуг капіталів, робочої сили, вільний вибір місця проживання.

На даний момент регіоналізація є однією з найбільш важливих тенденцій розвитку сучасного світового господарства. Регіоналізація проявляється у локалізації, формуванні кордонів між територіально-соціальними комплексами, виникненні самодостатніх економічних та політичних утворень, збереженні культурних особливостей [5]. Процес формування нових регіонів в світі супроводжується перебудовою відносин між державами, що створюють його, та між державами-сусідами. Отже, регіоналізація змінює геополітичну разом з гео економічною структуру світу.

Участь країн в інтеграційних регіональних об'єднаннях забезпечує їм ряд переваг у процесі економічного розвитку, до найбільш значимих з яких можна віднести [8]:

1) більш широкий доступ господарюючих суб'єктів до різного роду ресурсам (фінансовим, трудовим, матеріальним, новітнім технологіям), а також можливість виробляти продукцію в розрахунку на більш ємкісний (регіональний) ринок;

2) можливість оперувати на більш широкому міжнародному (інтеграційному) ринковому просторі;

3) створення привілейованих умов для фірм країн-учасниць, захист їх деякою мірою від конкуренції з боку фірм третіх країн;

4) спільне рішення країнами-учасницями складних соціально-економічних, науково-технічних, екологічних і інших проблем (наприклад, зниження безробіття, вирівнювання умов розвитку окремих регіонів і т.п.).

Таким чином слід зазначити, що розвиток регіональної економічної інтеграції зумовлюється інтернаціоналізацією економічних відносин на територіальній основі, до якої перед усім залучені країни з приблизно однаковим рівнем економічного розвитку. Розвиток регіональної інтеграції, з одного боку, сприяє зближенню країн-членів інтеграційного угруповання, що, в свою чергу стимулює глобалізацій процеси, оскільки не території цих країн формується єдиний економічний простір, тобто має місце глобалізація в обмежених масштабах. З іншого боку, регіональні інтеграційні утворення націлені на захист внутрішнього

інтегрованого ринку й внутрішніх інтересів і сприяють своєрідному відокремленню від глобального світового господарства [2].

Література:

1. Бойченко А.А. Региональная интеграция в условиях глобализации мирового хозяйства // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. – М., 2007.
2. Булатова О.В. Регіоналізація та глобалізація як провідні тенденції розвитку сучасного світового господарства // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сб. научных трудов, – Донецк, ДонНУ, 2007 – С.127-132
3. Владимирова И.Г. Глобализация мировой экономики: проблемы и последствия // <http://www.cfin.ru/press/management/2001-3/10.shtml>.
4. Дітчук І.Л. Регіоналізація світогосподарського простору і просторова структура світового господарства наприкінці XX - на початку XXI ст. / І.Л. Дітчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: географія. – Тернопіль, 2005. - № 2.
5. Кардонова И.А. Глобальная регионализация как предмет научного познания, политология. / Кардонова И.А. – 2006. – С. 116 – 119
6. Каримова А.Б. Регионы в современном мире // Социс. – №5. – 2006. – С. 32-41
7. Мировая экономика / под ред. Булатова А.С. – М.: Юристъ, 1999. – 678с.
8. Якименко В.И. Международная экономика / В. И. Якименко. – Донецк, 2002. – 384 с.

ПАКСЕЛЄВА А.Ю.,
студентка IV курсу
спеціальності «Міжнародний бізнес»
Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ І ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Глобалізація економіки - це процес перетворення світового господарства в єдиний ринок товарів, послуг, капіталу, робочої сили і знань [1].

Даний процес почався давно, ще кілька тисячоліть тому, коли світова економіка тільки починала формуватися. Однак лише в XIX - початку XX ст. глобалізація досягла такого розмаху, що стала відчутно впливати на економіку провідних країн світу: експортна квота (лише за товарами) у розвинених країнах досягла майже 13% в 1913р. (5% в 1850 р), Великобританія на початку XX ст. вкладала капіталу за кордон більше, ніж у свою економіку, в Росії близько третини акціонерного капіталу належало іноземцям, а в США більше половини робітників були іммігрантами [3]. Цей стрибок (хвиля) глобалізації стався на базі накопичених результатів міжнародного поділу праці та міжнародного руху факторів виробництва [2].

Саме зростаюча глобалізація призвела на рубежі XIX-XX ст. до утворення світового господарства. Вже тоді економісти заговорили про інтернаціоналізацію - процесі посилення участі країни в світовому господарстві. Проте дві світові війни і криза 1930-х рр.. повернули назад інтернаціоналізацію. Вона відновилася тільки з середини XX ст.

Проте потім інтернаціоналізація не тільки досягла колишнього довоєнного рівня, але і перевершила його за багатьма показниками - розміри експортної квоти в більшості країн світу стали набагато вище, міжнародний рух економічних ресурсів відбувається з набагато більшим розмахом, а головне - активно йдуть процеси інтеграції і транснаціоналізації національних економік, які раніше не спостерігалися.

У результаті стало можливим говорити про нову, більш високої стадії (фазі) глобалізації, або її другої хвилі. Але багато економістів вважають, що світ вступив не в нову стадію (фазу, хвилю) глобалізації, а взагалі тільки почав глобалізацію своєї економіки, так як в останні десятиліття вона йде набагато інтенсивніше в порівнянні з часами навіть XIX - початку XX ст. [5].

Дійсно, для сучасної глобалізації характерно те, що для багатьох країн кордону між національним і сусідніми ринками товарів і послуг розмиваються (особливо в інтеграційних об'єднаннях), надходження економічних ресурсів ззовні порівнянно з їх надходженням зсередини (капіталу, робочої сили і тим більше знань), чому сильно сприяють діяльність іноземних та власних ТНК і триває зовнішньоекономічна лібералізація національних економік. А в результаті глобалізація стала для компаній, громадян та урядів цих країн повсякденною реальністю, яку їм треба постійно враховувати [4].

Література:

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В. М. Гейця. — К.: Ін-ст. екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. — 1008 с.
2. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред) та ін. — К.: ВЦ -Академія". 2000—2002.
3. Економічний словник-довідник / За ред. С. В. Мочерного. — К.: Феміна. 1995. — 368 с.
4. Жбанкова И. И. Философские принципы в научном познании. — Минск, 1974.
5. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. — К.: -Знання-. 2000. — 587 с.

ПРОТОЛЮК В.С.,
студент ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»
Маріупольського державного університету

РОЗВИТОК ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОГО РЕГІОНУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Світове господарство -- це сукупність економік різних країн світу, які пов'язані між собою системою міжнародних економічних зв'язків і так чи інакше доповнюють одна одну. Таке взаємодоповнення національних економік - не чиясь воля, а вимога часу, умова економічного життя на цій планеті.

Сучасних ознак світове господарство почало набувати на межі XIX і XX ст.

Як сукупність національних економік, світове господарство функціонує завдяки наявності міжнародного поділу праці (МПП), існуванню міжнародних правових норм та угод, що визначають діяльність суб'єктів господарювання на усіх рівнях -- національному, регіональному, всесвітньому. Країни світу по-різному забезпечені економічними ресурсами. Отже, різні держави мають різні передумови розвитку для різних галузей. Такі відносини зумовили виникнення міжнародного поділу праці.

Міжнародний поділ праці передбачає спеціалізацію окремих країн на виробництві певних видів продукції, товарів та послуг залежно від місцевих умов і можливостей. До таких умов належать: дешеві природні ресурси, спеціалізація виробничих потужностей та трудових ресурсів, науково-технічної бази, зручні транспортні мережі тощо..

Завдяки МПП зменшуються сумарні витрати національних господарств, оскільки він базується на доцільності виробляти продукцію у тій країні, де її виробництво пов'язане з найменшими витратами. Країни, які беруть участь у міжнародному поділі праці, обмінюються

продукцією і користуються відповідно дешевшими товарами, ніж і якби це були товари, вироблені на місці.

У другій половині двадцятого століття поступове зміцнення економік країн Європейського Союзу, Японії, Китаю, вплинуло на політику та економічне становище Сполучених Штатів, щодо регіональних інтеграційних співдружностей, з боку яких США почало відчувати конкуренцію. Саме із зростанням економічної потужності Європейського Союзу, стало одним із чинників розгортання процесів інтеграції у Північній Америці. Дивлячись на ці обставини США мала шукати найкращий спосіб підвищення економічного становища й підтримки щодо плану створення в 1994 році Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА).

На даний момент НАФТА є найбільшою в світі регіональною зоною вільної торгівлі з населенням в 476 млн. чоловік та сукупним ВВП 20531,8 млн. доларів США. Угода про Північноамериканську зону вільної торгівлі містить значну кількість договорів, що стосуються не тільки торгівлі, а й сфери послуг та інвестицій, також вперше ця угода поєднала промислово розвинені держави у країну, що розвивається. Угода має на меті спрощення умов торгівлі, створення передумов для безперешкодного переміщення через кордони Північної Америки товарів, послуг, капіталів, робочої сили, поступову уніфікацію технічних і санітарних стандартів, захист інтелектуальної власності. Щорічне виробництво товарів і послуг країнами НАФТА становить 10 трлн доларів США, на їхню частку припадає близько 30% всього обсягу світової торгівлі. На рис.1 представлена внутрішня та зовнішня торгівля північноамериканського регіону за період 2005-2015.

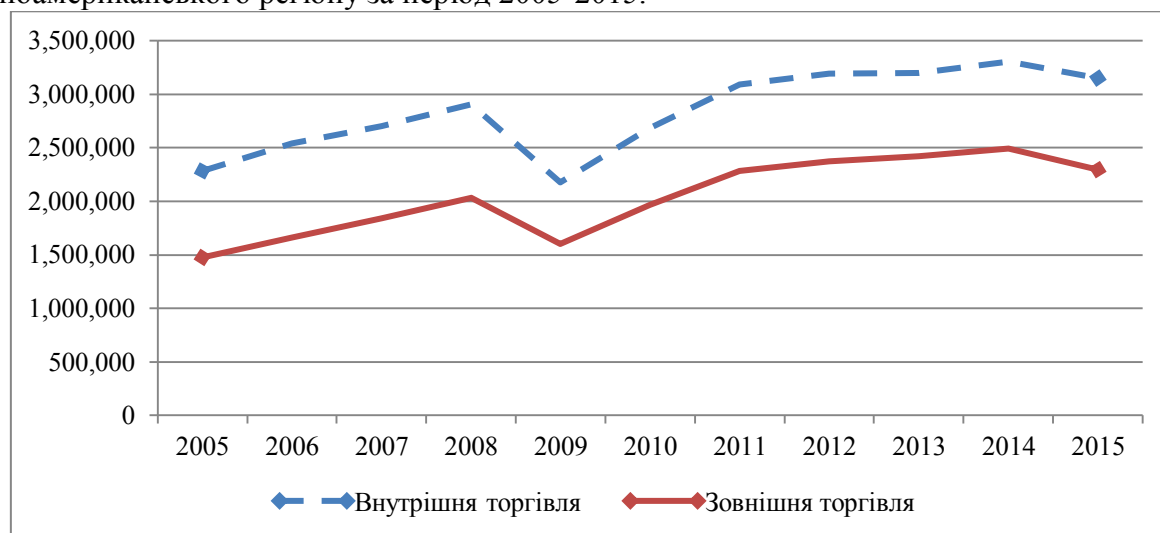

Рис.1. Внутрішня та зовнішня торгівля північноамериканського регіону в млрд.дол.США, 2005 – 2015 рр.

Внутрішня та зовнішня торгівля країн північноамериканського регіону напряму впливає на показники ВВП. Так, у 2009 році, у період світової кризи, показники торгівлі значно зменшилися, економіка країн була у панічному стані, тому експорт та імпорт товарів та послуг значно зменшився, так і показник ВВП у 2009 році виявився на майже 1 млрд. дол. менший від 2008 року. У 2015 році внутрішня та зовнішня торгівля менша від 2014 року, але тенденція до зростання залишилася. ВВП регіону ж продовжує збільшуватись, завдяки прискоренню економіки США, Канади та Мексики.

На відміну від Європейського Союзу, де ініціатива про створення інтеграційного угруповання йшла зверху, тобто від вищих органів влади країн-учасниць, в Північній Америці інтеграція йшла знизу до гори, мається на увазі, що співпраця американських і канадських компаній отримало закріплення на міждержавному рівні (макрорівні).

До моменту створення НАФТА економічної системи США, Канади, Мексики були в значній мірі зв'язані між собою. Наприклад, Канада від 75% до 80% всього експорту реалізовує на території США. Прибуток від експорту Канади в США складала близько 20% в середині

1996-х років ВВП Канади [8]. А також, 75% із усіх іноземних інвестицій в економіку Канади, вони є американськими. Канадські інвестиції в американську економіку складали, в середині 1990-х років, 10% .

Крім того, 70% мексиканського імпорту йшло в Америку, а 65% американського експорту йшло в Мексику.

Завдяки завершенню формуванню Північноамериканської зони вільної торгівлі, зросла економічна взаємозалежність країн – партнерів . Домінуючі позиції в НАФТА займає США, про це повідомляють основні макроекономічні показники країн-учасниць (табл.1).

США лідирує не тільки за чисельністю населення (68% від загальної чисельності населення країн НАФТА), але і за обсягом ВВП (83% від сукупного ВВП США, Канади та Мексики) і за обсягами взаємної торгівлі 1 504млрд дол., у Канаді цей показник сягає 408млрд. дол., а у Мексиці –380млрд. дол.).

Саме утворення НАФТА призвело до підвищення канадської економіки для іноземних інвесторів. Говорячи, про наукову сферу, сферу високих технологій лідируючі позиції належать США, хоча Канада й поступається Америці, але все ж таки відрізняється достатньо розвинутими техномісткими відгалуженнями. Наприклад, в Мексиці розвивається та набирає широкі темпи збірне виробництво на підприємствах макіладорас, розміщених на америкомексиканському кордоні. На відміну від Європи, де з моменту підписання Вестфальського миру , ще в кінці 17 століття, виникло розуміння необхідності балансування сил, при якому жодна з націй не займе лідируючого стану, США виступають у ролі головного захисника демократичних свобод в світі.

Таблиця 1

Показники ВВП країн-членів НАФТА за 2015р.

Країни-партнери НАФТА	Канада	% у світі	США	% у світі	Мексика	% у світі	Всього	% у світі	Темп приросту 2014- 2015,%
Населення (млн. осіб)	35	0,4	325	4,5	127	1,74	487	6,7	3,8
ВВП (млн. дол.)	1634	1,4	18037	15,8	2230	1,96	21901	19,2	17
Торгівля всередині НАФТА (млрд. дол.)	408	5,8	1 504	21,5	380	5,43	2292	32,7	10
Притік ГПП в країни НАФТА (млн. дол.)	132	0,02	68145	8,92	156	0,02	68433	9,0	140,5
Створення нових робочих місць(млн.дол.)	6,3	0,05	30,7	0,22	11,6	0,08	48,6	0,3	3,6
Рівень зайнятості (млн. осіб)	18,3	0,13	134,5	0,24	51,2	0,09	204	0,4	2,4

Таким чином, викликана асиметричність зовнішньоекономічних зв'язків в Північній Америці склалася історично. Торгівельно-економічні відносини Мексики і Канади сильно поступаються за глибиною і масштабами канадо-американським і мексико-американським економічним зв'язкам. Канада і Мексика є скоріш за все конкурентами, у випадку залучення іноземних інвестицій від США. Завдяки динамічному темпу зростання показників таких як, взаємний товарообіг, інвестиції, постійно зростаючих об'ємів, відбувається зниження асиметричності в рамках НАФТА.

Література:

1. Комкова Е.Г. Канада и НАФТА: итоги и перспективы североамериканской экономической интеграции / Е.Г. Комкова // О влиянии интеграционных процессов в Северной Америке на Канаду. – М. - 2007. - с.34.
2. Конференція ООН по торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) [електронний ресурс] - Режим доступу до сайту: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>
3. Міністерство економіки Мексики [електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://www.naftamexico.net/wp-content/uploads/2015/06/may2015>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ В СИСТЕМІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Світове господарство - результат тривалого історичного розвитку. Як відповідна система воно оформилось на рубежі XIX і XX ст. на основі діяльності міжнародних корпорацій і виникнення колоніальних імперій. Ця система включала різноманітні складові, які істотно різнилися за соціально-економічним рівнем розвитку і структурою народного господарства. Разом з тим розвиток цих різноманітних складових перебував під впливом загальносвітових процесів: розгортання промислової революції та кардинальні зміни у продуктивних силах.

Об'єктивною основою формування світового господарства є суспільний поділ праці, який «перетнув» рамки національних господарств і перетворив економіки більшості країн в ланцюги єдиного світового відтворювального процесу. Економічна взаємодія на світовому рівні здійснюється і в сфері обігу, і в сфері безпосереднього виробництва як у формі обміну товарами і послугами, так і у вигляді виробничої кооперації на основі руху капіталів. Це свідчення того, що відбувалась і продовжується нині інтернаціоналізація господарського життя.

Світове господарство становить собою сукупність національних економік окремих країн, які беруть участь у міжнародному поділі праці та економічних зв'язках між ними. Інакше кажучи, світове господарство - це система національних господарств окремих країн, об'єднаних міжнародним поділом праці, торгово-виробничими, фінансовими та науково-технічними зв'язками. Таким чином, у загальному вигляді дане господарство включає дві складові: національні господарства та міжнародні економічні зв'язки між країнами-партнерами. Міжнародні економічні відносини (зв'язки) є похідними від національних відносин, але їх розвиток генерує зростання національних економік [2].

Потужний центр світового господарства сформувався у Європі, країни якої мають не просто спільну географічну належність, а й однорідні соціально-економічні системи. Внаслідок спільності низки внутрішньо- і зовнішньополітичних інтересів європейського капіталу, незважаючи на суперництво і взаємну боротьбу його національних угруповань, в Європі відбувається глибокий процес економічної інтеграції. Саме тут сформувалося Європейське економічне товариство (ЄЕТ), яке згодом трансформувалося в Європейський союз (ЄС).

Частка ЄС становить близько 1/5 виробництва національного продукту, промислової та сільськогосподарської продукції світу, понад 2/5 золотовалютних його ресурсів. Успіхи консолідації західноєвропейського центру особливо помітні в галузі зовнішньої торгівлі — на країни ЄС припадає понад 2/5 зовнішньоторгового обігу світу. ЄС став тим інтеграційним ядром, навколо якого відбуваються процеси економічної та політичної інтеграції всієї Європи.

В табл.1 представлені основні показники розвитку Європейського Союзу.

Таблиця 1

Основні показники розвитку Європейського Союзу [1]

Роки	ВВП		Населення		Експорт товарів та послуг		Імпорт товарів та послуг		ПП в ЄС	
	млн.долл.	% до світу	тис. осіб	% до світу	млн.долл.	% до світу	млн.долл.	% до світу	млн. долл.	% до світу
2005	13969623	29,55	470453	7,21	4550056	35,48	4480525	35,44	464157	48,85
2006	15113788	29,51	472409	7,15	5162870	34,96	5124084	35,41	531932	37,93

2007	17623226	30,52	495384	7,41	6130639	35,57	6069440	36,16	825495	43,39
2008	18963749	29,97	497087	7,34	6764425	34,24	6803271	35,14	313320	20,91
2009	16964390	28,28	498610	7,28	5392663	34,07	5281599	34,28	387445	32,79
2010	16645491	25,35	499935	7,21	6559544	34,83	6313470	34,34	383792	27,63
2011	18128116	24,89	500893	7,14	7623089	34,04	7362905	33,72	424150	27,07
2012	17200853	23,17	501615	7,06	7394970	32,58	7002119	31,66	444547	29,42
2013	17997291	23,62	506420	7,05	7782404	33,29	7250208	31,98	319457	22,38
2014	18525490	23,73	506885	6,97	8060335	33,91	7489761	32,38	292025	22,86
2015	16239460	21,08	507385	6,90	7115899	33,96	6549502	31,85	439458	24,93

Як видно з табл. 1 що показник ВВП з 2006 року зростає, потім з 2008 року через кризи відбувся помітний спад показника й надалі спостерігається помірна динаміка ВВП. Населення Європейського Союзу з кожним роком збільшується. Експорт товарів та послуг більший за імпорту товарів та послуг, тому Європейський Союз має позитивне сальдо торгівельного балансу, що означає позитивні тенденції розвитку економіки ЄС.

В цілому ж вплив ЄС на збільшення валового світового продукту скорочується у зв'язку з розвитком економічних держав, таких як Китай, Індія, Росія і Бразилія. У середньостроковій і довгостроковій перспективі, ЄС буде шукати шляхи для збільшення темпів зростання ВВП в країнах Західної Європи та стабілізації зростання у нових країнах Центральної та Східної Європи для забезпечення сталого економічного процвітання.

На рис. 1 представлено структуру торгівлі товарами Європейського Союзу та світу за 2015 рік.

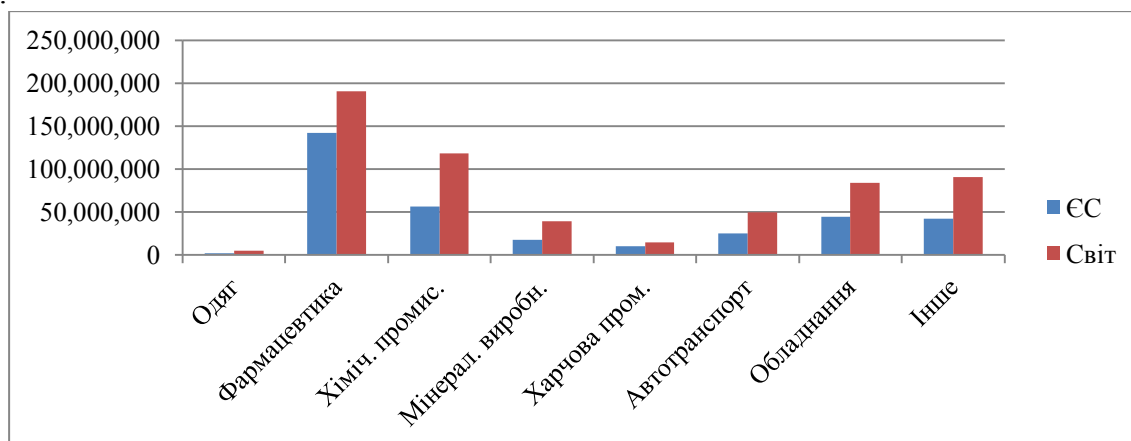

Рис.1. Структура торгівлі товарами ЄС та Світу за 2015 рік.[1]

З рис.1 видно, що Європейський Союз займає значну частку на світовому ринку. В табл.2 наведено топ-6 основних експортерів та імпортерів товарів та послуг ЄС.

Таблиця 2

Основні експортери та імпортери товарів та послуг Європейського Союзу за 2015 рік [1]

№	Країна	Експорт (млн.долл.)	Країна	Імпорт (млн.долл.)
1	Німеччина	1560478	Німеччина	1307658
2	Велика Британія	785383	Велика Британія	839427
3	Франція	752292	Франція	766205
4	Нідерланди	656643	Нідерланди	546976
5	Італія	549913	Італія	491413
6	Іспанія	395984	Іспанія	367650

Як видно з табл.2 основним експортером та імпортером ЄС є Німеччина, на другому місці Велика Британія, на третьому - Франція. В усіх країнах переважає експорт над імпортом, крім Великої Британії та Франції.

Таким чином, світове господарство є складною комплексною системою з досить чіткими межами, якісними і кількісними параметрами. Розвиток господарства в країнах з потужними державно-корпоративними комплексами неминує виходить за межі національних ринків. Інтернаціоналізація господарського життя стимулювала розвиток різноманітних міжнародних форм економічної діяльності, як, наприклад, транснаціональних корпорацій. Для сучасного періоду міжнародного економічного розвитку характерне широке залучення країн у міжнародні взаємозв'язки. Це пов'язано з тим, що масштаби сучасного виробництва переросли національні рамки. У міжнародних масштабах переміщуються не лише товари, а й фактори виробництва, насамперед капітал та робоча сила.

Література:

1. Офіційний сайт статистики. Режим доступу до сайту: <http://unctad.org>
2. Солонінко К.С. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] / К.С. Солонінко К.: Кондор, 2008. – 380 с. – Режим доступу книги: http://www.ebk.net.ua/Book/economics/soloninko_me/part1/101.htm

УЗУН В.В.,
аспірант кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В АСЕАН

Сучасний етап розвитку ринкових відносин можна однозначно охарактеризувати зростанням так званої "неформатованої" конкуренції. І вона стає все більше напруженою. Продавцям, у супереч їхньому бажанню, доводиться знижувати націнку на товар, що підлягає реалізації, та одночасно "тиснути" на виробника в напрямку зниження "відпускних" цін. Виробники, у свою чергу, шукають шляхів зниження й без того зведених до мінімуму виробничих витрат. Вирішити породжувані конкуренцією проблеми такого плану не завжди вдається[3].

Одним із найрадикальніших і найдієвіших практичних інструментів скорочення витрат за всією довжиною ланцюжка руху матеріального потоку є *логістика*.

Логістика досить міцно увійшла в діяльність європейських і американських фірм, компаній і корпорацій. Захід і Схід прицільно дивиться на логістику, запозичаючи в неї все корисне і раціональне. Провідні економісти Заходу стверджують, що саме логістика є носієм нових методологічних підходів у підприємницькій діяльності в умовах ринкових відносин. Початок ХХІ- го ст. ознаменований інтенсивними процесами глобалізації, що ведуть до росту обсягів світового виробництва, розширення внутрішніх і зовнішніх економічних зв'язків. Добре це чи погано? Відповідь на дане питання дати важко. Але в одному можна бути впевненими – всі ці процеси ведуть до збільшення витрат обігу, які сьогодні, за оцінками фахівців, досягають 15–30% вартості готового продукту. Даний факт незаперечний і досить невідомий.

Практика діяльності таких відомих фірм і компаній, як Jonson & Jonson, "Філіпп Морріс", Nestle, Procter & Gamble, MacDonald's, ASG AB, BTL, Ryder, Federal Express, Leasnay, American Express, Welchelt, TNT, Sped-Bertraud Faure, Carlberson показує, що використання концепції логістики практично завжди забезпечує високу конкурентноздатність продукції і послуг, а значить і гарантоване досягнення успіху в бізнесі. Застосування

логістичної концепції в бізнесі є дуже корисним – це дає практично кожному підприємству, фірмі чи компанії можливість реалізації як економічних, так і "технічних" інтересів учасників просування матеріального потоку аж до кінцевого споживача, а також дотримання принципів системності і оптимальності, здатних привести організацію до бажаного ринкового результату. Саме через системність і оптимальність можна досягти достатності логістичного результату в умовах зростаючого дефіциту ресурсів.

Для того, щоб підкреслити ще раз значимість логістики, слід зазначити, що саме завдяки потенціалу логістики можливо підвищити організаційно-економічну стійкість і конкурентні позиції підприємства, фірми чи компанії на ринку. Ця теза досить чітко підкреслює той факт, що сьогодні конкурентні переваги одержують і утримують ті підприємства, які керуються інноваційною стратегією.

Саме підприємництво спрямовано на те, щоб вдихнути в наявні ресурси нові властивості з метою створення благ. Більше того, у ході нововведень створюється ресурс. Ресурсу як такого не існує доти, поки людина не відшукає в природі що-небудь корисне і не наділить його економічною цінністю". Цим корисним й коштовним, з економічної точки зору, на нинішньому етапі розвитку суспільства є саме логістика! З таким твердженням згодні багато відомих фахівців і вчених. Так, Б. Плоткін визначає: "Логістика – є основний інструмент досягнення для фірми необхідної конкурентноздатності, тому що раціональні закупівлі забезпечують мінімум витрат – як у виробництві, так і у торгівлі".

Логістика важлива для кожної організації, тому що вона завжди була центральною проблемою будь-якого виду економічної діяльності. Із цим погоджуються багато авторів, відзначаючи, що можна відшукати небагато видів діяльності людини, які б так чи інакше не впливали на потік продукції, що йде від місця виробництва до місця споживання.

Ситуація з логістикою в межах АСЕАН має свої унікальні особливості, що притаманні виключно цьому об'єднанню країн. Регіон відрізняється високою вологістю і тропічним кліматом, який створює особливі проблеми. Багато з країн асоціації знаходяться в гірських районах і на безлічі островів, тому ускладнюється розвиток логістичних послуг і перевезення збірних вантажів. Основними країнами для торгівлі АСЕАН є США, Японія, члени Європейського Союзу, Китай і Корея.

Інфраструктура навколо економічних центрів добре розвинена в більшості країн АСЕАН. У всьому регіоні країн АСЕАН, стан автомобільних і залізних транспортів вважається основною перешкодою для розвитку логістики. В результаті позитивного економічного зростання, деякі порти і аеропорти досягли своїх меж потужності. З цієї причини, логістичні витрати в таких країнах, як Таїланд і Індонезія надмірно високі. В області контрактної логістики, міжнародних і вітчизняних компаній конкурують в бізнесі міжнародних виробників.

Основні можливості виникають в області складської логістики, особливо в численних зонах вільної торгівлі. Наприклад, багатьом виробникам електроніки необхідні склади для зберігання ноутбуків. Ці комп'ютери можуть бути консолідовані і можуть бути переправлені на ринок продажів в Західну Європу в потрібний час.

Для послуг кур'єрів, експрес і поштових послуг по відправленнях, столичні області продовжують прагнути вийти на рівень європейських міст. У всіх великих містах в регіоні АСЕАН, великі експрес постачальники послуг гарантують доставку партії вантажу протягом 60 хвилин.

Найбільші логістичні центри в регіоні знаходяться в Сінгапурі, в одному з найбільших портів у світі. Інші центри розташовані в Малайзії і Таїланді. Завдяки своїй відмінній географічному положенню на Малаккській протоці, Малайзія стала регіональним центром всієї південно - східній логістики. У Таїланді працює DHL. З усіх видів доставок переважають авіаперевезення вантажів. Процесинговий центр знаходиться в старому міжнародному аеропорту в Бангкоку. Важливі логістическі центри також розташовані недалеко від гавані. Через гарний географічного положення регіону виробники тут працюють з великими складами для всього Азіатсько - Тіхоокеанського регіону.

Незважаючи на великі, в основному географічні проблеми, деякі країни і міжнародні логістичні компанії продовжують інвестувати в деяких членів регіону АСЕАН. Ці рішення засновані на безперервному економічному зростанні і очікуванні іншого буму. Пояснюючи, чому він розширює свою присутність в Індонезії, DHL привів важливий аргумент - очікуваний економічний підйом і посилюється інтеграція в Південно-Східній Азії.

Інші важливі постачальники логістичних послуг в цьому регіоні - це Шенкер, Linfox, UPS, Nippon Express, TNT, Кюне і Нагель.

Інвестиції в інфраструктуру і логістику сприяють економічному зростанню країн АСЕАН, адже цей регіон є ключовим ринком для міжнародних виробників, а його географічне положення робить необхідним використання інтегрованих логістичних рішень, що включають ж / д, морські і авіа перевезення.

За останніми даними Всесвітньої судноплавного ради (World Shipping Council), 20 з 30 провідних міжнародних портів знаходяться в країнах АСЕАН, з яких в першу п'ятірку входять Шанхай, Сінгапур, Шеньчжень, Гонконг і південно-кореєцький порт Пусан. Пропускна здатність цих п'яти портів досягає 130 млрд. TEU (ДФЕ - двадцятифутовий еквівалент) в рік. Приблизно чверть світових товарів проходить через Малаккська протока, що забезпечує через Сінгапур доступ до регіону.

Завдяки поліпшенням транспортної інфраструктури, стало можливим укладення нових партнерств, що сприяють спрощенню часто складних митних процедур. Країни-члени АСЕАН поставили завдання реалізувати проект про єдиний ринок в ході 2016 року. Він сприятиме спрощенню торгівлі і товарообігу, за рахунок узгодження бізнес-процесів і положень про торгівлю, полегшення управління портами, а також лібералізації ділової активності, пов'язаної з морською торгівлею, такий як, зберігання і складування вантажів, а також спеціалізовані транспортно-експедиторські послуги.

Література:

1. Васильев В.Ф. Государственность и модернизация в странах Юго-Восточной Азии. / В.Ф. Васильев, Ю.О. Левтонова.—М.: Наука, 2010. — 217 с.
2. Осовська Г. В. Основи міжнародної економіки / Осовська Г. В. — К. : Кондор, 2003. — 556 с.
3. Щербаков В.В. Основы логистики: Учебник для вузов / Под ред. В.В. Щербакова. — СПб.: Питер, 2009. — 432 с.

ЧУРІЛОВА Я.В.,
студентка III курсу
спеціальності «Міжнародні відносини»
Маріупольського державного університету

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Поняття «інтеграція» походить від латинського «*integratio*», що перекладається як «возз'єднання» і стосовно сфери міждержавних відносин воно означає добровільне та взаємовигідне об'єднання окремих частин (суб'єктів) у певну самостійну цілісність (спільність), яка являє собою більшу, ніж просто арифметичну суму складових частин, адже за своїм обсягом вона є набагато змістовнішою, і дозволяє отримати такі матеріальні, інтелектуальні та інші засоби, яких жоден з учасників не мав би, діючи автономно [1]. Про інтеграцію між країнами можна говорити тоді, коли взаємозв'язок між національними економіками стає досить тісним. Ознаки міжнародної економічної інтеграції, коли здійснюється розвиток глибоких зв'язків між національними економіками, створення міжнародних господарських комплексів, які охоплюють близькі з рівнем розвитку держави, в

процесі інтеграції структурні зрушення в охоплених нею державах мають тенденцію виникнення більш ефективних пропорцій [2].

Етапи міжнародної інтеграції:

- 1) створення зони вільної торгівлі зі скасуванням тарифів та інших обмежень;
- 2) створення митного союзу із встановленням єдиних тарифів у торгівлі і в русі праці та капіталу;
- 3) економічний союз без будь-якої дискримінації з узгодженням економічної політики країн-учасниць;
- 4) повна інтеграція з єдиною економічною політикою, загальною валютою і органами наднаціонального регулювання.

Найрозвинутішою формою інтеграції в світі вважається об'єднання західноєвропейських країн у Європейський Союз (ЄС), який у перспективі планується як зона формування єдиного економічного простору в Європі [1].

Безумовно, інтеграційні процеси в міжнародній економіці мають низку позитивних наслідків.

По-перше, є можливість вирішити проблеми торговельної політики. Інтеграційні об'єднання дають змогу створити більш стабільне і прогнозоване середовище для взаємної торгівлі та взаємодії у рамках таких інституцій, як Світова організація торгівлі.

По-друге, з'являються передумови використання переваг економіки масштабу. Це досягається завдяки розширенню ринку, зменшенню трансакційних витрат тощо.

По-третє, виникає обмін досвідом структурної перебудови економіки в трансформаційні періоди. Більш розвинені країни підключають своїх сусідів до здійснення економічних реформ.

По-четверте, стає можливою підтримка молодих галузей виробництва, оскільки інтеграційні об'єднання є водночас і широким регіональним ринком, на якому можуть знайти попит товари цих галузей.

В рамках міжнародної економіки інтеграція має оцінюватись з такої позиції: чи є вона кроком на шляху розвитку вільної торгівлі, чи, навпаки, є перепорою для торговельних потоків [3].

Для оцінки відповідності створення інтеграційного угруповання інтересам міжнародної економіки в цілому в першій половині 90-х р. XX ст. спеціалісти світового банку сформулювали ряд критеріїв:

- регіональні торговельні угоди мають охоплювати всі без винятку галузі економіки;
- лібералізація торгівлі на умовах режиму найбільшого сприяння має передувати утворенню будь-якого нового інтеграційного угруповання або супроводжувати його, особливо якщо початкові тарифи є високими;
- перехідний період не повинен перевищувати 10 років і включати чіткий графік лібералізації торгівлі в окремих галузях;
- загальний митний тариф, що впроваджується в межах митного союзу, не повинен перевищувати найнижчий тариф, що діє в країнах, щодо яких застосовується режим найбільшого сприяння;
- правила вступу нових членів в інтеграційне угруповання мають бути досить ліберальними і не перешкоджати його розширенню;
- правила визначення країни походження товару мають бути прозорими і не використовуватись для протекціонізму всередині угруповання;
- необхідний швидкий перехід до більш розвинених форм інтеграції, які є більш привабливими порівняно з менш розвиненими, оскільки забезпечують більш раціональний розподіл і використання факторів виробництва;
- після створення інтеграційного угруповання антидемпінгові правила не повинні використовуватись у відносинах з її членами, а щодо третіх країн мають бути встановлені прозорі правила їх використання.

В кінцевому підсумку інтеграційне угруповання має сприяти зростанню добробуту не тільки членів угруповання, але і третіх країн.

Підвищення добробуту в країні відбувається в тому випадку, коли виробництво в цій країні - члені митного союзу заміщується дешевим імпортом іншої країни - учасниці цього союзу. Допустимо, що всі економічні ресурси використовувались повністю, як до, так і після створення митного союзу. Це збільшує добробут країни-члена, оскільки в дію вступає принцип порівняльної переваги і зумовлена ним спеціалізація у виробництві. Як уже наголошувалось, виграють і треті країни, оскільки діє мультиплікативний ефект [3].

Література:

1. Міжнародна економічна інтеграція (Електронний ресурс) http://elib.lutsk-ntu.com.ua/book/fb/etme/2010/10-137/topics/topic_01/theor_01/topic_8.html
2. Етапи розвитку інтеграційного процесу (Електронний ресурс) <http://econ-house.ru/ekonomichna-teorija/10/341-etapi-rozvitku-integracijnogo-procesu>
3. Міжнародні економічні відносини <http://www.info-library.com.ua/books-book-110.html>

СЕКЦІЯ
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ
ВІДНОСИН КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

АКСЬОНОВА В. А.,
студентка IV курсу
спеціальності «Міжнародний бізнес»
Маріупольського державного університету

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ, ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО
БІЗНЕСУ

Транснаціональна корпорація – це корпорація, що здійснює міжнародне виробництво на основі прямих іноземних інвестицій та має прямий контроль над своїми закордонними філіями. ТНК — це міжнародні компанії [1]. Вони міжнародні за характером своєї діяльності, так як володіють або контролюють виробництво продукції (або послуг) поза межами країни базування, в різних країнах світу, розташовуючи там свої філії, що функціонують відповідно до глобальної стратегії материнської компанії. Таким чином, «міжнародний підхід» ТНК визначається тією роллю, яку займають зарубіжні операції у всіх аспектах економічного життя цих компаній.

За існуючою методологією ЮНКТАД, до ТНК належать ті міжнародні фірми, показники діяльності яких задовольняють наступними двома критеріями:

наявність материнської компанії і підрозділів за кордоном не менше ніж у 6 країнах світу. Закордонні підрозділи можуть засновуватися компанією на основі прямих іноземних інвестицій через створення виробничих потужностей або через злиття та поглинання інших підприємств;

контроль активів закордонних підрозділів — передбачає, що частка акціонерного капіталу в дочірньому підприємстві, що належить материнській компанії в іншій країні, становить 10% або більше. У деяких країнах цей поріг може бути вищим, наприклад, у Великобританії частка іноземного капіталу має становити 20% і більше.

ТНК часто діляться на три великі групи:

Горизонтально інтегровані ТНК — управляють підрозділами, розташованими в різних країнах, що виробляють однакові або подібні товари.

Вертикально інтегровані ТНК — управляють підрозділами в певній країні, які виробляють товари, що поставляються в їх підрозділи в інших країнах [2].

Роздільні ТНК — управляють підрозділами, розташованими в різних країнах, які вертикально або горизонтально не об'єднані [3].

В цілому ТНК забезпечують близько 50% світового промислового виробництва. На ТНК припадає понад 70% світової торгівлі, причому 40% цієї торгівлі відбувається усередині ТНК, тобто вони відбуваються не за ринковими цінами, а за так званими трансфертними цінами, які формуються не під тиском ринку, а під довгостроковою політикою материнської корпорації. Дуже великі ТНК мають бюджет, що перевищує бюджет деяких країн. ТНК справляють великий вплив в регіонах, оскільки мають значні кошти, вплив на громадськість, політичне лобі.

Транснаціональні корпорації відіграють важливу роль в процесі глобалізації.

ТНК мають дуже вагомий роль в світових науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробках (НДДКР). На частку ТНК припадає понад 80% зареєстрованих патентів, при цьому на частку ТНК припадає і близько 80% фінансування НДДКР. ТНК – це не тільки виробничі підприємства, такі, як, наприклад, «Siemens», але і транснаціональні

банки, телекомунікаційні компанії, страхові компанії, аудиторські компанії, інвестиційні і пенсійні фонди.

ТНК здійснюють свою діяльність, ґрунтуючись на кількох важливих принципах:

Здійснення прямих іноземних інвестицій з метою створення виробничих потужностей за кордоном.

Використання різних форм міжнародного поділу праці (предметна, подетальна, технологічна спеціалізація), яка дозволяє розміщувати різні ланки виробничого процесу у різних країнах світу.

Розробка, передача та використання передової технології у рамках замкнутої корпоративної структури, що дозволяє максимально ефективно використовувати витрати на дослідження і розробки [4].

Внутрішньокорпоративна торгівля, яка здійснюється між окремими підрозділами ТНК із застосуванням трансфертних цін. Трансфертні ціни встановлюються ТНК на рівні, що істотно відрізняється від ринкових цін, тобто є значно більшим або меншим за ціни на ті самі товари на світовому ринку.

Глобальний підхід до управління — оптимізація діяльності корпорації у цілому, а не окремих її складових. Цей принцип означає необхідність субсидувати розвиток окремих підрозділів з метою досягнення максимального прибутку у довгостроковому періоді [5].

Література:

1. Гайдуцький І.П. Мотиви виходу ТНК на ринки нових країн [Текст] / І. П. Гайдуцький // Банківська справа. - 2008. - № 4.- С.68-72.
2. Гайдуцький І.П. Розвиток транснаціональних корпорацій (ТНК) та їхній вплив на економіку країн [Текст] / І. П. Гайдуцький // Економіка АПК. - 2008. - № 1.- С.53-58.
3. Гельнер І. Особливості мотивів транснаціоналізації шляхом транскордонного злиття та поглинання [Текст] / І. Гельнер // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 12.- С.183-185.
4. Гитин А. Деятельность европейских промышленных ТНК в ЦВЕ и СНГ [Текст] / А. Гитин // Мировая экономика и международные отношения. - 2006. - № 9.- С.41-50.
5. Зименков Р. Американские ТНК за рубежом: стратегии, направления, формы [Текст] / Р. Зименков, Е. Романова // МЭ и МО. – 2004. - №5. - С. 43-54.
6. Конвенція «Про транснаціональні корпорації» [Текст] // Міністерство закордонних справ України (ратифіковано із застереженнями Законом України від 13-07.99 № 921-XIV (921-14)).
7. Лобанцов Н. Транснациональные корпорации в международном движении капитала [Текст] / Н. Лобанцов, Г. Геращенко // Финансовый бизнес. - 2007. - № 1.- С.50-58.
8. Малютін О. К. Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій в умовах посилення глобалізаційних процесів [Текст] / О. К. Малютін // Фінанси України. - 2008. - № 12. - С. 107-114.
9. Михайловська О.В. Світова фінансова криза: роль транснаціональних корпорацій [Текст] / О. В. Михайловська // Фінанси України. - 2009. - N 6. - С. 93-104.
10. Пехник А.В. Діяльність іноземних ТНК на території України [Текст] / А.В. Пехник // Регіональна економіка. - 2005. - № 1.- С.253-262.

БАЛАБАНОВА Н.В.,
к.н.держ. упр., доцент кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС В УМОВАХ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом є безумовно значущою подією для економіки країни як з точки зору впливу на її подальшу інтеграцію до системи світового господарства, так із огляду на те, що реалізація взятих на себе домовленостей передбачає вирішення комплексу проблем та питань, пов'язаних з недосконалою структурою національної економіки та провадженні відповідних реформ адміністративного, інституційного та правового характеру.

Впродовж останніх років частка країн ЄС складає в середньому близько 28% та 35% у загальному експорті та імпорті товарів України відповідно (таблиця 1).

Таблиця 1

Питома вага ЄС у загальних обсягах торгівлі України, 2005-2015 рр.

рік	Питома вага ЄС у загальних обсягах торгівлі товарами України, %	
	експорт товарів	імпорт товарів
2005	30,07	33,79
2006	31,71	36,04
2007	28,44	36,75
2008	27,28	33,82
2009	23,97	33,98
2010	25,46	31,53
2011	26,50	31,24
2012	24,88	30,97
2013	26,47	35,13
2014	31,54	38,71
2015	34,14	40,86

Проте, значною проблемою у співробітництві України з країнами ЄС є диспропорції у структурі експорту та імпорту продукції за рівнем доданої вартості, адже Україна є переважно експортером товарів нижчих ступенів обробки, які є найбільш чутливими до зміни цінової кон'юнктури на світових ринках. Так, у 2015р. сумарний обсяг експорту продукції чорної металургії, виробів з чорних металів, енергетичних матеріалів, руд, шлаків, зол, мінеральних добрив та зернових культур становив майже 45% від загального експорту товарів України до ЄС (рис.1).

Натомість структура імпорту товарів України з ЄС є більш диверсифікованою із переважанням товарів з більш високим рівнем доданої вартості. Зокрема, машини, устаткування, механізми, прилади та засоби транспорту формують майже 23% загального імпорту з ЄС, на продукцію хімічної промисловості та пов'язаних із нею галузей, включно з полімерними матеріалами і каучуком та фармацевтичні товари приходить майже 19%, на продукцію легкої промисловості - близько 5% (рис.2).

Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підписанням якої створено зону вільної торгівлі істотною мірою може позначитися на перспективах україно-європейського співробітництва та спричинити зміни у товарних структурах як експорту, так і імпорту товарів.

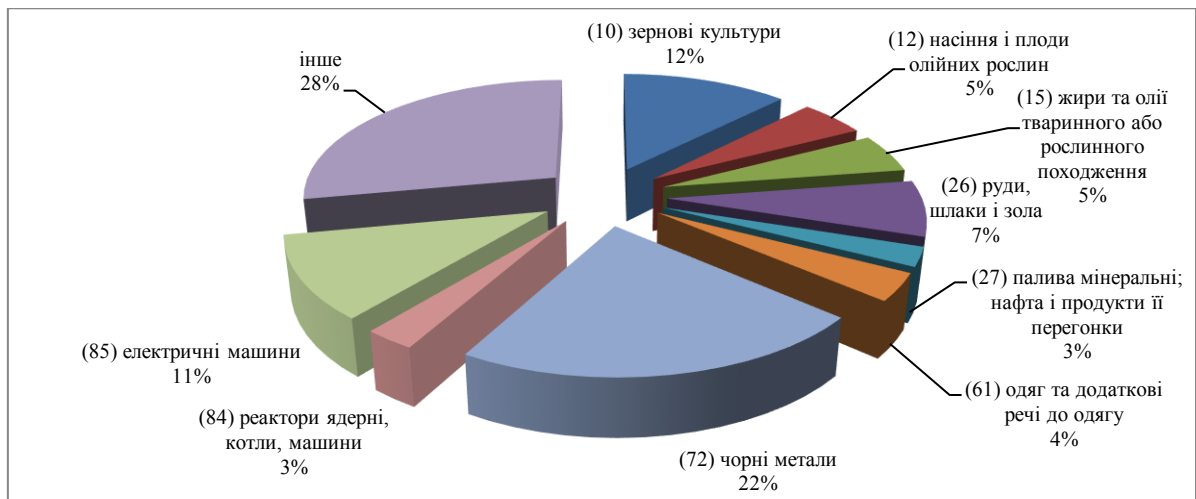

Рис.1. Товарна структура експорту товарів України до країн ЄС, 2015 р. (%)

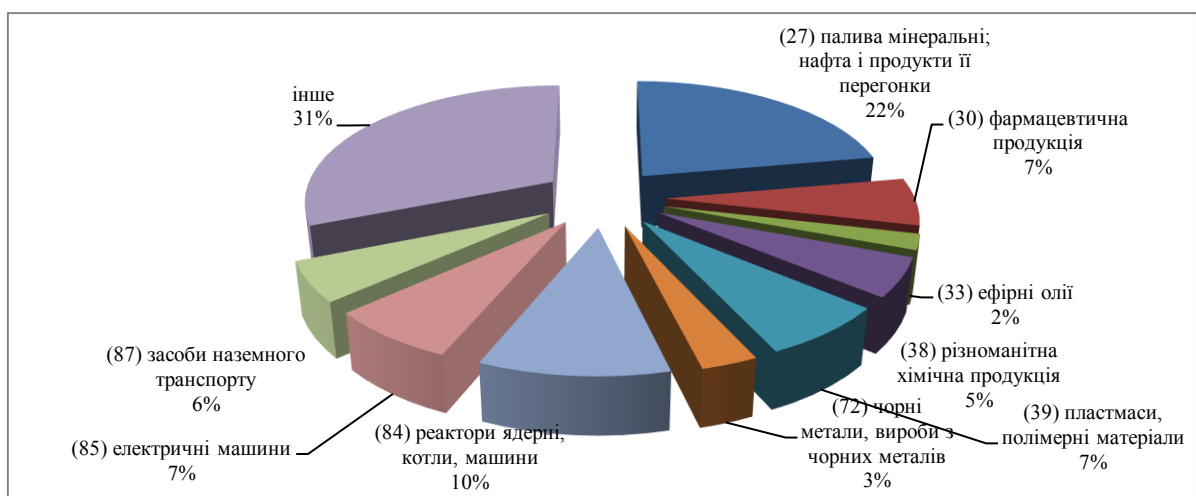

Рис.2. Товарна структура імпорту товарів України з країн ЄС, 2015 р. (%)

В результаті реалізації зобов'язань, прийнятих сторонами Угоди, щодо функціонування товарних ринків та доступу до них, лібералізації ринків послуг та нових правил торгівлі подальша торговельна співпраця України з країнами Європейського союзу може супроводжуватись наступними змінами:

1. підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції внаслідок впровадження сучасних міжнародних та європейських стандартів при її виробництві;
2. збільшенням асортименту товарів та послуг на внутрішньому ринку;
3. впровадженням уніфікованих правил походження товарів;
4. підвищенням рівня конкуренції та якості продукції національного виробництва;
5. зростанням інвестиційних надходжень, зокрема з країн ЄС;
6. зростанням валютних надходжень до країни в результаті збільшення обсягів експортних операцій суб'єктами ЗЕД;
7. підвищенням цінової конкурентоспроможності товарів на зовнішніх ринках за рахунок зниження рівня митного навантаження;
8. уніфікацією правових умов реалізації торговельного співробітництва суб'єктами ЗЕД;
9. розвитком міжгалузевого співробітництва України з країнами ЄС;
10. забезпеченням доступу національних виробників до системи державних закупівель країн ЄС;

11. зниженням нетарифних бар'єрів у торгівлі України з країнами ЄС, які є нині головними перешкодами для зовнішньої торгівлі країни, в результаті адаптації існуючих національних стандартів із європейськими технічними регламентами та стандартами.

Разом з тим, враховуючи недосконалу структуру національної економіки та вузьку базу щодо її модернізації, застарілість технологій, що використовуються, зокрема, у виробництві ключових для країни товарних позицій, недостатньо високий рівень конкурентоспроможності окремих вітчизняних товарів, у короткостроковому періоді адаптації національних виробників до нових умов торгівлі можливе виникнення наступних ризиків:

- зростання диспропорційності розвитку окремих галузей промисловості країни;
- втрата окремими виробниками внутрішнього ринку внаслідок недостатнього рівня конкурентоспроможності продукції порівняно із іноземними аналогами;
- зростання витрат на переоснащення та модернізацію технологій виробництва;
- зростання витрат, пов'язаних із виконанням стандартів безпеки, охорони праці та довкілля, прав споживачів;
- збільшення обсягів імпорту та зростання негативного сальдо торгівлі внаслідок зниження рівня тарифного захисту окремих галузевих ринків;
- скорочення надходжень до державного бюджету в результаті зниження ставок митних платежів;
- скорочення робочих місць внаслідок зниження обсягів виробництва.

Таким чином, реалізація домовленостей обумовлених чинною Угодою щодо створення розширеної зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом у короткостроковому періоді пов'язана переважно із зниженням рівня тарифного захисту ринків України та ЄС, що передбачає більш вільний доступ суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до ринків окремих товарів, що найменшим чином захищені нетарифними бар'єрами. У той же час збільшення конкурентного тиску з боку іноземних компаній створює ризики для економіки України, пов'язані із зниженням виробництва окремої продукції, зокрема з високою доданою вартістю, що позначатиметься на товарній структурі експорту та імпорту. Процес адаптації до нових стандартів та умов виробництва продукції і реалізації торговельного співробітництва буде супроводжуватись зростанням витрат на переоснащення та модернізацію, проте саме такі зміни у довгостроковій перспективі сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності продукції національного виробництва та зростанню обсягів її експорту на європейські ринки.

Література:

1. Експорт української агропродовольчої продукції до Європейського Союзу в умовах глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://apd-ukraine.de/images/APD_APR_06-2014_Manual_UCAB_APD.pdf.
2. Інформаційна довідка стосовно Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, включаючи основні параметри, переваги і ризики створення зони вільної торгівлі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cci.dp.ua/tl_files/data/files/Background_information_concerning_the_Agreement_on_association_between_Ukraine_and_the_European_Union.pdf.
3. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/sr/282.pdf>.
4. Оцінка можливих наслідків підписання Україною Угоди про ЗВТ з ЄС (у розрізі окремих секторів економіки та видів діяльності) (аналітичні матеріали): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ndc-ipr.org/media/documents/1_vrcfko5.pdf.
5. Торговля з ЄС в рамках поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa-torgivlia.org.ua/wp-content/uploads/2014/06/Selling2theEU_ukr.pdf.

6. Угода про Асоціацію між Україною, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page

БЕРНАЦЬКА І.Я.,
к.е.н., доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ОЛІХ О.М.,
студентка І курсу магістратури
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Львівського національного аграрного університету

СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Значення зовнішньоекономічної діяльності в розвитку всіх країн, у тому числі й України, постійно зростає. Історичний досвід підтверджує вигідність розширення участі країн у міжнародному поділі праці і різноманітних формах міжнародного бізнесу. І навпаки, згортання зовнішньоекономічної діяльності неминуче призводить до уповільнення соціально-економічного розвитку країни, виникнення складних проблем, які неможливо вирішити не лише в економіці, але і в інших сферах суспільного життя. Тому процес глобалізації та інтернаціоналізації господарського життя можна вважати закономірним з огляду на посилення взаємозалежності між країнами і зростаючу схожість їх економік.

Очевидним є той факт, що зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Особливо це актуально за сучасних умов, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства.

Зовнішньоекономічна діяльність сприяє розвитку перспективних напрямів експортного потенціалу; саме за рахунок зовнішньоекономічної діяльності наша країна вирішує проблему нестачі енергоносіїв, новітніх машин та устаткування, технологій, деяких товарів народного споживання.

Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) полягає в наступному:

– це важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект ЗЕД);

– це спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (регіональний і глобальний аспект ЗЕД).

Поняття «зовнішньоекономічна діяльність» з'явилося в Україні з початком економічної реформи 1987 року, сутність якої полягала у поступовій відміні монополії держави на здійснення будь-яких економічних операцій, у тому числі й зовнішньоекономічних, наданні підприємствам права безпосереднього виходу на зовнішні ринки, а також стимулюванні розвитку ЗЕД на рівні суб'єктів господарювання.

Після проголошення в 1991 р. незалежності України були здійснені заходи, спрямовані на суттєву лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності в країні, розширення прав підприємств і організацій у цій сфері. У цей період прийняті важливі законодавчі акти, зокрема, Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

На підставі основних господарських підходів до ведення ЗЕД відокремлені та сформувався два основні поняття – «зовнішньоекономічні зв'язки» (ЗЕЗ) і "зовнішньоекономічна діяльність" (ЗЕД).

Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) – це сукупність форм, засобів і методів зовнішньоекономічних відносин між країнами. Як економічна категорія «зовнішньоекономічні зв'язки» відображає систему економічних взаємин, що виникають внаслідок руху ресурсів всіх видів між державами та економічними суб'єктами різних держав. Ці двосторонні відносини охоплюють всі сфери економічного життя держави і передусім виробничу, торговельну, інвестиційну та фінансову діяльність.

Через механізм зовнішньоекономічних зв'язків попит на товари і послуги світового ринку переноситься на внутрішній ринок тієї чи іншої держави. Це обумовлює розвиток виробничих сил, що, в свою чергу, сприяє розвитку промисловості, сільського господарства, торгівлі, сфери послуг і фінансових установ.

Класифікаційна система зовнішньоекономічних зв'язків складається з видів і форм зв'язків. За напрямом товарного потоку зовнішньоекономічні зв'язки поділяються на такі види - експортні та імпорتنі, а за структурною ознакою - на зовнішньоторговельні, фінансові, виробничі та інвестиційні. До форм зовнішньоекономічних зв'язків відносять торгівлю, бартер, туризм, інжиніринг, франчайзинг, лізинг, інформаційний обмін, консалтинг тощо.

Зовнішньоекономічні зв'язки формуються і здійснюються під впливом різноманітних регуляторів, що діють на виникнення зв'язків і спрямовують їх розвиток в єдину ефективну політико-економічну систему, яка захищає інтереси держави і підприємств.

Зовнішньоекономічні зв'язки держави оцінюються за допомогою абсолютних і відносних показників, показників структури, інтенсивності та ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Ці показники дають можливість проаналізувати стан зовнішньоекономічних зв'язків, фізичні обсяги, структуру, диверсифікованість, географічну концентрацію експорту (імпорту), якісні та кількісні зміни, інтенсивність та ефективність таких зв'язків. Наявність зазначеного інструментарію є надзвичайно важливим для аналітики, оскільки без цього не можливо належним чином оцінювати зв'язки однієї країни з іншими, робити коректні узагальнення і висновки.

Зовнішньоекономічна діяльність як економічна категорія висвітлює передусім відповідні (пов'язані зі здійсненням міжнародного бізнесу) функції виробничих структур (фірм, організацій, підприємств, об'єднань та ін.). Згідно з Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність" поширеним є таке визначення: зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

ЗЕД в Україні спрямована на таке:

- реалізація переваг міжнародного поділу праці, що сприяє зростанню ефективності національної економіки;

- сприяння вирівнюванню темпів економічного розвитку;

- порівнянність витрат виробництва на національному і світовому рівнях.

Функції ЗЕД:

- організація міжнародного обміну природними ресурсами і результатами праці в їх матеріальній та вартісній формах;

- міжнародне визначення споживної вартості продуктів, що виготовляються відповідно до міжнародного поділу праці;

- організація міжнародного грошового обігу.

Матеріальною основою ЗЕД є зовнішньоекономічний комплекс країни (регіону), що являє собою сукупність галузей, підгалузей, об'єднань, підприємств і організацій, які виробляють продукцію на експорт чи використовують імпортовану продукцію та здійснюють інші види і форми ЗЕД.

Важливим завданням розвитку зовнішньоекономічного комплексу кожної країни є об'єднання виробничих і зовнішньоекономічних видів діяльності в єдину органічну, успішно функціонуючу систему. Для України умовами успішного розвитку зовнішньоекономічного комплексу у наш час є:

- зміцнення і нарощування експортного потенціалу;
- розширення самостійності суб'єктів господарювання у провадженні зовнішньоекономічної діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності виробничо-господарського комплексу країни взагалі та суб'єктів її господарювання зокрема.

Одним із основних суб'єктів ЗЕД є підприємство. Світова практика показує, що близько 85 % зовнішньоекономічних операцій здійснюють підприємства, фірми, організації, а 15 % - міністерства, відомства, союзи підприємців.

Підприємство – це самостійний суб'єкт господарської діяльності, який виготовляє продукцію або надає послуги з метою задоволення потреб суспільства та одержання прибутку.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства ґрунтується на можливості одержання економічних вигод виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин. Це пов'язано з тим, що виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні має більше переваг, ніж така діяльність всередині країни. Таким чином, ЗЕД здійснюється в тій країні і з тими партнерами, які є найвигіднішими для підприємства.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства (ЗЕДП) – це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є складовою загальної діяльності, а отже, взаємопов'язаною з нею і спільно вмотивованою підприємства; водночас зовнішньоекономічна діяльність має суттєву специфіку, яка полягає у тому, що здійснюється на міжнародному рівні у взаємозв'язку з суб'єктами господарювання інших країн.

Основні мотиви розвитку ЗЕД:

- розширення ринку збуту своєї продукції за національні межі з метою збільшення прибутку;
- закупка необхідної сировини, комплектуючих виробів, нових технологій і обладнання;
- залучення інжинірингових та інших послуг для потреб виробництва, з урахуванням їх унікальності, вищої якості і нижчих цін порівняно з внутрішнім ринком;
- залучення іноземних інвестицій з метою модернізації виробництва, зміцнення експортного потенціалу і конкурентних позицій на світових товарних ринках;
- участь у міжнародному поділі праці, спеціалізації і кооперуванні виробництва з метою успішного розвитку своєї економіки.

БОНДАРЕНКО П.В.,
студентка IV курсу
спеціальності «Міжнародний бізнес»
Маріупольського державного університету

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН

Роль у світовій економіці країн, що розвиваються – найбільш численної частини світової спільноти, яка охоплює 80% населення планети, – складно недооцінити. Організація економічного співробітництва та розвитку розробила класифікацію, згідно з якою країни, які розвиваються, поділяються на: країни з низьким рівнем доходу (61 країна), із середнім рівнем доходу (73 країни), країни-нафтоекспортери (13 країн) і нові індустріальні країни (НІК), які виділилися в процесі світового індустріального розвитку та зайняли окрему нішу в системі світового господарства (11 країн) [1].

На нараді глав розвинених держав в Торонто в 1988 році було запропоновано використати термін НІК, виділяючи не окремі країни, а цілу систему у світовій економіці. Так

НІК представлені рядом держав на території Азії і Америки. На сучасному етапі НІК являються 11 держав, які умовно поділяють за трьома "хвилями" виникнення. До першої хвилі НІК належать так звані "азіатські тигри" – Республіка Корея, Гонконг, Сінгапур, Тайвань, до другої – Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Таїланд, до третьої – Аргентина, Бразилія і Мексика. Статус НІК вказані країни придбали згідно з певними критеріями, встановленими за методикою ООН [1].

Впродовж 30 років свого динамічного розвитку НІК зайняли високі конкурентні позиції завдяки, передусім, експортоорієнтованості своїх економік, використанню високих технологій, розширенню власних ТНК, а також інтеграції в діяльність міжнародних економічних організацій. НІК досягли значних успіхів в індустріалізації, створенні окремих видів наукомістких виробництв, тим самим активно увійшовши в міжнародний розподіл праці і міжнародну торгівлю.

Серед країн усього світу НІК займають вагоме місце: у 2015 році частка ВВП тільки одинадцяти країн, які визнані "новими індустріальними", в загальносвітовому ВВП становила 10,5% (сукупний ВВП НІК на цей період становив 7817,862 млрд. дол. [4].

Рівень розвитку зовнішньої торгівлі НІК, її характер, структура і географічний напрямок в значній мірі визначають роль і місце цих країн в МРП. Орієнтація на зовнішній ринок азіатських НІК сприяла різкому збільшенню їх частки в світовому експорті: частка Південної Кореї в 2014 році склала 3,1%, Гонконгу – 2,6%, Сінгапуру – 2,4%, Тайваню – 1,6%.

Сфера послуг на сьогоднішній час відіграє найбільш важливу роль в економіці НІК та становить 61,9% від загального ВВП цих країн (4914,198 млрд. дол.), у порівнянні з промисловістю з 28,4% (2568,141 млрд. дол.) і сільським господарством з лише 5,7% від загального ВВП (452,777 млрд. дол.) [4].

НІК впевнено зберігають за собою звання найбільших світових виробників і експортерів. За результатами на 2014 рік, серед світових лідерів з експорту електронних виробів зберігає свої позиції Мексика (45,140 млрд. дол.), обійшовши США, Нідерланди та Німеччину. Далеосхідні "дракони" і члени АСЕАН (за винятком Філіппін) знаходяться в першій десятці найбільших експортерів значущих видів машинотехнічної продукції. Республіка Корея, Гонконг, а також Мексика посідають п'яте, шосте та сьоме місце відповідно у світовому експорті даного виду товару. П'яте місце за вартістю в світовому експорті текстильних товарів займає Гонконг (30,444 млрд. дол.), а четверте місце з експорту сільськогосподарської сировини залишається за Бразилією (9,070 млрд. дол.) [4].

Одною з найважливіших складових формули успіху НІК є відкритість у зовнішньоекономічній політиці, що в свою чергу призвело до створення сприятливого інвестиційного клімату. Так Сінгапур і Малайзія отримують більше іноземних інвестицій, ніж будь-які інші країни. Серед усіх груп економік світу лише за НІК закріпилася тенденція перевищення прямих іноземних інвестицій над прямими закордонними. Обсяги прямих зарубіжних інвестицій НІК у 2014 році склали 268,597 млрд. дол. у той час, коли обсяги прямих іноземних інвестицій цих країн сягнули 327,561 млрд. дол. [4].

Найбільшим донором позикового капіталу для НІК залишається США. Левова частка всієї американської "допомоги" НІК сконцентрована в економіці Південної Кореї і Тайваню. Географія вивозу капіталу з НІК досить широка. Це перш за все провідні промислово розвинені країни, країни, що розвиваються Азіатсько-Тихоокеанського регіону, нові ринки капіталу [3].

Структура експорту та імпорту НІК за товарною номенклатурою схожі. На експорт машинного і транспортного обладнання приходить 46,7%, електронні та електричні вироби – 27,1%, мінеральне паливо і лубриканти – 10,0%. Імпорт товарів НІК базується також на імпорті машинного і транспортного обладнання – 39,3%, електронних та електричних виробів – 23,1%, мінерального палива, супутніх матеріалів і лубрикантів – 18,7% [4].

Поряд з позитивними показниками економічного розвитку НІК зберігся ряд соціально-економічних проблем. На даному етапі серед них виділяють низку економічних проблем, перш за все масштабні відставання країн одна від одної всередині підгрупи за показниками ВВП,

темтів його зростання і зовнішньої заборгованості, індексам людського розвитку і розподілу доходів. Головною соціальною проблемою НІК залишається збільшення частки бідних на фоні великого приросту населення і концентрації їх в сільській місцевості [2].

У цілому, успіхи, досягнуті у розвитку НІК, їх інтеграція у світове господарство дозволяють з упевненістю говорити про те, що перспективи економічного зростання, підвищення рівня життя народу і нарощення зовнішньоекономічної експансії цих країн досить сприятливі. На сьогоднішній час вони займають більш високі місця у світовій економічній ієрархії і демонструють нові значні результати.

Література:

1. Ганелін С. І. Роль развивающихся стран на мировом рынке / С. І. Ганелін. – М., 1990. – 291 с.
2. Ломакін В.К. Мировая экономика: Учебник для вузов / В. К. Ломакін. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 672 с.
3. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.
4. UNCTADstat (2015). Електронне джерело по статистиці. Web: <http://unctadstat.unctad.org/EN/>

БОРОДАЄНКО Н.В.,
к.е.н, доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності
ПОЛОЖЕНЦЕВА К.В.,
аспірант кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності
Донецького державного університету управління

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Інтернаціоналізація суспільно-економічного життя, перехід до відкритої ринкової економіки сприяють приєднанню України до світового господарства, її входженню в глобальний економічний простір. Тому особливої актуальності набуває проблема адаптації вітчизняних підприємств до нових стандартів глобального ринку. Діяльність підприємств на міжнародному рівні зумовлює необхідність розвитку країни в цілому, налагодження інтернаціональних економічних зв'язків, підтримки процесів кооперації та інтеграції на державному рівні.

Для формування адекватної викликам сучасного етапу світового розвитку національної регуляторної політики важливого значення набуває дослідження глибинних процесів глобалізації та пов'язаних з нею детермінантів міжнародної співпраці у сфері торгівлі, систем державного регулювання зовнішньоторговельних відносин у країнах з різними рівнями економічного і соціального розвитку, їх інституціонально-структурного та інструментального забезпечення.

На сучасному етапі відбувається своєрідне «стирання національних кордонів», світова економіка поступово набуває загальну основу, головними складовими якої є система міжнародної торгівлі, побудована на багатосторонніх правилах, глобальна інфраструктура технологічних нововведень, що формується єдиний інформаційний простір, глобальна фінансова система, транснаціональне виробництво [1].

Світова економіка сьогодні характеризується процесами, пов'язаними з глобалізацією господарських зв'язків, посиленням взаємозалежності країн та регіонів, поглибленням міжнародного поділу праці і кооперації. Тому реальне входження країни у світовий

політичний та економічний простір потребує адаптованості її національної економіки до найважливіших тенденцій зовнішнього середовища.

Шляхи трансформації зовнішньоекономічної діяльності України пов'язані з реалізацією стратегій структурно-інноваційної перебудови національної економіки, стратегій забезпечення паритетної інтеграції завдяки опануванню виробництва високотехнологічної, динамічної продукції, на яку швидко зростає світовий попит. Запровадження ефективних механізмів підтримки конкурентоспроможності національної економіки пов'язано з необхідністю використання стимулюючого та інноваційного потенціалу держави у створенні раціональної структури експортно-імпортних та інвестиційних потоків [2].

Література:

1. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. А.Ф. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ; Економічна думка, 2009. – 528 с.
2. Міжнародний маркетинг: підруч. / Мазаракі А.А., Чаюн Т.І., Мельник Т.М.; за ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2000. – 306 с.

ГНІДІНА В.С.,
студентка II курсу
спеціальності «Міжнародна економіка»
Маріупольського державного університету

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ЄС ВІЗОВОГО РЕЖИМУ ДЛЯ УКРАЇНИ: РЕАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Наймасштабніше розширення Європейського Союзу 2004 року, за рахунок якого приєдналось десять нових членів, зокрема й сусідів України суттєво змінило функцію західного кордону України, який саме з цього моменту став і зовнішнім кордоном ЄС. З цього часу одним з пріоритетних завдань, що постали перед Україною, стало запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС.

Розвитку відносин України з Європейським Союзом присвячена велика кількість наукових робіт, проте окремі сучасні аспекти потребують подальших досліджень.

Україна нарешті досягла певного прогресу в процесі візової лібералізації з Євросоюзом. Так, 23 червня Рада ЄС підтвердила рішення Європейської комісії посилити контакти між громадянами України та країн ЄС і ухвалила рішення про перехід до другої фази Плану дій з лібералізації ЄС візового режиму[1].

22 листопада 2010 р. в Брюсселі Україні було надано План дій щодо запровадження безвізового режиму в Україні до держав-членів ЄС. Втім, Європейський союз не один раз вже переносив введення безвізового режиму з Україною. Візи для українців повинні були скасувати вже цього літа. Однак рішення вирішили перенести на осінь. На початку липня віцепрем'єр-міністр з питань євроінтеграції Іванна Клімпуш-Цинцадзе пояснила, що спрощення перетину кордону між ЄС та Україною перенесено через дві проблеми в Європі.

- Перша - так званий, Brexit. Таку назву отримала кампанія в Великобританії за вихід зі складу Євросоюзу. У червні більшість жителів Об'єднаного Королівства проголосували за вихід з ЄС. Таке рішення стало несподіванкою для Європи, тому проблеми України відійшли на другий план.

- Друга проблема, через яку ЄС «відсунув» безвізовий режим з Україною, - ситуація з мігрантами. Через війну в Сирії та інших країнах, де орудують бойовики ІГІЛ, Європа переживає найбільший наплив біженців.

Представники ЄС не беруться називати дати лібералізації візового режиму, адже наразі зробити це неможливо – візова лібералізація відбувається паралельно для України,

Грузії, Косово і Туреччини, тобто для 127 млн осіб. Але повідомляється, що президент України Петро Порошенко висловив впевненість, що безвізова лібералізація між Україною і ЄС буде введена до кінця 2016 року [2].

Треба зауважити, що підтримка європейськими партнерами безвізового режиму України з ЄС засвідчує високий рівень довіри до нашої держави та її громадян зокрема. Нас розглядають як країну, яка в перспективі може стати членом ЄС, частиною європейської цивілізації. За час виконання Плану дій візової лібералізації Україна досягла прогресу в боротьбі з корупцією, створила низку відповідних органів, запровадили нові системи контролю за безпекою документів, удосконалила управління кордонами. Окрім цього, залишилося чимало завдань, які необхідно виконувати й надалі. Бо задля здобуття безвізового режиму серйозні реформи мають бути проведені на важливих напрямках, включно з реформою правосуддя, реформи на кордонах, змінене законодавство щодо надання притулку тощо. Шлях до безвізового режиму з ЄС підштовхує реформування.

Після запровадження безвізового режиму громадяни України зможуть в'їжджати без віз до всіх держав-членів ЄС, за винятком Великої Британії та Ірландії, а також до 4 держав-асоційованих учасниць Шенгенської угоди: Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії.

Позитивне рішення інституцій ЄС про безвізовий режим дасть можливість подорожувати громадянам України у Європу без віз, але треба пам'ятати про деякі нюанси:

1. Подорожувати без віз зможуть тільки власники біометричних паспортів. Про це чітко зазначено в законодавчій пропозиції Єврокомісії. Запровадження таких паспортів було однією з умов надання безвізового режиму. Перетинаючи кордон Шенгенської зони, громадянам України слід мати при собі практично всі ті документи, які звичайно потрібні для отримання візи. Біометричного паспорта може і вистачити, однак співробітник імміграційної служби може попросити підтвердити мету і умови поїздки, довести наявність достатньої кількості коштів для перебування на території ЄС і повернення додому.

Зокрема, для того, щоб довести платоспроможність, треба пред'явити дорожні чеки, підтвердження бронювання житла, готівкову валюту і навіть наявність коштів на кредитній карті. Обсяг необхідних коштів безпосередньо залежить від тривалості поїздки і вибору країни або країн подорожі.

2. Без віз ви зможете бути на Шенгенських територіях протягом 90-а днів з кожних 180-и. Іншими словами, безвізовий режим не означає права нескінченно довго бути на території країн ЄС. Якщо ви протягом півроку перебуваєте більше 90-а днів, вам потрібна буде національна (довгострокова) віза або дозвіл на проживання. Перевіряти кількість проведених днів будуть за штампом у паспорті про перетин кордону.

3. Подорожувати без віз ви зможете всіма Шенгенськими країнами Європи. Тобто безвізовий режим діятиме для 22-х з 28-х країн ЄС. Він також діятиме в тих країнах ЄС, які ще не є учасницями Шенгенської зони, але мають зобов'язання виконувати Шенгенське законодавство: Румунія, Болгарія, Хорватія.

Але слід пам'ятати про певне обмеження безвізового режиму: він не дає вам автоматичного дозволу на роботу чи навчання в країнах ЄС. Для тривалого навчання в країнах ЄС треба буде отримувати спеціальну довгострокову візу. Для працевлаштування в Євросоюзі потрібний трудовий контракт або запрошення на роботу, на підставі якого оформлюється національна робоча віза або посвідка на проживання [3].

За результатами проекту скасування візового режиму для короткострокових поїздок призведе до збільшення циркулярної міграції. Крім того, міграція, ймовірно, стане молодшою через збільшення кількості молодих українців, які їдуть навчатись за кордон, а також завдяки об'єднанню сімей. Подальша еміграція може збільшити вже наявні втрати і переваги для України. Втім, малоймовірно, що це створить нові істотні ризики.

Існує загроза, що трудовий ринок Євросоюзу заповнять українські робітники. Насправді візова лібералізація для України стосується тільки короткотермінових віз (для перебування терміном до 90 днів) і не дає права на роботу. При цьому проблема нелегальної

трудової міграції йде на спад. Кількість неофіційно працевлаштованих громадян України за кордоном зменшилася: з 328 тис. у 2006 році до 209 тис. у 2015 році.

Питання ж легальної міграції лишається в компетенції кожної окремої країни-члена ЄС. Деякі держави зберігають ринок праці закритим, інші – відкривають його для українців, ґрунтуючись на позитивному досвіді. Голова ж польської Спілки підприємців і робітників Цезарі Казьмерчак зазначив на початку 2016 року: українці – "це мігранти високого класу", яких не потрібно вчити мові, професійним навичкам, надавати їм житло, оскільки вони самі з цим чудово справляються [4].

Зокрема, безвізовий режим має свої переваги, його введення спрощує цілий ряд бюрократичних бар'єрів в отриманні візи, дозволяє уникнути випадків відмов і обмежень на в'їзд, крім того, за візу більше не потрібно буде платити 35 євро. Безвізовий режим — це відкриття ЄС для всіх українців. Він сприятиме росту мобільності та контактів за усіма напрямками: туризм, родинні зв'язки, бізнес, наукове співробітництво, міжкультурний діалог. Але як свідчать результати соціологічних досліджень, безвізовий режим з Євросоюзом важливий здебільшого для мешканців Західного і Центрального регіонів України (рис.1)[5].

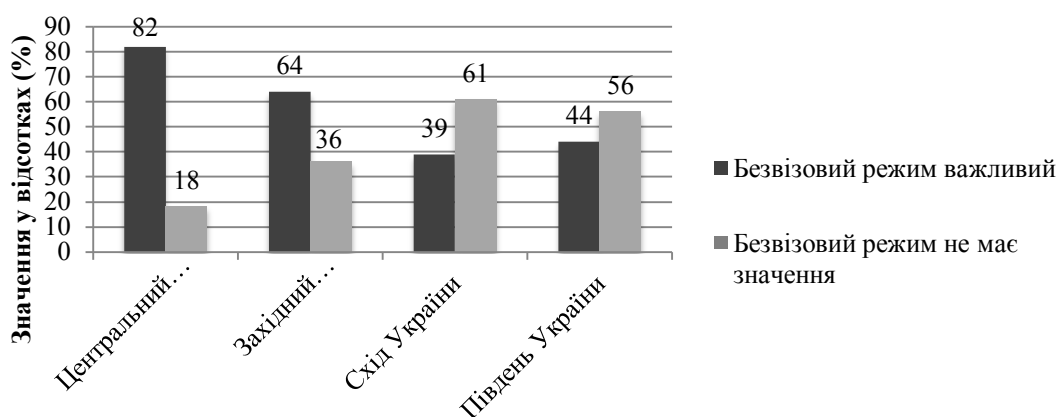

Рис. 1. Результати соціологічного дослідження «Хто найбільше чекає на безвізовий режим?»

Лібералізація візового режиму призведе до розвитку ділових контактів, необхідних для ефективного функціонування поглибленої зони вільної торгівлі з ЄС, зменшення адміністративних витрат і бар'єрів.

Позитивні зміни введення безвізового режиму відчуте і країна в цілому, тому що це приведе до зміцнення рівня довіри держав-членів та інституцій ЄС до рівня безпеки документів, управління кордоном, запобігання нелегальній міграції, боротьбі з організованою злочинністю та забезпечення прав та свобод людини в Україні.

Як висновок, можна зазначити, що попри всі обмеження, обґрунтовані вище, безвізовий режим надасть величезні плюси українцям, які нарешті зможуть їздити в Шенгенський простір без віз. А тому мати «доступ до Європи» стане значно простіше, ніж зараз.

Перспективи лібералізації візового режиму залежать від великої кількості факторів, і насамперед, від того, наскільки Україна буде готова виконати вимоги ЄС, довести їх належне виконання і відстояти свої позиції. Запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС супроводжуватиметься рядом як позитивних, так і негативних економічних наслідків, що потребуватиме особливої уваги від сторін.

Література:

1. Бетлій О. Скасування віз: чи варто Європі боятись притоку мігрантів?/[Електронний ресурс]/ О.Бетлій, М. Ярошевич – 2014. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2014/06/25/7023689/>
2. Єрмаков В. Україна - ЄС: коли чекати на безвізовий режим. / [Електронний ресурс]/ В.Єрмаков - 2016.

– Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/ukrajina-jes-koli-chekati-na-bezvizoviy-rezhim-361082.html>

3. Що таке безвізовий режим для громадян України? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.myvin.com.ua/ru/news/uaworld/41792.html>

4. Інститут Світової політики у співпраці з «Європейською правдою» Десять страхів європейців: чому ЄС не варто відкладати безвізовий режим з Україною/[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/15/7050799/>

5. Іваник М. Безвізова Європа для українців: дати, особливості, перспективи/[Електронний ресурс]/ М.Іваник , 2016 – Режим доступу: <http://gazeta.lviv.ua/2016/04/13/>

6. Хотін Р. Безвізовий режим з ЄС – Аманда Пол/[Електронний ресурс]/ Р.Хотін. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/26779431.html>

ГРИГАЛАШВИЛИ К.Г.,
студентка ОУ «Бакалавр»
спеціальності «Бизнес-администрирование»
факультета економіки и бизнеса
Тбилисского государственного университета
имени И.Джавахишвили (Грузия)

ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНИХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ ГРУЗИИ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

После развала СССР в 1991 году, Грузия оказалась в трудном положении как с социальной, так и с экономической точки зрения - лесное хозяйство и строительство остановились, транспортная и производственная инфраструктуры разрушались, обесценилась денежная единица, произошла огромная инфляция, безработица достигла 20 %, из-за чего произошла массовая эмиграция граждан в Россию и в страны Евросоюза. В описанной ситуации огромную роль сыграло формирование внешних политических и экономических связей и переход на глобальную политику.

Благодаря внешнему финансированию, в 1996 году начался экономический подъём, что положительно повлияло на ВВП (валовой внутренний продукт) и на иностранные инвестиции, которые постепенно начали расти. Так же, большая услуга стоит за эмигрантами, которые с помощью денежных трансфертов тоже укрепили экономику Грузии.

Несмотря на всё это, глобальный кризис 2008-2010 годов сильно повлиял и на Грузию, после чего иностранные инвестиции начали сильно падать, так же на это повлияла и война между Россией и Грузией (2008 г.). После всех этих обстоятельств, Грузия всё ещё остаётся крайне непривлекательной страной в инвестиционной области.

Именно из-за этого, в Грузинской экономике возвысилась роль внешних кредитов от международных финансовых организаций и крупных государств, таких как: Германия, Турция, Япония, Евросоюз, США, которые так или иначе, помогли правительству урегулировать экономическую ситуацию в стране.

Хотя самым важным нюансом во внешнеэкономических отношениях является внешняя торговля. На сегодняшний день число стран, которые являются торговыми партнёрами Грузии, достигает 110-ти. Она так же является членом некоторых международных торговых организаций, например, одна из них - ВТО (Всемирная Торговая Организация). Экспортным лидерным продуктом Грузии является феросплавы, а основными торговыми партнёрами - Турция, Украина и Россия. Так же нельзя не заметить, что у Грузии есть специфические, особенные торговые отношения с Азербайджаном, так как товарооборот большей частью сбалансирован с обеих сторон и примерно равен друг-другу. Но в настоящее время у Грузии проблемы и в этой сфере - у страны отрицательный торговый баланс, что связано с тем, что

Грузия преобладает (импортирует) в несколько раз больше энергоресурсов и продовольственных продуктов, чем экспортирует свои продукты. В связи с этим, специалисты предполагают, что среднесрочная перспектива экономики страны не слишком возлагает надежд.

Рейтинги тоже утверждают слабость Грузинской экономики: по рейтингу ВЭФ (Всемирный Экономический Форум) конкурентоспособности 2016-2017 г. Грузия находится на 59-ом месте из 138-ми стран, а по данным рейтинга Всемирного Банка экономики по ВВМ (2015 г.)- она на 116-ом месте из 193-ёх стран и составляет 16 930 млн. Долларов.

По этим данным, нетрудно сказать, что ни внешние кредиты, ни денежные переводы не смогут укрепить экономику Грузии, если не увеличатся ВВП и производительность страны, которые приведут к экспорту и положительному торговому балансу.

Что касается международных политических связей, Грузинское внешнеполитические отношения связаны с её выгодным местоположением. Именно благодаря этому, Грузия служит страной-транзитером между Азербайджаном и Турцией, а так же между Арменией и Россией. Именно эти страны являлись её главными партнёрами до 2008 года, после чего Россия исключилась из этого списка, так как после войны между Россией и Грузией, а так же из-за Российской оккупации Абхазии и Южной Осетии, Грузия расторгла всякие дипломатические отношения с этой страной. Надо заметить, что Грузинские власти разрывают дружеские отношения со всеми странами, которые признают независимость Абхазии и Южной Осетии.

Грузия имеет тёплые отношения с Украиной, которые существовали ещё в начале 1900-ых годов, когда Украинское Государство и Грузинская Демократичная Республика активно поддерживали между собой тесные связи. Сегодня их двусторонние отношения осуществляются в сферах международной политики, экономики, культуры, образования, науки и т.д. Надо заметить, что эти две страны всё больше сближаются друг с другом, например, в Грузии открываются Украинские университеты.

Так же как и с Украиной, Грузия сильно дружит и с США. США была первой страной, которая признала независимость Грузии, она до сих пор помогает региону в экономической, военной и государственной сферах. Именно ради этой цели в Грузии функционирует Агенство Международного Развития США (USAID). А в благодарность за всю помощь, Грузия участвует в возглавляемой США операции коалиционных сил в Ираке и Афганистане.

Грузия взяла западный курс политики и именно поэтому значительны её стремления в НАТО (англ. North Atlantic Treaty Organization) и Евросоюз, что могло бы ей способствовать в укреплении экономики, повышении жизненного уровня и в формировании независимого рынка.

Но, в то же время, не надо забывать, что Россия одна из основных торговых партнёров Грузии и большая часть (более половины) денежных трансфертов приходится на Россию, где расположена самая большая Грузинская диаспора.

Литература:

1. Курс лекций „ Международный Бизнес“, кафедра международного бизнеса, издательство „УНИВЕРСАЛИ“, 2011 г.
2. http://newsruss.ru/doc/index.php/Внешнеэкономические_отношения_Грузии
3. <http://gtmarket.ru/news/2016/09/28/7304>
4. <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gdp/rating-countries-gdp-info>
5. https://ru.wikipedia.org/wiki/Внешняя_политика_Грузии
6. <http://worldofscience.ru/geografija-mira/19-geografija-gruzii/438-vneshnejekonomicheskie-svjazi-gruzii.html>
7. https://ru.wikipedia.org/wiki/Экономика_Грузии
8. https://ru.wikipedia.org/wiki/Грузино-украинские_отношения
9. https://ru.wikipedia.org/wiki/Всемирная_торговая_организация

PUTKARADZE R.,
 Doctor of Economics, Associate Professor at
 the Department of International Economics
 and the History of Economic Thought
 Faculty of Economics and Business
 Tbilisi State University (Georgia)

ECONOMIC GROWTH AND THE CHALLENGES OF GETTING CLOSER WITH THE EU FOR GEORGIA

Gross domestic product is one of the key indicators for determining the level of socio-economic development and standard of living. The volume of gross domestic product (GDP) and gross domestic product (GDP) per capita shows the stage of economic development of the country, while the real GDP growth rate determines whether the country will achieve high level of development in a certain period. The countries characterized with high real GDP growth rates move from the list of developing countries into the list of developed ones. Georgia also faces the challenge to get closer to the status of developed country step by step. A number of countries of international commonwealth managed to achieve the above goal due to impressive GDP growth rate.

Georgia is located at the crossroads of Europe and Asia. After regaining its independence the country is actively seeking to deepen trade and economic ties with the foreign countries, especially with the countries of the European Union. As it's known, Association Agreement between Georgia and the European Union was signed on June 27, 2014 in Brussels. Approximately 80% of the obligations of the Association Agreement (including Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA)) went into force on September 1, 2014. Ratification process of the Georgia-European Union Association Agreement by the member states successfully ended at the end of 2015. We believe that the Association Agreement and getting closer to the EU will contribute to the gradual growth of Georgia's GDP.

Georgia is a developing country. According to the official data of 2014 GDP per capita (in current prices) amounted to 3759 US dollars and showed a significant increase compared to previous years, but this figure is considerably lower compared to the corresponding indicator of advanced European countries. It raises the question, how long it will take Georgia to be like European countries with its economy and socio-economic development.

For international comparison we choose the European countries with the number of population more or less equal to Georgia's. These countries are Croatia, Estonia, Latvia, Lithuania, Slovenia, Slovakia, Finland and Ireland (see. Table 1).

Table 1

GDP growth rates for the EU member states and Georgia

	Number of population, mln.	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Georgia	3,72	6,2	7,2	6,4	3,4	4,6	2,8
European Union	510	2,1	1,7	-0,5	0,2	1,6	2,2
Croatia	4,2	-1,7	-0,3	-2,2	-1,1	-0,5	1,6
Latvia	2	-3,8	6,2	4	2,9	2,1	2,7
Lithuania	2,9	1,6	6	3,8	3,5	3,5	1,8
Estonia	1,3	2,3	7,6	4,3	1,4	2,8	1,4
Slovenia	2	1,2	0,6	-2,7	-1,1	3,1	2,3
Slovakia	5,4	5	2,8	1,7	1,5	2,6	3,8
Finland	5,5	3	2,6	-1,4	-0,8	-0,7	0,2

Ireland	4,6	2	0,1	-1,1	1,1	8,5	26,3
---------	-----	---	-----	------	-----	-----	------

Source: *International Monetary Fund, Eurostat, Geostat*

Based on Georgian and international statistical information presented, we discuss three scenarios of economic development of Georgia. We applied to GDP growth rate in Georgia in recent years (2010-2015) - minimum (2.8%), maximum (7.2%) and average (5.1%) growth rates. It's to be noted that Georgia, after regaining its independence, had high growth rates (10% and more) in some years; for instance, in 2003 economic growth rate amounted to 11%, in 2007 – 12%, etc.

According to the preliminary data by the World Economic Forum, in 2016 Ireland has the highest economic growth rate (4.5%) among the European countries followed by Romania - 4.2%, Malta - 3.9%, Luxembourg - 3.8%, Poland - 3.5%, Sweden 3.2%, Slovakia - 3.2%, Latvia - 3.1%, Lithuania - 2.9%, and Spain - 2.8%. However, GDP per capita is much higher in European countries than in Georgia. Therefore, in terms of equal growth rates, revenues of European countries in nominal terms will experience higher increase.

Let's briefly consider the impact of the above economic growth rates for Georgia. First scenario – according to official statistics of Georgia, average GDP growth rate in recent 5 years was 5.1%, which is not small at all when compared to the growth rate of other countries in the region and in Europe. It's good if the growth rate tendency is maintained and GDP per capita in Georgia increases with higher rates. In such case, it will take Georgia about 40-50 years to achieve the set goal.

The second scenario, the maximum GDP growth rate for the last ten years was 7.2% (2011). If such growth rate will be maintained in future, it will take less to achieve the goal.

The third scenario, minimum GDP growth rate for the last five years was 2.8%. In terms of such growth rate, it will take Georgia 60-70 years on average to get closer to the average development level in the European Union, which means that such growth is not favorable for Georgia.

It's not easy to achieve 10% annual growth of GDP in Georgia but the country has the potential due to its natural resources and geographical location. In terms of such growth rate and taking into consideration the current population growth rate, in 20-25 years GDP per capita in Georgia will be equal to the corresponding indicator of several EU countries. But achieving such growth rate requires proper economic policy including encouragement of local production as well as attraction of foreign direct investment. All this will contribute to improvement of socio-economic living standards in Georgia and dealing with a number of local and international challenges. We actually think that 5% and higher growth of GDP in Georgia is realistic. Therefore, the goal of Georgia to get its economy closer to the European countries in terms of economic development is quite difficult, but achievable. Thus, Georgia with its economic growth rate can take leading position in the region and Europe. It's a topic for another study, but it should be said that there is a need for Georgia to increase competitiveness of its economy.

Literature:

1. Putkaradze R., Trade and Economic Relations of Georgia: Problems and Perspectives, Universali, Tbilisi 2010
2. Putkaradze R., Directions of International Trade Development under Globalization, Georgian Economy, #5. 2007
3. Globalization and Economic Development of Georgia: Challenges and Possibilities, Collection of papers, Universali, 2008.
4. The EU – Georgia Association Agreement,
http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/eu_georgia/association_agreement/index_ka.htm
5. Guide to the Georgia–EU Association Agreement (frequently asked questions), 2014
6. Foreign Trade of Georgia, National Statistics Office of Georgia, 2014
7. The European Union explained. Europe 2020: Europe's growth strategy. Brussels, 2013.

REZNIKOVA N.,
Doctor of Economics,
Professor of the Chair of World Economy and
International Economic Relations
of Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv

NEO-DEPENDENCE AS A NEW REALITY OF GLOBAL INTERACTION

Synergetic approach to economic neo-dependence recognizes instability of interrelations as a fundamental feature of various patterns of cross-country interactions, and rejects negative view of entropic (disordered) character of a system as merely destructive one. Given the seemingly radical change immanent in the second wave of globalization, change in the structure of interrelations, occurring in the first wave of globalization, only at the current phase of the global economy transformation is accompanied by perturbations, crises, change in the economic management philosophy; they generate new patterns of re-balance of forces driving the global economic system and self-organization of the global economic system by new principles (complicated hierarchy, multipolarity).

Theoretical conception of neo-dependence is, therefore, important due to the so called “globalization failures”: absolutization of market and free competition; the increasing dependence of domestic economies on decisions and actions of supranational institutes; the increasing negative socio-economic effects from presence of TNC within domestic economies; the declining effectiveness of traditional tools for macroeconomic regulation; the increasing self-sufficiency and speculative nature of the global financial market, the growing dependence of real sector on monetary and financial components; aggravation of financial crises and destabilization of national economies as a consequence of capital flow liberalization; the increasing gap in income distribution at the global scale; the increasing social and political instability.

Neo-dependence shows a novel paradox, when neither of the countries is capable to take on the responsibility for allocation of resources required for orderly and sustainable operation of the global economy and effective control of international institutes charged responsible for transparency of the trade system, stability of the monetary system and proper operation of the global financial markets. Neo-dependence as a process of cross-country interactions based on radically new principles of interdependence of Center and Periphery countries due to the increasing internationalization of the global economy and institutional pressures on national economic sovereignties puts on the agenda search for solutions to the problem of uneven development and aggravates technological, financial and information dependence due to resource and structural cross-country asymmetries.

SABATOVYCH I.,
PhD candidate,
National Centre for Research on Europe
University of Canterbury
Christchurch (New Zealand)

IS EUROPEAN INTEGRATION A PANACEA? THE ROLE OF EUROPEANIZATION IN POST-COMMUNIST DEMOCRATIZATION (THE CASE OF UKRAINE)

Although the first attempts of democratization took place in the late 17th century, it was not until 1970s when they became world-spread. Transitions in Southern Europe, Latin America, South-East Asia and, finally, Eastern Europe and Central Asia launched “a third wave of democratization” (Huntington, 1993) producing several theoretical and conceptual approaches.

Comprehensive analysis of political transformations in Southern Europe and Latin America allowed to develop a theory of democratic transition, which viewed democratization as a two-stage process: democratic transition that included the turn down of authoritarian regimes to be followed by construction of democratic institutions and democratic consolidation, which implied an actual functioning of the newly established institutions and, thus, a qualitative shift to a democracy (O'Donnell, Schmitter, & Whitehead, 1986; Linz & Stepan, 1996).

A new boost of democratization, particularly in the countries of the former Communist Block, urged further theoretical elaborations. Its varying paths and modes allowed to suggest that communist legacies could have affected the flow and the degree of transition, revealing the importance of socio-historical background and institutional development for successful post-communist democratization (Bunce, 2000, 2005; Crawford & Lijphart, 1997; Ekiert & Hanson, 2003; Elster, Offe, & Preuss, 1998). While Poland, Hungary and some other former communist states that joined the process of European integration successfully improved their democratic scores already by the end of 1990s, Ukraine, Russia and other former Soviet states still had to undergo the same metamorphoses (see Freedom House data).

Successful transitions in East-Central Europe demonstrated that European integration and its final outcome – membership in the European Union (the EU) – significantly advanced to successful democratization. On the contrast, those former communist states that were isolated from EU-led transformations seemed to be unable to complete transition on their own (Offe, 1997; Petrovic, 2013). The importance of this assumption became especially evident in light of the EU's 'enlargement fatigue', which, together with the vague prospect of Ukraine's membership in the European Union ("Ukraine will not join EU, NATO for another 20-25 years – Juncker," 2016), raised a question on how Europeanization could still advance to the country's democratic transformation.

Among the mechanisms of rapprochement, conditionality (Vachudova, 2005) and socialization (Pridham, 2005; Schimmelfennig, 2008) make up a core of exporting EU norms, values and practices. While conditionality implies provision with any benefit or aid upon fulfillment of particular conditions, socialization grounds on people-to-people contacts and civil society. Signing the Agreement on political Association between Ukraine and the European Union as well as the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement advanced to the conditionality-based Europeanization in the country. However, the EU's capacity to produce the changes within non-member states remains weak, being generally limited to a legal framework (Dimitrova & Buzogány, 2014).

Not only adoption of EU provisions and recommendations does not guarantee successful implementation of European norms in practice (Freyburg, Lavenex, Schimmelfennig, Skripka, & Wetzel, 2009; Marktler, 2006), the legal framework does not allow to cope with structural problems of former communist societies such as corruption (Innes, 2014) or the quality of democracy (Mungiu-Pippidi, 2005). From the perspective of the theory of democratic transition, this would mean that the EU is relatively efficient in promoting democratic institutions, while being relatively inefficient in their consolidation.

Therefore, a qualitative leap in democratizing post-communist states that did not become members of the European Union is possible only under conditions of deep societal transformations. This would imply that "socialization and domestic empowerment" (Schimmelfennig, 2009 : 13) should become the main tools of Europeanization and induction of European rules and practices into the structure of post-communist societies (Schimmelfennig & Sedelmeier, 2004 : 673).

Whether these rules represent "constitutive" (cultural) and "regulating" (political) encounters (Flockhart, 2010; 791) remains an issue of its own. For Ukraine, which is still undergoing geopolitical crisis and the crisis of identity, this would lead to another debate on whether or not its cultural and political Europeanization should go hand-in-hand.

Yet it is clear that the prospect of membership in the EU depends on the country's ability to meet political and economic criteria set by the organization. Thence, acting as a preamble to EU accession, Europeanization produces significant changes that determine the possibility of the membership itself. In this light, the incentive of membership remains an important factor, capable of driving reforms and transformations in aspiring states (Vachudova, 2005); however, it is the matter

of domestic decision-making onto whether or not to follow the offered path. The degree and the extent of democratic changes depend primarily on domestic actors, while the role of the EU gets limited to advising rather than implementing the real change.

Literature:

1. Bunce, V. (2000). Comparative Democratization Big and Bounded Generalizations. *Comparative Political Studies*, 33(6-7), 703-734.
2. Bunce, V. (2005). The national idea: imperial legacies and post-communist pathways in Eastern Europe. *East European Politics & Societies*, 19(3), 406-442.
3. Crawford, B., & Lijphart, A. (1997). Old Legacies, New Institutions: Explaining Political and Economic Trajectories in Post-Communist Regimes. In B. Crawford & A. Lijphart (Eds.), *Liberalization and Leninist legacies: Comparative perspectives on democratic transitions* (pp. 1-40). University of California: Research Series.
4. Dimitrova, A., & Buzogány, A. (2014). Post-Accession Policy-Making in Bulgaria and Romania: Can Non-state Actors Use EU Rules to Promote Better Governance? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(1), 139-156.
5. Ekiert, G., & Hanson, S. E. (2003). Time, space, and institutional change in Central and Eastern Europe. In G. Ekiert & S. E. Hanson (Eds.), *Capitalism and democracy in Central and Eastern Europe: Assessing the legacy of communist rule* (pp. 15-48): Cambridge University Press.
6. Elster, J., Offe, C., & Preuss, U. K. (1998). *Institutional design in post-communist societies: Rebuilding the ship at sea*: Cambridge University Press.
7. Flockhart, T. (2010). Europeanization or EU-ization? The Transfer of European Norms across Time and Space. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 48(4), 787-810.
8. Freyburg, T., Lavenex, S., Schimmelfennig, F., Skripka, T., & Wetzel, A. (2009). EU promotion of democratic governance in the neighbourhood. *Journal of European public policy*, 16(6), 916-934.
9. Huntington, S. P. (1993). *The third wave: Democratization in the late twentieth century* (Vol. 4): University of Oklahoma press.
10. Innes, A. (2014). The political economy of state capture in central Europe. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(1), 88-104.
11. Linz, J. J., & Stepan, A. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe*: JHU Press.
12. Marktler, T. (2006). The Power of the Copenhagen Criteria. *Croatian Yearbook of European Law and policy*, 2(2.), 343-363.
13. Mungiu-Pippidi, A. (2005). EU enlargement and democracy progress. *European Neighborhood*, 15.
14. O'Donnell, G., Schmitter, P. C., & Whitehead, L. (1986). *Transitions from authoritarian rule: Southern Europe* (Vol. 1): JHU Press.
15. Offe, C. (1997). *Varieties of transition: the East European and East German experience*: MIT Press.
16. Petrovic, M. (2013). The Democratic Transition of Post-Communist Europe: In the Shadow of Communist Differences and Uneven Europeanisation: Palgrave Macmillan.
17. Pridham, G. (2005). *Designing democracy : E.U. enlargement and regime change in post-communist Europe*. New York: Palgrave Macmillan.
18. Schimmelfennig, F. (2008). EU political accession conditionality after the 2004 enlargement: consistency and effectiveness. *Journal of European public policy*, 15(6), 918-937.
19. Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2004). Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European public policy*, 11(4), 661-679.
20. Ukraine will not join EU, NATO for another 20-25 years - Juncker. (2016, 21:49, 03 March 2016). UNIAN. Retrieved from <http://www.unian.info/politics/1282398-ukraine-will-not-join-eu-nato-for-another-20-25-years-juncker.html>

21. Vachudova, M. A. (2005). Europe undivided: democracy, leverage, and integration after communism: Oxford University Press.

ТКАЧЕНКО О.Г.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності
УДОВИЧЕНКО К.А.,
к.е.н., викладач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності
КУХНО С.А.,
аспірант кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності
Донецького державного університету управління

СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Зовнішньоекономічна сфера для будь-якої країни виступає рушійною силою її розвитку, дозволяє використовувати потенційні можливості національної економіки і вигоди від реалізації зовнішньоекономічних зв'язків. Її значення зростає в сучасних умовах, коли зростає рівень залучення кожної країни до глобальних процесів. Якість розвитку зовнішньоекономічної сфери України пов'язано із її цілеспрямованою трансформацією, яка має відповідати інтересам суспільства і враховувати ті кардинальні зміни, що відбуваються у світовому економічному і політичному просторі.

Існуюча нині товарна структура зовнішньоекономічних зв'язків України безпосередньо пов'язана із галузевою структурою національної економіки, успадкованою від попередньої економічної системи, яка виявилася дуже стійкою до змін. Протягом років незалежності України попри певні зміни і залучення до світових господарських процесів структура національної економіки продовжує носити сировинну спрямованість, має низьку частку продукції із високим рівнем доданої вартості, не значну частку високотехнологічних і наукоємних галузей, що стримує продукування нових технологій і продуктів.

Наявність цих особливостей структури економіки України погіршує її позиції в системі світового господарства і міжнародного поділу праці, що особливо проявляється в періоди циклічних криз і призводить до погіршення економічної ситуації в середині країни. В цілому можна стверджувати, що галузева структура економіки носить регресивний характер і потребує докорінних змін в цьому напрямку.

Дослідження структурної політики, проблем її становлення і реалізації в Україні, цілей, завдань, механізмів дії закономірно знаходилися і продовжують знаходитися в центрі уваги науковців і органів державної влади. Структурні трансформації реалізуються через відтворювальні процеси у всіх сферах соціально-економічного життя суспільства і мають галузевий, секторальний, регіональний, соціальний і інші виміри.

Проведені дослідження показали, що державна структурна політика реалізується через певні інституції і механізми шляхом формування критичної маси перетворень, які сприяють розвитку у певному напрямі. Структурна політика держави набуває тим більшого значення, чим сильніше недосконалість ринку блокує структурні зрушення і чим більше виявляється залежність національного виробництва від коливань світової кон'юнктури, що є характерним для економіки України і її зовнішньоекономічного сектору [1, с. 41]. Зі структурною політикою пов'язаний комплекс специфічних завдань формування сучасної системи зовнішньоекономічних зв'язків, яка спроможна подолати екстенсивний тип їх розвитку в країні, покращити товарну структуру в сторону збільшення високотехнологічних товарів і

послуг. Реалізація зазначеного пов'язана із використанням певних механізмів структурної корекції.

Структурна політика постає важливою складовою державної соціально-економічної політики в цілому і відображає відношення до структурних перетворень як засобу економічного зростання, досягнення стратегічних цілей національної економіки, встановлення оптимальних пропорцій і зв'язків між різними сферами економіки.

Безперечним є твердження, що проблеми структурних диспропорцій, які характерні не лише зовнішньоекономічним зв'язкам, а економіці України в цілому, накопичені ще за радянських часів, і досі не вирішені. Таку ситуацію спричинило, в тому числі, і періодичне прийняття окремих законодавчих та нормативних документів щодо структурних змін в економіці, які в своєму розвитку пройшли певні етапи.

На першому етапі (1992-1996 рр.) практичні дії державної влади здебільшого були спрямовані на підтримку кризових галузей і регіонів шляхом субсидування, а при відсутності коштів навіть така підтримка носила декларативний характер. Визначені державні пріоритети змінювалися і мали короткостроковий характер, дії влади здебільшого формувалися, виходячи із поточної ситуації. Державної концепції структурної перебудови не було, але був організований моніторинг розвитку промисловості, який дозволяв виявляти «слабкі місця» у стані окремих галузей, територій, підприємств.

На другому етапі (1996-2001 рр.) з'явилися перші державні документи, в яких була задекларована мета і необхідність структурної перебудови економіки. В цей період сформувалися певні передумови для пошуків економічного розвитку, але обмежені інвестиційні ресурси вимагали від держави робити вибір між підтримкою основних систем життєзабезпечення, соціальною сферою і структурними питаннями розвитку. Тому перша концепція і програми структурної перебудови (які мали певні недоліки) не були затверджені. Розвиток перших програм знайшов своє відображення наступних і завершенням цього етапу доцільно рахувати Програму структурної перебудови економіки України на період до 2015 року, яка існувала як концептуальний варіант, і, вперше, носила довгостроковий характер. Необхідно зазначити, що в 2000 р. був прийнятий Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (№ 1602-III від 23 березня 2000 р.) [2], після прийняття якого, питання структурної перебудови знаходили відображення в щорічних Державних програмах економічного і соціального розвитку, але, безумовно, ці програми носили короткостроковий характер.

На наступному етапі, началом якого можна рахувати Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки» [3], в якому були визначені цілі та завдання глибоких якісних перетворень у всіх сферах суспільного життя (економічній, соціальній, політичній, духовній) і конкретизовані найважливіші економічні завдання (створення передумов для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі; забезпечення сталого економічного зростання; утвердження інноваційної моделі розвитку; соціальна переорієнтація економічної політики), розпочався період широкого використання програмних документів як загального соціально-економічного, так і більш вузького секторального, галузевого характеру.

Необхідно зазначити, що з початку третього періоду було прийнято значну кількість програм, які передбачали певні структурні перетворення. Ці програм, які в цілому були спрямовані на створення умов для економічного зростання і передбачали зміни в реальному секторі економіки, з метою визначення їх значення для структурної перебудови економіки доцільно згрупувати наступним чином:

програми розвитку і модернізації окремих секторів і галузей економіки (програма «Українське вугілля» на 2001-2010 рр., Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки, Державна програма розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2011 року, Енергетична стратегія України на період до 2030 року, Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, Державна цільова

економічна програма «Ядерне паливо України», яка розрахована на 2009-2013 рр., Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки, Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року і ін.);

програми, що мають спрямованість на інноваційний розвиток (Загальнодержавна комплексна програма розвитку високих наукоємних технологій, що розрахована на 2005-2013 рр., Державна програма розвитку машинобудування на 2006-2011 роки, Державна цільова програма реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2011 року, Державна програма розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на 2007-2010 роки, Державна цільова науково-технічна програма «Розроблення і освоєння мікроелектронних технологій, організація серійного випуску приладів і систем на їх основі» на 2008-2011 роки, Державна цільова програма розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки на 2009-2011 рр. і ін.);

програми, що пов'язані із удосконаленням і розвитком зовнішньоекономічної сфери національного господарства України (Державна програма розвитку туризму в Україні на 2002-2010 рр., Програма розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні на 2006-2010 роки, Державна цільова програма інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 роки, Державна цільова програма формування позитивного міжнародного іміджу України на період до 2011 року і ін.).

Програми розвитку і модернізації окремих секторів і галузей економіки, не дивлячись їх серйозне наукове обґрунтування, не були виконані або виконані частково, в основному із-за відсутності необхідного фінансування, негативного впливу економічних криз, а, також, тому, що були спрямовані лише на реформування окремих галузей промисловості, що в цілому не забезпечило послідовності та системності в їх реалізації.

Програми, що мають спрямованість на інноваційний розвиток, на жаль, теж не були виконані. Проведені розрахунки зведеного індексу інноваційної діяльності для України за методикою ЄС свідчать про те, що Україна, на жаль, посідає передостанню позицію серед країн Європи і належить до категорії «інноватор, що формується».

Програми, що пов'язані із удосконаленням і розвитком зовнішньоекономічної сфери національного господарства України, теж не досягли своєї мети, зазначені вище програми були переглянуті в період їх закінчення із завданням перегляду і продовження.

Таким чином, офіційно задекларована необхідність структурної перебудови не знайшла вираження в комплексних заходах щодо її практичного здійснення і фактично не проводилася у належному обсязі. Це, безумовно, пов'язано із відсутністю єдиної національної програми структурної перебудови.

Література:

1. Біла С. О. Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки: [монографія] / С. О. Біла. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 408 с.
2. Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2001 рік: Закон України // «Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2001 рік». - К.: Мін-во економіки України, 2000. — 150 с.
3. Послання Президента України до Верховної Ради України. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки // Урядовий кур'єр. — 2002. — № 100. — 4 черв. — С. 5-12.

ТРОФИМЕНКО М.В.,
к. політ. н., проректор з науково-педагогічної роботи
(міжнародні зв'язки), професор кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ США ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ОБАМИ (НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ)

Адміністрація Обами відразу після приходу до влади представила свою точку зору глобальної взаємодії і виклала свої плани зі створення нової публічної дипломатії США у чотирьох політичних документах: стратегія національної безпеки, національні рамки для стратегічних комунікацій, чотирирічна дипломатія, огляд розвитку і стратегічні рамки для публічної дипломатії.

Стратегія національної безпеки

Стратегія національної безпеки (СНБ) визначає взаємодію як активну участь Сполучених Штатів у відносинах за межами своїх кордонів. Обґрунтування участі США переконання, що власні інтереси США разом з інтересами тих, хто за межами кордонів США будуть і надалі спрямовувати взаємодію країни з державами і народами. Згідно з СНБ, США просуватимуть міжнародний порядок, що визнає права і обов'язки всіх держав. Як і після Другої світової війни, США має базувати діяльність на основі правил міжнародної системи, просуваючи свої власні інтереси, які слугують на благо взаємним інтересам [4, с.23].

Дві цілі Стратегії національної безпеки 2010 року відновлюють лідерство Америки в світі і формуванні міжнародної системи, яка може вирішити проблеми нової ери. Визнаючи, що в минулому, Сполучені Штати процвітали, коли і країна і національна політика безпеки США пристосувалися до зміни форми замість того, щоб бути цією формою, в Стратегії безпеки записано, що «ми повинні знову позиціонувати Сполучені Штати чемпіоном у взаємних відносинах між націями і народами». В документі визнається необхідність міжнародної співпраці задля вирішення сьогоденних проблем і що американське «моральне лідерство ґрунтується головним чином на силі прикладу, а не на спробі нав'язати систему іншим народам». Відповідно до СНБ, участь США буде ґрунтуватися на «взаємних інтересах і взаємній повазі» [4, с.23].

При описі державного підходу до зміцнення національного потенціалу, метою документу названо необхідність розширення можливостей в галузі дипломатії: «наші дипломати є першою лінією, яка покликана залучати, слухати наших партнерів, вчитися у них, поважаючи один одного, і шукаючи спільні точки перетину. Дипломати, експерти в галузі розвитку, та інші департаменти Сполучених Штатів повинні мати можливість працювати пліч-о-пліч, щоб мати спільний порядок денний. Нові навички необхідні для сприяння ефективній взаємодії, скликати, підключати і мобілізувати не тільки інші уряди і міжнародні організації, а й недержавні суб'єкти, такі, як корпорації, фонди, неурядові організації, університети, мозкові центри і релігійні організації, кожний з яких все частіше відіграє все більшу роль у питаннях дипломатії та розвитку [4, с.25].

У лютому 2015 року була прийнята нова Стратегія національної безпеки. У Стратегії зазначається, що Уряд США завжди був відповідальним за захист власного народу, однак ці зобов'язання виходили й за межі кордонів країни. Уряд США також відчуває відповідальність за налагодження міжнародної безпеки, оскільки це слугує інтересам країни, затверджує відданість партнерам та союзникам і стосується вирішення глобальних проблем. Для вирішення питань міжнародної безпеки США надає перевагу колективним зусиллям разом зі своїми партнерами, такими як НАТО, партнери у Великобританії, Франції, Німеччині, Італії, Японії, Південній Кореї, Австралії, Новій Зеландії, Філіппінах, Таїланді та Ізраїлі. Уряд США посилюватиме потенціал США та інших країн до попередження конфліктів всередині країн та між країнами. Недавнє порушення суверенітету та територіальної цілісності України з боку

Росії, ставить під загрозу міжнародні норми, які й так сприймалися як дане після закінчення Холодної війни. Отже, американські дипломати та лідери мають відігравати основну роль у попередженні майбутніх конфліктів, допомагаючи їм боротися з тиском та примусом, тим самим демонструючи відданість домовленостям зі своїми партнерами [12, с.4].

Згідно Стратегії Уряд США має дотримуватися встановлених цінностей всередині країни та просувати їх за кордоном. Однак, деякі авторитарні країни всілякими засобами перешкоджають цьому процесу, йдуть у розріз з демократичними принципами, являючи собою загрозу для внутрішньої безпеки. Прикладом є складна військово-політична ситуація в Україні, зумовлена агресією з боку Росії. Однак, ми будемо продовжувати мобілізувати міжнародну підтримку для посилення та поширення прав людини у всьому світі. До цього ми закликаємо й уряди інших країн. Нашими партнерами в цьому стануть інші демократії. Ми воліємо надати збалансовану допомогу і розуміємо, що для просування цінностей ми маємо діяти разом з нашими партнерами. США сконцентрує свої зусилля та ресурси на наданні допомоги країнам у просуванні до більш демократичної системи керування. За останні 15 років деякі країни Східної Європи, Латинської Америки, Африки та Східної Азії стали на вірний шлях переходу до демократичного режиму, однак не без деяких невдач. Уряд США, у свою чергу, буде продовжувати шукати засоби надання підтримки у всіх успішних починаннях та у полегшенні складнощів на шляху переходу до демократії за допомогою інвестицій, торгівлі та підтримки реформ.

Стратегія проголошує, що Уряд США відчуває відповідальність за просування світового миру, прав людини, безпеки та процвітання у 21 сторіччі, тому він продовжуватиме ставити вирішення питань, що виникають у даних сферах, пріоритетом своєї зовнішньої політики, розподіляти дипломатичні та інші ресурси грамотно та співпрацювати з багатосторонніми організаціями, такими як НАТО та країнами-членами задля зміцнення та модернізування потенціалу (надаючи гуманітарну допомогу, сприяння підтримці миру і т.д.), який зміг би працювати на благо встановлення безпеки та стабільності для майбутніх поколінь.

США продовжуватиме посилювати відносини з вільною, цілісною та мирною Європою, яка є його невід'ємним партнером у вирішенні питань глобальної безпеки та підтримуватиме прагнення балканських та східноєвропейських країн до євроінтеграції. Російська агресія на території України демонструє, що не слід нехтувати міжнародними нормами та правилами, направленими проти територіальної агресії. Уряд США провів ряд міжнародних заходів з надання допомоги українцям, які самі обрали своє майбутнє, в якому прагнуть розвивати демократію. США підтверджує свої зобов'язання щодо просування безпеки через активну присутність та спостереження у центральній та східній Європі задля встановлення подальших агресивних дій з боку Росії. Уряд підтримуватиме й далі своїх партнерів – Грузію, Молдову та Україну та просуватиме їхню безпеку. США продовжуватиме встановлення санкцій для Росії, та вживання інших заходів, які зможуть зруйнувати московську оманну пропаганду незаперечними фактами. Уряд визначатиме випадки російської агресії та допомагатиме союзникам та партнерам встояти перед натиском Росії, навіть у довгостроковій перспективі. Однак, США залишатиме двері до більш активної співпраці з Росією в галузях, що являють спільний інтерес відкритими, однак, тільки якщо вона вибере інший шлях розвитку – шлях мирного розвитку який поважає суверенітет та перехід до демократії сусідніх країн.

Загалом Стратегія національної безпеки проаналізувала стан міжнародних справ та роль США у сучасному світі та визначила завдання для американської дипломатії, зокрема публічної.

Національна система стратегічних комунікацій

Національна система стратегічних комунікацій («НССК» або «Національна система»), описуються президентом Обамою в якості «всеосяжної стратегії міжвідомчої адміністрації з питань публічної дипломатії та стратегічних комунікацій», підкреслюючи при цьому, що «з усіх зусиль адміністрації, ефективна стратегічна комунікація має важливе значення для підтримки глобальної легітимності та підтримки політичних цілей адміністрації».

Національна система повторює Стратегію безпеки, закликаючи до розвитку «культури спілкування» по всьому уряду, визнаючи, що нація повинна бути «більш ефективною в нашій запланованій комунікації і приймати в ній участь, та покращувати процес розуміння відносин, думок, скарг і проблем людей, а не тільки еліт у всьому світі», так щоб можна було «передати надійні, послідовні повідомлення, розробити ефективні плани і зрозуміти як краще наші дії будуть сприйматися» [6, с.1].

Цей документ фокусується в основному на описі міжвідомчих процесів за участю урядового зв'язку та ролі і обов'язків різних підрозділів і посад, відповідальних за стратегічні комунікації уряду і про поточні зусилля щодо підвищення ефективності та результативності в цій області. «Стратегічна комунікація» описується як всеохоплююча «синхронізація слів і справ, та як вони будуть сприйняті окремими аудиторіями» і «програми заходів, свідомо спрямованих на спілкування і взаємодію з цільовою аудиторією, в тому числі здійснення державних справ у галузі публічної дипломатії, та інформаційних операцій» [6, с.2].

Цілі США стосовно «запланованої комунікації та взаємодії», які описуються як «елементи національної влади» повинні підтримувати політичні цілі і досягти наступних «особливих результатів»:

- Іноземні аудиторії визнають галузі взаємного інтересу зі Сполученими Штатами;
- Іноземні аудиторії вважають, що Сполучені Штати грають конструктивну роль в світових справах;
- Іноземні аудиторії розглядають Сполучені Штати в якості шанованого партнера у вирішенні глобальних викликів [6, с.6].

У документі також йдеться, про необхідність розрізнення «позитивних» зусиль комунікації та взаємодії уряду, які «будуються на взаємній повазі та взаємному інтересі», від зусиль, спрямованих на боротьбу з тероризмом. «Сполучені Штати повинні ясно сформулювати позитивне бачення, визначити, що ми кожного разу, коли це можливо, готові до залучення зарубіжної аудиторії у позитивному сенсі [6, с.6].

Чотирирічна Дипломатія і Огляд Розвитку

Чотирирічна Дипломатія і Огляд розвитку («ЧДОР» або «Огляд») визначає публічну дипломатію як «основу дипломатичної місії», яка буде включати в себе «створення регіональних центрів засобів масової інформації, де працюватимуть кваліфіковані комунікатори, щоб гарантувати, що США можуть брати участь в публічних дебатах в будь-якому місці і в будь-який час; будувати мережеві співтовариства, які поділяють інтереси США; і розширяти відносин між народами» [4, с.28].

Головними напрямками політики Огляду є відновлення і підтримка лідерства Америки і створення нової глобальної архітектури співпраці. Підкреслюючи «цивільну владу» і визнаючи «владу громадськості» - враховуючи «неурядові організації, корпорації, групи громадянського суспільства і людей в усьому світі, які поділяють цілі і інтереси США» - Огляд підкреслює партнерські відносини, які можуть допомогти «просуванню безпеки Америки, процвітанню і цінностям в усьому світі». Згідно з ЧДОР: «Ми будемо будувати мережу спілок та партнерств, регіональних організацій і глобальних інститутів, що є міцними і досить динамічними, щоб допомогти нам вирішити сьогоднішні проблеми, адаптуватися до загроз, які стоять перед нами, і скористатися новими можливостями» [4, с.28].

У документі підкреслюється, що зусилля щодо вдосконалення регіональної взаємодії за допомогою розширених програм, таких як «проповідники з посольств», які подорожують по всій країні, спілкуючись з людьми з конкретних питань, займаються зміцненням зв'язків з регіональними установами та створенням регіональних центрів для підтримки місцевих ініціатив [4, с.29]. Інша програма під назвою «Стратегічні діалоги з громадянським суспільством» була розроблена «для просування ініціатив з цілої низки питань, які поділяють Сполучені Штати і громадянські суспільства».

В огляді підкреслюється, що урядовий підхід до взаємодії визнає нове дипломатичне операційне середовище, в якому взаємодія і співпраця мають ключове значення для просування американських інтересів і цінностей. «Наша дипломатія повинна будувати

партнерські відносини і мережі, реалізовувати програми, а також взаємодіяти з громадянами, групами і організаціями». Відповідно до документу, «робота з громадянським суспільством є найбільш ефективним і дієвим шляхом до просування ключових цілей зовнішньої політики» [4, с.29].

Документ вводить нове поняття «дипломатія спільнот», як «новий підхід до визначення і розвитку мережі контактів за допомоги конкретних проектів на місці, програм або подій, а потім допомагають цим мережам еволюціонувати в послідовні дійові центри в галузях, що являють спільний інтерес». Існує дві мети дипломатії спільнот: «створення мереж контактів, які можуть працювати на себе для просування цілей відповідно до інтересів» і «демонструвати через конкретні події відданість спільним інтересам і універсальним цінностям» [4, с.29].

У ЧДОР були затверджені рекомендації, представлені в Стратегічній системі публічної дипломатії.

Стратегічна система Публічної дипломатії

Стратегічна система Публічної дипломатії («ССПД» або «стратегічна система») описуються як «навігатор для публічної дипломатії», який буде просувати місію з підтримки досягнення цілей і завдань зовнішньої політики США, просування національних інтересів і підвищення національної безпеки шляхом інформування та здійснення впливу на іноземних громадян і за рахунок розширення та зміцнення відносин між народом і урядом Сполучених Штатів і громадянами світу» [4, с.30].

Стратегічна система визначає потребу у «комплексних, багатовимірних стратегіях із громадського залучення, налагодження партнерських відносин, мобілізації широких коаліцій, а також стимулювання громадської думки у всіх секторах суспільства: активістів і вчених, лідерів у сфері бізнесу та громадянського суспільства, релігійних громад та громадських організацій».

Існує П'ять «стратегічних імперативів» для ефективної публічної дипломатії:

1) Формування повідомлення – розвивати активні пропагандистські стратегії для інформування, надихати і переконувати – «Ми були неправильно представлені (спотворені) – або взагалі не представлені – у дуже великій кількості глобальних переговорів».

2) Розширення та зміцнення відносин між народами – зміцнювати взаємну довіру та повагу за рахунок розширення програм та платформ публічної дипломатії – «Фундамент довіри відкриває вуха і уми».

3) Боротьба з екстремістами – дискредитувати і делегітимізувати Аль-Каїду, а також розширити можливості довіри місцевим поглядам – «Голоси екстремістів не повинні ігноруватися».

4) Краще інформувати про вироблену модель політики для забезпечення завчасного врахування у зовнішній політиці розуміння поглядів і думок зарубіжних громад: - «Якщо ми літаємо з закритими очами, то варто очікувати на катастрофу».

5) Використання ресурсів у відповідності з поточними пріоритетами – зміцнення структур і процесів з метою забезпечення скоординованої та ефективної публічної дипломатії – «Ми можемо зробити усе краще ... і ми повинні» [4, с.31].

У центрі уваги відносини від людини до людини щодо розширення сфери охоплення програм в сфері публічної дипломатії, використовуючи нові засоби масової інформації, розширення освітніх можливостей для людей за кордоном, створюючи можливості для взаємодії США та іноземних громадян через освітні та культурні програми і побудову відносин з майбутніми іноземними лідерами. Ці програми призначені для «просування національних інтересів США і розвитку бажаних навичок, які надають можливість і альтернативи екстремізму» для іноземців.

Огляд документів щодо політики США підтверджує думку професора Ріордана, що «в двадцять першому столітті, дипломатія ставатиме дедалі більш публічною» [4, с.32]. Особливості глобальної участі підкреслені у всіх чотирьох документах відображають думку адміністрації Обама про те, що в нову епоху нація повинна «вийти за межі уряду», щоб «вступати в безпосередній контакт» з людьми за кордоном. Згідно вказаних документів,

адміністрація прагне зробити «обов'язковим вихід за межі держави, що є визначальною рисою зовнішньої політики США».

Огляд документів також показує, що публічна дипломатія США за адміністрації Обами включає в себе багато з характеристик нової публічної дипломатії. Причому підвищена увага приділяється співпраці і налагодженню відносин з партнерами державного і приватного сектора, що є дзеркалом нового погляду публічної дипломатії, це дає ідею, що публічні дипломати сьогодні повинні бути готові до сприяння створенню мережі неурядових організацій і народів, які поділяють спільні інтереси. Слід зазначити, що розширення і зміцнення відносин людина з людиною, народ з народом є «стратегічним імперативом» в публічній дипломатії США [4, с.32].

Крім того, підвищення ролі публічної дипломатії в політичних процесах розглядається в обох ідеях та побудові нової публічної дипломатії США. Існують також свідчення того, що двосторонній зв'язок і довгострокові реляційні стратегії розглядаються як вирішальні для успіху публічної дипломатії США. Нарешті, важливу роль у публічній дипломатії США відіграє власна громадянськість, яка, хоча і на обмеженій основі в якості неофіційних «послів» зосереджує свої зусилля у рамках публічної дипломатії на громадянськість за кордоном.

Це є позитивною подією в публічній дипломатії США. Перехід від обміну повідомленнями, підходу попередньої адміністрації, до реляційного підходу більш орієнтованого на «вислуховування», ніж «розмову», вказує на значний прогрес в напрямку більш ефективної публічної дипломатії США.

Література:

1. Трофименко М. В. Структура публічної дипломатії США / М. В. Трофименко, К. В. Балабанов // Україна Дипломатична : науковий щорічник. — 2014. — Вип. п'ятнадцятий. — С. 709—724.
2. Cowan G. Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy / Cowan Geoffrey, Amelia Arsenault // The Annals of the American Academy of Political and Social Science. — Vol. 616, Public Diplomacy in a Changing World. — Mar., 2008. — pp. 10-30.
3. Cull N. J. Public Diplomacy: Lessons from the Past/ Nicholas J. Cull. — Los Angeles : Figueroa Press, 2009. — 61 p.
4. Kathy R. Fitzpatrick U.S. Public Diplomacy in a Post-9/11 World: From Messaging to Mutuality / Kathy R. Fitzpatrick. — Los Angeles : Figueroa Press, 2011. — 54 p.
5. National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States (9-11 Commission).—[Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://9-11commission.gov>.
6. National Framework for Strategic Communication. — 2010. — Washington, The White House. — 14 p.
7. President Barack Obama's Inaugural Address, January 21, 2009. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/blog/2009/01/21/president-barack-obamas-inaugural-address>.
8. Pub. L. No. 80-402, 62 Stat. 6 (1948). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://legisworks.org/congress/80/publaw-402.pdf>.
9. Remarks by the President at Cairo University, June 4, 2009.— [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09>.
10. The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United State. — New York : W.W. Norton & Company, 2003. — 567 p.
11. The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations / [Brian Hocking, Jan Melissen, Peter van Ham, Cynthia P. Schneider]. — Houndmills, Basingstoke, Hampshire : Palgrave Macmillan. — 221 p.
12. US National Security Strategy. — February 2016. — Washington, The White House. — 29 p.

13. Zaharna R. S. Battles to Bridges: U.S. Strategic Communication and Public Diplomacy after 9/11 / R. S. Zaharna. — Houndmills: Palgrave Macmillan, 2010. — 233 p.

ШЕВЦОВ В.Ю.,
студент II курса
специальности «Международная экономика»
Мариупольского государственного университета

ПОСЛЕДСТВИЯ ВЫХОДА ВЕЛИКОБРИТАНИИ ИЗ ЕС

Тема выхода Великобритании из членов Европейского союза действительно очень остра на данный момент, и как у любой проблемы, у неё есть и сторонники, и противники. Мы решили немного детальнее остановиться на последствиях выхода Великобритании, поскольку это масштабный вопрос, который отразится на всей геополитике Евросоюза, также как и на самих гражданах Британии живущих на родине, или проживающих и трудоустроенных за рубежом.

Для того, чтобы немного разобраться в цифрах, отметим, что на текущий момент около 2 миллионов британцев проживают и работают в других государствах-членах Европейского союза. Эти люди куда больше подвергаются рискам, связанным с выходом Британии из состава ЕС, чем сами коренные жители Соединенного королевства [1].

Разговоры о выходе Великобритании из Евросоюза ведутся с 1973 года, когда страна, собственно, и вошла в объединение. Референдум 23 июня является не первым, аналогичное голосование прошло в июне 1975 г., тогда победили сторонники ЕС, набравшие 67,2 % голосов.

Британия имела ряд привилегий в ЕС. Так, страна не присоединилась к крупнейшим интеграционным проектам Евросоюза — к зоне евро и к Шенгенским соглашениям, предусматривающим отмену визового контроля на общих границах. При этом британский взнос в бюджет ЕС — один из наиболее крупных, сейчас он составляет примерно 11 миллиардов евро в год (больше платят лишь Германия, Франция и Италия). Именно это и стало одним из главных аргументов сторонников Brexit, которые считали, что членство в Евросоюзе обходится стране слишком дорого [2].

Германия, Великобритания и Франция — три крупнейшие державы ЕС — формируют критически важный баланс. Без Великобритании Евросоюз превратится во франко-немецкое предприятие, в котором Германия станет во многом доминирующим партнёром, а между ними будут зажаты все страны поменьше. Это не совсем то, чего все хотят даже немцы, которые являются гегемонами против своей воли. Кроме того, Британия и Германия — это естественные союзники в сдерживании государственных наклонностей Франции.

Британия оказывает очень позитивное влияние на ЕС. Европа получает пользу от демократических традиций Британии, её открытости остальному миру, её нетерпимости к бюрократическим препонам и даже её скептицизма по поводу абстрактных, утопических проектов. Если какой-то город можно назвать сейчас европейской столицей, это будет не Брюссель, Берлин или даже Париж, а Лондон, где живут почти полмиллиона граждан Франции и миллионы других иностранцев [3].

Если Великобритания решит выйти из состава ЕС, ей придется заключить новый торговый договор с оставшимися в Евросоюзе 27 странами, чтобы британские компании могли продолжать продавать свои товары на европейском рынке, не сталкиваясь с повышенными тарифами и другими ограничениями.

Как и во всех ситуациях с принятием глобальных решений, выделяются сторонники и противники.

Сторонники выхода Британии из Евросоюза считают, что заключить подобный договор будет относительно легко, так как на данный момент законодательство Великобритании и ЕС

находятся в полном нормативном соответствии. Противники выхода заявляют, что это - пустая мечта. Франция, Германия и другие страны ЕС никогда не позволят Великобритании самой выбирать, с какими из правил Союза она согласна.

Они также отмечают, что на заключение договора о свободной торговле понадобятся годы, и результат этих переговоров не ясен. Если Великобритания полностью разорвет свои связи с ЕС, то, во-первых, на ее товары будут наложены тарифы, а, во-вторых, британские производители все равно будут обязаны соблюдать стандарты Евросоюза, что подорвет их конкурентоспособность.

Но главный вопрос всё же относится к экономике. Многое будет зависеть от того, какие именно договоры Великобритании удастся подписать с ЕС и другими странами.

В лучшем случае, как утверждает исследовательский институт "Открытая Европа", к 2030 году ВВП Великобритании будет расти на дополнительные 1,6% в год. Для этого британское правительство должно будет приступить к массовой дерегуляции, а также заключить выгодные торговые договоры с другими странами.

Тот же институт отмечает, что гораздо более реалистичным будет сценарий, при котором к 2030 году ВВП будет колебаться между сокращением на 0,8% и ростом в 0,6%.

Центр экономической эффективности при Лондонской высшей школе экономики считает, что в худшем случае ВВП Великобритании сократится от 6,3% до 9,5%, что сравнимо с результатами глобального финансового кризиса 2008-09 годов. В лучшем случае ВВП сократится лишь на 2,2%, считают авторы этого исследования.

Также, выходя из ЕС Великобритания может забыть про уплату налогов в бюджет ЕС. В 2013 году, учитывая получаемую Британией скидку, она платила в бюджет ЕС 14,5 миллиардов евро. Это более чем в четыре раза больше, чем в 2008 году. Примерно столько же британское правительство тратит в год на нужды транспорта [4].

Как заявляет министр финансов Великобритании Джордж Осборн выход Великобритании из ЕС приведет к сокращению государственных расходов на здравоохранение, оборону, образование, полицию, транспорт. Однако данное решение не обойдется без минусов.

В течение следующих 4 лет британскому правительству придется найти около 30 млрд. фунтов стерлингов (\$42,8 млрд), которых недосчитается бюджет из-за низких темпов роста экономики, к которым приведет Brexit [5].

Первым результатом референдума стала отставка британского еврокомиссара барона Хилла 25 июня 2016 года. Вечером во вторник 28 июня в рамках саммита Европейского совета в Брюсселе состоялся символический спуск флага Великобритании перед зданием Европейской комиссии.

Обескураженный итогами референдума Дэвид Кэмерон принял решение оставить пост лидера правящей партии и главы кабинета министров. В ходе стартовавшей за этим парламентской дискуссии пять ведущих депутатов из состава Консервативной партии выставили свои кандидатуры для замещения Кэмерона на посту премьер-министра. 11 июля победу одержала министр внутренних дел Тереза Мэй, которая уже утром 13 июля приступила к формированию нового правительства. Ею сразу же были созданы два особых министерства — по выходу из ЕС (во главе с давним оппонентом Кэмерона Д.Дэвисом) и международной торговли (под руководством уроженца Шотландии бывшего министра обороны Соединённого королевства Л.Фокса). Министром иностранных дел неожиданно для многих стал главный сторонник Брексита в рядах партии Борис Джонсон. Таким образом, консерваторы остались у власти с тем, чтобы к декабрю 2018 года окончательно оформить развод с «Единой Европой» [6].

Литература:

1. Выход Великобритании из ЕС: каковы последствия? [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://closeurope.com/vykhod-velikobritanii-iz-es>

2. Великобритания выходит из ЕС: сторонники Brexit победили на референдуме [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://ria.ru/world/20160624/1450655984.html>
3. Иен Бурума. Последствия выхода Великобритании из ЕС [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://inosmi.ru/europe/20151115/231379818.html>
4. Какими последствиями грозит выход Британии из ЕС? [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.bbc.com/russian/uk/2016/02/160217_britain_and_eu_brexit_debate
5. Министр финансов Великобритании оценил, во сколько ей может обойтись выход из ЕС [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.unian.net/world/1375999-ministr-finansov-velikobritanii-otsenil-vo-skolko-ey-mojet-oboytis-vyihod-iz-es.html>
6. Дмитрий Сошин [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.1tv.ru/news/2016/06/24/304729-za_vyihod_iz_evrosoyuza_progolosovalo_bolshinstvo_grazhdan_velikobritanii

СЕКЦІЯ
РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ТА ВАЛЮТНИХ
ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА УЧАСТЬ КРАЇН НА СВІТОВОМУ
ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

АТАМАНЧУК З.А.,
к.е.н., в.о. доцента
Львівського інституту економіки і туризму

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ
ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ РИЗИКІВ НБУ

Ключовим фактором, що виявився стимулом до розвитку інструментарію стрес-тестування є значна кількість фінансових криз, які окреслили важливість детального розуміння вразливості фінансового сектора економік країн. У відповідь на це Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Світовим банком з метою кількісного вимірювання платоспроможності та стабільності національних фінансових систем у травні 1990 р. запроваджено програму оцінки фінансового сектора FSAP (Financial Sector Assessment Program). Відповідно до діючої програми розроблено стрес-тести з використанням макроекономічних моделей, що успішно застосовувались для оцінки стану банківських систем таких промислово-розвинених країн світу як: Австрія, Великобританія, Данія, Канада та ін. [3, 187-193].

Питанням важливості стрес-тестування ризиків приділено особливу увагу в працях науковців, серед яких: Андрієвська І., Анасімова Л. [2, с. 63-75], Біленька Г. [3, с. 187-193], Прийдун Л., Тарасевич Н. [4, с. 255-263], Шаповалова С. та ін. Проте триває постійна дискусія між прибічниками різних підходів, методів та багатьох інших аспектів вирішення досліджуваної проблеми.

Відповідно до Постанови Правління Національного банку України «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України» від 06.08.2009 р. № 460 [1] стрес-тестування – це метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактора - валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями.

Метою проведення стрес-тестування є оцінка ризиків та визначення спроможності протистояти потрясінням на фінансовому ринку [1]. За допомогою стрес-тестування банк може визначити розмір збитків у цілому та за окремими видами активів у разі виникнення екстремальних подій, а також свої потенційні можливості покривати ці збитки, оцінити стан власного капіталу та визначити якість методик щодо управління ризиками. Основним завданням за результатами стрес-тестування є підготовка упереджувальних стратегічних і тактичних заходів, які дозволять врегулювати проблемні або напружені ситуації, що можуть виникнути в майбутньому та послабити вплив різних ризиків на діяльність банків [1].

Світовий банк у 2012 р. наголосив на необхідності обов'язкового стрес-тестування банківської системи України. Проте, керівництво Національного банку України (НБУ) у тому ж році відмовилося проводити стрес-тестування, аргументувавши свої рішення позитивними на той момент темпами розвитку банківської системи [5]. При цьому дочірні установи європейських банків, а саме: AlfaBank, CreditAgricole, ING Bank, Piraeus Bank Group, Unicredit [2, с. 67] провели стрес-тестування ряду ризиків. До цього моменту макроекономічне стрес-

тестування за участю 17 вітчизняних банків було проведене у 2008р., а у 2010 р. на стрес-тестування погодилися 176 вітчизняних фінансових установ [2, с. 67].

В Україні стрес-тестування банків включає кількісні та якісні складові. Кількісний аналіз визначає масштаби можливих змін ринкової кон'юнктури та коливань основних її компонентів, що впливають на результат діяльності банку та рівень його економічної безпеки. За допомогою якісного аналізу оцінюється спроможність капіталу банку покривати можливі збитки та визначається комплекс заходів для зниження рівня ризику, мінімізації можливих втрат і збереження та захисту капіталу.

Поширеними методами здійснення стрес-тестування є сценарний аналіз і аналіз чутливості [1]. Макроекономічне стрес-тестування ризиків здійснюється за допомогою таких підходів: «знизу-вверх» та «зверху-вниз». У табл. 1 представлено зміст кожного з них.

Таблиця 1

Підходи щодо макроекономічного стрес-тестування ризиків

№ п/п	Підходи щодо стрес-тестування	Характеристика підходу	Позитивні сторони	Негативні сторони
1.	Підхід «зверху-вниз»	Центральний банк за розробленою методикою проводить самостійно стрес-тестування банків країни	Такий підхід сприяє кращому зіставленню результатів	Не зовсім точно відображає ситуацію при використанні агрегованих загально-системних фінансових даних
2.	Підхід «знизу-вверх»	Проведення стрес-тестування окремих видів ризику кожним банком самостійно за визначеними умовами. Результати стрес-тестування подаються до установи центрального банку	Можна максимально уникнути неточностей при розрахунках за умови використання Центральним банком розробленої комплексної методології проведення стрес-тестування	Далеко не всі банки об'єктивно оцінюють вплив наслідків економічних загроз на стан свого портфелю

Розроблено автором за: [2; 3; 4]

Для покращення механізму функціонування системи стрес-тестування ризиків Національним банком України вважаємо, що доцільним є реалізація наступних завдань:

- необхідно забезпечити обов'язковість і регулярність проведення стрес-тестування на макрорівні.

Вважаємо, що оптимальним є встановлення обов'язкового щорічного періоду тестування, із постійним (протягом року) моніторингом ризиків українських банків;

- з метою підвищення довіри населення до банківської системи та підтримання репутації НБУ необхідно

систематично офіційно оприлюднювати у засобах масової інформації списки банків, які не пройшли стрес-тестування.

В цілому систему стрес-тестування можна буде вважати ефективною, якщо вона: забезпечить можливість визначення найгіршого сценарію розвитку подій; встановить розмір можливих збитків у випадку реалізації найгіршого сценарію; дозволить виявити вразливі та слабкі місця в системі захисту від ризиків; дасть можливість керівництву оперативно втручатись у процеси, які загрожують банку; визначати, організовувати та впроваджувати комплекс необхідних заходів, спрямованих на зменшення впливу ризиків та уникнення фінансових втрат.

Література:

1. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: Постанова Правління Національного банку України від

06.08.2009 р. № 460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>.

2. Анісімова Л. Стрес-тестування ризиків центральними банками / Л. Анісімова // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 3. – С. 63-75.

3. Біленька Г. Стрес-тестування як метод оцінки стабільності банківської системи: етапи, методологія та світовий досвід / Г. Біленька // Вісник СНАУ. – 2008. – № 2. – С. 187-193.

4. Тарасевич Н. В. Стрес-тестування ризиків як інструмент антикризового управління діяльністю банків / Н. В. Тарасевич, А. М. Литвиненко // Финансы, учет, банки. - 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/>.

5. Інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.banki.ua>.

BUTSKHRIKIDZE N.M.,
student of economics and business administration
Tbilisi State University (Georgia)

MECHANISM OF OFFSHORE BUSINESS

The purpose of this thesis is to study the mechanism of offshore business in international capital flows. We examine the effects of being a tax haven, a money laundering centre or an offshore financial centre, which often overlap. We want to see whether these places are used as entrepôts (which means temporary storage for funds) or as investment places or both.

Offshore business is about using the possibilities offered by countries (commonly known as Jurisdictions), whose legislation allows for certain advantages (tax, confidentiality, company structure, etc.) to be used by non-residents. This means that a country, or Jurisdiction, will allow registration of a company and offer them certain tax freedoms in exchange for an annual license fee. It is normally a legal requirement that the registered company must not conduct any business or own any assets in the Jurisdiction of incorporation. Offshore companies are established for various purpose, including tax optimisation, creation of international image, hiding information about the real owner of the company, taking capital abroad and protection of property rights. Along with a number of threats, offshore schemes planning process is connected with increase in a company profitability. Working in offshore business requires constant search of new solutions as well as adaptation of existing mechanisms.

Encyclopedia Britannica defines Off shoring as - the practice of outsourcing operations overseas, usually by companies from industrialized countries to less-developed countries, with the intention of reducing the cost of doing business. During the 70s and 80s, companies tried various techniques of re engineering and innovation labs in order to cut costs. In the 1980s services offshoring was a trivial portion of the economy, but the seeds of today's situation were planted then. The offshoring of service work from developed countries to less developed countries has gained significant public attention. The term offshore is used to describe foreign banks, corporations, investments and deposits. A company may legitimately move offshore for the purpose of tax avoidance or to enjoy relaxed regulations. Offshore financial institutions also can be used for illicit purposes such as money laundering and tax evasion. Many countries, jurisdictions and territories have offshore financial centres (OFCs). These include well-known centres such as Switzerland, Bermuda and Cayman Islands, and less-known centres. The level of regulatory standards and transparency differs widely among OFCs. Supporters of OFCs argue that they improve the flow of capital and facilitate international business transactions. Offshore can refer to a variety of foreign-based entities or accounts. In order to qualify as offshore, the accounts must be based in any country other than the customer's or investor's home nation, existing somewhat separately from the person's other resources and assets. In the terms of business activities, offshoring is often referred to as

outsourcing. This is the act of establishing certain portions of the business functions, such as manufacturing or call centers, in a nation other than the one in which the business most often does business. This is often done to take advantage of more favorable conditions in a foreign country, such as lower wage requirements or looser regulations, and can result in significant cost savings for the business. Offshore investing can involve any situation in which the investors reside outside of the nation in which they are investing. Offshore banking involves the securing of assets in financial institutions in foreign countries. This practice, which may be limited by the laws of the customer's home nation, can be used to avoid certain unfavorable circumstances should the funds be kept in a financial institution in the home nation.

The advantages of using offshore company are: (a) total absence or minimum levels of taxation;

(b) confidentiality, due to no sensitive personal information available on public file;

(c) protection, due to secrecy provisions enshrined in law and absence of international information-sharing agreements;

(d) corporate flexibility: no paid-up capital requirements, no requirement to state operational objects, minimum conditions on directors and shareholders, fast incorporation, etc;

(e) ease of management – shareholders' meetings can be held anywhere, including by electronic means, flexible decision making process

(f) minimum reporting – no audits, no tax reports, no financial information for public file.

There are different reasons of setting up an offshore company: Minimize taxes, Confidentiality, International trust and Asset protection trust.

Minimize taxes. Registering an offshore company can legally minimize the tax obligations of a business and this is often the primary reason for incorporating a business offshore. Non-resident companies are often tax exempt or enjoy low levels of taxation depending upon the country. However, corporate taxation matters can become very complicated and it is very important to be guided by an experienced professional. Ensuring that there is no conflict with the tax obligations in the country or jurisdictions where the business operates is essential. Transfer pricing is the setting of the price for goods and services sold between controlled (or related) legal entities within an enterprise. If a subsidiary company sells goods to a parent company, the cost of those goods paid by the parent to the subsidiary is the transfer price. Legal entities considered under the control of a single corporation include branches and companies that are wholly or majority owned ultimately by the parent corporation. Certain jurisdictions consider entities to be under common control if they share family members on their boards of directors. Transfer pricing can be used as a profit allocation method to attribute a multinational corporation's net profit (or loss) before tax to countries where it does business. Transfer pricing results in the setting of prices among divisions within an enterprise. Transfer pricing is a major tool for corporate tax avoidance.

Confidentiality. Non-resident companies, in some countries, are not required to publish financial information or the details of directors and shareholders. Most offshore financial jurisdictions will not reveal any of this information to any third party unless criminal activities are suspected. The reason is simple: Whoever the prospective claimants might be, government or private, their goal of seizing assets becomes a whole lot more difficult if they can't find the assets to start with. True corporate anonymity is fundamentally distinct from corporate confidentiality: True anonymity means that nobody outside of the corporation is aware of the identity of its owners and managers. Confidentiality usually means that the identities of company shareholders and directors are known to the government of the offshore jurisdiction in question. This information, however, is held as confidential. In effect, you have to trust the offshore government to keep quiet.

International Trust and Asset Protection Trust. An offshore asset protection trust or international trust one of the strongest asset protection vehicles available when done right. The international trust allows you to legally transfer your assets out of the reach of future creditors and place them behind a protective barrier that no one can pierce. The basis of the asset protection trust is simple enough: assets are conveyed out of your name and into the international trust. You designate the trustee, settlers and beneficiaries and you control the assets in the international trust for the benefit

of those beneficiaries. Only a few jurisdictions have laws that were written to support this level of international protection. They are the Cook Islands, the Isle of Man, Nevis and Belize. All four countries have international trust laws that provide maximum asset protection and are politically and economically stable.

In conclusion, the process of preparation for offshore company is full of dangers associated with the firm's profitability growth. The international community is becoming more active measures against offshore business. Great Seven to support financial stability forum, regularly publishes offshore reliability ratings. However, this approach is often a formality.

Literature:

1. <http://premieroffshore.com/international-trust-asset-protection-trust/>
2. <http://www.infinitysolutions.com/blog/six-benefits-of-setting-up-an-offshore-company/>
3. <https://www.britannica.com/topic/offshoring>
4. <http://www.investopedia.com/terms/o/offshore.asp>
5. Metters, Richard; Verma, Rohit (2008). "History of offshoring knowledge services". *Journal of Operations Management*.
6. <http://scholarship.sha.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1520&context=articles>
7. <http://cs.stanford.edu/people/eroberts/cs181/projects/2003-04/offshoring/history.html>

VASYLENKO A.A.,
post-graduate student of Economics and
International Economic Relations Chair
of the Mariupol State University

THE DIALECTICS OF MONETARY INTEGRATION THEORY

In our time we can observe fundamental changes in the mechanism of the global economy development. Almost all spheres of the global economy are exposed to transformation, but the fast changes are taking place in international financial, particularly in currency relations. Globalization processes, in our opinion, have the greatest development in the world currency space where integration of the national foreign exchange markets into a single system has happened. The issue of consolidation trends in national monetary systems within the formation of the single currency plays an important role in economic science without losing its relevance. This issue was interesting for both domestic and foreign scholars. However, in terms of strengthening of the internationalization and globalization processes of economic relations, the process of regional currency unions creation began to be accompanied by a select number of problems, especially at present time among economists there is no theory that would fully substantiated and explained the mechanism of creation and functioning of currency areas and also, analysis of existing currency areas requires more detailed research as well as prospects of their development.

The research objective is to identify and to systematize the basic stages of the development of monetary integration theory.

The economic literature has theory that justifies the feasibility of currency area establishing between countries and it is called "the theory of currency areas." The main stages of its development are alternative and classic stages [3].

The main feature of theory of currency areas on classic stage, which took its beginning in 1960s, is the prevalence of certain factor on which monetary integration takes place. By Robert Mandel, who is considered to be the founder of the classical theory of currency zones, connecting link, which is the basis for an optimal currency area is the mobility of factors of production between countries that plan to form a monetary zone. So, if there was the free movement of factors of production between countries, they could form a currency area together. Otherwise the association

should be divided into smaller parts, until group of countries with high mobility of factors of production would be distinguished. Monetary policy in this area should include the establishment of a floating exchange rate against the currencies of countries that are not included in this zone to minimize the impact of exogenous factors. And in the middle of currency unions countries had to use a fixed exchange rate.

Further development of the classical theory may be observed in the works of P. Makkinen and P. Keenan. According to the first, precondition for currency area is the diversification of outside sectors of economies that form the currency area. In this case, significant amounts of foreign trade of these countries require policy of the fixed exchange rate establishment in the terms of price stability in foreign markets. Indicators of external sectors diversification were calculated primarily on the basis of the volume of imported and exported goods. An important prerequisite for the use of this assumption was that the prices on the world markets should be relatively stable; otherwise, fluctuations in world prices will cause imbalances in national economies. In turn, by P. Keenan, on the contrary, diversification of domestic production inside potential union causes necessity of the currency area creation to stand against external negative factors, including price fluctuations on the world markets.

The similarity of financial markets was the main reason for the creation of currency areas for representative of the classical theory – J. Inham who put forward this position in early 1970s. He said, these countries may abandon independent currency regulation and give it to the central authority of a currency zone with minimal losses to their economies on the assumption of developed and provided similar financial markets, and unlike predecessors free movements of the equities between the countries were regarded as of paramount importance.

H. Fukuda's approach involves the currency area formation on the assumption of fiscal policy identity, which is held within that zone. The disadvantage of this approach is the presence of fixed exchange rate among the group. With significant fluctuations in the foreign economic situation the use of this approach was impractical.

According to the assumption J. Fleming it is appropriate to create currency area among countries with a similar level of inflation in this case the single monetary policy will allow to solve complex issues of strengthening of the country's currency.

An equally important factor is the political unity between the countries. This issue was researched in the works of such scholars as I. Shiama and M. Moussa. Thus the similarity of leadership political views of countries that plan to create an integration group will allow to pursue single effective monetary policy, and the divergence of views will prevent impossibility to achieve desired macroeconomic indicators jointly.

However, none of the representatives of the classical theory of optimum currency areas could not find one single factor that clearly would provide an opportunity to assert the feasibility of effective currency zone establishing, as in the early of 1990s, an alternative theory of currency zones come into existence, which states that in order to create currency area there wasn't enough to have only one criteria, the precondition of currency area establishing was the presence of a number of criteria, and also it was necessary to execute the analysis of the possible advantages and disadvantages of its creation. The development of the statistical device in those years gave the ability to track indicators that characterize the state of the national economy dynamics. So then, the classical theory of optimum currency areas was complemented by such criteria as the volatility of the exchange rate, the correlation of economic shocks, business cycles similarity between potential regional countries.

Carmen Reinhart, together with Kenneth Rogoff suggested to consider the possible benefits that arise for national economies, that have decided to form a currency area. During a currency area creation the costs associated with currency conversion for the necessary operations decreases, the scale of the shadow economy is reduced because of the lack of opportunities for speculation in the domestic markets, and as a result of the revenues in these countries increasing and macroeconomic indicators show better results. The key disadvantage during the currency area creation concerns the possibility of loss of independent monetary policy by the participating of countries in the regional association [4].

J. Frankel and A. Rose hypothesized that the formation of the exchange association is not bound by all possible convergence criteria, on contrary, at the beginning only some of them can be performed, and then, under the influence of natural convergence of national economies, involved in the regional integration, insufficient criteria will be performed. Among these criteria there are the convergence of business cycles of national economies; developed banking system, which has an adequate level of foreign exchange reserves; the use of a particular currency in the implementation of payments among countries before the decision about regional monetary union creation; the existence of historical trade links between countries of potential regional union; the existence of the scheme, which would be carrying out the distribution of seigniorage between members. To the main advantages of monetary union formation they added the ability to hedge currency risks, exception of currency dumping opportunity and enhance of the attractiveness of the investment climate among national economies.

E. Tower and T. Uillet among the main positive effects of the establishment of a regional monetary union identified a concept of increasing marginal utility of money, the strengthening of national markets, the reduce investment risks and efficient allocation of resources [2]. However, there are also the following disadvantages, including increased spending on maintenance of supranational regulating institution, restriction of monetary sovereignty. Particular attention should be paid to the fact that because of the interdependence of economies that have formed regional association, the shocks and upheavals that occur in one country automatically after a certain period of time begin to spread to other countries of the regional association.

P. Krugman has suggested that because of increase in intensity of commercial intercourses in case of formation of currency unions, the countries gradually will come to diversification of production that subsequently can lead to strengthening of sensitivity to industry shocks [1].

So, the process of the theory of optimum currency areas development passed two milestones: from classical to alternative, the main difference between them is that in the classical period, scientists have tried to find one single criterion by which it would be possible to approve the feasibility of currency union creation, and representatives of alternative approach were concentrated on prerequisites and benefits of regional currency unions establishing.

Literature:

1. Казарінов Д. В. Теорія оптимальної валютної зони як теоретичний базис оцінки доцільності регіональної валютної інтеграції / Д. В. Казарінов. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ". – 2012. – №35. – С. 368–379.
2. Кот А. А. Этапы эволюции теории оптимальных зон / А. А. Кот. // Вестник Волгогр. гос. ун-та, Сер. 3, Экон. Экол. – 2014. – №2. – С. 91–98.
3. Пінчук А. К. Теорія оптимальних валютних зон від класиків до сьогодення / А. К. Пінчук. // БізнесІнформ. – 2013. – №12. – С. 81–87.

МАРЕНА Т.В.,
к.е.н., доцент кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

РОЛЬ МУНІЦИПАЛЬНИХ БАНКІВ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Завдання розвитку міжрегіонального співробітництва – як всередині країни, так і на міждержавному рівні – потребує суттєвого розширення фінансової незалежності місцевих органів влади на основі розбудови повноцінної системи місцевих фінансів. Сьогодні місцеві фінанси в Україні фактично представлено однією структурною складовою – місцевими бюджетами. З метою диверсифікації джерел фінансування регіонального розвитку та

міжрегіонального співробітництва місцева влада має залучати відносно недорогі кошти з альтернативних джерел, одним з яких може стати комунальний кредит. Для того, щоб практика комунального кредитування увійшла у систему місцевих фінансів і закріпилася в ній як надійне джерело фінансування, необхідним є розвиток відповідної інституційної інфраструктури у вигляді муніципальних банків.

Однією з проблем фінансового забезпечення міжрегіонального співробітництва регіонів України є недостатня кількість установ фінансової інфраструктури, які могли б здійснювати ресурсну підтримку міжрегіональних проектів, а також забезпечувати обіг муніципальних цінних паперів. До таких інститутів, необхідність присутності яких у інфраструктурі регіональної економіки доведена світовою практикою, належать банки розвитку, муніципальні банки, інші кредитні установи для фінансування місцевого розвитку, інститути спільного інвестування тощо. В Україні регіональна мережа таких установ є нерозвиненою і нерозгалуженою. Більшість їх концентрується у великих містах, і лише в окремих малих містах периферійних регіонах діють філіали комерційних банків, які не в змозі у повній мірі задовольнити попит на кредитні ресурси [4].

Одним зі шляхів у напрямі розвитку місцевої та регіональної фінансової інфраструктури є створення спеціалізованих фінансових установ – комунальних або муніципальних банків, які б фінансували винятково проблеми регіонального розвитку.

Муніципальний банк розглядається як спеціалізована фінансово-кредитна установа, діяльність якої спрямована не тільки на максимізацію її прибутків, а й на: акумуляцію та ефективне використання коштів, що залучаються для реалізації міських програм та інвестиційних проектів в інфраструктурній і соціальних сферах; забезпечення прозорості грошових потоків міста через їх контроль місцевою владою і громадськістю; посилення фінансової підтримки комунальних підприємств міста [2,3].

У світовій практиці особливого поширення комунальні банки набули у країнах Західної Європи. Як правило, муніципалітети (міські ради) володіють контрольним пакетом акцій комунального банку (51% статутного фонду), інша частина створюється за рахунок коштів розташованих у місті підприємств, грошових внесків юридичних та фізичних осіб. Найважливішою складовою кредитних ресурсів таких банків є кошти, отримані від реалізації муніципальних цінних паперів. При цьому банк виступає як гарант муніципальних зобов'язань. Спеціалізація комунального банку проявляється у тому, що його діяльність спрямована не на проведення розрахунково-касових операцій, а на надання кредитів для вирішення місцевих потреб. Однією з пріоритетних сфер діяльності комунального банку є фінансування міжрегіональних інфраструктурних проектів.

Найбільшого розповсюдження муніципальні банки набули в Німеччині, де на їхню долю припадає близько 40% балансу кредитної системи країни. У Німеччині нараховується більше 500 ощадних кас – банківських установ, які мають більше 20000 філій. Майже всі вони – муніципальні заклади. Німецькі муніципальні банки користуються високим рівнем довіри, що не в останню чергу впливає на якість життя муніципалітетів. Те саме стосується муніципальних банків Великобританії та США, що ще раз підтверджує вагомe значення муніципальних банківських установ не лише для розвитку окремих територій, але і країн в цілому. Водночас, в Україні на сьогодні не існує жодного банку, єдиним засновником якого є орган місцевого самоврядування [1,5].

Крім безпосередньо комунальних банків, розвинуті країни мають розгалужену мережу муніципальних фінансово-кредитних установ. Так, особливою формою комунальних закладів банківського типу є жироцентралі. Перша жироцентрально виникла в Німеччині у 1908 р. Жиробанки є ефективною формою спрощення взаємних розрахунків між органами місцевого самоврядування. Розрахунки через жиробанки відбуваються без посередництва грошей, у формі спеціальних поточних рахунків.

Комунальні банки взаємного кредиту успішно функціонують в Швеції, де вони виникли ще у XIX ст. Це банки-посередники, за допомогою яких одні органи місцевого самоврядування можуть кредитувати інші. Банки взаємного комунального кредиту утворено

у Швеції у формі банків із солідарною відповідальністю їхніх засновників – комун без гарантій держави. Шведські комуні утворюють спілки для взаємного кредитування по округах. Кожна така спілка є банком взаємного кредитування. За борги цих банків комуні несуть солідарну відповідальність.

Ще один вид комунальних банків – це акціонерні комунальні банки, їхні засновники несуть відповідальність у межах власної частки акціонерного капіталу. Перший такий банк створено ще в 1860 р. у Бельгії як товариство комунального кредиту. Його акціонерами могли бути тільки общини.

Важливе місце у регіональній фінансовій інфраструктурі посідають спеціальні державні банки комунального кредиту, що спеціалізуються у сфері кредитування місцевих органів влади. Вони, як правило, тісно пов'язані із системою ощадних кас. Такі банки є в Німеччині, Франції, Італії, Великобританії, Бельгії. У Франції головним банківським інститутом комунального кредиту є «Депозитно-ощадна каса – Місцевий французький кредит». До 1987 р. у Франції функціонувала Каса допомоги об'єднанню адміністративно-територіальних одиниць, яку було замінено Місцевим французьким кредитом – банком акціонерного типу, який надає довгострокові інвестиційні позики органам місцевого самоврядування. Група «Депозитно-ощадна каса – Місцевий французький кредит» є провідним банком комунального кредиту в Європі.

У Франції функціонують також регіональні товариства фінансування інвестицій, утворені як акціонерні товариства з рівною пайовою участю депозитно-ощадних кас і ощадних кас. Є ряд комерційних банків, які спеціалізуються на кредитуванні органів місцевого самоврядування. У Франції це, наприклад, система банків Банку сільськогосподарського кредиту. Вони надають кредити в основному невеликим сільським комунам. Крім того, філіал цього банку «Французькі провінції» надає допомогу адміністративно-територіальним одиницям з випуску облігацій.

Отже, розвинута мережа регіональних фінансових інститутів виконує подвійну роль: з одного боку, забезпечує муніципалітети фінансовими ресурсами через надання комунального кредиту, а з іншого – забезпечує розміщення муніципальних облігацій. Якщо у розвинутих країнах світу існують розгалужені мережі фінансових установ комунального типу, то в Україні відсутні навіть базові фінансові установи регіонального рівня – муніципальні банки. Однією з перешкод на шляху до їх створення є відсутність на законодавчому рівні чітко встановленого порядку їх заснування.

Література:

1. Буцька О.Ю. Комунальний банк як інститут сприяння соціально-економічного розвитку територіальних громад / О.Ю. Буцька, О.В. Тимошенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 20. – С. 44-46.
2. Карпінець В.Й. Муніципальний банк в системі управління фінансовими потоками великого міста / В.Й. Карпінець, І.З. Сторонянська // Регіональна економіка. – 2012. – № 3. – С. 96–105.
3. Карпінець В.Й. Муніципальний банк як механізм підвищення фінансової спроможності територіальної громади в умовах бюджетної децентралізації / В.Й. Карпінець // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. - №2(20). – С. 178-181.
4. Механізми стимулювання міжрегіонального співробітництва в Україні: Аналітична записка. – Національний інститут стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1056>.
5. Череп А.В. Комунальний банк як інвестиційна складова соціально-економічного розвитку територіальних громад / А.В. Череп, С.О. Осипенко // Бізнес Інформ. – 2015. - № 11. – С. 314-319.

ВПЛИВ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Валютні союзи з тією або іншою структурою і цілями створювалися протягом історії не раз. Основною метою їх створення було посилення позицій входять до них країн на світовому ринку. У зв'язку з цим інтерес представляють не тільки створені і функціонують валютні союзи, але і ті, процес створення яких йде в даний час, оскільки вже дію самого механізму створення валютного союзу неминуче зачіпає економіку країн, даний союз створюють. У свою чергу зміни макроекономічних умов безпосередньо позначаються на тому, якою буде конкурентоспроможність країни як в процесі створення союзу, так і після його створення.

Деякі дослідники характеризують національну конкурентоспроможність і конкурентоспроможність для інтеграційних об'єднань як макрорівень і гіпермакрорівень.

Вперше повноцінна єдина валюта, яка отримала загальносвітове визнання, була введена тільки в рамках Європейського валютного союзу. В рамках Європейського співтовариства ЄВС складається з двох компонентів економічного і валютного. Основою економічного компонента ЄВС є внутрішній ринок, на якому в повному обсязі діють свободи пересування товарів, послуг, осіб, капіталів і платежів, а також свобода установи. Іншою складовою економічного компонента ЄВС є координація економічних політик держав-членів ЄС. Це передбачає не тільки просту координацію економічних політик, але і жорсткий контроль з боку інститутів Співтовариства за розміром бюджетного дефіциту держав-членів, а також за платіжним балансом цих держав. Крім того, державам-членам забороняється отримувати пільгове кредитування з боку центральних банків таких країн, а також здійснювати цілий ряд кредитних операцій з центральними банками, включаючи овердрафти. До того ж в рамках економічного компонента ЄВС держави-члени і інститути Співтовариства ставлять спільні цілі, відповідно до яких і повинні визначатися і координуватися економічні політики держав-членів.

Розглядаючи досвід ЄВС, можна відзначити, що інтеграція дозволяє значно знизити показники інфляції, які до кінця другого п'ятиріччя з моменту об'єднання наближаються до середньосвітового рівня, хоча в перші п'ять років після об'єднання рівень інфляції все ще залишався значно вище середньосвітового значення. Високі темпи інфляції напередодні об'єднання можна розглядати як один з факторів, що стимулюють інтеграційні процеси. Для Єврозони підтвердженням цьому служать кризи і стрибки інфляції початку 1990-х рр. в Італії і Німеччині, яким не вдалося перешкодити інтеграції. Швидше ефект став стимулюючим - вже за багатьма аспектами реалізована інтеграція не могла бути не завершена, це призвело б до збільшення кризових явищ, їх поширенню на інші країни ЄС. Тому в разі ЄВС можна однозначно сказати, що прояв інфляційного тиску вже не може зупинити валютну інтеграцію, коли вона близька до завершення. Тому, коментуючи доводи аналітиків, що повільний процес адаптації інфляції до нових реалій можна інтерпретувати як елемент економічних витрат за підтримку регіонального ринку, можна відзначити, що для ЄВС витрати, пов'язані з дезінтеграцією, можуть виявитися набагато вище.

Інфляція в зоні євро становить інтерес з точки зору оцінки, наскільки уніфікованим виявляється побудоване валютний простір. Чи дійсно спостерігається якийсь загальний інфляційний тренд для учасників зони євро або все ж існують особливості для кожної країни, що вказують в свою чергу на індивідуальність її поведінки в валютному союзі. На графіку не спостерігається єдиної тенденції в коливанні інфляції в різних країнах зони євро. Отже,

маастріхтські критерії і політика ЄЦБ все ж залишають значну свободу для змін цін в кожній країні, що бере участь в ЄВС.

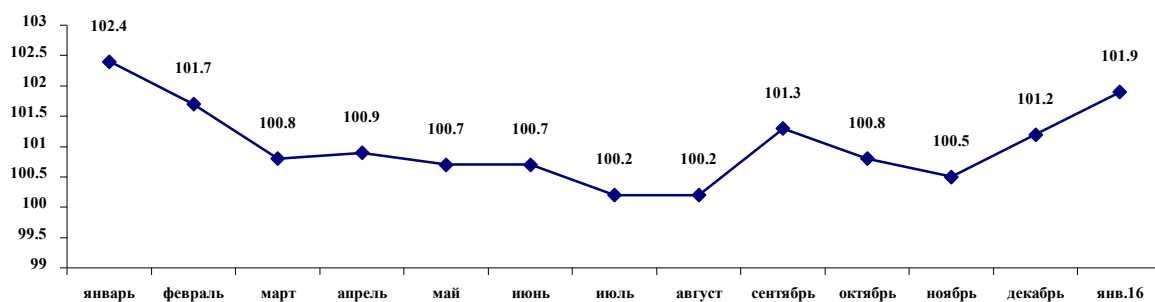

Рис.1. Динаміка зміни споживчих цін у зоні євро за 2015 рік

Однак оцінка реальних ефективних курсів не показує наскільки країни можуть маневрувати в валютній зоні, адже фактично можливість впливати на свою конкурентоспроможність для них - це вибір напрямків зовнішньої торгівлі і вельми обмежений вплив на рівень споживчих цін.

Постійний моніторинг рівня конкурентоспроможності окремих країн, що входять в об'єднання, ведеться саме на базі реального ефективного валютного курсу, але відповідним чином модифікованого. Показник, що розраховується ЄЦБ, називається гармонізованими індексами конкурентоспроможності. Мета гармонізованих індексів конкурентоспроможності, які базуються на індексах споживчих цін, полягає в тому, щоб забезпечити послідовну і яку можна порівняти оцінку цінової конкурентоспроможності країн зони євро, що узгоджується з реальним ефективним обмінним курсом євро. Гармонізовані індекси конкурентоспроможності побудовані з використанням тієї ж методології та джерел даних, які використовуються для реального ефективного курсу євро. Але НСІ який \$ якої конкретної країни враховує торгівлю як усередині, так і поза зоною євро, а реальний ефективний курс євро - тільки торгівлю поза зони євро. Таким чином, гармонізовані індекси конкурентоспроможності та реальні ефективні валютні курси відображають різні явища і безпосередньо непорівнянні. Відповідно, підвищення індексів свідчить про зниження цінової конкурентоспроможності країни.

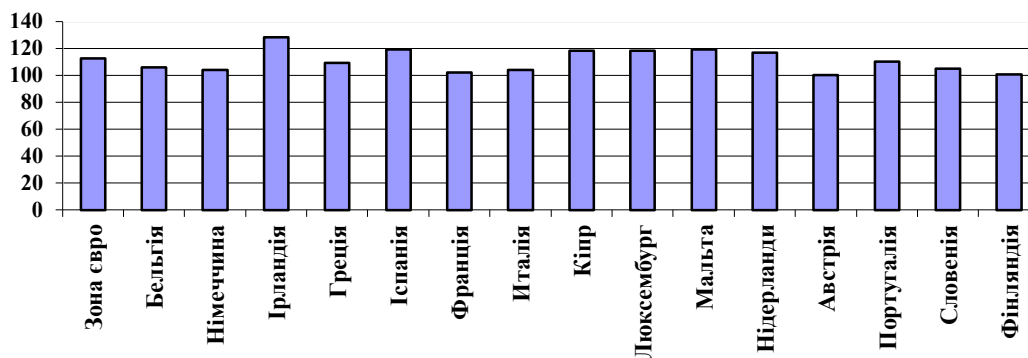

Рис. 2. Динаміка гармонізованих індексів конкурентоспроможності в країнах зони євро за 2015 рік

В динаміці індексів, в цілому вказують на зниження цінової конкурентоспроможності, спостерігаються значні відмінності по країнах.

В цілому показник можна порівняти з реальним ефективним курсом євро, хоча і показує значно більший розкид результатів. Одного погляду на наведений індикатор досить, щоб побачити, що цінова конкурентоспроможність Франції та Австрії буде вище, ніж в цілому в зоні євро, а, наприклад, в Іспанії - порівнянної, в Ірландії ж вона буде нижче.

Таким чином, в рамках валютного союзу одночасно існують і взаємодіють дві конкурентоспроможності: національних економік і гіпермакрорівня - валютного союзу.

Література:

1. Кенен П.Б. Теорія оптимальних валютних зон: еkleктичний підхід // Теорія оптимальних валютних зон / Пер. з англ. А.М. Семенова, 2002 р.
2. Доповідь Стігліца. Про реформу міжнародної валютно-фінансової системи: уроки глобальної кризи. Доповідь Комісії фінансових експертів ООН. М., 2010 року.
3. Буторіна О.В. Міжнародні валюти: інтеграція і конкуренція. М., 2003. - С. 219.

UTALISHVILI E.Z.,

Student of the faculty of Economic and Business
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)

CONTEMPORARY APPROACHES OF PAYMENT SYSTEM IN GEORGIA

The most important issue for the sustainable economic development is orderly and properly functional payment system in the period of transitional economy. Georgian payment system mostly corresponds to developed countries' ones but the most important issue in the perfection of the system should be current economic situation and strategic interests of future development.

It's a well-known axiom that only the increase of economic potential can row tax base. According to this, the problem of perfection and development of taxation is one of the most actual problem in practice of the economy.

Payment system is a permanent subject of discussion. There is an endless controversy about what should be done about payment system in order to be customized to our country's economic, social and political interests. In the foregoing research our aim is to outline the reform's strength and weaknesses. Also to elaborate recommendations on the base of advanced foreign experiences (Estonian model) in order to make our payment system perfect.

The experience of Georgia and other foreign countries shows that the perfect system really doesn't exist. But famous experts and authoritative international organizations often feature Estonian model of taxation and reference to its advantages. According to the data of 2015 by the competitiveness of international taxation Estonia is on the first place. The distinctive features of the Estonian model are: Property tax which to be paid for only the land and not for the buildings located on it; Territorial mode of taxation which means that foreign incomes are free out of taxes. Estonia releases all foreign income out of taxes by 100%; Neutrally structured payment system which means equivalent approach to savings and investments; Flexible system of corporate profit taxation and the low rate – 21%. It excludes double taxation of profits which are received from dividends. Only distributed profit is taxed by 21% in Estonia; Also, reinvested profits are out of payments, too.

In recent times, the establishment of some components of Estonian model in our payment system is actively discussed in Georgian scientific and government circles. In particular, the discussion is about releasing from reinvested profit taxes.

There are two kinds of reinvesting release: Reinvesting release which is restricted by certain conditions; Estonian model – businessmen don't have to confirm in which field they reinvested money and they are free in choice. The latest is going to be established in Georgia.

The reform of income tax will be activated from the first January of 2017 by the information of the Ministry of Finance. The tax changes, planned by the bill, are going to be enabled by three stages:

- On the first stage, it will affect on the value added tax. The payment of this tax will become unnecessary which means streamlining of tax administration. This change will be activate as soon as the reform is enabled;

- On the second stage, income tax will be replaced by distributed income tax which is going to be enabled from the first January of 2017;
- The third stage will affect on the finance sector which will be enabled from the first January of 2019.

It is forecasted that the reform will promote economic growth and the small and medium business development. Accordingly, business sustainability will grow in crisis periods. Also, the simplification of tax administration and accounting is very important. The current model is also easy but this process will be more streamlined not only for the business but also for the country. This means saved money for business and reduced flow rates for the country. USAID research's results under the project „Governance for Development” (GFG) should be considered on the economic results of this reform. After 1.5 years of establishing the profit tax reform it will affect on many ways:

- Investment environment will be improved. The volume of capital will be grown by 3.23%;
- The positive effect of the reform will be reflected in GDP's real growth by 1.44%;
- It is expected that consumption expenditures will be grown by 0.85 %.

Short-term risks also are attention-grabbing: In particular, one of the most important risk are tax income reductions. As we know, budget revenues mostly depend on the tax incomes. Value added tax amounted 45% of tax incomes in 2015 as well as the income tax amounted 27% and the profit tax – 13%. If enterprises reinvest 50% of their profits in Georgia like in Estonia our country's budget will be reduced by 540 million Lari. The balance will be recovered by the growth of taxes or the reduction of budget expenses. But these will be short-period terms, in particular, until the activation of business and growth of the economy.

As we see the taxation system has both advantages and disadvantages of current economy. But a perfect payment system is considered to be a major way of social-economic overhauls. As national and foreign historic experience shows every payment system is incomplete and needs improvement. However, incomplete but stable payment system is better than its actual absence.

Literature:

1. Aladashvili I., „What means Estonian payment system”, 19/01/2016, <http://forbes.ge/news/904/estonuri-gakveTili-saqarTvelosaTvis>
2. Meskhia I., „The basics of business”, Tbilisi, 2011;
3. Nanuashvili N., „Profit tax reform – Estonian lesson for Georgia”, Forbes Georgia, 15/10/2015, <http://forbes.ge/news/904/estonuri-gakveTili-saqarTvelosaTvis>
4. Kopaleishvili T., Chikviladze M., „Payments and taxation”, Tbilisi, 2011;
5. Georgian payment system, consolidated publications, 22/06/2016, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717>
6. www.mof.ge
7. www.rs.ge
8. www.geostat.ge

ШКУРАТ О.О.,
студентка III курсу
спеціальності «Міжнародна економіка»
Маріупольського державного університету

РОЛЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В умовах трансформації економіки, економічної нестабільності та кризових проявів стає дуже важливим питання про функціонування банківського сектору. Забезпечення надійності та конкурентоспроможності банківської системи України дуже необхідно у наш час. Важливим чинником стабільної роботи і укріплення банківської діяльності є залучення

іноземних інвестицій до цієї сфери, що відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку країни.

Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» банк може вважатися комерційною установою з іноземним капіталом тільки у тому випадку, якщо частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 %. Звісно, що мета іноземних інвесторів – не підвищувати добробут населення країни об'єкта інвестицій, а максимізувати прибуток для своїх власників та акціонерів[4]. Але залучення іноземних коштів у банківський сектор має перелік позитивних наслідків для фінансової системи і для країни в цілому. Перш за все зростає реальний рівень рентабельності банківської системи, зменшується кількість проблемних банків через їх консолідацію із закордонними банками, зарубіжний досвід, а також розширюються обсяги кредитування населення.

На даний момент на території України іноземними інвесторами у банківському секторі є представники з більш ніж 20 країн світу. Найбільшу частку в загальній сумі становить капітал Росії (15,7%), Кіпру (13,7%), Австрії (11,8%), Франції (12,3%), Нідерландів (4%). Найбільша частка іноземних активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій – Росії та Австрії. Динаміку зміни кількості банківських установ з іноземним капіталом в Україні можна проаналізувати за даними рис.1.

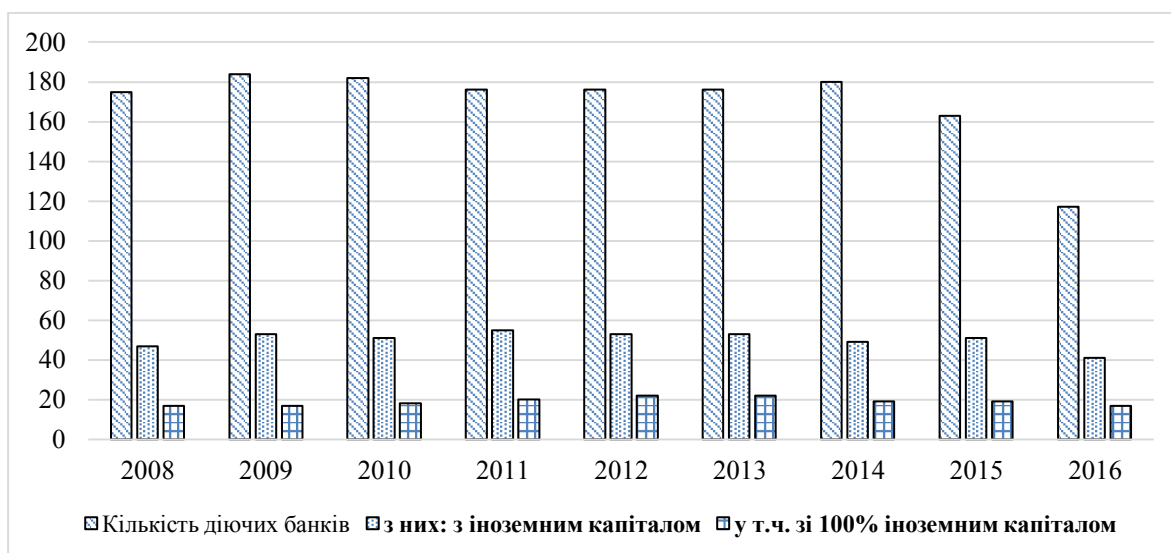

Рис.1 Динаміка кількості банків з іноземним капіталом в Україні за період 2008-2016 рр [3].

Роль іноземного капіталу в банківському секторі України мала тенденцію до зростання: незважаючи на те, що станом на 2016 рік кількість банківських установ зменшилась, питома вага банків з іноземним капіталом значно збільшилась. Внаслідок девальвації національної валюти, що приводить до зниження інвестиційної привабливості, приплив іноземного капіталу в останні роки скоротився. А також без уваги неможливо залишити факт, що дуже стрімко в Україні розвивається процес ліквідації банків. Упродовж 2014-2016 років 82 банки були виведені з ринку, зокрема 17 банків були виведені з ринку в 2016 році. Таким чином, станом на 1 вересня 2016 року в Україні функціонують 117 банків (без врахування неплатоспроможних банків), з них 41 - банки з іноземним капіталом.

Отже, причинами низької ефективності банківської системи України та її інвестиційної складової є такі дві групи чинників: 1) внутрішньобанківські, до яких належать недостатність ресурсів для проведення інвестиційних операцій, бажання банків максимізувати віддачу підвищенням процентної ставки за кредитами, високі вимоги банків до забезпеченості інвестиційних кредитів; 2) зовнішні, такі як високий рівень інфляції в економіці, система внутрішніх взаємних платежів, непрозорість ринку капіталу, недовіра до банківської системи

з боку клієнтів, недосконалість законодавства, недостатня кількість платоспроможних позичальників [1].

Відсутність професійного регулювання розвитку інвестиційної діяльності банків з боку держави компенсується реальною практикою, яку реалізують, в основному, банки з іноземними інвестиціями. Найбільш відомими гравцями на інвестиційному ринку України є ІНГ-банк Україна (Голландія), ОТП-Банк (Угорщина), УкрСиббанк, Райфайзен Банк Аваль (Австрія), Промінвестбанк та інші [3]. Основними напрямками діяльності цих банків були: послуги організаціям з фінансового консультування; послуги андеррайтингу; послуги платіжного агента. Розподіл послуг на окремі підрозділи — роботи з фізичними особами (населенням) і роботи з корпоративними клієнтами — є звичною практикою організації діяльності для українських банків, оскільки саме таким чином організовано надання банківських послуг і в Україні.

Розглядаючи про прихід іноземного капіталу в банківську систему України, треба дотримуватись того принципу, що допуск філій іноземних банків на фінансовий ринок України має задовольняти перш за все національні інтереси. Слід зазначити, що іноземні інвестори приходять на український банківський ринок не з метою підвищити його капіталізацію, а з метою збільшення активних операцій та отримання прибутку. Причини в тому, що філії не є окремими самостійними юридичними особами, а лише структурними підрозділами іноземних банків, діяльність яких регулюється іноземним законодавством і які абсолютно непідконтрольні Національному банку України. Як наслідок, необмежений прихід філій іноземних банків на фінансовий ринок України може призвести до того, що переважна частина банківських операцій буде сконцентрована у цих установах. Тому подібне явище має не тільки позитивні наслідки, але і низку негативних, які погано відображається на стану економіки країни. До негативних можна віднести: 1) діяльність філій іноземних банків може створювати додаткові ризики для банківської системи, серед основних слід виділити ризик банкрутства материнського банку, ризик спекулятивної діяльності, політичний ризик; 2) іноземні банки можуть нав'язувати модель деформованого розвитку, коли цілі іноземних банків не збігаються з соціально-економічними пріоритетами країни; 3) можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, погіршення конкурентоспроможності українських банків, ризик залежного розвитку.

Іноземний банківський капітал – це сукупність інститутів, які повністю або частково створені за рахунок іноземного капіталу, здійснюють свою діяльність на території країни і сприяють розвитку банківської системи. Зростання кількості банків з іноземним капіталом має більше позитивних наслідків, сприяючи поглибленню економічної інтеграції України з розвинутими країнами. Але слід враховувати, що головною проблемою у діяльності філій іноземних банків є недосконалість законодавства у частині визначення інструментів впливу за необхідності на діяльність філії, що не є юридичною особою. Таким чином, необхідно запровадити моніторинг доступу іноземного банківського капіталу на основі національних пріоритетів розвитку і розробити раціональну стратегію державного управління процесом входження іноземних банків в Україну, яка полягає в тому, щоб максимально інтегрувати іноземні банки в українську економіку, орієнтуючи їх на виконання пріоритетних національних завдань [2]. Реалізація таких заходів дасть змогу нейтралізувати або принаймні мінімізувати негативні наслідки збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України, а також сповна скористатися перевагами такої присутності для подальшої розбудови національної економіки.

Література:

1. Дзюблук, О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків / О. Дзюблук, О. Владимир // Вісник Національного банку України. - 2014. - № 5. - С. 26-33.
2. Коваленко О. О. Проблеми і перспективи присутності іноземного капіталу в банківській системі/ О.О. Коваленко // Економічна правда. – 2013. - №8. - С. 24.

3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.

4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page3>.

ЮШКО І.О.,

здобувач кафедри міжнародного менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ КОРПОРАТИЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Організаційні форми бізнесу тривалий час відображали насамперед процеси його горизонтальної, вертикальної, змішаної інтеграції та диверсифікації, коли створювались відповідні синдикати, пули, трести, концерни, консорціуми, холдинги тощо. Це було притаманне розвитку як внутрішнім (національним), так і міжнародним (транснаціональним) корпораціям різних сфер діяльності.

Під дією, з одного боку, новітніх трендів, а з другого, внаслідок розвитку теорії і практики корпоративного менеджменту з кінця XX ст. відбувається становлення глобально інтегрованих корпоративних структур (рис. 1).

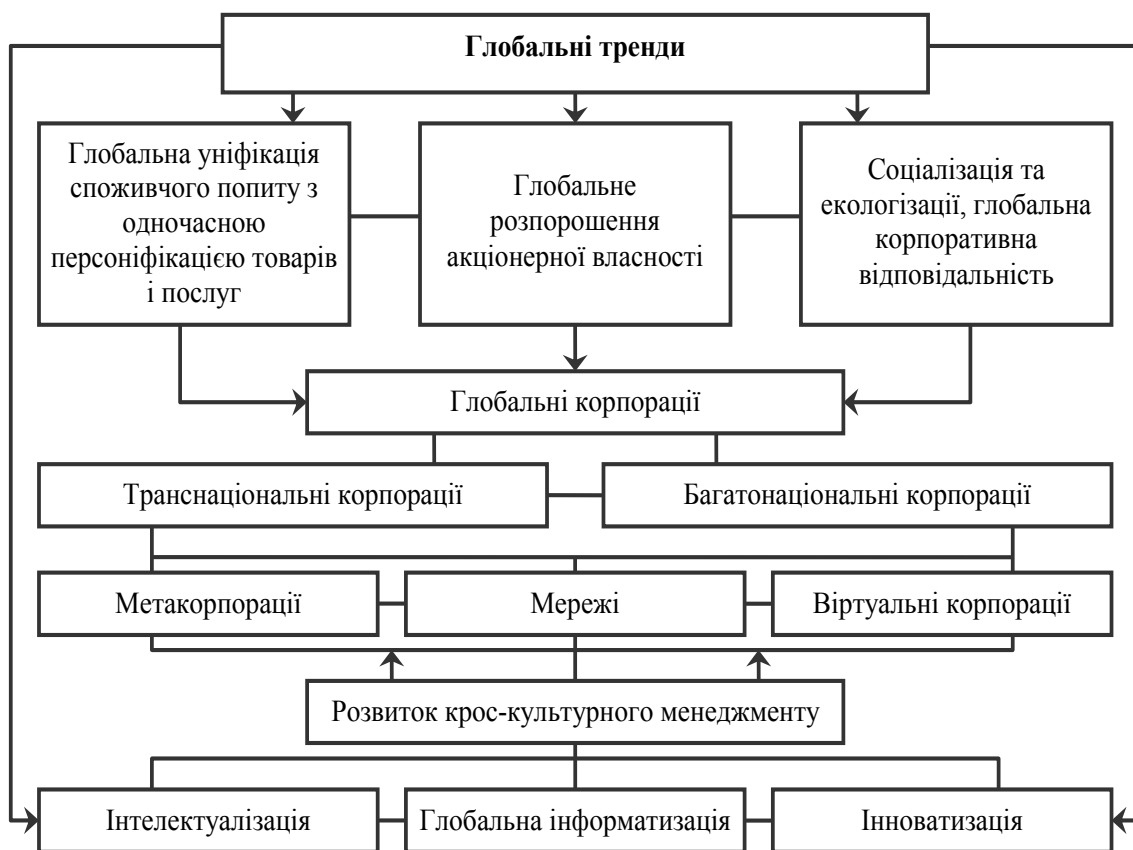

Рис 1. Становлення глобальних корпорацій

Зростання міжнародних масштабів, розширення і диверсифікація сфер діяльності надає можливість корпораціям генерувати глобальні стратегічні переваги через: глобальне мислення і компетенції; централізоване прийняття рішень; концентрацію основної діяльності у ланцюгу вартості; глобальний форсинг; стандартизацію головних споживчих вимог та основних

елементів маркетингової стратегії; глобальний брендинг та рекламу. Для глобальних стратегій притаманна багатоваріантність орієнтацій і поведінок:

- підтримання найнижчих витрат на виробництво та збут продукції порівняно з конкурентами з координацією діяльності у різних країнах з метою мінімізації своїх витрат та підтримання найнижчої ціни на продукт порівнянь з конкурентами в кожній країні, де оперує компанія;

- глобальна диференціація, за якої продукція компанії характеризується певними рисами, що відрізняють її від продукції конкурентів у різних країнах;

- глобальне фокусування, яке полягає у визначенні однієї і тієї стратегії, пов'язана з підтриманням низьких витрат чи диференціації на цільовому сегменті (ніші) ринку;

- підтримка виробництва в одній країні та експорт товарів на інші національні ринки через власну збутову мережу або інші канали збуту;

- надання ліцензій на технологію чи на виробництво та реалізацію продукції компанії, за яких її доходи на певному ринку формуються за рахунок роялті від використання технології або торговельної марки компанії.

У процесі розвитку транснаціональних структур через масштабні транскордонні злиття і поглинання та стратегічні альянси формуються глобальні функціональні (інформаційні, маркетингові, логістичні, виробничі, фінансові), цілісні корпоративні мережі. З одного боку, це можна вважати реалізацією на нові характеристики глобального економічного простору, коли життєздатною і конкурентоспроможною може бути лише відкрита динамічна система [1, с. 4]. З іншого боку це є відображення економічної демократизації на мікрорівні із атомізацією та зростанням незалежності підрозділів глобальних бізнес-структур, формування нових взаємозв'язків між елементами внутрішнього (акціонери, менеджери, співробітники) і зовнішнього (споживачі, постачальники, кредитори) середовищ корпорації.

Одночасно набувають поширення метакорпоративні, оболонкові, квазіхолдингові та віртуальні форми організації глобального бізнесу [3, 4]. Активно використовується аутсорсинг, коли, провідні корпорації передоручають стороннім компаніям виробництво до половини вартості своєї профільної продукції [2].

Мережева організація бізнесу дозволяє не тільки скорочувати загальні і операційні витрати, оптимізувати чисельність працюючих і менеджменту, але й сприяє внутрішньо- та між корпоративній інноваційній бізнес-поведінці з концентрацією діяльності на пріоритетних сферах та динамічних високоприбуткових ринках. FORTUNE до Топ-10 глобальних мета корпорацій відносить за рівнем річного доходу і прибутковості: Wal-Mart Stores, Royal Dutch Shell, Sinopec Group, China National Petroleum, Exxon Mobil, BP, State Grid, Volkswagen, Toyota Motor, Glencore [5].

На сьогодні дослідницький інтерес зосереджується: по-перше, на глобальній інформатизації із масовим поширенням віртуальних технологій ведення бізнесу, коли на новому рівні актуалізуються проблеми його організації і регулювання: по-друге, на глобальній політизації розвитку, яка дискредитує традиційні мотивації і детермінанти тривалого періоду глобальної економізації: по-третє, на безальтернативності імперативу сталого розвитку із зміною парадигмальних засад менеджменту, ефективність якого оцінювалась виключно у площині мінімізації чи оптимізації прямих витрат глобального підприємництва без врахування соціальних і екологічних проектів.

Література:

1. Баджо Р., Шерешева М.Ю. Сетевой подход в экономике и управлении: междисциплинарный характер / Р. Баджо, М. Ю. Шерешева // Вестник Московского университета. Серия Экономика. – 2014. – № 2. – С. 3-21.

2. Жилкина Ю.В. Мировая система метакорпораций в условиях глобализации мировой экономики / Ю.В.Жилкина // Вестник РУДН, серия Экономика. – 2008. – № 1. – С. 60-70.

3. Столярчук Я.М. Глобальна транснаціоналізація бізнес-діяльності: тенденції, формати, конфлікт інтересів / Я.М. Столярчук // Науковий вісник Дипломатичної академії України: серія «Економічні науки». – Частина III. – Вип. 226. – К., 2015. – С. 86-94.
4. Харланов А.С. Корпоративные стратегии на мировом рынке / А. С. Харланов // Международная экономика. – 2016. – № 1-2. – С. 46-54.
5. Global 500 2014 // The Fortune. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fortune.com/global500>

**СЕКЦІЯ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇН У СВІТОВИХ
КООРДИНАТАХ РОЗВИТКУ**

БУЛИК О.Б.,
к.е.н., в.о. доцента
РОМАНІВ В.В.,
студентка І курсу магістратури
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Львівського національного аграрного університету

**ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОЇ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Транснаціональна корпорація – це велика фірма (або об'єднання фірм різних країн), що має зарубіжні активи (капіталовкладення) і сильний вплив на яку-небудь сферу економіки (або декілька сфер) в міжнародному масштабі. В англomовній літературі з міжнародної економіки для позначення міжнародних бізнес-організацій часто використовують терміни «багатонаціональна фірма» (multinational firms – MNF) чи «багатонаціональна корпорація» (multinational corporation - MNC), які використовують як синоніми.

Транснаціональні корпорації – це великі компанії, що володіють виробничими активами або контролюють їх у двох або більше країнах. Найчастіше контроль здійснюється через прямі іноземні інвестиції, але також можлива участь корпорації в зарубіжному виробництві за допомогою створення альянсу з іноземною фірмою.

За визначенням ООН, транснаціональні корпорації – це підприємства, що є власниками або такими, що контролюють виробництво товарів чи послуг за межами країни, в якій вони базуються. Вони можуть набувати статусу корпорації, а можуть і не мати його.

Міжнародні корпорації стали динамічними суб'єктами, що чинять глобальний вплив на елементи світової економіки. Особливо цікавим є дослідження діяльності ТНК в післякризовий період в Україні. Це пов'язано з тим, що забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в нашій державі залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать динаміка соціально-економічного розвитку та можливість модернізації національної економіки. Спад темпів приросту прямих іноземних інвестицій в економіку України можна пояснити впливом світової фінансово-економічної кризи на рух капіталу, а також курсовою різницею, яка виникла у зв'язку з девальвацією курсу гривні до долара США. За експертними оцінками, основними об'єктами для закордонного капіталу стали проекти в Євро-2012 та банківський сектор.

Отже, загалом Україна і тепер залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство, а порушення макростабільності на зовнішніх ринках позначається і на внутрішніх проблемах.

Потрібно розуміти, що надходження прямих іноземних інвестицій до України повинно сприяти розвитку економіки, активізації експортних та імпорتنих операцій, впровадженню новітніх технологій, росту наукового потенціалу, соціальному та екологічному розвитку, а не лише відображати реальні обсяги імпорту капіталу.

Нині вплив ТНК на економіку України є досить значним і вагомим. Так практично визначені глобальними компаніями такі *сектори економіки регіонів України*:

✓ виробництво тютюнових виробів: «Japan Tobacco International», «Imperial Tobacco Group», «Philip Morris», «B.A.T.»;

✓ пивобезалкогольна галузь: «Coca-Cola», «Pepsi» (викуп «Сандри»), «Orangina Group» (викуп «Росинки»);

- ✓ переробка олійних і зернових культур: «Bunge» (викуп елеваторів, контроль над експортом зерна; ТМ «Олейна», «Щедрий Дар» та інші);
- ✓ переробка молока: «Groupe Lactalis», «Bel Group», «Danone» (Франція), «Юнімілк» (Росія);
- ✓ виробництво кондитерських виробів (шоколаду) та концентрованих харчових продуктів: «Nestle» (ТМ «Світоч», «Торчин-продукт» та ін.); «Крафт Фудз» («Корона»);
- ✓ виробництво продуктів побутової хімії та парфумерії: Procter&Gamble (США).

Перелічені компанії викупили або побудували виробничі потужності в регіонах України, стаючи фактично елементом регіональних господарств. Враховуючи специфіку діяльності цих компаній, маємо чітко виражену ставку на внутрішній ринок України, обмежені зв'язки з місцевими компаніями – потенційними постачальниками сировини, агресивну рекламну компанію і тактику знищення «внутрішніх» конкурентів.

На кінець 2012 р. в Україні діють понад 30 світових транснаціональних корпорацій. Також існує окремий рейтинг провідних ТНК в галузях агропромислового комплексу. У ньому виділяються групи спеціалізованих сільськогосподарських компаній, постачальників, виробників харчових продуктів і напоїв, приватних фірм, а ще компанії роздрібною торгівлі. Переважна їх більшість походить з економічно розвинутих країн, а відносно незначна частина – з країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Хоча існує певна закономірність: майже всі компанії не з розвинутих країн представляють азійський континент, а точніше ті держави, які останнім часом стрімко прогресують. І тільки в групі спеціалізованих агрокомпаній-виробників ТНК з країн, що розвиваються, посідають перші позиції.

Після здобуття Україною незалежності в нашій економіці з'явилося багато іноземних фірм, зокрема агропромислових. Ці ТНК свого часу належно оцінили потенціал сільського господарства і сприяли активному використанню передової техніки, високоякісного посівного матеріалу та засобів захисту рослин. З усього переліку аграрних ТНК, які працюють в Україні, можна виділити найбільш відомі: Cargill (рослинництво і тваринництво, продукти харчування), McDonald's, Nestle, KraftFoods (ТМ «Люкс»), Lactalis (ТМ «President»), Kernel (ТМ «Щедрий Дар», «Стожар»), Pepsico, Danone («Даніссімо», «Актімель»). До того ж, окрім вкладення інвестицій, вони щорічно перечислюють великі суми до держбюджету у вигляді податків.

Водночас є українські компанії, які вже відносно тривалий час працюють на закордонних ринках. Через те, що вони займаються лише збутом, ще не можна їх назвати повною мірою транснаціональними, та їхня продукція є добре знаною у світі. До них належать: ТОВ СП «Нібулон» – виробник та експортер сільгосппродукції (пшениця, ячмінь, соняшник та ін.), ЗАТ «Чумак» (виробництво та експорт олії, кетчупів, майонезів), виробники та експортери напоїв – АТ «Оболонь» та КП КЗБН «Росинка».

Надалі Україні доцільно використати наявний світовий досвід взаємодії і регулювання відносин ТНК і держави для уникнення негативних наслідків, вжити заходи для поліпшення інвестиційного клімату і сприяти перетворенню вітчизняних агрокомпаній на транснаціональні. Адже, володіючи значними природними та трудовими ресурсами у сільському господарстві, країна цілком може розраховувати на появу й успішне функціонування власних агрокорпорацій.

З кожним роком кількість ТНК в усьому світі зростає, а масштаби їх діяльності набувають наддержавного рівня. Станом на 2012 рік було зафіксовано 85 тис. транснаціональних компаній та їх філій, які контролювали понад 85% світового експорту та 90% прямих іноземних інвестицій.

Серед компаній з найбільшими іноземними активами близько 17 утримують 90% від загального обсягу активів за кордоном, серед них ArcelorMittal, Nestlé, Anheuser-BuschInBev та Vodafone. Наприклад, із 300 тис. працівників GeneralElectric понад половини базуються за межами Сполучених Штатів Америки, в той час як в Toyota, що має більше робітників, лише 38% їх знаходиться за кордоном.

Останніми роками глобалізаційні процеси призвели до зміцнення позицій країн, що розвиваються, особливо держав Далекого Сходу. Прискорення темпів розвитку, дешева ресурсна база, поліпшення інвестиційного клімату, світовий дисонанс після кризи 2008 року, чітко визначена зовнішня політика – все це причини росту економічних можливостей гігантів Східної Азії.

Як бачимо, найбільш розвинутим країнам світу відповідають найбільші транснаціональні компанії. Капітал, який мають ТНК (транснаціональний капітал), залучається в інші країни для розвитку власної системи виробництва та збуту, для реалізації ресурсної бази (в тому числі дешевшої, ніж в країні базування робочої сили). Інвестиційні потоки, які надходять із міжнародних компаній для модернізації чи розвитку будь-якої сфери, – є одним із перших кроків експансії національної економіки та реалізації зовнішньої політики ТНК. З одного боку, прямі іноземні інвестиції дають поштовх до розвитку промислових галузей, з іншого – отримані прибутки надходять до материнських компаній, виснажуючи ресурси приймаючих країн.

До того ж необхідно враховувати сучасні тенденції розвитку: науково-технічний прогрес та збільшення темпів інтеграції глобалізації призвели до зростання сектору послуг і, як наслідок, покращання інвестиційного клімату цього сектору економіки світу, через зменшення ризиків і збільшення швидкості обігу капіталу.

Отже, діяльність ТНК має низку позитивних і негативних сторін як для приймаючої країни, так і для країни базування. Серед плюсів входження підприємств міжнародних компаній – збільшення інвестиційних надходжень, поліпшення економічного клімату країни, збільшення відкритості економіки, прискорення науково-технічного прогресу, забезпечення робочими місцями, надходження до державного бюджету. Іншим боком такої взаємодії є негативні наслідки: виснаження ресурсної бази, збільшення монополізації ринку, лобіювання інтересів окремих підприємців, посилення залежності національної економіки відмогутніших держав, використання країни як ресурсного придатка лише на певний період часу.

ЛАРИНА Д.Е.,
студентка II курса
специальности «Международная экономика»
Мариупольского государственного университета

ВЛИЯНИЕ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

На современном этапе интеграции мировой экономики транснациональные корпорации занимают одну из ключевых позиций касаемых контроля над международным движением капитала и распространении и передачи инновационных технологий. Именно концентрация финансовых ресурсов и наукоемких проектов определяют ТНК главным субъектом мирового хозяйства и международных отношений. На сегодняшний день ТНК рассматривают как основной катализатор новых, качественных изменений и также интеграционных процессов национальных экономических систем. ПИИ и международная торговля все больше определяются решениями транснациональных фирм как часть их глобальных стратегий доступа к ресурсам, международного размещения производства и сетей дистрибуции. Поэтому рассмотрение вопросов связанных с оценкой ПИИ на сегодняшний день является актуальным.

Прямые иностранные инвестиции (сокр. ПИИ) — форма участия иностранного капитала в реализации инвестиционных проектов на территории страны-реципиента инвестиций, которая характеризуется активным участием инвестора в деятельности организации. ПИИ — наиболее востребованная форма капиталовложений для развивающихся

экономик, так как позволяет реализовывать крупные и важные проекты, а кроме того в страну поступают новейшие технологии, новые практики корпоративного управления и т. п. [3].

По определению Конференции ООН по торговле и развитию (ЮНКТАД), транснациональная корпорация - это предприятие, которое объединяет юридические лица любых организационно-правовых форм и видов деятельности в двух или более странах и проводит единую политику и общую стратегию благодаря одному или нескольким центрам принятия решений [2].

Развитие иностранного инвестирования в Украине началось в 1991 г., когда экономика страны стала открыта для иностранных инвесторов. В этот период создавались совместные предприятия на основе взаимного доверия между партнерами, которые использовались иностранными предпринимателями для продвижения своих товаров на рынок Украины или для доступа к ее дешевым сырьевым ресурсам. С созданием и разработкой правового поля для иностранного инвестирования в Украине, что было отмечено принятием ряда законодательных актов, таких как Закон Украины «Об иностранных инвестициях» от 13.03.1992 года, Закон Украины «О режиме иностранного инвестирования» от 19.03.1996 года, и началом процессов приватизации, началась вторая новая стадия иностранного инвестирования. В этот период свой интерес к рынку Украины проявляют мощные и всемирно известные ТНК - Procter & Gambel, Coca-Cola, Nestle, Samsung и др [1].

Статистические наблюдения за динамикой притока иностранных инвестиций в Украину не дают оснований для оптимизма (табл. 1) [5]:

Таблица 1

**Прямые инвестиции в экономику Украины за 2005-2016 гг.
(на начало года млн. дол. США)**

Год	Прямые иностранные инвестиции в Украину	Темпы прироста объемов иностранных инвестиций (%)
2005	16 375,2	96,02
2006	21 186,0	29,38
2007	29 489,4	39,19
2008	35 723,4	21,14
2009	40 026,8	12,05
2010	44 708	11,7
2011	49 362,3	10,41
2012	54 462,4	10,33
2013	58 156,9	6,78
2014	45 916	-21,05
2015	43 371,4	-5,54
2016	44 790,7	3,27

Исходя из данных на табл.1, динамика объемов привлеченных иностранных инвестиций не имеет четкой тенденции, самый пик активности иностранных инвесторов наблюдается в 2005 и 2009 годах. (Темпы прироста 96,02% и 39,19% соответственно). За последние годы происходит спад иностранной инвестиционной активности, самые низкие показатели темпов прироста иностранных инвестиций можно наблюдать в 2014 и 2015 годах (-21,05% и -5,54% соответственно). В 2014 г. иностранные инвесторы значительно замедлили инвестирование в экономику Украины в связи с военными действиями на востоке Украины, усилением риска разбалансирования платежного баланса, потерей рынков сбыта, снижением международными рейтинговыми агентствами кредитных рейтингов Украины.

В структуре иностранных капиталовложений основным инвестором в экономику Украины остается Европейский Союз. Так основные потоки иностранных инвестиций в экономику нашей страны в 2016 году были из таких стран: Кипр – 11091,7 млн. дол. США, Голландия – 5769 млн. дол. США, Германия – 5447,4 млн. дол. США, Российская Федерация – 4740,4 млн. дол. США, Австрия – 2629,8 млн. дол. США, Великобритания – 1969 млн. дол. США, Виргинские острова – 1719,5 млн. дол. США, Франция – 1526 млн. дол. США,

Швейцария – 1476,5 млн. дол. США, Италия – 964,9 млн. дол. США, Польша – 791 млн. дол. США, США – 709,7 млн. дол. США и другие страны – 5955,8 млн. дол. США (рис. 1) [5].

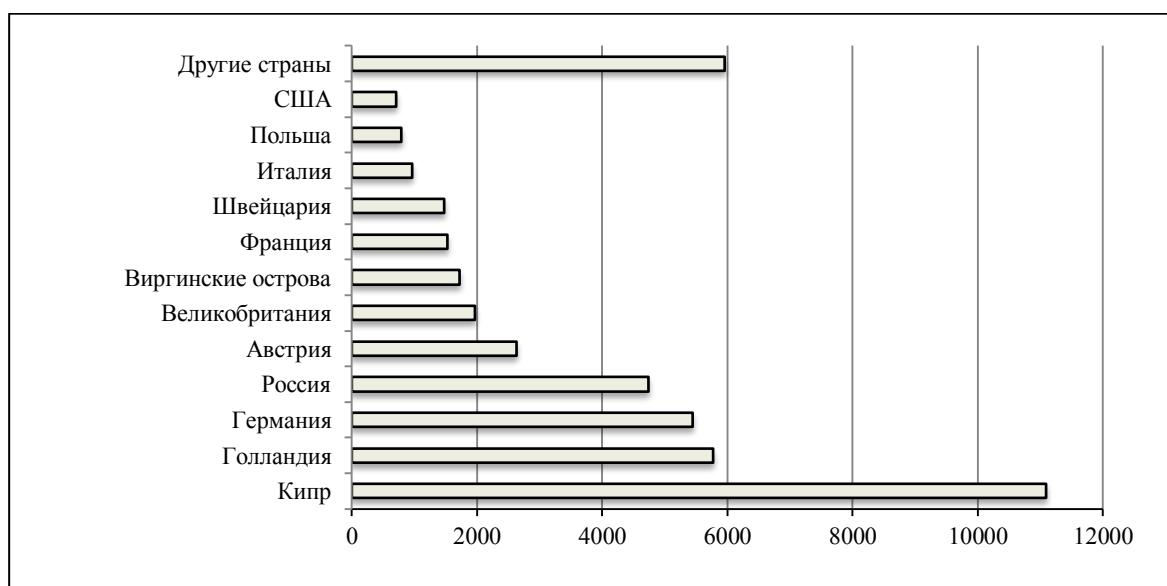

Рис. 1. Структура прямых иностранных инвестиций в Украину в 2016 г., млн. дол. США

Украина остается привлекательной для иностранных инвестиций, однако недостаточно интегрированной в мировое хозяйство. Поэтому нарушение стабильности на внешних рынках сказывается на внутренних процессах.

Основными факторами, сдерживающими приток иностранных инвестиций в Украину, является [3, с. 165]:

- недостаточная эффективность законодательства в сфере защиты прав частных инвесторов;
- несовершенство механизма реализации нормативных актов;
- неточность налогового регулирования и его непредсказуемость;
- дефицит эффективной инфраструктуры для иностранного предпринимательства.

Весомой и важной проблемой поступления иностранных инвестиций в Украину является нестабильная политическая ситуация, а также экономический кризис в стране.

Подводя итоги, необходимо отметить, что присутствие международных ТНК на украинском рынке является неизбежной реальностью международных интеграционных процессов глобализации экономики. Учитывая как положительное, так и негативное влияние экспансии зарубежных ТНК в национальную экономику, правительству необходимо разработать гибкие, адаптированные к текущей ситуации механизмы регулирования их деятельности с целью сохранения национальных интересов с одновременным наращиванием объемов иностранного инвестирования, которые крайне необходимы для развития экономики Украины.

Литература:

1. Беззубченко О.А. Оцінка діяльності іноземних ТНК в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Беззубченко // Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 50–56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vmduek_2011_1_10.pdf
2. Дубчак Т.В. Діяльність транснаціональних корпорацій як ключовий фактор розвитку міжнародного бізнесу [Електронний ресурс] / Т.В. Дубчак. – 2014.
3. Федоренко В.Г. Інвестування національної економіки : [монографія] / За ред. В.Г. Федоренка, М. П. Денисенка. – К., 2011. – 295 с.

4. Овчарук М.П. Особливості поширення та впливу ТНК на економіку України [Електронний ресурс] / М.П. Овчарук, В.М. Мотриченко // Фінансовий простір. – 2013. – No 3. – С. 61–67. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2013_3_10.pdf

5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ЛОМІЗОВА Ю.В.,
студентка ОКР «Спеціаліст»
спеціальності «Економіка»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

Події останнього року суттєво дестабілізували економічну систему України, призвели до її глибоких структурних деформацій. Збройний конфлікт на Сході України, політична й економічна нестабільність викликали відплив прямих іноземних інвестицій через відсутність гарантій безпеки для інвестора та високий ступінь ризику. В сучасних умовах Україна не спроможна забезпечити соціально-економічний розвиток за рахунок власних фінансових ресурсів і потребує притоку іноземного капіталу. Ситуація ускладнюється зростаючою конкуренцією на світових ринках капіталу. Формування сприятливого інвестиційного клімату є одним із стратегічних завдань, що сьогодні стоять перед українською державою, від реалізації якого залежить можливість стабілізації національної економіки та її подальша соціально-економічна динаміка.

Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема:

- є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі;
- володіє багатими природними ресурсами;
- має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал;
- володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти);
- має добре розвинену інфраструктуру.

Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованій законодавчій базі з вирішення питань іноземних інвестицій, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для фірм з прямими інвестиціями, посиленні зв'язків з країнами ЄС, членстві в СОТ тощо. Однак, попри ці суттєві переваги, інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим. [1].

З кожним роком частка України у світових обсягах інвестицій скорочується і в 2015р. становила вже менш як 0,2%. Події 2013-2014рр. в Україні суттєво погіршили національну економічну ситуацію та трансформували зовнішньоекономічну діяльність нашої держави. Збройний конфлікт на Сході України, звуження або закриття ринку Росії мали вкрай негативний вплив на платіжний баланс країни. З початку 2014 року Україна втратила 13592,1 млн. дол. (у т.ч. за рахунок курсової різниці – 12246,5 млн. дол.) інвестицій, у той час як приплив капіталу становив лише 2451,7 млн. дол. США. Сукупний обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31 грудня 2015р. становив 43371,4 млн. дол. США та в розрахунку на одну особу населення складає лише 1072,0 дол. За країнами походження найбільшими інвесторами України, на яких

припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій, є: Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія, Віргінські острови (Брит.), Франція, Швейцарія та Італія. Структура прямих інвестицій у розрізі країн-донорів свідчить про вкрай низький рівень інтересу і довіри до України з боку її стратегічних політичних партнерів (Польщі, Німеччини та США). Слід також зазначити, що в 2014 році відбулося падіння інвестицій навіть з Кіпру, через який український і російський бізнес реінвестують кошти в Україну [2].

Ситуація з досить незначними обсягами надходжень іноземних інвестицій в Україну погіршується результатами аналізу галузевої структури. Хоча в Україні в середньому третина іноземних інвестицій надходить у промисловість, однак в основному фінансуються низькотехнологічні галузі та виробництва (металургія, загальна хімія, харчова промисловість). Ще третина іноземних вкладень приходить на фінансову діяльність, яка хоч і є українською необхідною для здійснення всіх видів господарської діяльності, не може розглядатися реальною основою добробуту країни у довгостроковій перспективі.

Неоднорідною є й інвестиційна привабливість регіонів України. Лідерами в залучення інвестицій багато років поспіль є місто Київ, Дніпропетровська, Донецька, Київська і Харківська області. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку. Обсяги відпливу прямих іноземних інвестицій з України, порівняно навіть з їх невисокими надходженнями, є зовсім незначними. До країн, в які було здійснено найбільші інвестиції з України у 2015р. належать: Кіпр, Російська Федерація, Латвія, Віргінські острови, Польща. Причому 93,7% інвестицій спрямовувались до Кіпру, і 86,8% загальних інвестицій надійшло з Донецької області. Це свідчить про те, що для нашої країни залишається актуальною проблема відпливу капіталу через офшорні зони [2].

Малий обсяг інвестицій в Україну є ключовим показником несприятливого інвестиційного клімату. За результатами досліджень Європейської бізнес асоціації 85% підприємців незадоволені станом інвестиційного клімату в Україні.

Серед основних негативних рис інвестиційного клімату в Україні експерти визначають: політичну та економічну нестабільність, збройний конфлікт на Сході України, незавершеність процесу реформ, високий рівень корупційності та бюрократизованості політичної системи, недосконалість та протиріччя законодавчої бази, відсутність єдиної стратегії щодо заохочення інвестицій, непередбачуваність податкової політики, слабку судову систему, слабе валютне регулювання, непослідовну політику НБУ, неефективну роботу митниці.

Вагомою причиною низької інвестиційної привабливості для системних іноземних інвесторів можна вважати і наявність величезного тіньового сектору в Україні. При здійсненні комплексної оцінки інвестиційного клімату країни інвестори орієнтуються також на висновки міжнародних рейтингових агенцій. Так, згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму, Україна посіла 76 місце зі 144 у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності – 2015, піднявшись за рік на вісім позицій. Прогрес був досягнутий за рахунок більш позитивного сприйняття інститутів та ефективності ринків, а також кращих результатів в освіті. Серед основних проблем автори рейтингу називають перебудову інституціональної структури (130 місце), скорочення домінування великих компаній на внутрішніх ринках (129 місце) та підвищення конкурентності ринків (125 місце) і, отже, їх ефективності (112 місце). Слід зазначити, що оцінка сучасного рейтингу України не враховує анексію Криму і військовий конфлікт на Сході, що вплине на конкурентоспроможність країни в майбутньому.

За результатами дослідження Світового банку DoingBusiness у 2015р., за легкістю ведення бізнесу Україна вперше увійшла в ТОП-100, піднявшись за рік на 16 позицій і зайнявши 96 місце. Укладачі рейтингу відзначили ряд покращень у бізнес-кліматі України: спрощення процесу сплати податків для компаній, завдяки введенню електронної системи подання декларацій та сплати єдиного соціального податку; зменшення кількості центральних органів виконавчої влади, що здійснюють нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності; адаптація українських стандартів до європейських. Разом з тим, більшість цих заходів лише

незначно поліпшили існуючу систему і Україна в рейтингу поступається як державам-членам ЄС та РФ [3].

За результатами досліджень Європейської бізнес асоціації (ЄБА) показник індексу інвестиційної привабливості за 4 квартал 2015 року склав 2,51 і так і не перевищив докризовий рівень 2011 року, залишаючись в негативній площині (є нижчим за 3 бали). Згідно з опитуваннями, 89% керівників не бачать жодних передумов для стабілізації фінансового ринку, 80% – не задоволені ефективністю боротьби з корупцією, 77% респондентів не помітили реформ судової системи, 55% підприємців не задоволені митними процедурами, стільки ж не бачать прогресу з відшкодуванням ПДВ. Лише 17% опитаних помітили незначне спрощення митного оформлення, 11% відзначили покращення у судовій сфері, і 8% вважають, що торгівля стала простішою. Окрім того на 7 пунктів погіршився рейтинг індексу економічної свободи України, у 2015р. вона посідає 162 місце зі 178 країн. Дослідники відзначають, що Україна погіршила свої позиції за вісьмома з 10 показників, найгірша ситуація з гарантіями прав власності, інвестиціями, управлінням державними витратами. Серед країн Європи Україна перебуває на останньому місці і належить до списку країн з «репресивною економікою».

За результатами Індексу сприйняття корупції від TransparencyInternational Україна лишається однією з найбільш корумпованих країн світу і найкорумпованішою країною Європи, займає 142 місце зі 175 позицій. Нещодавно прийняті закони поки не дали відчутних результатів у антикорупційній боротьбі [3].

Оцінюючи незадовільний стан процесу іноземного інвестування, експерти вважають головною причиною цього недосконалу політику уряду. В Україні було зроблено ряд кроків щодо удосконалення інвестиційного законодавства, зокрема, затверджено концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України, набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна», створена Національна інвестиційна Рада при Президентові України, ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інвесторів», який посилює правовий захист інвесторів, проте поки що ці заходи не призвели до суттєвого поліпшення інвестиційного середовища в нашій країні. Збільшення обсягів іноземного інвестування в Україні можливе лише за умов підвищення її інвестиційної привабливості та створення механізму взаємодії іноземного інвестора й органів державної влади. Поліпшення інвестиційного клімату потребує підвищення стабільності та прозорості політичної системи України, зменшення рівня її корумпованості, подолання тенденцій криміналізації суспільства, прискорення процесів дерегуляції підприємницької діяльності в цілому, завершення судової реформи. Значну роль в створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє стабільність законодавчої системи, держава має надійно забезпечувати захист прав іноземних інвесторів і розробити систему їх страхування від можливих ризиків здійснення інвестиційної діяльності на території України. Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню залучення іноземних інвестицій.

Література:

1. Диха М.В. Оцінка стану та перспектив залучення іноземних інвестицій в економіку України / М.В. Диха // Вісник ХНУ. – 2014. – №4, Т. 3. – С. 123-126
2. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Паливода К. В. Валютні резерви держави як інвестиційний ресурс / К. В. Паливода // Фінанси України. – 2015. – №10 – С. 60-71.

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Активізація процесів перетворення знання в безпосередньо продуктивну силу розвитку економіки і суспільства зумовила, особливо в другій половині ХХ ст., розширення як досліджень у цій сфері, так і практичних кроків. Разом ще ознаменувало формування не тільки порівняно цілісної системи поглядів, що отримала назву «економіка знань», але й індикаторів і критеріїв її оцінки. Загальновизнаною стала думка про те, що сьогодні лише через знання можна створити і розвивати економіку – конкурентоспроможну і здатну забезпечувати сучасний рівень життя населення.

Про перехід суспільства до іншої фази розвитку – суспільства інформації, суспільства знань – свідчать зростаючі витрати на інновації, і відповідно збільшення частки інтелектуального продукту у складі ВВП (у розвинених країнах до 60-70%).

Гостро постає потреба в осмисленні та реалізації шляхів формування людини з «інноваційним типом мислення, інноваційним типом культури, з готовністю до інноваційного типу діяльності, що стане адекватною відповіддю на перехід цивілізації до інноваційного типу розвитку».

Ця проблема є надзвичайно актуальною для України, особливо нині, коли розвиток суспільства знаходиться у так званій точці біфуркації, коли інновації як форма розвитку знань можуть стати визначальним фактором подальшого соціокультурного та економічного прогресу. Економічно розвинуті країни світу вже визнали пріоритетність розвитку науки і освіти, як гаранта поступального руху в майбутньому, побудови конкурентної економіки, задоволення постійно зростаючих потреб людей. Тому відбувається плавний перехід на новий рівень розуміння реальності, що характеризується формуванням «економіки знань».

Фахівці дедалі частіше користуються спеціальними термінами «нова економіка» або Е-економіка для опису економіки знань. У широкому розумінні, економіка знань – це економіка, де основною рушійною силою прогресу є знання, зосереджені у людському капіталі та інформаційному навколишньому середовищі. Людина розглядається не лише як фактор виробництва (праця), але й як його результат. Процес розвитку такої економіки полягає в акумулюванні резерву здібностей і набору потреб людини. Економіка знань тісно пов'язана з постіндустріальною економікою, а тому найбільшою мірою характерна для США і країн Західної Європи.

Необхідно виділити дві основні функції, які виконують знання в сучасній економіці знань:

1. знання можуть бути реалізовані в продуктах, послугах, або сприяти створенню нових або вдосконаленню старих технологій виробництва, втілюючи в собі виробничу функцію.

2. знання мають відтворювальну функцію, яка виявляється в двох аспектах:

а) відтворення внутрішнього інтелектуального потенціалу особи. В процесі внутрішньої творчої діяльності зростає кваліфікація і професіоналізм співробітника, які виражаються в його досвіді і здатності здійснювати роботу певної міри складності;

б) відтворення колективного внутрішньофірмового інтелектуального потенціалу. Дана функція знань відображається як в межах неформальних контактів між співробітниками організації, так і в спеціально організованому інтерактивному середовищі, в якому співробітники можуть обмінюватися своїми знаннями, досвідом тощо.

Один з підходів до виміру економіки, заснованої на знаннях, оцінює готовність тієї або іншої країни до переходу на модель розвитку, заснованою на знаннях. В рамках цього підходу пропонується комплекс з 80 показників, які дозволяють порівнювати окремі показники різних країн, а також середні показники, що характеризують групу країн.

У складі системи з 80 змінними є декілька показників, які відображають загальні економічні результати тієї або іншої країни. Ці показники дозволяють визначити, наскільки ефективно та або інша економіка використовують знання для цілей відтворення. Дана система показників використовується лише для попередньої оцінки економіки тієї або іншої країни. При цьому може оцінюватися динаміка того або іншого показника або комплексу показників, або можуть порівнюватися ті або інші показники різних країн. При цьому негативна динаміка відносних показників по групах країн може свідчити не лише про те, що змінюється рівень вимірюваних показників, але і про те, що середні по групі країн показники змінилися швидше, ніж відповідний показник оцінюваної країни.

Окрім досить громіздкого комплексу з 80-ти показників існує система базових показників, в якій згруповані основні показники (їх всього 14) в чотири групи, що характеризують інституційний режим економіки, освіти, інновації, інформаційні і комунікаційні технології.

Глобалізація породжує конкуренцію за знання, тому розриви (цифрові) між суспільством знань і незнань спричиняє розрив між багатими і бідними. Слід зазначити, що є суттєва відмінність між інформаційним суспільством та суспільством знань. Інформація за своєю суттю є не структурованою, хаотичною. Натомість знання – це форма існування і систематизація результатів пізнавальної діяльності людини; інформація на найвищому рівні організації. Знання є предметними, адже стосуються певної сфери, галузі; систематизовані і чітко окреслені. Використання знань, отриманих в процесі комплексного підходу, можливо навіть на стику кількох галузей науки (напр., економіка і соціологія), призведе до синергічного ефекту, коли їх взаємодія істотно перевершує ефект кожного окремого компонента у вигляді їх простої суми.

Самостійність і значущість економіки знань обумовлюється гостротою і напругою конкуренції, як усередині країн, так і поза кордонами національних економічних систем. І саме людський чинник, втілений в новітніх знаннях, відіграє ключову роль у формуванні і розвитку конкурентних переваг особи, організацій і держави в вирішенні соціально-економічних завдань. Досягнення високого рівня конкурентних переваг, наприклад організації, зумовлює не лише високий рівень знання місткості господарювання, але і вимагає безперервного оновлення знань, що містять в собі потенціал проривних технологій.

Економіку знань можна розглядати на різних рівнях, у зв'язку з цим можна виділити глобальну, макро-, мезо-, мікро- і наноекономіку знань. У літературі основна увага приділяється макро- і мікроекономіці знань, хоча пріоритетним напрямком досліджень повинна стати наноекономіка, в якій йдеться про виникнення, відтворення і передачу знань на особовому рівні.

Очевидною стає необхідність розширеного відтворення новітніх знань, як провідного чинника розвитку економічних систем в світі, що глобалізується. Одним з найважливіших завдань повинен стати розвиток рівня і якості, економічних і суміжних з ними загальносоціологічних знань. Іншими словами, специфіка української соціально-економічної трансформації має бути пов'язана, перш за все, з великим обсягом і високою якістю необхідних знань. Ці інтелектуальні знання формують основу економіки знань, проявляючи її інноваційний характер. Ця інноваційність відображається не лише в посиленні використання досягнень науки і техніки у виробничих процесах, але і в актуалізації соціальної спрямованості економічного розвитку. При цьому інтелектуальний потенціал стає єдиним чинником, який сприятиме подальшому розвитку всього суспільства.

Вплив процесу глобалізації на розвиток і зростання значення економіки знань не лише на національному, але і на наднаціональному рівнях обумовлений дією низки чинників.

По-перше, спостерігається повсюдне розширення інформаційної і науково-технічної співпраці, що в свою чергу сприяє розвитку економічного простору за допомогою безперервного обміну інформацією, спілкування носіїв і одночасно виробників новітніх знань. Яскравим прикладом такої міжнародної співпраці є робота Європейської організації з ядерних досліджень (CERN), якій належить низка видатних відкриттів в галузі фізики та інформатики.

По-друге, розвиток міжнародного руху капіталів. В умовах економіки знань особливе місце в цьому процесі займатиме саме рух інтелектуального капіталу, але не при зменшенні, а навпаки зростанні обсягів руху інвестицій (головним чином прямих). Це сприяє перейняттю новітніх знань інших країн на взаємовигідних умовах та успішній актуалізації цих знань.

По-третє, дані процеси сприяють вирішенню глобальних проблем людства. Наприклад, питання, пов'язані з вичерпанням природних ресурсів, при безперервному зростанні потреб людства. Становлення економіки знань сприяє активізації процесу інформатизації економіки, який має на меті раціональне використання природних ресурсів, тобто «виробництво життєвих благ за допомогою природного капіталу, але не за рахунок його «вимивання». Крім того, розвиток новітніх знань сприяє розвитку нових технологій і пошуку альтернативних енергоносіїв, що призведе не лише до зменшення видобутку нафти, природного газу і вугілля, але і вирішення низки екологічних проблем.

По-четверте, формування «банків знань» для збереження накопичених праць, за умови їх постійного поповнення. Це повинно стимулювати вирішення проблеми розриву між економічно розвиненими країнами і країнами, що розвиваються.

Проте при всьому позитивному впливі процесу глобалізації на зростання економіки знань не варто забувати про його суперечливий характер. У зв'язку з цим в якості ключової проблеми можна виділити питання економічної безпеки на національному рівні.

Слід також відзначити, що в ситуації, що склалася, дуже важливо не переоцінити можливу загрозу процесу глобалізації і не опуститися до стану економічного егоїзму. Не варто приховувати свої досягнення в розвитку різних сфер життя людини і суспільства, можливо лише тимчасове їх стримування. Принциповою є необхідність поширювати новітні знання на міжнародний рівень для комплексного розвитку всієї світової системи господарювання в цілому. Але у зв'язку з цим об'єктивно необхідно також налагодити процес розширеного відтворення новітніх знань всередині країни. В цьому випадку українська економіка завжди буде на крок попереду, тобто володіти конкурентною перевагою, яка і забезпечить ефективне позиціонування країни на міжнародній арені.

ЯМПОЛЬСЬКИЙ О.Р.,
аспірант кафедри світового господарства
та міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

THE IMPORTANCE OF OFFSHORE INVESTMENT HUBS AND TRANSIT FDI

Offshore investment hubs play a major role in global investment. Some 30 per cent of cross-border corporate investment stocks (FDI, plus investments through SPEs) have been routed through conduit countries before reaching their destination as productive assets. The growth of transit investments saw a sharp acceleration during the second half of the 2000s.

In 2012, the British Virgin Islands were the fifth largest FDI recipient globally with inflows at \$72 billion, higher than those of the United Kingdom (\$46 billion), which has an economy almost 3,000 times larger. Similarly, outflows from the British Virgin Islands, at \$64 billion, were disproportionally high compared with the size of the economy. The British Virgin Islands are only one example of an economy with such unusual FDI behaviour. Such very different economies as the Netherlands and Luxembourg also exhibit amplified investment patterns. Despite their heterogeneity, all these countries act as offshore investment hubs for MNEs. Many of these hubs display some degree of the following characteristics: (i) no or low taxes; (ii) lack of effective exchange of information; (iii) lack of transparency; (iv) no requirement of substantial activity.⁸

The investment analysis, providing a comprehensive map of corporate investment to and from offshore hubs, covers a set of 42 hubs differentiated in two groups:

- Jurisdictions identified as tax havens. Small jurisdictions whose economy is entirely, or almost entirely, dedicated to the provision of offshore financial services.
- Jurisdictions (not identified as tax havens) offering SPEs or other entities that facilitate transit investment. Larger jurisdictions with substantial real economic activity that act as major global investment hubs for MNEs due to their favourable tax and investment conditions.

In the absence of any universally agreed approach to classifying offshore investments and investment hub activity, this chapter has opted for a narrow and conservative perimeter of analysis based on a list of tax havens originally proposed by the OECD9 and a limited set of SPE jurisdictions, which are those that have a long-standing record of published SPE data, with the Netherlands and Luxembourg accounting for the lion's share. It should be noted that many other economies facilitate transit FDI in various ways.

The matrix shows the pervasive role of offshore investment hubs in the international investment structures of MNEs, as already envisaged in WIR13 and hinted at by other studies.¹⁰ In 2012, out of an estimated \$21 trillion¹¹ of international corporate investment stock in Non-OFC recipient countries (the coloured area in figure V.10), more than 30 per cent, or some \$6.5 trillion, was channelled through offshore hubs (the orange area). The contribution of SPEs to investments from conduit locations is far more relevant than the contribution of tax havens. The largest offshore investment players are SPE jurisdictions.

A mirror analysis of the inward investment into offshore hubs (the dark grey area in figure V.10 on the next page) reveals that 28 per cent of the total amount of cross-border corporate investment stock is invested into intermediary entities based in hubs. In some cases, these entities may undertake some economic activity on behalf of related companies in higher tax jurisdictions, such as management services, asset administration or financial services (base companies).

Literature:

1. UNCTAD. World Investment Report [Электронный ресурс] / UNCTAD. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf.
2. Prichard, W., A. Cobham and A. Goodall (2014). "The ICTD Government Revenue Dataset", ICTD Working Paper, Brighton, United Kingdom: International Centre for Tax and Development.

СЕКЦІЯ ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

БАХАЛ М.Ю.,
студентка ОКР «Спеціаліст»
спеціальності «Економіка»
Маріупольського державного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день розвиток економіки багатьох країн забезпечується наявністю конкурентоспроможної продукції, яка може бути представлена не тільки на внутрішньому ринку. Пошук виробників, які б забезпечували такою продукцією, стає актуальним завданням для забезпечення економічного успіху держави.

Проблеми конкурентоспроможності широко розглядаються в наукових працях вітчизняних та іноземних учених - Антонюк Л.Л., Базилук Я.Б., Буркинського Б.В., Воронкової А.Е., Завьялова П.С., Захарченка В.І., Кірцнера І.М., Кобиляцького Л.С., Костусева О.О., Литвиненка О.М., Піддубного І.О., Прахалада К.К., Скудара Г.М., Точиліна В.О., Хамела Г., Хекшера Е., Чумаченка М.Г., Шумпетера Й., Янковського М.А.

Актуальність теми. Однією з базових галузей економіки України, від якої значною мірою залежить рівень економічного зростання країни та яка оказує вагомий вплив на можливість досягнення національного добробуту та процвітання держави, є металургійна галузь.

В Україні металургійний комплекс складається з підприємств, з яких 88% це підприємства чорної металургії. Ця галузь за обсягами виробництва займає перше місце серед промислових галузей економіки та забезпечує більш 20% валового внутрішнього продукту держави. Біля 80% всієї металопродукції яка виробляється на Україні - експортується, що дає значні валютні надходження до державного бюджету. Отже, від розвитку цієї галузі значно залежать основні макроекономічні показники розвитку України [5].

Для більшості металургійних підприємств України в сучасних умовах розвитку ринку найбільшої уваги заслуговує вирішення питань, які безпосередньо пов'язані із забезпеченням сталого функціонування виробничих систем, а саме інвестування в енергоефективні та ресурсозберігаючі технології. Мета дослідження, постановка задачі.

Метою дослідження є визначення пріоритетних напрямків підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств металургійного комплексу.

Аналіз показує, що у найближчій перспективі металургійна галузь буде зорієнтована на зовнішні ринки, внаслідок чого її успішні робота й розвиток будуть залежати від кон'юнктури світового ринку металу, рівня конкуренції на цьому ринку, а також рівня конкурентоспроможності металопродукції вітчизняних виробників [1].

У цих умовах особливого значення набуває проблема встановлення, підтримки на необхідному рівні та підвищення конкурентоспроможності продукції галузі, що має забезпечуватись комплексом заходів на рівні держави, галузі та окремих підприємств.

У структурі виробництва продукції металургії ми бачимо, що основними позиціями для галузі є чавун, сталь вуглецева, металопрокат і напівфабрикати, а це продукція низького переділу, тобто з низькою доданою вартістю. Отже, для металургії України основне завдання - збільшення питомої ваги у загальних обсягах виробництва і реалізації продукції високого переділу, з високою доданою вартістю (табл.1). Аналіз показників виробництва сталі основними світовими виробниками показує, що для чорної металургії характерний дуже високий рівень конкуренції. Виробництво сталі в Україні скорочується, тоді як в інших державах які є основними виробниками сталі, такі як Росія (2008- 68,5 млн т; 2010-67,0 млн.т),

Південна Корея (2008-53,6 млн т; 2010-58,5 млн т) Німеччина (2008-45,8 млн т; 2010-43,8 млн т), падіння виробництва за період кризи було дуже незначним, а в таких державах як Китай (2008-500,5 млн т; 2010-626,7 млн т) та Індія (2008-55,2 млн. т; 2010-66,8 млн т), навпаки спостерігається значний приріст [4].

Таблиця 1

**Структура виробництва продукції металургійної галузі України
за 2005, 2010, 2012 роки**

Продукція/Рік	2005	2010	2012
Чавун, млн.т	30,7	27,4	28,5
Феросплави, млн.т	1,7	1,7	1,3
Сталь без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, млн.т	27,9	17,5	17,1
Напівфабрикати, отримані безперервним литтям, млн.т	11,4	15,8	16,4
Прокат готовий чорних металів, млн.т	22,7	17,6	18,4
Труби великого і малого діаметрів, профілі пустотілі з металів чорних, млн.т	2,4	2,0	2,2

Загалом металургійна промисловість - єдина галузь України, яка конкурентоспроможна на зовнішньому ринку. Однак собівартість продукції металургійних підприємств суттєво вища за ціну експортних виробів. Внутрішні ціни на деякі види металопрокату на початку року були на 20-50% вищі за експортні, так як у півтора рази зросли тарифи на транспортні перевезення, зростають ціни на природний газ [3]. Все дорожче продається вітчизняне коксівне вугілля. У результаті зростають ціни на металургійну продукцію, а кількість замовлень на внутрішньому ринку скорочується.

Українська металургія продовжує залишатися найбільш енергоємною у світі. І в довгостроковій перспективі необхідно провести модернізацію застарілих потужностей, які були б більш продуктивними і ефективними, адже через високу енерговитратність підприємства не можуть знизити собівартість продукції і бути конкурентоспроможними на ринку. В Україні мартенами виплавляють близько 40% сталі, тоді як у світі - не більше 3% [3]. Близько половини української сталі виплавляється у конверторах - у світі це вже давно забуті технології. Галузь не може конкурувати за рахунок дешевих ресурсів, в той час як в основних країнах-конкурентах здійснюється модернізація обладнання, підвищується продуктивність праці.

Виходячи з вищевикладеного, слід констатувати, що в металургійній промисловості України, на сьогоднішній день, залишаються невирішеними ряд проблем, що перешкоджають як інноваційному розвитку вітчизняних металургійних підприємств, так і стримують інноваційний ринок промисловості в цілому: інноваційна проблема, проблема фінансування, низький рівень рентабельності металургійних підприємств, застаріле обладнання, низький рівень технологічного обміну і науково - технічного співробітництва між підприємствами, тривалий термін окупності інновацій. Все це свідчить про необхідності пошуку ефективних механізмів інноваційного управління, спрямованих на подолання зазначених проблем як на мікрорівні, так і розробки загальнодержавної програми підтримки підприємств металургії України.

Отже, зовнішньоекономічна діяльність металургійних підприємств – стратегічна галузь національного господарства, від ефективності якої залежить добробут населення країни. Металургія займає найбільшу частку промисловості в Україні. І саме вживання заходів, що спрямовані як на короткострокову підтримку виробників, так і на модернізацію, підвищення довгострокової конкурентоспроможності галузі є надзвичайно важливим.

1. Осипов В.Н. Оценка конкурентоспособности металлопродукции на мировом рынке // Металлургический компас. Украина-мир. - 2003. - Вып. № 5
2. «Сталева хватка»/ К. Дружерученко// український діловий тижневик "Контракти". - 2009. - №16
3. «Думка експерта: Металургія стане двигуном відновлення економіки»/ А. Нестерук// «Економічна правда»/ від 31.08.2009
4. <http://www.niss.gov.ua> Офіційний сайт Інституту стратегічних досліджень
5. <http://www.ukrstat.gov.ua> Офіційний сайт Державної служби статистики України

БОГАТОВА Н.О.,
студентка IV курсу
спеціальності «Міжнародний бізнес»
Маріупольського державного університету

ЗНАЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ТА УМОВ ЇЇ ФОРМУВАННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ

Напрями енергетичної політики і актуальність її повсякденної реалізації диктуються перш за все процесами на світових ринках енергоносіїв. На сьогоднішній день питання забезпечення енергоносіями провідних промислових країн вже не є чисто економічними це викликано системною світовою кризою, глобальними трансформаціями, подіями в політичній, економічній та фінансовій сферах. Саме тому на сьогоднішній день тема сучасного розвитку світової енергетичної галузі є досить актуальною [1].

Важлива роль енергетики у розвитку народного господарства визначається тим, що будь-який виробничий процес чи будь-який вид обслуговування населення пов'язаний з використанням енергії.

В процесі розвитку продуктивних сил безперервно змінюються і вдосконалюються джерела та види споживаної енергії. У далекому минулому енергетичною базою виробництва була мускульна сила людей, яку доповнювали силою тварин, води та вітру. Відкриття енергії пов'язане з промисловою революцією XVIII ст., наступний технічний прогрес виробництва і зростання продуктивності праці. Енергетичною основою розвитку продуктивних сил на сучасному етапі технічного прогресу є електрична енергія. Застосування електроенергії дало змогу просторово роз'єднати робочі машини і первинні генератори, відокремити місце виробництва енергії від її споживачів. В результаті виробництво енергії, її передача і розподіл відокремились у самостійну галузь — електроенергетику, а споживачі енергії розосередились по різних галузях промисловості і народного господарства. Це відкрило простір для концентрації виробництва в різних галузях і розміщення виробництва на відстані від енергетичних джерел [2].

Робота енергетики оцінюється за показниками рівня забезпеченості країн носіями, рівня енергоспоживання в окремих країнах, пропорціями паливно-енергетичного балансу країн і світу в цілому. Як енергоносії людство використовувало мускульну силу, деревину, рушійну силу енергію Сонця тощо. В наш час основними енергоносіями стали вуглеводи і сполуки (нафта, газ, вугілля) та ядерне паливо. Як альтернативні джерела май-бутнього розглядається енергія Сонця, геотермічна енергія Землі, водень, термоядерна енергія. У світі налічується 438 діючих атомних енергоблоків, ще 67 блоків споруджується. Найбільша кількість атомних електростанцій у світі має США, в якій функціонують 99 АЕС, у Канаді — 19 атомних станцій, тобто всього у Північній Америці енергію виробляють 118 АЕС. Друге місце займає Франція—58 АЕС, третє Японія—43 АЕС, далі Китай—31 АЕС, Великобританія—16 АЕС, Швеція—10 АЕС, Німеччина—8 АЕС [3].

Більшість АЕС у світі використовують теплові легководні реактори (LWR). До цього класу належать усі нині діючі українські енергоблоки. LWR вимагають збагаченого урану, що

зумовлює залежність неядерних країн від постачальників ядерного палива. Тому деякі держави (зокрема Румунія) будують важководні реактори (HWR), де використовується паливо з природного (незбагаченого) урану. Однак глибина вигорання палива у HWR у 4—6 разів менша, ніж у LWR, а це збільшує об'єми відпрацьованого (опроміненого) ядерного палива (ОЯП) та зумовлює відповідну потребу у місткіших сховищах [4].

Таким чином, енергетика - основа розвитку господарства. Вона забезпечує технологічні процеси в промисловості, дає тепло і світло людям. Це система галузей, що охоплює паливну промисловість та електроенергетику з їх підприємствами, комунікаціями, системами управління, науково-дослідною базою.

Література:

1. Кононенко І.К. Електроенергетика: проблеми та перспективи // Економіка України. – 1996. - № 2. – С. 12 –13.
2. Єгорова В. До питання про розвиток електроенергетики України. // Економіка України. – 1998. - № 11. – С. 23.
3. Кравченко Т. Сучасний стан і перспективи розвитку енергетичної галузі України / Економіст - 2008 - №6 - с. 32-37.
4. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вузів./Під редакцією Бойчик І.М. – К.: „Каравела”; Львів: „Новий світ – 2000”, 2001. – 298 с

БОЙКО О.Р.,
студент IV курсу
спеціальності «Міжнародний бізнес»
Маріупольського державного університету

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ

Транспорт у світовому господарстві відіграє вагомий роль, з одного боку виступаючи сегментом світового ринку послуг, з іншого боку забезпечуючи реалізацію світової торгівлі товарами за рахунок перевезення вантажів та реалізацію міжнародного туризму за рахунок перевезення пасажирів.

Світова транспортна система є сукупністю усіх видів транспорту: автомобільного, залізничного, морського, річкового, повітряного, трубопровідного, – та ланок транспортного процесу на всіх рівнях: національному, міжнародному, міжконтинентальному та світовому. Тому до складу світової транспортної системи входять: мережа шляхів сполучення (сухопутних, водних, повітряних, електронних), рухомий склад усіх видів транспорту, транспортні корпорації, що організують комерційну та інвестиційну діяльність у цій галузі, та люди, які працюють на транспорті.

Робота транспорту становить матеріальну основу географічного і міжнародного поділу праці. Транспорт забезпечує зв'язки між виробництвом і споживанням, задовольняє потреби населення в перевезеннях, має велике оборонне значення. Кількість зайнятих роботою на транспорті в економічно розвинутих країнах і в країнах, що розвиваються, становить 6–7% економічно активного населення [2].

Сучасна світова транспортна система, як і транспортні системи окремих держав, постійно розвивається. Загальна довжина автомобільних, залізничних, водних (без морських), повітряних шляхів становить близько 30 млн. умовних кілометрів. Рухомий склад транспорту світу становить кілька мільйонів вагонів та сотні тисяч локомотивів, понад 600 тис. автомобілів, 80 тис. кораблів. Морський комерційний флот поповнюється як новими суднами великої вантажопідйомності – супертанкерами (150–250 тис. тонн і більше), балкерами (для наливних вантажів), так і спеціалізованими кораблями найновіших класів –

контейнеровозами, ролкерами (для перевезення автомобілів та іншої техніки), ліхтеровозами, морськими автомобільними та залізничними паромами тощо. У світі налічується понад 20 тис. цивільних аеропортів (тільки в США – 15 тис.), деякі з них мають пропускну здатність навіть понад 1000 рейсів за добу. Транспортні засоби постійно удосконалюються [1].

Динаміка розвитку окремих видів транспортної мережі за останні десятиліття різняться досить сильно. З одного боку, довжина її старих видів – залізниць і внутрішніх водних шляхів – стабілізувалася. З іншого боку, протяжність більше нових видів транспортної мережі – автодоріг, трубопроводів і повітряних шляхів – продовжує досить швидко зростати.

У світовій структурі пасажирообороту позаконкурентна першість належить *автомобільному транспорту*, в тому числі 60% всіх перевезень здійснюється легковими автомобілями. Особлива роль автомобільного транспорту в пасажирських (та й у вантажних) перевезеннях пояснюється його повсюдним поширенням, гнучкістю і маневреністю. Серед інших видів транспорту він лідирує за протяжністю мережі доріг (28 млн км, або 70% світової транспортної мережі) [1].

Залізничний транспорт займає друге місце за вантажообігом (після морського) та друге місце за пасажирообігом (після автомобільного). За загальною довжиною мережі доріг (близько 1,2 млн. км) він поступається не тільки автомобільному, але і повітряному і трубопровідному транспорту. В цілому, в світі через конкуренцію з автомобільним транспортом йде скорочення протяжності мережі залізниць, головним чином в розвинених країнах (США і країни Західної Європи) [2].

В рівні розвитку залізничного транспорту по регіонах і країнах світу існують великі відмінності. Країни Північної Америки та Західної Європи перенасичені залізницями, а деякі країни Африки і навіть Азії їх взагалі не мають. На 2014 рік провідні позицій за пасажирообігом і вантажообігом у світі займав регіон Азії, Океанії та Середнього Сходу (77,5% світового пасажирообігу та 35,2% – вантажообігу). Друге місце за пасажирообігом займають країни Європи – 15,5% світового пасажирообігу.

Річковий транспорт переважно обслуговує внутрішні потреби окремих держав, але іноді здійснює і міжнародні перевезення. Загальна протяжність судноплавних річок і каналів світу становить 550 тис. км, з яких майже половина припадає на Росію та Китай (понад 100 тис. км в кожній), США (понад 40 тис. км) і Бразилію (30 тис. км). За загальним вантажообігом внутрішніх водних шляхів перше місце займають США, друге – Китай, третє – Росія, далі йдуть ФРН, Канада і Нідерланди [2].

Морський транспорт має першочергове значення для здійснення зовнішньоекономічних (міждержавних, міжконтинентальних) зв'язків. Він забезпечує більш 4/5 всіх міжнародних перевезень. У їх складі особливо велика частка масових вантажів (нафта, нафтопродукти, руди, вугілля, зерно та ін.). Але останнім часом збільшується частка контейнерних перевезень (готових виробів і напівфабрикатів).

На сьогоднішній час спостерігається зменшення в перевезеннях вантажів частки залізниць і внутрішніх водних шляхів та збільшення частки морського і трубопровідного транспорту. Протягом 2010-2014 років обсяги морських перевезень збільшилися на 2,8 млн. метричних тонн. У 2014 році в світі на морські види транспорту було завантажено вантажів масою 9,842 млн. метр. тонн. та вивантажено – 9,809 млн. метр. тонн [4].

Трубопровідний транспорт, порівняно молодий, але швидко розвивається. Газо- і нафтопроводи (їх сумарна протяжність в світі складає понад 1,9 млн. км) найбільшого поширення набули в нафто- і газодобувних країнах Північної Америки (США, Канада), СНД (Росія), Близького і Середнього Сходу, а також в країнах Західної та Східної Європи, бідних ресурсами нафти і газу, але які споживають у великій кількості ці види палива [1].

Повітряний транспорт, швидкісний, але дорогий, має найбільше значення в міжнародних пасажирських перевезеннях для здійснення зв'язків з віддаленими і важкодоступними районами світу. Повітряний транспорт в основному здійснює пасажирські перевезення. Обсяг пасажирських авіаперевезень у світі в 2014 році виріс на 4,9% у порівнянні з попереднім роком. Тим часом, в цілому у світі, темпи зростання міжнародного

пасажиропотоку сповільнюються: показник в 2014 році виявився нижче середньорічного показника за десять років (6,3%) [3].

На сьогодні простежується тенденція до збільшення обсягу міжнародних перевезень, що, в свою чергу, є причиною появи нових технологій, розвитку логістичних систем і поглиблення процесів глобалізації на окремі види транспорту і транспортної системи в цілому. Намітилася тенденція до конгломерації великих транспортних компаній. Але перспективи розвитку світового транспорту у XXI ст. залежать насамперед від темпів зростання світової економіки і світової торгівлі, а також від геополітичної ситуації в світі і його регіонах.

Література:

1. Газета "Транспорт", 2014 – №37. – С. 8-11.
2. Журнал "Економіст", 2014. – №7. – С. 19-22.
3. International Civil Aviation Organization (ICAO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icao.int>.
4. United Nations Conference On Trade And Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org>.

МАЦУКА В.М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ТРЕНД РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Міжнародний туризм з початку свого виникнення знаходиться в авангарді глобальних тенденцій. І одним з наслідків глобалізації міжнародного туризму, можна вважати транснаціоналізацію галузі, що дозволила не тільки стрімке зростання конкурентоспроможності виробленого туристичного продукту, але й отримання цілого ряду переваг глобального масштабу.

Транснаціоналізація туристичного виробництва кардинально змінила механізми функціонування провідних галузевих інститутів, що вимагає розробку наукової концепції, яка б визначала резерви глобальної конкурентоспроможності туристичних ТНК, яка дозволяє дефініювати напрямки економічної експансії транснаціонального капіталу і формувати методологічну базу прогнозування взаємопов'язаних процесів глобалізації та транснаціоналізації світового туризму, а також розробляти моделі реагування на них приватного бізнесу і держави.

У зв'язку з цим, дослідження еволюції транснаціоналізації туристичного бізнесу та процесу консолідації туристичної галузі є актуальним та своєчасним завданням.

Транснаціональний туристичний бізнес можна визначити як соціально - економічне явище, залежне вже не від внутрішньодержавних, а від зовнішніх факторів, зміст і кількість яких визначаються світовим співтовариством, члени якого пов'язані один з одним у всіх сферах суспільного життя, включаючи економіку, політику, ідеологію, культуру, соціальну сферу, екологію, безпеку.

Транснаціоналізація, таким чином, стала вершиною еволюції міжнародного туристичного ринку, основними передумовами якої стали такі сліdstва міжнародної економічної інтеграції, як:

- зростання ефекту масштабу в туристичному бізнесі, становлення масового характеру міжнародних поїздок;
- поширення інформаційних технологій і засобів зв'язку, формування єдиного інформаційного поля, доступного для необмеженої кількості користувачів;

- поява та поширення сучасних засобів транспорту, що дозволяє скоротити природні географічні перепони для розвитку міжнародного туристичного обміну;
- різке скорочення, завдяки передовим технологіям, транспортних і телекомунікаційних витрат, значне зниження витрат на обробку, зберігання і використання інформації;
- доступність і поширеність знань і технологій розробки, просування, продажу туристичного продукту в силу популяризації освіти в сфері туризму та готельного господарства;
- поширення міжнародних форм виробничо-господарської діяльності(рамки організаційних форм діяльності виходять за національні кордони, набувають міжнародного характеру, сприяючи формуванню єдиного ринкового простору);
- загальна лібералізація світової торгівлі;
- зростання концентрації капіталу в трьох світових центрах;
- уніфікація вимог і правил оподаткування, бухгалтерського обліку, статистичного обліку і т.д .;
- посилення тенденцій до формування єдиної системи стандартизації послуг;
- зростання мобільності населення планети в силу ослаблення ролі звичок, традицій, соціальних зв'язків і звичаїв, подолання національної обмеженості людей;
- уніфікація споживчих переваг, повсюдна популяризація єдиних принципових засад «правильного і сучасного» способу життя;
- посилення ролі наднаціональних організацій, у тому числі і тих, які займаються регулюванням світового туризму і міжнародних туристичних потоків.

Основними компонентами транснаціоналізації міжнародного туризму можна назвати розширення міжнародних економічних зв'язків у туристичному виробництві, зростання інтернаціоналізації факторів туристичного виробництва (за допомогою збільшення прямих і портфельних зарубіжних інвестицій, обміну знаннями і технологіями, зняття міграційних обмежень, популяризації заочної освіти і т.д.), виникнення і поширення транснаціональних корпорацій (ТНК) в туристичному бізнесі, характерними рисами яких є взаємозамінність і взаємозалежність організаційної структури, орієнтація на інформаційні ресурси, на ринки з високим рівнем споживання.

Поява транснаціональних компаній на світовому туристичному ринку була своєрідною відповіддю на підсилену конкурентну боротьбу, пов'язану із поширенням високих інформаційних технологій, вдосконаленням транспортної інфраструктури та залученням в туристичний оборот все більшої кількості країн і курортів. Туристична компанія глобального масштабу здатна в справі збільшення власної конкурентоспроможності на ринку використовувати переваги, якими володіє ні одна, а ряд країн, залучених в поле її діяльності. В рамках єдиного процесу туристичного виробництва, здійснюваного таким підприємством, успішно використовуються туристичні ресурси, капітал, трудові ресурси, технології десятків країн і регіонів. Від ефективності їх використання залежить влада корпорації на світовому туристичному ринку, межі її впливу, та частка ринку.

Таким чином, під транснаціоналізацією туристичного бізнесу можна мати на увазі:

- нові явища, якісні зміни процесу туристичного виробництва, а саме зростання числа і активності туристичних ТНК, міцно пов'язаних з транснаціональними фінансовими і банківськими секторами;
- новий етап процесу інтернаціоналізації туристичної діяльності, що відрізняється від попередніх (зміна самого характеру залучення країн і підприємств у міжнародний поділ праці, коли світовий туристичний ринок практично диктує стандарти якості та економічні показники продукту, що розробляється як материнською компанією, так і її філіями і дочірніми підприємствами);
- форму інтернаціоналізації туристичного виробництва, результатом якої є розвиток міжнародного виробництва в рамках туристичної ТНК, що включає виробництво на

підприємствах материнської компанії, її філій і дочірніх компаній тих видів послуг, які беруть участь у міжнародному внутрішньофірмовому кооперуванні;

- новий більш високий рівень інтернаціоналізації виробництва і капіталу, коли відбувається його перехід у нову якість;

- розширення масштабів діяльності туристичних ТНК, пов'язане з їх перетворенням в реальних суб'єктів світової економіки.

Система транснаціонального туристичного виробництва має єдину виробничу, технологічну і організаційну основу, відносно незалежну від параметрів ефективності національних економік як країн традиційних туристичних донорів, так і країн-реципієнтів, на території яких розташовуються окремі структурні підрозділи. Транснаціональний туристичний бізнес стає відносно незалежним від процесів відтворення в національних кордонах якоїсь країни. Більше того, неоднорідність соціально-економічного середовища служить генератором зростання, розвитку транснаціональних формувань. Координація діяльності структурних одиниць транснаціонального виробництва багаторазово збільшує їх потенціал в конкурентній боротьбі.

До факторів транснаціоналізації туристичного бізнесу можна віднести нестабільність міжнародного туристичного ринку, обумовлену нестабільністю економічного, політичного, демографічного, екологічного, культурного, соціального, технологічного середовищ його функціонування.

Розглянувши передумови виникнення, компоненти і систему транснаціоналізації туристичного бізнесу, можна виділити наступні закономірності:

- транснаціоналізація туристичного бізнесу почалася в середині ХХ століття, більш ніж на 50 років відстаючи від окремих галузей промислового та сільськогосподарського виробництва;

- серед причин відставання процесу туристичної транснаціоналізації можна назвати, насамперед, більш пізніше, ніж становлення світового ринку товарів, перетворення міжнародного туризму в глобальне і масове явище, а також низьку інвестиційну привабливість об'єктів іноземної матеріально-технічної бази туристичної діяльності через високу вартість інвестиційних проектів і вузьку їх спеціалізацію з надання туристичних послуг;

- транснаціоналізація міжнародного туризму почалася з появи готельних мереж і транспортних компаній через наявність у підприємств даних галузей дорогої і здатної до подальшої перепродажі матеріально-технічної бази;

- здійснення прямих зарубіжних інвестицій у готельній та транспортній сферах довгий час обмежувалося, по-перше, слабкими можливостями для перепрофілювання придбаних об'єктів матеріальної бази у разі провалу інвестиційного проекту, по-друге, необхідністю одночасного розвитку готельного транспортного бізнесу по декількох напрямках з метою досягнення ефективності транснаціональної туристичної діяльності;

- стимулом транснаціоналізації готельного та транспортного секторів туристичної діяльності став сам міжнародний туризм, що перетворився до 80-х років минулого століття в масове явище, а також поширення франчайзингу, істотно скорочує вхідні бар'єри на зарубіжні туристичні ринки і пов'язані з транснаціональною діяльністю ризики;

- транснаціоналізація туристичного бізнесу захоплювала, насамперед, економічно розвинені країни. Включення країн що розвиваються, а також і США в транснаціональні процеси в туристичній діяльності відбулося в 60-і роки, з розвитком транспорту і зв'язку, а також завдяки їм - міжконтинентального туризму;

- сектор туроператорів та туристичних агентів увійшов у фазу транснаціоналізації пізніше готельного та транспортного секторів туризму з огляду на те, що основні активи і туроператорів і турагентів нематеріальні, а інтерес до нематеріальних активів (наприклад, бренд і технології) інвестори починають проявляти в основному в кінці минулого століття;

- сучасний етап транснаціоналізації туристичного бізнесу відрізняється зростаючою роллю в ньому туроператорів, що володіють як власним запасом фінансової

міцності, так і доступом до фінансових ресурсів найбільших банків, а також укрупненням туристичних та готельних ТНК в результаті процесів злиття і поглинань. Провідна роль на світовому туристичному ринку належить американським і європейським туристичним ТНК.

МІТЮШКІНА Х.С.,
к.е.н., доцент кафедри раціонального
природокористування та охорони
навколишнього середовища
Маріупольського державного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ – КЛЮЧОВИЙ МОТИВ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасний розвиток системи світогосподарських зв'язків значною мірою визначається інтеграційними процесами, які інтенсивно розвиваються в усіх регіонах, зокрема, на Північноамериканському континенті. Вирішення питань забезпечення енергетичної безпеки є одним з ключових мотивів поглиблення інтеграційних процесів. Інтеграційні процеси, що сприяють об'єднанню, в тому числі і енергетичних ринків країн Північної Америки, стали інтенсивно розвиватися лише в 90-х рр. минулого століття. Тим не менш, якщо регіональну взаємодію у сфері енергетики між США і Канадою можна було спостерігати вже з 70-х і 80-х років минулого століття, то розвиток інтеграційних процесів мексиканської енергетики з енергетичними комплексами двох сусідніх північноамериканських держав досі не реалізуються повною мірою через наявність конституційної заборони на приватизацію енергетичних ресурсів в Мексиці.

Структура енергетичних секторів Канади, США та Мексики, їх відмінність, безумовно, впливає на інтеграційні цілі цих країн в енергетичному секторі. Канада володіє достатньою кількістю запасів різних видів енергоресурсів, які забезпечують не тільки її внутрішні потреби, а й потреби в енергоресурсах інших країн. На відміну від США, Канада є експортером енергоресурсів, що не могло не позначитися як на енергетичній політиці цієї держави, так і її законодавстві в даній сфері.

Канада є експортером енергоресурсів, що зумовлює її інтерес до інтеграційних процесів, оскільки взаємодія Канади з іншими країнами в рамках Північноамериканської зони вільної торгівлі дозволяє їй спростити доступ для збуту своєї електроенергії та газу на ринки США.

У сфері електроенергетики інтеграція дозволяє компенсувати сезонні перепади та убезпечити, таким чином, ринки електроенергії двох держав. Важливий також геополітичний фактор у відносинах двох держав, що полягає у величезній протяжності спільних кордонів США і Канади, що зумовлює особливості енергетичного ринку, при якому нафта, що видобувається на заході Канади, експортується в США, а не спрямовується на схід країни, де відчувається її нестача, тоді як східним регіонам цієї держави доводиться імпортувати даний енергоресурс.

У Мексиці проблема енергетичного сектора полягає в нестачі фінансування, яке пояснюється домінуванням державної монополії. Як наслідок, відкриття своїх ринків північним сусідам за допомогою лібералізації повинно дозволити стимулювати інвестиції як в сектор електроенергії, так і нафтогазовий комплекс. Більш того, північноамериканська інтеграція у сфері енергетики повинна дозволити модернізувати інфраструктури енергетичного сектора Мексики. Деякі представники політичної еліти Мексики побоюються лібералізації енергетичного ринку, тому що, незважаючи на той факт, що Мексика є експортером енергоресурсів, відкриття її ринків може привести до підвищення впливу і тиску з боку основного імпортера енергоресурсів - США [1].

Інтеграція північноамериканських енергетичних ринків являє очевидний інтерес для США. Так попит на енергоресурси продовжує зростати, а залежність по відношенню до їх імпорту в США стає все більш відчутною. У зв'язку з цим масштабна інтеграція трьох держав покликана забезпечити стабільність постачань енергоресурсів. США також може розраховувати і на екологічні переваги, викликані більш активним співробітництвом з сусідами, адже лібералізація енергетичних ринків призведе до доступності більш екологічно безпечного (порівняно з нафтою) енергоресурсу – природного газу.

Суттєва залежність США від постачань енергоносіїв з нестабільних регіонів світу (рис. 1) спонукає до активізації співпраці з енергетичних питань на континенті. Незважаючи на те, що структура імпорту нафти в США у 2013 році змінилася порівняно з 2007р. (більше третини нафтового імпорту припадає на країни ОЕСР, а саме - на Канаду (28%, збільшення на 10%), Мексику (10%) й країни Південної Америки (19%)), досить великою залишається частка країн Близького Сходу[2].

Доволі висока залежність (15%) від потенційно нестабільно й небезпечного регіону стала причиною перегляду стратегії розвитку енергетичного комплексу країни. Висновки й відповідні пропозиції щодо перегляду розвитку систем енергозабезпечення США на перспективу до 2025 року, по суті, опираються на основні положення прогнозу розвитку світової енергетики, розробленого компанією ExxonMobil до 2030 р., за винятком одного моменту - необхідності до 2025 р. знизити поставки нафти із країн Близького й Середнього Сходу на 75%.

Отже, товарообіг енергоресурсів між трьома державами взаємопов'язаний з рівнем їх інтеграції. Так оборот енергоресурсів між США і Канадою, у порівнянні з оборотом енергоресурсів цих держав з Мексикою є вищим, і лише торгівля газом і електроенергією між США і Мексикою може зрівнятися з рівнем товарообігу енергоресурсами між США і Канадою.

Отже, одним з основних завдань щодо забезпечення енергетичної безпеки країн регіону, в першу чергу США, є поглиблення інтеграційної співпраці, зокрема в сфері торгівлі вуглеводною сировиною.

Отже, у процесі інтеграції енергетичних ринків північноамериканським країнам довелося вирішувати три основні проблеми: проблему тарифного та нетарифного обмеження транскордонного товарообігу; проблему надмірного регулювання енергетичних ринків в державах; а також геополітичні чи природні, обмеження [1].

Слід зазначити, що Угода про створення Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА) містить спеціальний розділ, присвячений енергетиці (розділ 6, другої частини угоди). Проте, інтеграційні процеси у сфері енергетики розвивалися і поза зобов'язань, взятих на себе державами-членами в рамках вищезазначеної угоди.

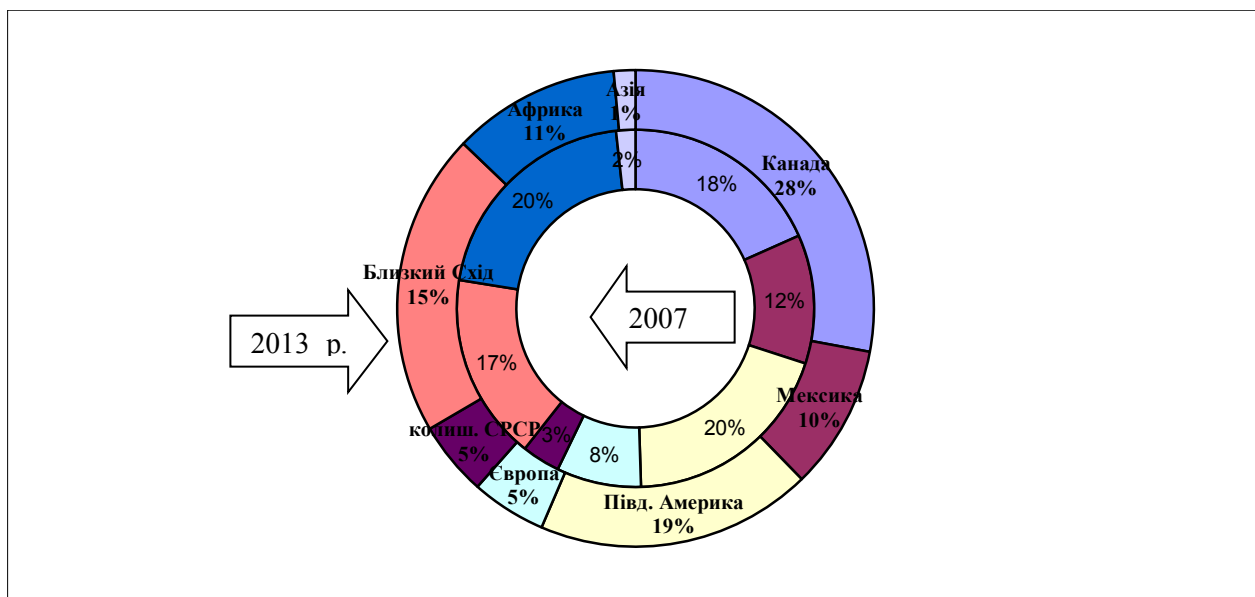

Рис. 1. Географічна структура імпорту нафти США в 2007, 2013 роках, %

Інтеграція енергетичних ринків Канади і США почалася ще до підписання даної угоди, тоді як текст даного акту був прописаний з урахуванням особливостей мексиканського енергетичного ринку. Практично весь мексиканський енергетичний сектор є державною монополією (винятком є лише вугільна промисловість і вугільна енергетика, а також, в обмеженій формі, електроенергетика). Як наслідок, інтеграція енергетики Мексики в північноамериканський енергетичний ринок вимагала лібералізації даного сектора. Саме цей фактор продовжує гальмувати розвиток північноамериканського енергетичного ринку.

Таким чином, в рамках НАФТА подальші зусилля щодо ефективної інтеграції енергетичного ринку належить вживати Мексиці, в той час як Канада і США допомогою численних угод про лібералізацію торгівлі між ними змогли інтегрувати, в тому числі, і свої енергетичні ринки.

Найбільшого успіху в інтеграції енергетичних ринків США і Канади досягли в секторах електроенергії та газу. Про це свідчить високий рівень обігу даних енергоресурсів між двома країнами, а також високий рівень взаємних злиттів і поглинань підприємств енергетичного сектора.

Отже, інтеграція енергетичних ринків у Північноамериканському регіоні є своєрідним феноменом, який носить різнорівневий характер і відрізняється значним дисбалансом. Дисбаланс на енергетичних ринках Північної Америки пояснюється географічними факторами, наявністю природних ресурсів та рівнем попиту на них. Найбільш розвинені інтеграційні зв'язки встановлені між ринками США і Канади, при цьому Мексика унаслідок державної монополії практично у всіх сферах енергетичного сектора відстає від інтеграційних процесів інших країн угруповання.

Література:

1. Курбанов Р.А. Структура энергетического сектора и вопросы международно-правового регулирования энергетики Североамериканских государств / Р.А. Курбанов // Международное право. — 2013. - № 4. - С.201-228.
2. BP Statistical Review of World Energy 2013 [Electronic resource]. — London: BP Publications, 2013. — 45 p. // BP [Official website]. — URL: <http://www.bp.com>
3. Key world energy statistics [Electronic resource]. — Paris: IEA Publications, 2013. — 82 p. // International energy agency [Official website]. — URL: http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2013/Key_Stats_2013.pdf

ПАРМАКЛИ Д.М.,
д.э.н., профессор
ДУДОГЛО Т.Д.,
к.э.н., преподаватель
Комратского государственного
университета (Молдова),
БАХЧИВАНЖИ Л.А.,
к.э.н., доцент
Одесского государственного
аграрного университета

НЕСТАБИЛЬНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ РАСТЕНИЕВОДСТВА КАК ОБЪЕКТИВНЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Сельскохозяйственное производство подчинено циклическому развитию экономических систем. Стабильность и устойчивость следует рассматривать как сложную экономическую категорию воспроизводственного процесса развития отрасли. Они имеют свои отличительные признаки, к которым относятся почвенно-климатические, биологические, экологические и другие факторы. Обеспечение фазы стабильного и устойчивого развития растениеводства и животноводства становятся определяющей основой эффективного функционирования сельскохозяйственного производства в целом. Серьезную проблему обеспечения экономической устойчивости оказывают климатические условия хозяйствования. Зачастую неблагоприятные погодные условия влияют не только на качество, но и не дают возможности произвести запланированный объем продукции, и как следствие получить необходимую прибыль.

Республика Молдова и Одесская область находятся в зоне неустойчивого земледелия. Сложные погодные условия, такие как жара и продолжительные периоды отсутствия осадков часто приводят к потерям урожая сельскохозяйственных культур. Более того, специалисты, оценивая современную тенденцию изменения климата, приходят к выводу о наступающем потеплении. Проблемы опустынивания в таких условиях кажутся ныне не праздными.

Наряду с засухами в республике наблюдаются также: град, который выпадает в степной зоне благодаря близости к Черному морю; заморозки – в период весны, в основном с 10 апреля по 1 мая; наледи – в основном в период с ноября по декабрь и с февраля по март [1, с.82-83].

Юг Республики Молдова и Одесской области подвергаются неблагоприятным природным воздействием в среднем два года из пяти. В результате чего могут полностью погибнуть посевы гороха, кукурузы на зерно, озимых культур или настолько снизить урожайность, когда их использование по назначению становится нецелесообразным.

Прямая зависимость сельского хозяйства от климатических условий обуславливает необходимость создания, если это возможно, натуральных и денежных страховых и резервных фондов на случай форс-мажорных обстоятельств. Сельхозпредприятия должны, в первую очередь, сами предохранять себя от возможных рисков и повышать устойчивость своего хозяйствования. Это особенно актуально в условиях неустойчивости рыночных цен и недостаточного развития инфраструктуры производства. При этом, если экономические процессы поддаются управлению с помощью законодательных и нормативных актов и других мероприятий, то на природные условия, человек прямо оказывать влияние не в силах. Таким образом, проблема устойчивости сельского хозяйства должна решаться, прежде всего, в приложении к природным условиям.

Учитывая определяющее значение эффективности использования земли в сельском хозяйстве как главного средства производства, рассмотрим динамику урожайности пшеницы в Республике Молдова и соседней Одесской области за 2001-2014 годы и выявим уровень их

устойчивости и динамику изменений. Для этого определим тенденцию изменения показателей за указанные годы.

Показатели урожайности пшеницы в Республике Молдова и Одесской области за 2001-2014 годы (ц/га) представлены в таблице 1.

Таблица 1

Показатели урожайности пшеницы в Республике Молдова и Одесской области, 2001-2014 гг. (ц/га)

Год	Молдова	Одесская область
2001	27,2	34,3
2002	25,1	31,1
2003	5	6,4
2004	27,5	34,7
2005	26	24,1
2006	23,2	25,2
2007	13,2	17,9
2008	31,2	33,2
2009	21	26,4
2010	22,9	28,3
2011	26	31,9
2012	15,8	19,4
2013	27,6	32,3
2014	31,7	34,1
В среднем	23,1	27,1
Станд. отклон.	7,34	8,14
Коэф. вариации, %	31,8	30,1

Источник: [2], [3]

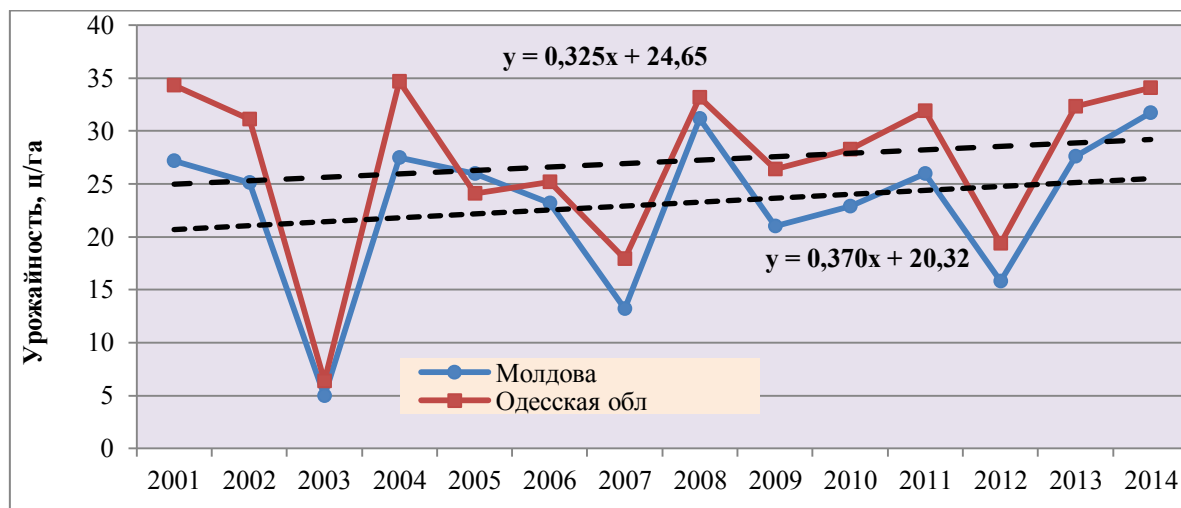

Рис.1. Динамика урожайности пшеницы в Республике Молдова и Одесской области за 2001-2014 гг.

Источник: [2], [3]

Как показывают данные таблицы производство пшеницы как в Республике Молдова, так и в Одесской области отличается низкой стабильностью. Коэффициент вариации урожайности за указанные 14 лет составил соответственно 31,8 и 30,1%, что относит территории данных регионов к зонам неустойчивого (рискованного) земледелия. Особенно заметны спады урожайности в 2003, 2007 и 2012 годах. Из рисунка видно, что в исследуемых регионах наметилась положительная тенденция использования земли. Так «скорость» роста

урожайности в Республике Молдова составила 0,37 ц/га в среднем за год, а в Одесской области – 0,325 ц/га.

Литература:

1. Эффективность землепользования: теория, методика, практика : монография / Д. М. Пармакли, Л. П. Тодорич, Т.Д. Дудогло [и др.] ; под ред. Д. М. Пармакли. – Комрат : Комрат. гос. ун-т, НИЦ «Прогресс». – 2015. – 274 с.
2. Статистический ежегодник Республики Молдова – 2015. – Ch Statistică, 2014. – 558 с.
3. Официальный сайт Государственной службы статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ЧОКОТИЛО Н.Е.,
студентка III курсу
спеціальності «Міжнародні відносини»
Маріупольського державного університету

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ФОРМА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Туризм – це одна з найважливіших сфер діяльності сучасної економіки, націлена на задоволення потреб покупців, підвищення якості життя населення. На відміну від багатьох інших галузей економіки туризм не призводить до виснаження природних ресурсів. Будучи експорторієнтованою сферою, туризм більш стабільна галузь на відміну від інших галузей в умовах нестійкої ситуації на світовому ринку.

Актуальність теми пов'язана з тим, що значення туризму у світі невпинно зростає. У економіці країни міжнародний туризм виконує дуже важливі функції, а в окремих країнах є основним джерелом існування.

За даними Всесвітньої туристської організації та Міжнародного валютного фонду, експортний дохід сформований міжнародним туризмом займає четверте місце після експорту палива, хімічних речовин і автомобільної продукції.

Міжнародний туризм розвинений в світі вкрай нерівномірно, що насамперед визначається різними рівнями соціально-економічного розвитку країн. Найбільший розвиток міжнародний туризм одержав у західноєвропейських країнах. Такий розвиток міжнародних туристичних зв'язків призводить до створення численних міжнародних організацій, що сприяють поліпшенню сфери міжнародної торгівлі. Багато високорозвинених країн Заходу, такі, як Швейцарія, Австрія, Франція, значну частину свого добробуту побудували на прибутках туризму. За повоєнні роки у цих країнах було створено потужну дослідницьку базу й систему професійної підготовки у сфері туризму.

Туризм на початку ХХІ сторіччя став однією з провідних напрямів соціально-економічної, культурної та політичної діяльності більшості держав і світу. Подорож нині перестала бути просто розвагою чи розкішшю, а перетворилася на невід'ємну частину життя людини, пов'язану із задоволенням духовних, інтелектуальних та інших потреб, відновленням та розвитком фізичних сил людини, підтримкою необхідного рівня її життєдіяльності. У той самий час, «вільна, здорова, активна людина - основа конкурентоспроможності країн».

Значення туризму у світі постійно зростає, що пов'язано з впливом туризму на економіку країни. В економіці країни міжнародний туризм виконує ряд важливих функцій:

1. Міжнародний туризм - джерело валютних надходжень для країни і засіб для забезпечення зайнятості.
2. Міжнародний туризм розширює внески в платіжний баланс і ВВП країни.
3. Міжнародний туризм сприяє диверсифікації економіки, створюючи галузі, обслуговуючі сфери туризму.

4. Зі зростанням зайнятості в сфері туризму ростуть доходи населення і підвищується рівень добробуту нації.

Міжнародний туризм як вид економічної діяльності має такі особливості:

1) на відміну від зовнішньої торгівлі заснований не на обміні товарами і послугами, а туристами, тобто живими людьми;

2) туристичні послуги не мобільні, вони не можуть слідувати за покупцем і не підлягають зберіганню;

3) у пропозиціях відсутня гнучкість.

Одна з особливостей міжнародного туризму полягає в тому, що він носить економічний характер. Іноземні туристи, оплачуючи товари, послуги, забезпечують надходження валюти до бюджету країни і тим самим активізують її платіжний баланс. Тому приїзд іноземних туристів отримав назву активного туризму. Навпаки, виїзд туристів пов'язаний з відтоком національної грошової валюти з країни їхнього постійного проживання, це пасивний туризм.

Концепція міжнародного, національного туризму в межах країни може бути використана на 4-х рівнях: глобальному, регіональному, країному та місцевому.

Розвиток міжнародного туризму в країнах пояснюється прагненням збільшити приплив іноземної валюти і створити нові робочі місця. Багато країн за допомогою міжнародного туризму намагаються вирішити проблеми платіжного балансу.

Згідно з даними СОТ у світі налічується 15 країн, що спеціалізуються на туристичних послугах, в яких надходження від туризму перевищують доходи від експорту, нерідко у багато разів. До них відносяться невеликі острівні держави в зоні субтропіків і тропіків - Барбадос, Сейшельські острови та інші. У 45 країн надходження від туризму перевищують 1/4 частина від обсягу експорту. Це в основному держави зі слабо розвинутою економікою. Виняток становлять Австрія, Іспанія, Португалія.

Зростання конкуренції на ринку туристського попиту відбувається в результаті дії наступних факторів:

- появи все більшого числа країн з амбітними експансивними планами залучення туристів;

- досягнення піку насичення деяких форм і видів туризму, пропонованих туристськими центрами і країнами (наприклад, на ринку пляжного відпочинку).

Це вимагає від країн, що прагнуть зберегти свою туристську привабливість, наступних дій:

- спробувати зберегти баланс між зростанням попиту і зростанням пропозиції;
- передбачати довгострокові інвестиції в сферу туризму;
- забезпечити наявність ясних державних стратегій розвитку туризму, гнучкості та оперативності в прийнятті рішень.

При проведенні державної політики у сфері туризму національні туристські адміністрації більшості країн враховують прогноз розвитку туризму в світі, складений Всесвітньою туристською організацією (ЮНВТО) - Найбільшої міжурядової організацією, яка є спеціалізованим установою ООН і нараховує в своєму складі 153 країни. Згідно дослідженню ЮНВТО збільшення світових туристських прибуттів в період між 2000 і 2020гг. прогнозується більш, ніж удвічі.[6]

З метою збільшення міжнародних туристських прибуттів світова туристська громадськість в особі ЮНВТО сформулювала такі основні завдання, що стоять перед країнами на найближче десятиліття:

- підвищення загальної відповідальності і ролі координації з боку урядів країн, що роблять ставку на розвиток туризму;

- забезпечення заходів безпеки та своєчасного забезпечення туристів необхідною інформацією;

- підвищення ролі державної політики у сфері туризму;

- посилення ролі державно-приватних партнерств;

- необхідність державних вкладень в розвиток туризму, насамперед у просування туристичного продукту і розвиток туристської інфраструктури.

Туризм залежить від політичної та економічної ситуації, а також від моди і реклами, які, впливаючи на потреби та інтереси людей, їх настрій, визначають попит. Туризм серед інших галузей невиробничої сфери економіки більшою мірою піддається впливу зовнішніх факторів. У цьому сенсі вплив глобальної фінансової кризи на світову туристську індустрію не є винятком, і, звичайно, більшість фахівців говорять про негативні наслідки нестабільності світової економіки для подальшого розвитку туристського бізнесу.

Напрями впливу кризи на туризм проявляються таким чином:

1. Зниження платоспроможності потенційних користувачів турпослугами і, отже, зниження попиту.

При скороченні доходів люди починають економити на всьому. На випадок грошового краху, наявні накопичення вони намагаються вкладати в товари, які не втратять своєї цінності. А перше, що вони виключають зі списку витрат, це організація свого дозвілля. Також зростає безробіття, що залишає без доходів частину населення.

2. Негативний вплив кризи на масштаби ділового туризму.

Багато ділових поїздок пов'язані з участю або відвідуванням спеціалізованих виставок, а це фінансується з рекламного бюджету компанії. В умовах кризи скорочуються рекламні бюджети фірм, отже, знижується кількість ділових поїздок. Також спостерігається скорочення обсягів основного виробництва та роботи компаній, що теж часто пов'язано з відраядженнями, отже, потреба в них відпадає.

3. Економічна криза тягне за собою політичну, військову напруженість, що знижує потоки міжнародних туристів.

Через нестабільну економічну ситуацію, зниження рівня життя, зростає агресія людей. Це може призвести навіть до збройних виступам, сутичок. У такій ситуації туристи бояться залишати свою країну і переміщатися в чужу, бояться потрапити в епіцентр конфлікту, переживаючи за свою безпеку.

Міжнародний туризм грає дедалі помітнішу роль у світовій економіці. Сьогодні туризм став явищем, яке увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. Більше того, на початку XXI ст. туризм, за обсягом доходу, справедливо посів третє місце серед провідних галузей світової економіки [7].

У багатьох країнах світу туризм є однією з найбільш пріоритетних галузей, внесок у валовий національний дохід яких складає 20-45 %, а надходження від іноземного туризму є основним джерелом отримання валюти. Туристичний бізнес стимулює розвиток інших галузей господарства, таких як будівництво, зв'язок, харчова промисловість, сільське господарство, торгівля, виробництво товарів народного споживання та ін. Цей бізнес приваблює підприємців із багатьох причин: невеликі стартові інвестиції, зростаючий попит на туристичні послуги, високий рівень рентабельності й мінімальний термін окупності витрат.

Якщо проаналізувати діяльність туристичної сфери всіх країн світу і визначити лідерів із залучення туристів у свою країну, розташувавши їх по місцях за підсумками останніх років, то на першому місці упродовж 15 років залишається Франція, прийнявши близько 80 млн іноземних туристів, далі йдуть Іспанія, США та Італія, які в сукупності прийняли понад 150 млн туристів.

Отже, в сучасних умовах туризм являє собою одну з найбільш розвинених галузей світового господарства, а також одну з форм міжнародної торгівлі послугами, які найдинамічніше розвиваються.

Література:

1. Абрамов В. В. Історія туризму / В. В. Абрамов — Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2010. — 294 с.
2. Афанасьєв О. Є. Політико-географічний простір сучасного світу / О. Є. Афанасьєв — К. : Шкільний світ, 2010. — 128 с.

3. Вавилова Е. В. Основи міжнародного туризму / Е. В. Вавилова — М. : Гардарики, 2005. — 160с.
4. Ліманський А. Міжнародний туризм в епоху глобалізації / А. Ліманський — К. : Афіша, 2005. — 306 с.
5. Гайдукевич, Л. М. Міжнародний туризм у системі взаємодії країнах Центральної і Східної Європи кінця XX – початку XXI століття / Л. М. Гайдукевич — М. : Чотири чверті, 2007. — 127 с.
6. Доповіді Всесвітньої туристської організації «Барометр світового туризму» [електронний ресурс]. – Режим доступу: unwto.org.
7. Квартальнов В. А. Туризм / В. А. Квартальнов — М.: Фінанси і статистика, 2006. — 27 с.
8. Сенін В. С. Організація міжнародного туризму / В. С. Сенін — М. : Фінанси і статистика, 2005. — 123 с.
9. Соболева Є. А. Статистика туризму / Є. А. Соболева — М.: Фінанси і статистика, 2004. — 45 с.

**СЕКЦІЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ТА РЕГІОНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

БРУХ О.О.,
к.е.н., доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ІВАЩЕНКО М.В.,
магістр Мев – 61
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Львівського національного
аграрного університету

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ТА РЕГІОНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

На сучасному етапі розвитку суспільство опинилось у складному становищі. Практично всі країни світу, незалежно від свого соціально-економічного розвитку змушені приймати рішення, покликані на подолання соціально-економічних та екологічних проблем. Складність становища, що проявляється у системі суспільних, економічних відносин, загрожує набути тривалого характеру. Економічна криза скорочує зайнятість, багатство та споживання. Вийти зі складного становища можна лише за допомогою усвідомлення власної відповідальності за всі процеси, що відбуваються у регіоні, а також усвідомленому впливі на регіон як систему з метою активізації внутрішнього потенціалу. Зокрема це проявляється у комплексі заходів управління конкурентоспроможністю. Для України активізуючий вплив на регіональні системи у соціальному, екологічному та економічному напрямках відіграє дуже важливу роль. Якщо Україна прагне підвищити свою конкурентоспроможність, отримати більш вигідні позиції в новій розстановці сил у світі, то їй необхідно забезпечити умови переходу до постіндустріальної стадії розвитку, що обумовлює підвищення значимості людського капіталу. Для реалізації цього курсу потрібні ефективна і гнучка науково-технічна та інноваційна політика, яка забезпечить відтворення робочої сили, що відповідає вимогам сучасної конкурентоспроможної національної економіки. Науково-технічний та інноваційний характер економіки робить можливим існування її соціальної орієнтації. Впровадження нових розробок, технологій дає змогу найбільш повно і якісно задовольняти індивідуальні потреби громадян, а також створити умови для максимально можливого розвитку людини як найвищої цінності суспільства та збагачення науково інтелектуального потенціалу суспільства.

Деякі вчені розглядають конкурентоспроможність регіонів як просту суму конкурентоспроможностей його підприємств. Є чимала група фахівців, які вважають поняття конкурентоспроможності регіонів певних галузей не тільки науковим і конструктивним, а й категоріальним явищем.

Однак і даний підхід може бути уточненим і розвинутим, зокрема в контексті теорії конкурент-менеджменту. Основними характеристиками конкурентоспроможності країн і регіонів, за методологією IMD-Lausanne, є такі: продуктивність економіки, ефективність управління, ефективність бізнесу та забезпеченість інфраструктурою.

Свідченням того, що регіони є суб'єктами конкурентної боротьби не лише на локальному та регіональному рівнях, а й на міжнародному, є оцінка міжнародної конкурентоспроможності регіонів багатьох країн. Фахівці Світового економічного форуму розробили свою методологію для визначення конкурентоспроможності країн, яка з успіхом використовується і для оцінки конкурентоспроможності регіонів, певних галузей зокрема українських.

Роль регіонального середовища у формуванні конкурентних переваг фірм регіону підкреслюють і експерти Європейської Комісії. Вони зазначають, що «незважаючи на наявність конкурентоспроможних та неконкурентоспроможних фірм у кожному регіоні, завжди існує загальне регіональне середовище, яке впливає на формування конкурентного статусу всіх локальних фірм».

Застосування терміну «конкурентоспроможність» до регіону чи певної галузі на рівні національної економіки пов'язано зі сприйняттям його як суб'єкта ринкового середовища. Виходячи з цього, конкурентоспроможність регіону можна визначити як його здатність досить тривалий час реалізовувати власні та залучені можливості для розвитку на сучасній технологічній основі, забезпечуючи внутрішній і глобальний ринок товарами та послугами відповідної якості.

Джерелами конкурентних переваг є наявні і створювані конкурентні ресурси. Критеріями конкурентоспроможності регіону економічне зростання, випуск конкурентоспроможних товарів та зростання рівня життя населення. Сенс управління конкурентоспроможністю регіону певними галузями передусім в утриманні та зміцненні позиції серед регіонів-конкурентів шляхом створення нових структурних комбінацій використання ресурсів, завдяки чому стає можливою комерціалізація продуктів регіону.

Таким чином, об'єктом управління регіональної системи чи певної галузі є її конкурентоспроможність. Взаємозв'язок між такими сферами регіону як суспільство, економіка та навколишнє природне середовище формує свої особливі конкурентні переваги, які напрямують впливають на стан конкурентоспроможності системи. Порушення цього взаємозв'язку призводить до важких наслідків та виникнення проблем, що носять затяжний характер.

ВЕСЕЛОВ Ф.Ф.,
студент IV курсу
спеціальності «Менеджмент»
Маріупольського державного університету

ОЦІНКА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ В РОЗВИТКУ РИНКУ АВІАПЕРЕВЕЗЕНЬ УКРАЇНИ

Транспорт виступає однією з найважливіших складових економічної системи будь-якої країни, безперебійна робота якого становить передумови становлення і розвитку ринкових відносин. Ринок авіаперевезень підвищує мобільність населення, допомагає розвивати національний та міжнародний туризм, стимулює ділову активність підприємств. В таких умовах актуалізується проблема оцінки стану та сучасних тенденцій на ринку авіаперевезень.

Згідно з даними Державної служби статистики України, Українські авіакомпанії у 2015 році скоротили пасажирські перевезення на 2,7% в порівнянні з 2014 роком - до 6,302 млн осіб. Дані, оприлюднені на сайті Державної авіаційної служби України, вказують на те, що в 2015 році на ринку пасажирських та вантажних перевезень працювало 33 вітчизняні авіакомпанії. Вони виконали 66,3 тис. Комерційних рейсів. Спад попиту на авіаперевезення є продовженням негативних тенденцій попереднього 2014 року, які, перш за все, сформувалися в результаті нестабільної військово-політичної та економічної ситуації в країні, до якої необхідно додати ще й припинення з 25 жовтня 2015 року повітряного сполучення між Україною та Російською Федерацією. Пасажирські перевезення в минулому році виконувала 21 вітчизняна авіакомпанія. Частка чотирьох провідних авіаперевізників "Міжнародні авіалінії України", "Азур Ейр Україна", "Роза вітрів" та "Дніпроавіа" в загальних обсягах пасажирських перевезень склала майже 93%. При цьому зростання обсягів перевезень мав місце лише у авіакомпанії МАУ на 28,2%. Пасажирські перевезення авіакомпанії "Азур Ейр Україна"

скоротилися в порівнянні з 2014 роком на 12,2%, "Дніпроавіа" - на 13,5% "Роза вітрів" - на 54,9%.

Таблиця 1

Пасажи́рські авіаперевезення в Україні за останні роки:

Роки	Пасажи́рооборот		Перевезено пасажирів	
	Млн. пас. Км	У % до минулого року	Млн.	У % до минулого року
2015	11362,4	98,1	6,3	97,4
2014	11583,7	95,1	6,5	83,2
2013	12568,2	87,2	8,1	99,9

Регулярні польоти між Україною та країнами світу в 2105 році здійснювали дев'ять вітчизняних авіакомпаній в 39 країн світу і 35 іноземних авіакомпаній з 29 країн світу. Українськими авіакомпаніями перевезено 4,018 млн осіб, що на 2,4% більше, ніж в 2014 році, іноземними - 3,769 млн грн (на 1,1% менше). За даними Державіаслужби, відомо, що протягом 2015 року розпочато експлуатація на регулярній основі п'яти нових міжнародних маршрутів: авіакомпанією "Дніпроавіа" з Дніпропетровська в Бургас і з Одеси в Батумі, авіакомпанією МАУ з Одеси до Вільнюса і зі Львова в Болонью, авіакомпанією "Атласджет Україна" з Запоріжжя в Стамбул. На внутрішніх регулярних лініях пасажирські перевезення між дев'ятьма містами України здійснювали п'ять українських авіакомпаній, які перевезли 611,5 тис. Чол. Середній відсоток зайнятості пасажирських крісел на міжнародних регулярних рейсах українських авіакомпаній в звітному періоді збільшився в порівнянні з показником попереднього року на 6,4 процентних пункту і склав 79,4%, на внутрішніх регулярних - на 6,1 процентних пункту і склав 71%.

Перевезення вантажів і пошти в звітному періоді виконували 19 вітчизняних авіакомпаній, 76% загальних обсягів перевезень виконані АНТК "Антонов", авіакомпаніями "Міжнародні авіалінії України", "Максимум Ейрлайнс", "ЗетАвіа" і "Урга. Велика частина перевезень - це перевезення чартерними рейсами в інших державах в рамках гуманітарних та миротворчих програм ООН, а також згідно з контрактами з іншими замовниками. Комерційні рейси вітчизняних та іноземних авіакомпаній у 2015 році обслуговували 20 українських аеропортів. Згідно зі статистичними даними, кількість відправлених та прибулих протягом року повітряних суден склала 120,7 тис.

Таблиця 2

Вантажні авіаперевезення в Україні за останні роки:

Роки	Вантажооборот		Перевезено вантажів	
	Млн. т-км	У % до минулого року	Млн. т.	У % до минулого року
2015	210,9	88,2	0,1	87,9
2014	240,0	88,3	0,1	84,5
2013	273,0	75,2	0,1	80,8

Пасажиропотоки через аеропорти України скоротилися на 1,8% і склали 110,695 млн осіб, поштовантажопотоки - на 9,5% і склали 34,4 тис. тонн. Пасажиропотік через головний аеропорт країни - "Бориспіль" - виріс в порівнянні з 2014 роком на 5,6%. Мав місце також зростання пасажирських перевезень в аеропортах Одеси (на 9,8%), Запоріжжя (на 69,9%), Херсона (в 7,8 рази). Пасажиропотоки через аеропорт Дніпропетровська скоротилися на 22,5%, Харкова - на 14,6%, аеропорт "Київ" - на 13,6%, Львів - на 2,5%. Малою авіацією за звітний 2015 рік оброблено 401,1 тис. Гектарів сільськогосподарських площ, наліт годин становив 22,6 тис. "Укр аерорух" протягом 2015 року обслуговував 234,9 тис. польотів. Кількість обслугованих польотів, виконаних літаками та вертольотами авіакомпаній України зменшилась на 10,8%, іноземними авіакомпаніями - на 38,7%.

Отже, на сьогоднішній день авіаційний ринок України, хоч і має значний потенціал подальшого розвитку, показує негативні зрушення. Необхідно вирішити ряд проблем за допомогою реалізації конкретних заходів, спрямованих на їх розв'язання.

Література:

1. Давиденко А. Розвиток міжнародного транспортного сполучення України / А. Давиденко, Ю. Пашенко // Економіка України, - №8, - 2009. - с. 196.
2. Статистичні дані пасажирського та вантажного авіаперевезення в Україні за 2014-2015 роки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Соколи І. Цивільна авіація України: тенденції, перспективи, пріоритети / І. Соколи, О. Олейникова // Економіст. – 2007. – № 5. – с. 28-30.

ДЕРИВОЛКОВА Е.,
студентка Тараклийського
державного університету
(Республіка Молдова),
научний керівник:
д.е.н., професор Д.М.Пармакли

ПРИЧИНЫ ЦИКЛИЧНОСТИ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ

"Каждая из конкурирующих теорий содержит в себе некоторые элементы истины, но ни одна из них не является универсальной, справедливой для всех времен и стран".

(П. Самуэльсон.) [1, с. 93].

Цикличность в целом, а также экономический кризис является своеобразной формой поступательного развития экономики и в целом ее обновления. Явление цикличности признается как многомерное и ряд его форм носит общемировой характер. В экономике наблюдаются самые разные колебания, носящие объективный характер. Они различаются по длительности, характеру проявления и порождающим их причинам.

Ряд экономистов связывают цикличность с появлением принципиально новых товаров, которые меняют структуру спроса и порождают проблемы со сбытом устаревших товаров и необходимостью существенной перестройки сферы производства (цифровая техника). Третьи ученые считают, что циклы порождаются кардинальными изменениями технологической основы производства. Факторы, воздействующие на цикличность развития экономической системы могут быть объединены в две группы:

экзогенные (внешние) - экстернальные теории;

эндогенные (внутренние) факторы - интернальные теории.

Внешние теории объясняют цикл влиянием внешних факторов: войн, важных политических событий, открытий новых месторождений, демографической ситуации, научных и технических открытий, всплесков солнечной активности.

Внутренние теории обращают внимание на механизм внутри самой экономической системы особенно в сфере денежного обращения и влиянием других внутренних факторов (колебания спроса, предложения, инвестиций, потребления, темпы роста производства, занятость и т.д.).

В последнее время наибольшей популярностью пользуется теория, основанная на синтезе объективных и субъективных факторов. Ее авторы считают, что внешние факторы дают первоначальный толчок циклу, а внутренние приводят к пофазным колебаниям.

Экономические теории циклов возникли в качестве реакции на неустойчивое положение капиталистической экономики, развитие которой периодически нарушалось кризисами. До 1930-х гг. господствующее положение в экономической теории занимало неоклассическое направление, представители которого рассматривали кризисы как случайное временное явление. Они считали, что капиталистическая экономика в условиях свободной рыночной конкуренции автоматически приспосабливается к любым нарушениям спроса и предложения и обеспечивает экономическое равновесие всей системы хозяйствования.

Теории внешних факторов. Ярким их представителем является английский экономист *Уильям Джевонс*, который связывал экономические циклы с интенсивностью солнечных пятен. Согласно этой концепции, цикл солнечной активности вызывает колебания урожайности, которые порождают циклы. В том же направлении работала и мысль *А.Л. Чижевского* [2, с. 214].

Теория промышленных циклов была предложена *К. Марксом*. Экономические кризисы выступают в виде периодически повторяющегося перепроизводства товаров, которое приводит к нарушению условий воспроизводства, массовым банкротствам, росту безработицы и снижению объемов производства. В качестве основной причины циклического характера производства выступает основное противоречие капитализма - между общественным характером производства и частной формой присвоения. Основой периодичности кризисов является массовое обновление основного капитала, которое происходит примерно каждые 10 лет.

Психологическая теория – в факторах пессимизма и оптимизма в склонности к потреблению или к сбережению.

Теория перенакопления капитала. Основы теории заложены экономистами *М. И. Туган-Барановским* и *Г. Касселем*. Они считали, что возникновение экономических циклов связано с особенностями накопления основного капитала. Вывели специфическую особенность: отрасли, создающие товары производственного назначения, развиваются под воздействием экономического цикла более высокими темпами, чем отрасли, производящие потребительские товары. Эту специфику взаимодействия исследовал *А. Афталон*, установивший, что небольшие изменения потребительского спроса могут вызывать значительные колебания чистых инвестиций. Это явление получило название принципа акселерации, который выступает составной частью теории перенакопления. Кризисные явления возникают в результате образования диспропорций в структуре производства, т. е. перенакопления основного капитала [2, с. 215].

Кредитноденежная теория. В конце XIX начале XX в. английский экономист *Р. Хоутри* и американский экономист *И. Фишер* предложили кредитноденежную концепцию цикла, согласно которой кризисы возникают в результате нарушений в области денежного спроса и предложения. *Хоутри* рассматривал изменение процентной ставки и размеров кредита в качестве основного инструмента управления инвестиционным процессом, стабилизации экономического цикла и достижения экономического роста. *Фишер* сводил экономические кризисы к колебаниям конъюнктуры, которые, по его мнению, можно устранить изменением покупательной силы денег, регулируя их количество в обращении. Ряд методов, разработанных *Фишером*, широко используется в современной экономической науке.

Кейнсианская теория цикла. *Дж. Кейнс* рассматривал циклы как результат взаимодействия между движением национального дохода, потреблением и накоплением капитала. Цикл начинает формироваться в период нарастания спроса, который, в свою очередь, определяется потреблением и капиталовложениями.

Теория нововведений. Циклический характер обосновывается использованием в производстве нововведений. *Й. Шумпетер* считал, что циклический процесс обусловлен скачкообразным характером осуществления технических изобретений и нововведений.

Теория недопотребления. Основоположителем теории недопотребления является швейцарский экономист *Ж. Сисмонди*, рассматривавший кризисы как общее перепроизводство, но обосновывавший причины возникновения кризисов недопотреблением трудящихся. Позднее эту теорию поддержал немецкий экономист *К. Родбертус Ягцов*.

Монетарная теория цикла. Американский экономист *М. Фридмен* считает, что главную роль играет нестабильность денежного обращения. По его мнению, экономический цикл является результатом изменения денежного потока. Если спрос на товары, выраженный в деньгах, т. е. денежный поток, увеличивается, производство расширяется, торговля становится оживленной. Если спрос уменьшается, производство сокращается, торговля ослабевает, экономическая активность падает.

В настоящее время не существует единой теории цикла [2, с. 217].

Литература:

1. Самуэльсон П., Нордхаус У. Экономика. 15-е изд. М., 1997. - с. 595.
2. Попов А. И. Экономическая теория. Учебник для вузов Изд-во ЛФЭИ, 2001.-с.362.

КАРПЕЛЯНСЬКА Д. В.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»
Маріупольського державного університету

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН ТА РЕГІОНІВ СВІТУ

Світова економіка щоденно зазнає велику кількість змін, що напряду пов'язані з перевагами та проблемами глобалізації, диференціацією розвитку, загостренням конкурентної боротьби між державами тощо. Конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні стала однією з центральних турбот урядів і промислових кіл в кожній країні. Від конкурентоспроможності багато в чому залежить напрямок та рівень розвитку країн, їх місце в системі світогосподарських зв'язків. Підвищення та розвиток конкурентоспроможності регіонів виступає одним з найголовніших напрямків регулювання економіки на державному рівні.

Глобальну економіку можна розглядати через призму регіонального економічного розвитку як механізм взаємодіючих регіональних економік, тому що галузі економіки мають взаємодію не зі світовою економікою в цілому, а з певними регіонами. Для забезпечення цієї взаємодії використовуються безпосередні економічні зв'язки та опосередковані зв'язки, що розвиваються за допомоги міжнародної торгівлі, діяльності фінансових інститутів та діяльності транснаціональних компаній.

Конкурентоспроможність є ніщо інше як здатність суб'єкта, регіону або країни здійснювати конкурентні дії. Конкурентоспроможність регіону виражається як конкурентоспроможність факторів виробництва і продукції господарюючих суб'єктів регіону. Причому на їх якість впливають, в першу чергу, загальні макроекономічні умови.

Регіональний розвиток залежить, по-перше, від ефективності концентрованої територіальної організації виробництва, а не доступності економічних ресурсів або їх більш вигідного розташування. По-друге, від співвідношення між економікою та соціальною структурою, коли поєднання ринку та регіональної спільноти, де створено систему інституцій, правил і цінностей, яка пронизує відносини між суб'єктами регіональної спільноти, є джерелом синергії (в т.ч. кооперації і взаємодії), що веде до збільшення економічної віддачі і створення додаткових переваг.

Формування конкурентоспроможності базується на різноманітних ступенях – товару чи послуги, компанії, галузі, регіону, держави. Розвиток конкуренції призводить до позитивного розвитку економічних суб'єктів.

Конкурентні переваги регіону забезпечуються:

- 1 ступінь – завдяки факторам виробництва (природним ресурсам, кваліфікованими робочими кадрами та ін.)
- 2 ступінь – на базі агресивного інвестування в ліцензування, освіту та технології;
- 3 ступінь – на базі інновацій, за рахунок створення нових видів продукції, покращення виробничого процесу ті інших інновацій;
- 4 ступінь – на основі створених багатств.

У створенні та покращенні конкурентоспроможності регіону велике значення мають саме освіта та наукові знання.

Для визначення індикаторів вимірювання конкурентоспроможності регіонів ЄС Європейська комісія використовує методику бенчмаркінгу. Під бенчмаркінгом розуміють процес визначення та адаптації вже існуючих прикладів, зразків ефективного функціонування компанії з метою покращення своєї роботи. В якості прикладу доречно розглянути індикатори, що використовуються у Звітах про економічну та соціальну інтеграцію:

- Економіка (валовий регіональний продукт на душу населення, зайнятість по галузях)
- Ринок праці (рівень зайнятості населення, рівень безробіття)
- Демографія (чисельність населення, щільність населення ті ін)
- Освіта (освітній рівень осіб у віці 25-59 р.)

Для успішного розвитку країни слід розуміти, що конкурентоспроможність не повинна бути самоціллю, а лише невеликою, але дуже важливою умовою. До факторів, від яких залежить конкурентоспроможність регіонів відносяться: економіко-географічне розташування територій, макроекономічні умови, інвестиційна привабливість регіону, виробничий та ресурсний потенціал регіону, галузева спеціалізація регіонів та рівень розвитку інтеграційних процесів.

Література:

1. Портер. М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / пер. с англ. Е. Калининой / М. Портер. — М.: «Альпина Паблишер», 2008 (2-е изд. — 2008)
2. Мельник А.Ф. Національна економіка : навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович ; за ред. А.Ф. Мельник. — К.: Знання, 2011. — 370 с.
3. Конкурентоспроможність регіонів України: стан і проблеми. Робочі матеріали до круглого столу 28 травня 2008 р.: [Електронний ресурс], - Режим доступу: http://razumkov.org.ua/additional/analytical_report_NSD99_ukr.pdf

КИСЛОВА Л.А.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Економічна безпека (ЕкБ) держави є інтегральною характеристикою стану економічної системи, яка включає характеристики стану низки підсистем – взаємопов'язаних структурних складових: макроекономічну, інвестиційну, інноваційну, фінансову, соціальну, зовнішньоторговельну, енергетичну, продовольчу, демографічну безпеку. У свою чергу економічна безпека є складовою системи більш високого рівня – національної безпеки.

Економічна безпека держави визначається як сукупність умов та факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення, протистояння зовнішнім загрозам та самовдосконалення [1]. Наведені визначення економічної безпеки зумовлюють необхідність інтегральної оцінки і системного підходу до регулювання рівня економічної безпеки держави.

Для визначення динаміки інтегрального індексу економічної безпеки та її складових необхідна відповідна методологія, яка може забезпечити адекватну діагностику з можливістю порівняння з інтегральними пороговими (оптимальними) значеннями. Вирішення цієї задачі є умовою необхідною, але не достатньою для розробки стратегії забезпечення бажаного рівня економічної безпеки держави. Тому розробка наукових підходів щодо обґрунтування

необхідних значень складових економічної безпеки та їх індикаторів, що забезпечують знаходження рівня економічної безпеки у сприятливій або заданій зоні, сактуальною.

На перший погляд розв'язання цієї задачі може здаватися тривіальним: забезпечити всі індикатори у межах оптимальних значень. Однак, з урахуванням різного поточного стану складових економічної безпеки, різного впливу на інтегральний індекс та нелінійних ефектів, отримання такого значення може бути практично недосяжним завданням.

Міністерством економічного розвитку і торгівлі України [2] та Держстатом України [3] започатковано методичні підходи до інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України та регіонів. До переваг скасованої наразі Методики 2007 року належать задання вектору порогових значень, визначення вагових коефіцієнтів формалізованим математичним методом (методом головних компонент), що виключає суб'єктивізм, обґрунтування методу обертання факторних осей.

Між тим, недоліком є неможливість використати вектор порогових значень для порівняння в єдиному масштабі динаміки інтегральних індексів та інтегральних порогових значень, тобто *ідентифікувати* стан економічної безпеки, що обумовлює розробку відповідних заходів повернення його в діапазон оптимальних значень. Докладний аналіз недоліків цих підходів розглянуто в аналітичній записці НІСД [4]. Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 попередню Методику визнано такою, що втратила чинність, та затверджено нові Методичні рекомендації [5], які мають інформаційний, рекомендаційний, роз'яснювальний характер та не є обов'язковими.

Детальний аналіз та практичне застосування нових Методичних рекомендацій дозволяють виявити наступне:

- вибір п'яти діапазонів економічної безпеки відносно деякого оптимального значення є суб'єктивним та необґрунтованим (чому обрано діапазони від оптимального саме 20, 40, 60, 80, 100?). Це потрібно доводити;
- індикатори визначаються відносно деякого оптимального значення, що виключає можливість існування коридору оптимальних значень, перевищення оптимального значення та знаходження індикаторів в діапазоні верхніх порогових значень;
- якщо поточні значення індикаторів перевищують оптимальні значення для стимуляторів та менші оптимальних для дестимуляторів, то здійснюється «обрізання» індикаторів – прирівнювання до «1», що призводить до штучної втрати інформації;
- оскільки головною вимогою до нормування є простота і адекватність, динаміка нормованих індикаторів повинна точно повторювати динаміку вхідних індикаторів в деякому масштабі [6], чого не спостерігається при застосуванні змішаного типу індикаторів, наприклад, індикатора «індекс споживчих цін» (ІСЦ);
- використання змішаних індикаторів «стимулятор-дестимулятор» та масштабів нормування порушує неперервність функції нормованого індикатора та, відповідно, інтегрального індексу, що робить неможливим використання методів оптимізації через обчислення градієнту функції інтегрального індексу для регулювання рівня економічної безпеки. На нашу думку, застосування змішаного типу індикаторів взагалі є зайвим та призводить до невизначеності. Для кожного індикатора, який є стимулятором або дестимулятором, визначаються границі оптимальних та порогових значень, в межах яких ці індикатори вважаються допустимими та відповідають своїй назві. Перевищення цих значень автоматично змінює їхні нормовані значення, тобто переводить їх в розряд дестимуляторів або стимуляторів;
- в інтервалі між лівою та правою частинами оптимальних значень індикатора нормалізоване значення дорівнює «1», що призводить до неоднозначності трактування нормованих значень індикаторів;
- нормування індикаторів здійснюється відносно «розмаху варіації», яка є різницею між максимальним і мінімальним значеннями ознаки та має певні недоліки. Обрання за якимось критеріями нормованого значення індикатора вимагає його подальшу ідентифікацію

– зворотній перехід від нормованого значення до його початкової розмірності. У разі використання запропонованих методів нормування, що включають 5 діапазонів та зону нечутливості, перехід від нормованих значень індикаторів до їх початкової розмірності також є неоднозначним. Так, наприклад, нормованому значенню індикатора «індекс споживчих цін» 0,58 відповідає два значення ІСЦ: 5,3 % та 0,8 %; нормованому значенню індикатора 0,7 відповідають також два значення ІСЦ: 4,5 % та 0,25 %;

- вагові коефіцієнти індикаторів та складових економічної безпеки визначаються шляхом експертного опитування, у разі значної парної кореляції «найбільш важливим» індикаторам пропонується якимось чином знижувати вагу, що містить суб'єктивізм та безперечно знижує наукову та практичну цінність отриманих результатів.

Отже, вибір нормуючих коефіцієнтів без одночасного врахування динамічних рядів індикаторів та їх порогових значень робить неможливим співставлення динаміки інтегральних індексів з інтегральними пороговими значеннями в одному масштабі, що є необхідною інформацією для ідентифікації та регулювання рівня економічної безпеки держави.

Згідно із запропонованим методологічним підходом [4] оцінювання рівня економічної безпеки України отримана його динаміка з формалізованим обґрунтуванням вагових коефіцієнтів, що визначають чутливість впливу окремих складників та їх індикаторів на загальний рівень безпеки. Використання запропонованої методології дозволяє оцінити стан кожного складника економічної безпеки та визначити складники, які потребують першочергової уваги, звідки виникає задача синтезу необхідних значень індикаторів для знаходження інтегрального індексу складників безпеки у межах порогових або оптимальних значень.

Вирішення такої задачі для кожного складника економічної безпеки, коли відомо (або задано) його необхідне значення, дозволяє з урахуванням чутливості складників або індикаторів, вагових коефіцієнтів впливу та адаптивних методів регулювання [7] визначити необхідні значення індикаторів. Спочатку така процедура проводиться на рівні складників економічної безпеки, а потім на рівні індикаторів кожного складника, тобто здійснюється декомпозиція синтезу інтегрального індексу економічної безпеки.

Узагальнена схема адаптивної системи регулювання рівня економічної безпеки з еталонною моделлю наведена у додатку. Входом до адаптивної системи регулювання є розрахункові індикатори макроекономічної моделі загальної економічної рівноваги «Альфа» [8] та статистичні дані Держстату України. В методі еталонної моделі, як впливає з назви, еталонна модель є частиною адаптивної схеми. У більшості випадків еталонна модель дійсно є частиною реальної системи, проте іноді вона входить в менш явному вигляді. Еталонна модель є аналоговою моделлю бажаної динамічної або статичної характеристики всієї системи регулювання.

Завдання регулювання складників економічної безпеки та її індикаторів полягає у визначенні таких їхніх значень у сукупності, щоб забезпечити знаходження значень інтегрального показника у заданих межах.

Наведений перелік бажаних значень індикаторів показує, при яких значеннях досягається заданий рівень соціальної складової економічної безпеки. Зміна якогось макроекономічного показника, наприклад, заробітної плати, може з великою ймовірністю одночасно впливати і на інші показники. Тому бажано обирати максимальне збільшення цього показника. Якщо одночасно здійснюються заходи щодо покращання інших індикаторів, томожемо отримати більш ефективні результати щодо рівня безпеки, що ні суперечить головному завданню. Таким чином, можна зробити наступні висновки:

1. Скасування існуючих та затвердження нових Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України свідчить про актуальність та затребуваність питання. На жаль, як попередня, так і нова редакція Методичних рекомендацій містять низку недоліків, які ускладнюють або унеможливають їхнє використання. Визначені недоліки стосуються як складу індикаторів (неповне врахування тіньових аспектів економічного розвитку та ігнорування таких важливих індикаторів як темпи науково-технологічного

прогресу, завантаження капіталу та ін.), так і методології інтегрального оцінювання, що призводить до некоректних результатів інтегральної оцінки.

2. Для адекватної ідентифікації рівня економічної безпеки України доцільно використовувати запропоновану НІСД методологію оцінювання, яка усуває визначені недоліки та відрізняється інноваційним складом індикаторів, застосуванням мультиплікативної (нелінійної) форми інтегрального індексу, одночасне нормування індикаторів та їхніх порогових значень, що забезпечує адекватну діагностику рівня економічної безпеки держави та її складових з можливістю її порівняння з інтегральними пороговими (оптимальними) значеннями.

3. З метою подальшого удосконалення використаних підходів щодо розрахунку рівня економічної безпеки України запропоновано адаптивний підхід до визначення стратегічних орієнтирів економічної безпеки на рівні складових та індикаторів шляхом вирішення задачі синтезу необхідних значень складових (індикаторів) для знаходження інтегрального індексу безпеки у межах заданих (порогових або оптимальних) значень.

Спочатку така процедура проводиться на рівні складових економічної безпеки, а потім на рівні індикаторів кожної складової, тобто здійснюється декомпозиція синтезу інтегрального індексу економічної безпеки.

4. Визначено стратегічні орієнтири економічної безпеки та її складників, що визначені з урахуванням чутливості впливу кожного окремого складника на інтегральний індекс економічної безпеки та адаптивних методів регулювання, які є метою стратегічного планування на середньо- та довгострокову перспективу.

5. Визначення необхідних значень індикаторів та відповідних макропоказників, що забезпечують знаходження інтегрального індексу економічної безпеки в сприятливій зоні, є передумовою для розробки заходів щодо зміни макроекономічної політики та розробки механізмів досягнення бажаних значень макропоказників, які обумовлюють необхідні значення індикаторів економічної безпеки.

Література:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. - Київський національний торговельно-економічний ун-т. - К. : КНТЕУ, 2004. - 760с.

2. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Мінекономіки України № 60 від 2.03.2007 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id

3. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку / Державний комітет статистики України, наказ № 114 від 15.04.2003 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/

4. Харазішвілі Ю.М. Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України: Аналітична записка / Ю.М. Харазішвілі, А.І. Сухоруков, Т.П. Крупельницька – НІСД, вересень 2013 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1358/>

5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 р. № 1277 // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua/>

6. Методика построения интегральных индикаторов с помощью нормирующих функций [электронный ресурс]: Режим доступу: / http://sphera.cemi.rssi.ru/In_Ind/Metio_ru.htm/

7. Современная теория систем управления / под ред. К.Т. Леондеса // Главная редакция физико-математической литературы. – М.: Наука. – 1970. – 512 с.

8. Харазішвілі Ю.М. Теоретичні основи системного моделювання соціально-економічного розвитку України. Монографія / Ю. М. Харазішвілі. – К. : ТОВ «Поліграф-Консалтинг», 2007. – 324 с.

КЛОЧКОВА В.В.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Менеджмент»
Маріупольського державного університету

ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СФЕРІ ТУРИЗМУ

Система маркетингових досліджень є однією з найбільш складних, оскільки вимагає одержання інформації безпосередньо від споживачів, вибору найбільш ефективних методів одержання первинної інформації, а також кількісних методів обробки отриманої інформації

Маркетингове дослідження – це систематична підготовка і проведення різних обстежень, аналіз отриманих даних і представлення результатів і висновків у вигляді, що відповідає конкретній маркетинговій задачі, що стоїть перед підприємством.

Існують три види цілей маркетингового дослідження:

- *дослідницька* - визначення проблеми, на вирішення якої варто направити маркетингову діяльність підприємства;
- *описова* - опис і пояснення подій на ринку;
- *аналітична* - спроба визначити причинно-наслідкові зв'язки між подіями на ринку.

Цілі маркетингового дослідження, поставлені на конкретному підприємстві, визначають етапи дослідження (рис. 1.1)

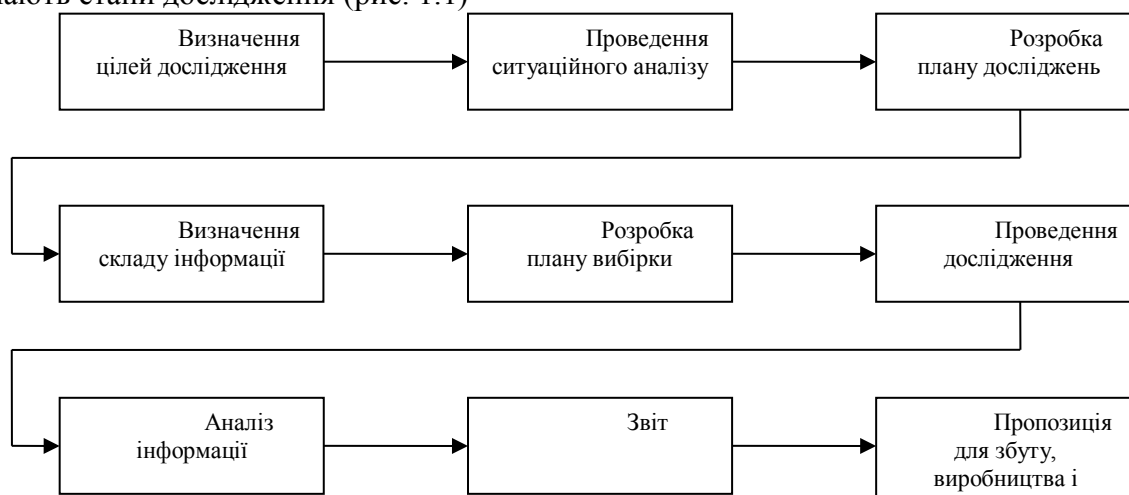

Рис. 1. Структура процесу проведення маркетингових досліджень

Однак аналіз зовнішнього оточення не може дати бажаних результатів, якщо не розглядати його в системі усіх факторів, що визначають вибір ефективної стратегії підприємства, а саме:

- правильно обрані довгострокові цілі;
- глибоке розуміння конкурентного середовища;
- реальну оцінку власних можливостей підприємства.

Як правило, зовнішнє середовище з'являється перед аналітиком маркетингу в досить агрегованому вигляді, і його задачею є ідентифікація факторів зовнішнього середовища для конкретного підприємства. При цьому варто мати на увазі, що не усі фактори враховуються в

розробці ринкової стратегії однозначно, оскільки серед них виявляться як контрольовані, так і неконтрольовані фактори.

Незважаючи на те, що зовнішні фактори знаходяться поза зоною постійного контролю з боку керівництва підприємства, їхній вплив на стратегічне й оперативне планування істотне, і для цих цілей варто дати їм кількісну оцінку.

Аналіз галузі є складовою частиною аналізу зовнішнього оточення бізнесу на мікроекономічному рівні. Його ціль - визначити показники галузі й окремих товарних ринків усередині галузі. Для цілей галузевого аналізу під галуззю розуміють сукупність підприємств, що виробляють і розподіляють аналогічні послуги чи товари, що конкурують на одному споживчому ринку. Галузь охоплює стадії виробництва, розподілу і споживання визначених товарів чи послуг.

Практика показує, що найбільша конкурентна активність існує при приблизно рівних ринкових частках конкуруючих фірм. Напроти, при співвідношенні частки лідерів і аутсайдерів більш ніж 2:1 конкуренція затихає.

Література:

1. Котлер Ф. Основы маркетинга. - М.: Прогресс, 1999. - 734 с.
2. Мескон М.Х. Основы менеджмента / Маскон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. ; пер. с англ.-2-е изд. - М.: Дело, 2001.- 800 с.

МАКОГОН Ю.В.,
заслуженный деятель науки и техники Украины,
академик Академии экономических наук Украины,
д.э.н., профессор, профессор кафедры экономики
и международных экономических отношений
Мариупольского государственного университета

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ В ПОСТ-КРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД

Донецкая область испытывает сегодня наибольшую социально-экономическую, политическую и институциональную нагрузку, обусловленную стремительным изменением геополитической ситуации. Область переживает чрезвычайно сложный период - почти все макроэкономические показатели демонстрируют негативные тренды, в стадии «турбулентности» находится финансовая система как области, так и страны в целом.

В условиях стремительного изменения геополитических реалий и ведения военных действий на территории области особую актуальность для экономики приобретает поиск путей и механизмов реформирования региональных экономических комплексов, определение перспектив диверсификации региональной экономики. От успешного решения этих вопросов зависят перспективы создания новых рабочих мест, уровень и динамика заработной платы, доходы местных бюджетов, а в конечном итоге - социально-экономическая стабильность в регионе.

Исследование социально-экономического состояния региона на основе SWOT анализа позволило выделить сильные стороны области, которые обусловлены следующими факторами: выгодным географическим расположением; прохождением международных транспортных коридоров Европа-Азия; наличием многоотраслевого хозяйственного комплекса; разветвленной сетью железнодорожных, автомобильных дорог; наличием местных энергетических мощностей (ТЭС, ВЭС); существенным экспортным потенциалом; развитыми межрегиональными и международными связями; наличием свободных площадок, рекреационных и сырьевых ресурсов; упрощением создания и ведения предпринимательской деятельности (функционирования центров предоставления административных услуг в

районах и городах области, выдача субъектам хозяйствования разрешительных документов по принципу «единого окна»); созданием Агентства инвестиционного развития Донецкой области и центра законодательных инициатив; утверждением «Схемы планирования территории области».

В свою очередь к слабым сторонам экономики Донецкой области можно отнести: разрушение и повреждение большого количества объектов производства, инфраструктуры, жилищного фонда и социальной сферы в результате вооруженного конфликта; зависимость на 60% промышленного потенциала региона от конъюнктуры мирового рынка черных металлов; незавершенность реструктуризации и реформирования угольной отрасли; высокая энергоемкость валового регионального продукта; устаревшие физически и морально основные производственные мощности, объекты транспортной инфраструктуры; удовлетворение 50% спроса на товары широкого потребления импортными товарами; отсутствие эффективного собственника земли сельскохозяйственного назначения; отсутствие подземных газохранилищ на востоке Украины; многофункциональность большинства городов области и существенная зависимость от городо- и бюджетобразующих предприятий; недостаточный уровень развития малого и среднего предпринимательства, неравномерность развития в территориальном разрезе и по отраслевому признаку; несформированность кластерных систем; несовершенство инструментов доступа к финансовым ресурсам для развития бизнеса.

К возможностям развития региона можно отнести следующие факторы: стабилизация общественно-политической ситуации; разработка и реализация Государственной целевой программы по восстановлению мирной жизни, стабилизации ситуации и развития экономики в Донецкой и Луганской областях; привлечение международной финансовой, технической и гуманитарной помощи в целях экономической, социальной и экологической реабилитации региона; создание Государственного агентства по вопросам восстановления Донбасса; открытие дополнительных иностранных рынков после подписания соглашения об ассоциации с Европейским Союзом; внедрение европейских принципов региональной политики; реализация пилотных проектов государственной региональной политики; проведение реформы системы местного самоуправления с децентрализацией власти; реализация на государственном уровне мер по дальнейшей дерегуляции и развитию предпринимательства, улучшения бизнес-климата в Украине; дальнейшее реформирование системы предоставления административных услуг.

Потенциальные угрозы в свою очередь составляют: продолжение на территории области вооруженного противостояния; снижение экономической активности в области и в Украине в целом; ухудшение социально-гуманитарной и экологической ситуации в регионе в результате проведения боевых действий; ухудшение межобластных отраслевых связей производственной кооперации с предприятиями других регионов Украины; отсутствие организационно-правовых, финансовых условий для реализации полномочий органов местного самоуправления; нестабильность нормативно-правовой базы на государственном уровне; рост цен на энергоносители, а именно газ, импортируемый с территории Российской Федерации; высокая стоимость, ограниченность долгосрочных кредитных ресурсов; возможное ухудшение конъюнктуры мирового рынка черных металлов; ухудшение инвестиционной привлекательности региона и Украины в целом; наличие правовых, экономических и административных препятствий в реализации прав на предпринимательскую деятельность.

Первостепенное значение среди благоприятных тенденций развития внешней среды имеют стабилизация общественно-политической ситуации, восстановления безопасности и жизнедеятельности и экономическая реабилитация региона, в частности, путем разработки и реализации Государственной целевой программы по восстановлению мирной жизни, стабилизации ситуации и развития экономики в Донецкой и Луганской областях, создание Государственного агентства по вопросам восстановления Донбасса и привлечения

международной финансовой, технической и гуманитарной помощи. Положительное влияние указанных возможностей должны поддерживать собственные преимущества природного, общего и уникального характера. Это, в первую очередь, наличие свободных площадок, сырьевых и рекреационных ресурсов, наличие местных энергетических мощностей, развитые межрегиональные и международные связи, существенный экономико-хозяйственный, экспортный потенциал.

Преимуществом области остается имплементация механизмов, направленных на упрощение начала и ведения предпринимательской деятельности путем выдачи разрешительных документов по принципу «единого окна», обеспечение функционирования сети центров предоставления административных услуг.

Ориентация государственной политики на проведение реформы местного самоуправления, реализацию пилотных проектов государственной и внедрение базовых принципов Европейской региональной политики на уровне области могут опираться на такие ее преимущества, как мощный кадровый потенциал в сфере местного самоуправления, а также основания таких общественных организаций, как «центр законодательных инициатив» и Агентство регионального развития «Донбасс».

Далее необходима стабилизация общественно-политической ситуации, восстановления безопасности, жизнедеятельности и экономическая реабилитация региона путем разработки и использования эффективных организационно-правовых и финансовых инструментов, будет способствовать преодолению такого существующего в настоящее время проблемного аспекта развития региона, как существенные разрушения и повреждения производственных, инфраструктурных и жилищных объектов.

Углубление сотрудничества со странами Европейского Союза после подписания соглашения об ассоциации, открывает дополнительные возможности доступа к новым иностранным рынкам, что будет сопровождаться ростом конкурентной нагрузки на отечественные предприятия и ростом требований к их продукции.

Тем ни менее продолжение на территории области вооруженного противостояния будет сопровождаться ухудшением социально-гуманитарной и экологической ситуации в регионе, представляет собой серьезную угрозу.

Влияние на развитие области таких угроз, как снижение экономической активности и ухудшение инвестиционной привлекательности региона и Украины в целом, усиливается наличием таких слабых сторон, как повреждение и разрушение значительного количества промышленных и инфраструктурных объектов, незавершенность реструктуризации и реформирования угольной отрасли, устарелость производственных мощностей, распространенность практики теневой занятости и тенизации финансовых потоков. Указанные свойства ослабляют способность региона противостоять неблагоприятным условиям экономической конъюнктуры.

Недостаточный уровень развития малого и среднего предпринимательства, неравномерность развития в территориальном разрезе и по отраслевому признаку создают дополнительные риски для устойчивого развития региона в условиях наличия правовых, экономических и административных препятствий в реализации прав на предпринимательскую деятельность.

В свою очередь для стабильного развития Донецкой области, как других регионов Украины необходимо что, региональная политика на всех уровнях осуществлялась в соответствии с принципами: конституционности и законности, сотрудничества, паритетности, открытости, субсидиарности, координации, единства, исторической преемственности, устойчивого развития.

На сегодня развитие Украины и ее регионов осуществляется под влиянием геополитических и внутренних вызовов рост открытости экономики, требует изменений в подходах к стратегическому развитию регионов Украины и определения целей государственной политики регионального развития на перспективу.

Для восстановления экономики региона необходимо сосредоточиться на усилении имеющихся конкурентных преимуществ с параллельной работой над уязвимыми моментами в жизнедеятельности области. Так же несмотря на сложную ситуацию, Донецкая область по-прежнему имеет широкий спектр возможностей для реализации своего экономического потенциала. Для реализации которого необходима совместная работа общества, местных и центральных органов власти, международных партнеров, представителей науки и бизнеса.

Особую роль в восстановлении экономики Донецкой области и перевождении её в режим стабильного развития следует выделить малому и среднему бизнесу. Который в условиях рыночной экономики может стать основой развития как отдельного региона, так и государства в целом.

Литература:

1. Ваховіч І.М. Розвиток креативної економіки в умовах транскордонного співробітництва / І.М. Ваховіч, О.М. Чуль // Проблеми економіки. - 2014. - № 3. - С. 85 - 91.
2. Ковалев В.Н. Проблемы экономического стимулирования эффективности использования трудового потенциала Донецкой области / В. Н. Ковалев, Е. А. Атаева // Економіка промисловості. - 2008. - № 1. - С. 126–129.
3. Кравців В.С. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації : монографія / В. С. Кравців, М. І. Мельник, В. Б. Антонов; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. — Л. : ІРД НАН України, 2011. — 366 с.
4. Логинов В. К эффективной структурной перестройке промышленности / В. Логинов // Экономист. - 2012. - №6. - С. 16-21.
5. Макогон Ю.В. Регіональні економічні зв'язки і вільні економічні зони / Ю.В. Макогон, В.І. Ляшенко, В.О. Кравченко. - Донецьк: ДонНУ, 2005. - С. 478-481.
6. Макогон Ю.В. Тенденции социального развития старопромышленных регионов / Ю.В. Макогон. - Економіка промисловості. - 2013. - № 3 (63). - С. 192-196
7. Програма науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року. - Офіційний сайт Донецької обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.donoda.gov.ua/main/ua/2369.html>
8. Свірідова Н.Д. Організаційно-економічне забезпечення регіональної політики залучення іноземних інвестицій [монографія] / Н.Д. Свірідова. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. - 200 с.
9. Столяров В.Ф. Основи оцінки фінансової безпеки регіонального людського розвитку в контексті стратегії економічних реформ / В.Ф. Столяров, О.В. Шинкарьок // Збірник наукових праць Буковинського університету - 2012. - № 9. - С. 75 - 88.
10. Стройко Т.В. Стратегічні напрями функціонування фінансових інструментів регіональної політики ЄС / Т.В. Стройко, Т.Ф. Гордеева, О.О. Євдоченко // Електронне видання, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського - 2014. - Випуск 1. - С. 55 - 59.

IMPORTANCE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE FOR ACHIEVING SUCCESS

Today's competitive world is full of challenges as it changes too fast. It's too hard to find appropriate job, keep it, develop carrier and achieve self-actualization. When the environment and workplace is full of the sources of stress it's too hard to stay stable. It's a big challenge for HR managers to find employees, who will stay stable and realize organization's aims. By this way both organization and employee will be successful. What is the main predictor? What skills and abilities should applicants have? What is the one of the best predictor of carrier success?

The answer is Emotional Intelligence, which is the ability to perceive emotions, to access and generate emotions so as to assist thought, to understand emotions and emotional knowledge, and to reflectively regulate emotions so as to promote emotional and intellectual growth. According to the Goleman theory the main 5 components of it are: Self-awareness, Self-Regulation, Motivation, Empathy, and Social Skills. The first factor is self-awareness. It means the ability of a person to know their feelings in one situation and the ability a person to choose one type of guide in decision making. A person who has self-awareness also has a true assessment about their capabilities and they have a strong self-confidence. Self-control or self-regulation is defined as the ability of a person to manage emotions so that it will not disturb in carried out the task. Individuals who can manage their self always alert and can postpone their negative feelings. The individual that have self-control usually can manage their stress very well and they also quick recovered from the emotional stress. Goleman said the Individuals who have self-motivation will be able to use their self or personal requirement in moving and driving the direction to achieve a goal. Self-motivation can help an individual to take the initiative and hardworking to improve their self. The Individuals with self-motivation is not easy to give up when facing the problems or frustration. In addition, Goleman stated the empathy is the factor that can help individual identify others feelings. It also allows someone to see or understand the others thinking. Then, Individuals with this characteristic is also will easy to be compatible and friendly with other people although they have different backgrounds. The individual that have empathy can know the others pain, difficulty, ambiguity about one thing. In addition, person who can show the nature of empathy will be more easily interact with others, especially in the process of helping someone. The other factor that Goleman stated is social skills. Social skill is the factors that allow an individual to manage a variety of emotional effectively in relationships. A person who has social skills can also be an effective consultant. They also have a good ability to solve conflict in order to create cooperation and teamwork within an organization.

First, emotional intelligence was used only in psychology, but after fast spread in Business. Many researchers were studying its importance for organizations. It was found that employees with high emotional intelligence achieve better results in different jobs. They can better work in teams, communicate, resolve conflicts, make wiser decisions, stay calm under pressure, discuss deeper and take critic.

In the world of business there have been countless studies to highlight the importance of emotional intelligence.

- A 2013 study found that salespeople with high emotional intelligence made more than 50% more sales than those without;
- Research from the Carnegie Institute of Technology shows that 85% of financial success is due to emotional skills over technical skills (Jensen 2012- Psychology Today)
- In 1999 A US study found that companies whose staff displayed a high EQ had 63% less turnover than those with a lower score.

Yao et. al., (2009) has conducted a study on emotional intelligence in order to see the influence of emotional intelligence on job performance, looking at the moderating effects of leadership. Studies conducted on the department managers and department managers and their employees from Changsha, Zhuzhou, Guangzhou, and Shenzhen in mainland China investigated the principle of convenience sampling. The results show that employees' emotional intelligence have significant and positive correlations with job performance ($r=0.54$, $p<0.01$), task performance ($r=0.45$, $p<0.01$) and contextual performance ($r=0.48$, $p<0.01$). From the correlation coefficients, the researcher also concludes that emotional intelligence has stronger effects on contextual performance than task performance.

When it comes to success, it's easy to think that people blessed with brains are inevitably going to leave the rest of us in the dust. But new research from Stanford University will change your mind (and your attitude). Psychologist Carol Dweck has spent her entire career studying attitude and performance, and her latest study shows that your attitude is a better predictor of your success than your IQ. Dweck found that people's core attitudes fall into one of two categories: a fixed mindset or a growth mindset. With a fixed mindset, you believe you are who you are and you cannot change. This creates problems when you're challenged because anything that appears to be more than you can handle is bound to make you feel hopeless and overwhelmed. People with a growth mindset believe that they can improve with effort. They outperform those with a fixed mindset, even when they have a lower IQ, because they embrace challenges, treating them as opportunities to learn something new.

Emotional intelligence taps into a fundamental element of human behavior that is distinct from your intellect. There is no known connection between IQ and emotional intelligence. you simply can't predict emotional intelligence based on how smart someone is. Intelligence is your ability to learn, and it's the same at age 15 as it is at age 50. Emotional intelligence, on the other hand, is a flexible set of skills that can be acquired and improved with practice. Although some people are naturally more emotionally intelligent than others, you can develop high emotional intelligence even if you aren't born with it. For this one must understand his and others' emotions, and have empathy skill. Managers should give trainings regarding this. As a result, people will be more successful, have high paid and perspective job, accordingly better carrier and life.

Literature:

1. Bradberry T., Why Attitude Is More Important Than IQ, 2016
<http://www.forbes.com/sites/travisbradberry/2016/01/19/why-attitude-is-more-important-than-iq/#1175b1d02f57>
2. Gibson L.J.,Ivansevich J.M.,Donnelly J.H., Donnelly J.H., Knopaske R.,Organizations Behavior, Structure, Porcesses,4th edition, McGraw-Hill,NY,2012 – pg. 618.
3. Goleman D.,EmotionalIntelligence,
<http://www.danielgoleman.info/topics/emotional-intelligence/>
4. Kahtani A.A., Employee Emotional Intelligence and Employee Performance in the Higher Education Institutions in Saudi Arabia: A Proposed Theoretical Framework, International Journal of Business and Social Science, Vol. 4 No. 9; August 2013, Pgs. 80-95
5. Mullins J. L., Management and Organizational Behavior, 9th edition, Lombardia, Rotolito, 2010
6. Perks, Emotional Intelligence: One of the hottest words in Corporate America, 2009
<http://www.perksconsulting.com/2009/02/emotional-intelligence-one-of-the-hottest-words-in-corporate-america/>
7. Uhl-Bien M., Schermerhorn J.R., Osborn J.R.N., Organizational Behavior, USA, Wilyplus,13th edition, 2013. – pg. 608
8. Wish T, Why Recruiters Need a High EQ, 2016
<https://www.hunted.com/blog/why-recruiters-need-a-high-eq/>

ОМЕЛЬЧЕНКО В.Я.,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри менеджменту
ОМЕЛЬЧЕНКО Г.П.,
к.е.н., доцент кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

МЕХАНІЗМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ НА ПРИНЦИПАХ МАРКЕТИНГУ

В сучасних умовах господарювання на вітчизняних підприємствах металургійного комплексу, екологічний фактор має серйозний вплив на трансформацію експортної діяльності національних товаровиробників, оскільки сьогодні спостерігається пряма взаємозалежність між екологічними завданнями і розвитком глобальної системи міжнародних економічних відносин.

При виявленні основних аспектів впливу екологічного фактора на формування сучасної системи міжнародних економічних відносин можуть бути виділені два аспекти:

- перший, пов'язаний з узгодженням принципів, цілей і екологічної політики в цілому в рамках інтеграційних угруповань країн, а також на міжнародному рівні й у глобальних масштабі;
- другий аспект проблеми стосується впливу екологічної політики на якість навколишнього середовища як окремої країни, так і на глобальну екологічну ситуацію в цілому.

Незважаючи на деяке погиршення внутрішнього споживання продукції металургійних підприємств України, основні контрагенти поставок металопродукції вітчизняних підприємств знаходяться за кордоном.

Таким чином, стратегічним напрямком розвитку підприємств металургійного комплексу країни залишається іноземний ринок. Так, в далеке зарубіжжя і споживачам СНД йде близько 90% усієї продукції, виробленої комбінатом ім.Ілліча, в той час як комбінат Азовсталь має обсяги постачання по Україні на рівні 20- 25% від обсягу виробництва вже протягом останніх 3-4 років.

Однією з істотних нині тенденцій в плані розширення збуту продукції маріупольських комбінатів на зовнішніх ринках є значна зміна географічної структури постачання металу. В поточних замовленнях превалюють країни Південно-Східної Азії і Близького Сходу. Це обумовлено застійними явищами в економіці країн Європи і Північної Америки, де протягом 2014 - 2016 рр. спостерігається спад росту економічної активності, і прогнозується продовження цієї тенденції у 2017 р. Це робить Південно-Східну Азію і Близький Схід найбільш привабливими ринками для світової металургії. Тому найбільші обсяги відвантаження металу наші комбінати направляють у Китай, Таїланд, Індію, Туреччину, але слід відзначити певні труднощі з якими зіткнулися вітчизняні експортери металопродукції у зв'язку з суттєвим посиленням екологічних вимог споживачів металу у цих країнах. Це зумовлює вирішення на підприємствах металургії України безлічі проблем, пов'язаних з дослідженням принципів роботи на глобальних ринках екологічно чистої металопродукції на принципах екологічного маркетингу.

Аналізуючи наукові публікації з сучасних проблем маркетингу можна зробити висновок, що «зелений» або екологічний маркетинг є найбільш вагомим напрямком розвитку його соціально-етичної концепції.

При цьому в систему екологічного маркетингу мають бути включені наступні складові:

- на макрорівні - некомерційний маркетинг просування екологічних цілей;
- на мезорівні - маркетинг просування екологічних технологій (комерційних і некомерційних);

- на макrorівні - комерційний і некомерційний маркетинг створення й просування товарів і послуг.

Ці складові, на наш погляд, створюють базові умови формування національного ринку промислової екологічно чистої продукції (ПЕЧП), який можна представити інститутами, підприємницькими структурами і суспільним сектором.

Основними факторами розвитку цієї системи є:

1. зміна споживчої поведінки на ринку ПЕЧП на базі підвищення якості життя в країні;
2. нормативно-правове середовище;
3. культура підприємництва;
4. технологічна й організаційна інфраструктура;
5. пряма підтримка підприємницьких структур;
6. діяльності ЗМІ й суспільного сектора.

В цьому сенсі треба особливо підкреслити, що підвищення якості життя в країні, розвиток культури підприємництва, а також нормативно - правового середовища забезпечують 100% потенціалу віддачі в довгостроковій і короткостроковій перспективі відповідно. Менш помітний потенціал віддачі від розвитку технологічної й організаційної інфраструктури і діяльності ЗМІ й суспільного сектора. Пряма підтримка підприємницьких структур забезпечує менш нетривалі успіхи в короткостроковому періоді.

На наш погляд, в системі розвитку національного ринку екологічно чистої металопродукції (за рахунок поширення технології електродугового виробництва металу, що дозволяє збільшувати асортимент продукції, виплавляти леговані марки сталі, оперативно змінювати хімічний склад металу відповідно до потреб тощо) пріоритетну роль повинні відігравати процеси організації стратегічного управління маркетингом на підприємствах металургійного комплексу країни. При цьому, у зв'язку з динамічністю потреб споживачів насамперед, на світовому ринку металів, стратегічне управління діяльністю підприємства по виробництву екологічно чистої продукції має бути циклічним, що дасть можливість оперативно відстежувати зміни кон'юнктури ринку і вносити відповідні корективи в стратегію і тактику діяльності підприємства.

Таким чином, проблема позиціонування вітчизняних металовиробників на світовому ринку екологічно чистої продукції набуває все більшої актуальності, а її вирішення дозволить укріпити позиції національних експортерів металу в довгостроковій перспективі.

ПЕРЕПАДЯ Ф.Л.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні тенденції розвитку світових ринків промислової продукції свідчать про стрімке посилення міжнародної конкуренції, зокрема за рахунок впровадження вискоєфективних та енергозберігаючих технологій виробництва, підвищення якості праці та її результативності шляхом модернізації управлінських моделей в сфері ділової активності персоналу та підготовки власного кадрового резерву. Вплив часових, фінансових та ресурсних обмежень, що корегує діяльність підприємств, зокрема промислового сектора, вимагає формування обґрунтованої стратегії розвитку кадрового потенціалу шляхом використання всіх наявних можливостей. Щодо питання галузевого розвитку систем управління кадровим потенціалом, то слід зазначити, що визначальною умовою може вважатись використання положень загальної стратегії, погодженою між усіма суб'єктами господарської діяльності, що має

відповідати їх стратегічним пріоритетам та сприяти консолідації міжгалузевого співробітництва та комбінуванню операційних процесів промислових підприємств. Формування ефективного кадрового резерву промислових підприємств має базуватись на контролі всіх ключових етапів підготовки професійного фахівця, до якого входить не лише період його фактичної зайнятості на підприємстві, але й базова та професійна освіта, можливість своєчасного доступу до інформаційних джерел та практичного керівництва. Лише за даних умов формування кадрового резерву, яке відбувається із урахуванням всіх сучасних вимог до працівника, обумовлених світовими процесами та стандартами діяльності стає можливим.

Визначення ролі кадрового потенціалу в діяльності промислових підприємств базується на підставі наявності ключових переваг, які отримує підприємство, що приділяє достатньо уваги даному питанню, адже кадровий потенціал може формуватись не лише організаційним, підконтрольним, але й стихійним, безконтрольним шляхом, що в кінцевому випадку може призвести до виникнення невідповідності вимог підприємства до можливостей його кадрового складу. Таким чином, управління кадровим потенціалом є, безперечно, стратегічно важливим процесом, в основі якого полягають цілі, завдання та методи забезпечення відповідного стану людських ресурсів підприємства. Головною метою управління кадровим потенціалом виступає прагнення підприємства забезпечити власний конкурентоспроможний рівень діяльності на ринку за умов протистояння зовнішнім загрозам та подоланню внутрішніх перешкод шляхом ефективного менеджменту.

Кадровий потенціал є ефективним джерелом інноваційно-технологічного розвитку сучасного підприємства оскільки концентрує в собі не лише професійно-технічні знання, навички та вміння персоналу, але й водночас є соціально-організаційним інструментом впливу на поточний розвиток системи управління людськими ресурсами підприємства в довгостроковій перспективі. Основними завданнями з управління кадровим потенціалом в умовах глобалізації світових економічних процесів виступають:

- формування ефективної системи професійно-ділових відносин між роботодавцем та працівниками підприємства, що сприятиме не лише їх особистій мотивації, але й виконуватиме стабілізаційну, консолідаційну та організаційну функції в умовах кризового впливу організаційного середовища;
- визначення стратегічних пріоритетів в організації трудового процесу та його складових елементів, що закладаються до базового рівня планування продуктивності та технологічності операційної діяльності персоналу підприємства;
- пошук нових можливостей в сфері оптимізації кадрового складу, раціональному використанні чисельності персоналу шляхом перерозподілу функціонально-організаційних обов'язків, використанню сучасних інтеграційних моделей менеджменту та створення директивних управлінських структур з метою підвищення ефективності трудових відносин;
- розвиток сучасної двосторонньої моделі соціальної взаємодії працівника та підприємства, що дозволяє забезпечити сприятливі умови праці, професійного та особистого розвитку, відповідний якісний стан організаційної культури та соціального захисту людини.

Використання передового світового досвіду в сфері управління кадровим потенціалом дозволяє запропонувати більш динамічну, відкриту модель роботи із персоналом, що більше відповідає вимогам сьогодення. Детермінантний підхід до вибору шляхів формування та збереження кадрового потенціалу дозволяє враховувати актуальні чинники організаційного середовища, що здатні докорінно змінити якість використання людських ресурсів на підприємстві. Внутрішні фактори управління кадровим потенціалом, що впливають на тенденції його формування, забезпечують відтворення необхідних елементів соціально-організаційної діяльності таких як взаємодія, групова мотивація, професійне ставлення, прагнення до професійного та особистого розвитку, тощо. Зовнішні фактори визначають форму та характер розвитку кадрового потенціалу через економічні, технологічні, соціально-політичні та інші регулятори та безпосередньо впливають на розвиток тих чи інших якостей персоналу, що фактично виступають його реакцією на зовнішній подразник.

Таким чином, можна зазначити, що стан та динаміка розвитку кадрового потенціалу промислових підприємств є результатом системного впливу світових, галузевих та внутрішніх процесів в промисловості, що корегуються стратегією розвитку підприємства та методами менеджменту. Ефективна модель управління кадровим потенціалом промислових підприємств має враховувати не лише організаційні пріоритети та положення внутрішньої корпоративної політики, але й базуватись на загальних тенденціях розвитку ринку праці, світових профільних технологій виробництва, що в деяких випадках є більш впливовими факторами розвитку кадрового потенціалу аніж та модель, що пропонується підприємством. Приведення до відповідності організаційних та галузевих вимог до працівників, створення індивідуальних профілів підготовки та розвитку кадрового потенціалу відносно кожної функціональної одиниці надає суттєві переваги на шляху забезпечення конкурентоспроможності підприємств вітчизняної промисловості.

Література:

1. Гриньова В. М. Управління кадровим потенціалом підприємства : монографія / Гриньова В. М., Писаревська Г. І. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 228 с.
2. Перепадя Ф.Л. Формування кадрової політики організації в умовах трансформації національної економіки [монографія] / Ф.Л. Перепадя. – К : СПД Чалчинська Н.В. – 2016. – 201 с.

РАДЧЕНКО О.С.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»
Маріупольського державного університету

СПЕЦИФІКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ризики входження України до єдиного глобалізованого світового економічного простору зростають внаслідок збереження сировинної зорієнтованості національного виробництва, обмеженості його ресурсного забезпечення (насамперед енергоносіями), браку інвестиційних ресурсів та їх слабкої зорієнтованості на реальний сектор економіки тощо.

Статус країни на міжнародному рівні, її галузева спеціалізація та конкурентоспроможність зрештою визначаються спеціалізацією економіки регіонів та їх готовністю до впровадження структурно–інноваційних зрушень. Переважання тенденції підтримання експорту продукції з низьким рівнем доданої вартості в економіці України продовжується й досі, внаслідок цього традиційно лідерами економічного розвитку в Україні залишалися регіони, на території яких розміщувалося експортоорієнтоване виробництво – передусім Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області.

Умовно всі регіони України поділяються на 3 групи: перша – з диверсифікованою структурою експорту товарів (тобто найбільша частка будь-якої групи товарів не перевищує 30 % загального обсягу експорту), друга – середній ступінь диверсифікації з питомою вагою 30–60 % та третя група – майже моногалузева експортна спеціалізація регіону (частка загального обсягу експорту – понад 60 %). До першої групи увійшли Івано–Франківська, Житомирська, Київська, Чернівецька, Миколаївська, Львівська та інші області. До другої групи увійшли Одеська, Харківська, Херсонська області, Київ. Також треба звернути увагу на експортну орієнтацію Рівненської обл., де частка мінеральних продуктів та продукції хімічної і пов'язаних з нею галузей промисловості майже однакова. Цей регіон також належить до другої групи, оскільки промисловість регіону пов'язана переважно з видобутком сировини (сірки) та її переробленням (виготовлення кислот, добрив). До третьої групи

увійшли лише дві області: Дніпропетровська, Сумська. В останній на частку експорту недорогоцінних металів та виробів з них припадає 77,2 % загального обсягу експорту.

Економіка регіонів України тісно пов'язана коопераційними зв'язками з закордонними партнерами різних країн світу. Отже, структура торговельного балансу країни дзеркально відображає ці зв'язки та зрештою визначає перспективи структурної перебудови регіональної економіки.

Скорочення інвестицій у промисловість і сільське господарство послідовно впливає на зміну структури економіки, на вивільнення значної кількості населення, яке може долучитися до сфери послуг за наявності відповідних об'єктів. Це стосується переважно традиційно промислових регіонів Східної України і традиційно аграрних регіонів Центральної, Південної та Західної частин країни. І незважаючи на те, що скорочення частки галузей реального сектору у ВВП є загальною світовою тенденцією, принаймні для розвинених та трансформаційних економік, така тенденція для окремих регіонів України є загрозливою з погляду незавантаження промислових потужностей, значного зростання безробіття, і відповідно – збільшення соціального напруження.

Література:

1. Жук М. В. Альтернативи регіонального розвитку в Україні в контексті інтеграції у світове господарство/ М. В. Жук //Актуальні проблеми економіки. - 2006. - №7. - С. 102-115.
2. Мельник А.Ф. Національна економіка : навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович ; за ред. А.Ф. Мельник. — К.: Знання, 2011. - 255 с.
3. Варналій З. Регіональний розвиток України: проблеми та пріоритети./З.Варналій//Економіст. – 2005. - №3. - С. 24-35.

ТОДОРИЧ Л.П.,
к.э.н., преподаватель
Комратского государственного университета
(Республика Молдова)

ПРОБЛЕМЫ СТАБИЛЬНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ ЗЕМЛЕДЕЛИЯ

Экономическая устойчивость сельскохозяйственного предприятия определяется результатами деятельности в течение ряда лет подряд и выражается его способностью сохранять равновесие и баланс всех имеющихся ресурсов, необходимых для обеспечения бесперебойной работы, и вести обновление производства. Другими словами, экономическую устойчивость сельскохозяйственного предприятия следует рассматривать как динамический процесс, который дает ей возможность реализовать свой потенциал развития. При этом важно учитывать как внутренний аспект (предприятие должно оставаться в бизнесе), так и внешний, при котором экономическое воздействие предприятия на общество и окружающую среду должно быть положительным [1, с. 116].

Экономическая устойчивость – понятие сложное, комплексное, как и сама производственно-хозяйственная деятельность. Термин «экономический» предполагает созидательный процесс, результатом которого должен быть какой-либо продукт, удовлетворяющий определенные потребности людей или хозяйствующих субъектов. Поэтому экономическая устойчивость может быть применена для характеристики субъектов, осуществляющих хозяйственную деятельность, результатов этой деятельности и ее последствий для самого субъекта [2, с. 47].

В условиях рыночной экономики эффективность работы сельскохозяйственного предприятия находится в прямой зависимости от обоснованности и качества принимаемых управленческих решений. В свою очередь, основой принятия таких решений является

объективная оценка экономической устойчивости предприятия, т.е. комплексная оценка его деятельности, адекватно отражающая реальное положение предприятия на рынке [1, с. 129-131].

В экономической литературе выделяют два основных подхода исследования уровня экономической устойчивости предприятия [3, с. 69]:

- без расчета единого интегрального показателя (количественные методики);
- оценка экономической устойчивости с расчетом единого интегрального показателя.

На взгляд автора более объективной является оценка с применением интегрального показателя экономической устойчивости, поскольку она, как правило, затрагивает все стороны деятельности предприятия. Однако выше предложенные методы не предусматривают как комплексного, так и сравнительного анализа динамики показателей, отражающие важные аспекты деятельности организаций, относящихся к одним отраслям экономики. В связи с этим нами разработана и предлагается к практическому применению методика оценки уровня экономической устойчивости сельскохозяйственных.

Первый этап. Выбор системы показателей, в основе которого лежит экономическая значимость коэффициента.

Второй этап. Сравнительный анализ показателей.

Третий этап. Расчет интегральных показателей по критериям исследования (частых критериев экономической устойчивости):

- финансовая устойчивость;
- коммерческая устойчивость;
- социальная устойчивость;
- производственная устойчивость.

Данный расчет производится методом среднегеометрической оценки.

Четвертый этап. Расчет интегрированного показателя экономической устойчивости предприятия, с учетом значимости частных критериев устойчивости.

Обобщенный (интегральный) показатель экономической устойчивости определяется на основе среднегеометрической величины, отражающей пропорциональность между показателями и более тонко реагирующей на изменение показателей, принимающих малые значения от 0 до 1, нежели среднеарифметические величины. При этом среднегеометрическому усреднению принадлежат лишь однородные, положительные величины. В случае, когда появляются отрицательные или нулевые значения коэффициентов, то это свидетельствует о негативных тенденциях, протекающих в работе компании.

Предложенный интегральный показатель экономической устойчивости позволяет классифицировать сельскохозяйственные предприятия по степени достижения ими экономической устойчивости.

Интегральный показатель экономической устойчивости рассчитывается следующим образом:

$$И_{эу} = \sqrt[4]{0,3K_{фy} * 0,2K_{кy} * 0,4K_{пy} * 0,1K_{сy}} = \sqrt[4]{0,0024} = 0,22$$

где: $И_{эу}$ – интегральный показатель экономической устойчивости;

$K_{фy}$ – интегральный показатель финансовой устойчивости;

$K_{кy}$ – интегральный показатель коммерческой устойчивости;

$K_{пy}$ – интегральный показатель производственной устойчивости;

$K_{сy}$ – интегральный показатель социальной устойчивости.

Согласно разработанной методике допустимое (безопасное) значение коэффициента экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий для условий Республики Молдова составляет 0,22.

Литература:

1. Пармакли Д.М., Тодорич Л.П., Дудогло Т.Д., Яниогло А.И. Эффективность землепользования: теория, методика, практика. Монография. - Комрат: Б. и., 2015 (Tipogr. "Centrografic"). – 274 p.
2. Финансовый менеджмент фирмы. Учебное пособие/ Кобзарь Л., Тюриков К.; Молд. Экон. Акад. Ch. Dep. Ed.-Poligr. Al ASEM, 2006.- 553с.
3. Шеремет А.Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности. – М.: ИНФРА – М, 2001 г., - 415 с.

ТОЛПЕЖНИКОВ Р.О.,
д.е.н., профессор кафедры
раціонального природокористування
та охорони навколишнього середовища
Маріупольського державного університету

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ПРОАКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ СУКУПНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В основу методологічного забезпечення покладено визначення методологічних підходів і методів управління сукупним потенціалом та принципів, які сприяють підвищенню ефективності системи управління процесами формування й використання потенціалу підприємства.

Результатами дослідження доведено, що в процесі функціонування підприємство має непрямий вплив на зовнішнє середовище. Частина елементів зовнішнього середовища, стан яких залежить від стану об'єкта створює макропотенціал. До макропотенціалу належать маркетингові складові потенціалу: ринкові позиції, конкуренти, споживачі продукції підприємства, постачальники сировини і послуг, зовнішні фінансово-кредитні елементи потенціалу: показники надійності, показники вартості бізнесу. Найважливішою частиною макропотенціалу виступають зазначені показники потенціалу підприємства, необхідність зміни характеристик яких є основною передумовою здійснення стратегічного управління потенціалом промислового підприємства. Подібні відносини між об'єктом та окремими елементами зовнішнього середовища можуть бути прямими або опосередкованими.

Інформація, що визначає відносини (будь-то внутрішні зв'язки або зв'язки між параметрами об'єкта й зовнішнього середовища) ґрунтується на параметрах, що безпосередньо зв'язують точки входу і виходу (чинник і результат). Для макропотенціалу точками виходу будуть параметри, що в остаточному результаті визначають ринкову вартість підприємства за допомогою запропонованого механізму формування сукупного потенціалу промислового підприємства.

Визначено, що невикористані конкурентні переваги є резервами конкурентного потенціалу і саме вони зумовлюють здатність підприємства вчасно реагувати на змінюваність зовнішнього середовища та утримувати стійкі позиції на ринку.

На відміну від будь-яких інших видів управління, де цільовими установками виступають внутрішні параметри об'єкта, проактивне управління спрямоване на створення певного конкурентного положення підприємства на ринку, а отже, цільові установки проактивного управління — зовнішні, тобто параметри макропотенціалу, в якому параметри об'єкта виступають як невід'ємні характеристики ринкової оцінки підприємства.

Певний рівень потенціалу підприємства не є критерієм досягнення стратегічної мети, оскільки стратегічна мета формулюється набагато ширше — ринковою вартістю підприємства. Цільовою установкою в цьому випадку буде досягнення сприятливих для підприємства

значень параметрів макропотенціалу (а не параметрів об'єкта), сукупність яких визначає ступінь досягнення поставленої стратегічної мети.

Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що потенціал розглядається як категорія, яка відображає не тільки наявний стан виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства, а й динаміку і перспективи стратегічного розвитку суб'єкта господарювання з урахуванням можливостей підприємства і впливу мінливих чинників зовнішнього середовища.

Визначено, що невикористані конкурентні переваги є резервами конкурентного потенціалу і саме вони зумовлюють здатність підприємства вчасно реагувати на змінюваність зовнішнього середовища та утримувати стійкі позиції на ринку.

На відміну від будь-яких інших видів управління, де цільовими установками виступають внутрішні параметри об'єкта, проактивне управління спрямоване на створення певного конкурентного положення підприємства на ринку, а отже, цільові установки проактивного управління — зовнішні, тобто параметри макропотенціалу, в якому параметри об'єкта виступають як невід'ємні характеристики ринкової оцінки підприємства.

Певний рівень потенціалу підприємства не є критерієм досягнення стратегічної мети, оскільки стратегічна мета формується набагато ширше — ринковою вартістю підприємства. Цільовою установкою в цьому випадку буде досягнення сприятливих для підприємства значень параметрів макропотенціалу (а не параметрів об'єкта), сукупність яких визначає ступінь досягнення поставленої стратегічної мети.

Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що потенціал розглядається як категорія, яка відображає не тільки наявний стан виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства, а й динаміку і перспективи стратегічного розвитку суб'єкта господарювання з урахуванням можливостей підприємства і впливу мінливих чинників зовнішнього середовища.

Реалізація результатів механізму формування сукупного потенціалу промислового підприємства забезпечується за допомогою використання механізму проактивного управління сукупним потенціалом.

Далі зазначено, що в умовах обмеженого платоспроможного попиту, жорстокої конкуренції, яка постійно підвищується, керівництву підприємства для забезпечення стійкого функціонування і ефективного розвитку суб'єкта господарювання необхідно використовувати проактивні підходи до управління.

Підприємства, які здійснюють проактивне управління, сприяють самостійності вибору дій, ініціативності, мають направленість дій на передбачення, а не реагування на сигнали зовнішнього середовища; цілеспрямованість і довготерміновість, упровадження стратегічних і тактичних програм дій, здійснення постійного моніторингу та аналізу ділового оточення, гнучку організаційну структуру, спрямовують свою діяльність на формування макропотенціалу підприємства, адаптацію до змін макросередовища, випереджаючи ці зміни.

Теоретична й практична неможливість формалізації функціонування всіх зв'язків між мікро- і макропотенціалами підприємства обґрунтовують необхідність застосування на підприємствах адаптивного механізму управління. Основне призначення адаптивного механізму — гасіння зовнішніх імпульсів, що виникають під час руху підприємства до цільового стану в кожному конкретний момент часу.

РЕГІОНАЛЬНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

Конкурентоспроможність країни – здатність економіки однієї держави конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства й забезпечення на цій основі високого та постійно зростаючого рівня життя населення. Найважливіша передумова конкурентоспроможності країни – активна діяльність держави, яка визначає і здійснює стратегію конкурентоспроможності, встановлює «правила гри» ринкових відносин. [2]

Існує багато методів оцінки конкурентоспроможності країн. Відповідно кожен метод оцінки конкурентоспроможності спрямований на зіставленні декількох сфер діяльності країни. У практиці міжнародних оцінок конкурентоспроможності країн застосовуються три основні підходи.

Перший підхід заснований на зіставленні витрат і цін, що складаються в національних господарствах порівнюваних країн. Наближення до визначення рівня цін дають розрахунки значень питомої оплати праці, що є функцією таких характеристик, як продуктивність праці, заробітна плата та валютний курс. Система цих показників дозволяє зіставляти національні рівні витрат і цін, визначати зрушення в рівнях конкурентоспроможності країн. Цей метод також називається інтегральний. Інтегральний показник рівня конкурентоспроможності підприємства містить два елементи: критерій, що показує ступінь задоволення потреб споживача, і критерій ефективності виробництва.

Другий підхід виходить з аналізу реалізованих конкурентних переваг за результатами зовнішньоторговельної діяльності країни, обсягу і структури експорту, а також зміни частки вітчизняних товарів у внутрішньому товарообороті. Цей метод дозволяє побічно станом зовнішньоекономічного сектора судити про готовність країни до конкуренції на світових ринках.

Третій підхід - комплексний, заснований на зіставленні країн за рейтингами конкурентоспроможності, які розраховуються як зважені середні від великої кількості різних показників (у тому числі і експортних оцінок), що характеризують ефективність функціонування національного господарства в цілому. Конкурентоспроможність при такому підході трактується як здатність країни підтримувати високі темпи економічного зростання в середньостроковому і довгостроковому плані. При цьому в цілому конкурентоспроможність країни оцінюється декількома інтегруючими показниками, отриманими на основі характеристик технічного рівня виробництва, наукоємності продукції, ефективності використання ресурсів, рівня економічного потенціалу, можливості досягнення ефективного співвідношення "ціна/якість" та інших показників. На базі встановлених показників, узагальнених методів конкурентоспроможності та цільової функції досягнення конкурентних переваг створюється об'єктивна передумова для побудови системи управління конкурентоспроможністю країни і входять до неї організацій і підприємств [1].

Оцінка конкурентоспроможності країн проводиться різними закордонними організаціями. Одним з найбільш відомих досліджень у цій області є оцінка конкурентоспроможності країн експертами Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum - WEF) – незалежною міжнародною організацією, яка розробила і впровадила методику вимірювання конкурентоспроможності країн. Використання даної методики ведеться протягом більше трьох десятиліть, а результати оцінки щорічно публікуються в доповідях WEF по конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Report). У відповідності з даною методикою для кожної з досліджуваних країн розраховуються зведені індекси конкурентоспроможності, вимірювані на основі макро- і мікроекономічних

показників, які найбільш важливі для оцінки економічного зростання країни і характеризують його динаміку в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Дані WEF є, по суті, інструментом бенчмаркінгу, який може бути застосований політиками, економістами, бізнесменами при аналізі стану економіки країн або при їх порівнянні. Таке порівняння може використовуватися при виявленні конкурентних переваг одних країн до інших, при міжнародній експансії бізнесу, при пошуку шляхів виходу з кризи та ефективного розвитку економічної системи як на мікро-, так і на макрорівні [5].

Методика вимірювання конкурентоспроможності країни, ґрунтується на тому, що спочатку проводиться збір даних для обчислення значень індикаторів, за якими проводиться розрахунок кожного фактора. Потім здійснюється підрахунок зваженого агрегованого індексу та субіндексів, що відображають сукупний внесок всіх чинників значення конкурентоспроможності. У сучасній методиці виділяється 12 факторів, які є основними показниками конкурентоспроможності країни.

Фактор 1. Інститути.

Державні і соціальні інститути формують бізнес-середовище, в якому діють індивіди, компанії та уряду, створюючи матеріальні цінності, отримуючи прибуток і зміцнюючи економіку. Інститути мають серйозний вплив на конкурентоспроможність в цілому, створюючи загальну ділову атмосферу в країні. Їх роль особливо важлива у формуванні механізмів розподілу матеріальних благ в суспільстві. Значення інститутів у формуванні конкурентоспроможності не обмежується лише сферою права. Ставлення уряду до свобод у суспільстві, ступінь корумпованості суспільства, довіра в бізнес-відносинах і бізнес-етика, рівень бюрократизму, ступінь регулювання урядом бізнесу - ось деякі складові першого фактора.

Фактор 2. Інфраструктура.

Цей фактор багато в чому визначає географічну концентрацію ділової активності країни в цілому і окремих секторів економіки зокрема. Розвинена інфраструктура зменшує негативний ефект від розкиданості бізнесу по території країни і великих відстаней між промисловими регіонами, сприяючи інтеграції країни у світову економіку. Так, наприклад, розвинені системи транспортного сполучення, комунікації, електропостачання сприяють ефективному функціонуванню ринків та розвитку експортно-імпоротної діяльності.

Фактор 3. Макроекономічна стабільність.

Даний чинник має безпосередній вплив як на розвиток бізнесу в країні, так і на конкурентоспроможність країни в цілому. В умовах макроекономічної нестабільності неможлива реалізація довгострокових стратегій розвитку економіки, фінансовий сектор не може нормально функціонувати при величезному значенні дефіциту бюджету і т. п.

Фактор 4. Здоров'я і початкова освіта.

Фізичне здоров'я працездатного населення життєво необхідно для підвищення продуктивності праці в країні. Відповідно, інвестиції у здоров'я громадян країни, очевидно, є критичним фактором для розвитку економіки в цілому, не кажучи про соціальну спрямованість цих інвестицій. Крім обліку факторів, що стосуються здоров'я, до даної групи параметрів також відносяться оцінка стану початкової освіти, значення якого постійно зростає в сучасній економіці.

Фактор 5. Середня, вища і спеціальна/професійна освіта.

Високі рівні середньої, вищої та професійної/ професійної освіти особливо важливі для тих країн, які вже знаходяться на високих стадіях економічного розвитку і переходять або мають намір перейти на інноваційний шлях розвитку. Зокрема, процес сучасної глобалізації економіки вимагає широкого використання висококваліфікованої робочої сили, яка здатна гнучко пристосовуватися до мінливого середовищі.

Фактор 6. Ефективність товарних ринків.

Країни з ефективними товарними ринками виробляють більший асортимент товарів і послуг і демонструють інтенсивне споживання вироблених товарів. Відповідно, в цих умовах важливим є наявність конкуренції в країні та прозорості при здійсненні експортно-імпорتنих

операцій, що сприяє розвитку ділової активності в країні. Ефективність товарних ринків також багато в чому залежить від умов попиту, які визначаються рівнем розвитку купівельних культур, поведінки і переваг.

Фактор 7. Ефективність ринку праці.

Ринки праці повинні мати налагоджені механізми раціонального розподілу робочої сили, включаючи її міграції з одного сектора економіки в інший залежно від економічної ситуації, а також регулюючи ефективні рівні оплати праці.

Фактор 8. Досконалість фінансових ринків.

Розвинений фінансовий сектор, що пропонує різноманітні механізми управління фінансами, необхідний, щоб найбільш ефективно використовувати внутрішні накопичення грошових коштів та їх перерозподіл. Розвинений фінансовий ринок сприяє реалізації інновацій та інвестицій в економіку країни.

Фактор 9. Технологічна готовність.

Необхідність швидкого освоєння технологій набуває все більшого значення в міру ускладнення самих цих технологій. Відповідно, активне використання сучасних технологій в країні призводить до того, що технологічний розрив між даною країною і країною-імпортером технологій швидко ліквідується.

Фактор 10. Розмір ринку.

Розмір ринку також впливає на продуктивність праці, так як географічно великий ринок дає перевагу компаніям, що використовують ефект масштабу. По мірі глобалізації дедалі менше значення набуває територіальне знаходження ринку, і міжнародні ринки починають замінювати внутрішні ринки для багатьох компаній.

Фактор 11. Досконалість бізнесу.

Досконалість ведення бізнесу - необхідна умова для ефективного виробництва товарів і послуг. Фактори, розглянуті в цій групі, стосуються як всієї системи розвитку бізнесу в країні, так і окремих компаній, їх стратегій та операційної діяльності.

Фактор 12. Інновації.

Цей фактор є виключно важливим для сталого зростання економіки будь-якої країни. Відповідно, активна інноваційна діяльність потребує підтримки як на рівні держави: фінансування фундаментальних і прикладних наукових досліджень, так і на рівні суб'єктів ринку: тісне співробітництво між науково-дослідними інститутами, університетами, виробничими підприємствами.

Всесвітній банк оцінює конкурентоспроможність країни за 9 критеріями (сума може скласти максимально 100 балів):

- політичний ризик (повернення грошей);
- економічні перспективи;
- зовнішня заборгованість;
- борг в зв'язку з дефолтом або реструктуризацією боргу;
- доступ до банківських ресурсів;
- доступ до ринків капіталу;
- надання форфейтингових послуг [6].

Незважаючи на це, показники конкурентоспроможності окремої країни можуть знаходитися під впливом інших факторів, таких, як ступінь участі країни в процесах регіоналізації та глобалізації. Ступінь переплетіння економік країн, що знаходяться в одному регіоні є дуже важливим фактором, що впливає на подальший успішний розвиток цих країн. Так наприклад, аналізуючи окремі інтеграційні угруповання такі, як НАФТА, ЄС, АСЕАН можна зазначити, на те, що під час приєднання країн до угруповань, проходять значні зміни в економічному стані країн членів. Особливо це помітно в ЄС, коли після приєднання країни з нижчим рівнем розвитку, то змінюються показники конкурентоспроможності, як країн членів так і країни, яка тільки приєдналась до угруповання, все це залежить від політики цієї країни. Якщо політика буде спрямована на розвиток слабких сторін економіки, тоді конкурентоспроможність буде підвищуватись, як регіону так і країни загалом [3].

Тому конкурентоспроможність окремої країни обмежена можливостями її економіки через, те, що різні країни мають у розпорядженні неоднакову кількість ресурсів. З цього випливає висновок, що процеси регіоналізації та глобалізації є невід’ємними складовими сьогодення, і аналізуючи окремі показники конкурентоспроможності можна зазначити те, що регіоналізація тільки сприяє покращенню цих показників. Так наприклад, показник величини ринку буде тим більше чим більше країн учасниць в регіоні або інтеграційному угрупованні.

Література:

1. Горбашко Е.А. Управління конкурентоспроможністю/Е.А. Горбашко, І.А. Максимцева. – Санкт-Петербург, 2012. – 236 с.
2. Макогон Ю.В. Міжнародна економіка/ Ю.В. Макогон, Д.Г. Лук’яненко, Ю.Г. Козака. – К:Центр учбової літератури, 2015. – 345 с.
3. Тарасевич В.М. Міжнародна економіка/ В.М. Тарасевич. – К:Центр учбової літератури, 2014. – 186 с.
4. Філіпенко А.С. Економіка зарубіжних країн/А.С. Філіпенко. – К:Знання, 2016. – 350 с.
5. Офіційний сайт Світового економічного форуму[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/>
6. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/>

ЧИЧКАЛО-КОНДРАЦЬКА І.Б.,

д.е.н., професор

БУРЯК А.А.,

асистент Полтавського національного

технічного університету імені Юрія Кондратюка

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АСИМЕТРІЯ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Нерівномірність промислового розвитку регіонів значно посилилась у процесі економічних реформ. За деякими регіонами відбулося закріплення сировинної спеціалізації, що в першу чергу спирається на розвиток видобувних галузей та виробництв з первинної переробки сировини, що сприяло подальшому поглибленню диференціації промислового розвитку регіонів.

Так, у 2014 р. розрахований коефіцієнт варіації регіональних показників обсягу реалізованої промислової продукції на одну особу становив 57,7% (що значно вище статистичного критерію – 33%) проти 54,02% у 2013 р. Динаміка розрахованого коефіцієнту за 2005-2014 рр. вказує на неоднорідність регіонів за рівнем розвитку промислового виробництва та тенденцію до її поглиблення.

У структурі реалізованої промислової продукції у 2014 р. найбільшу питому вагу добувної промисловості і розроблення кар’єрів мають Полтавська (31,6%), Дніпропетровська (26,9%), Сумська (26,3%) та Луганська (18,4%) області, найменшу – Одеська (0,0%), Херсонська (0,4%) та Чернівецька (0,6%) області (у цілому по Україні у 2014 р. цей показник становив 10,7%). У свою чергу, найбільшу питому вагу переробної промисловості мають Черкаська (88,1%), Волинська (85,7%), Закарпатська (81,6%) та Тернопільська (79,4%) області, найменшу – Івано-Франківська (47,4%), Чернівецька (58,1%), Дніпропетровська (59,3%) та Рівненська (59,6%) області (у цілому по Україні у 2014 р. цей показник склав 63,4%).

Найбільшу питому вагу постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у структурі реалізованої промислової продукції у 2014 р. мають Івано-Франківська (41,3%), Чернівецька (40,2%), Рівненська (36,6%) та Миколаївська (33,4%) області, найменшу

– Луганська (4,4%), Полтавська (7,3%), Черкаська (10,8%) та Сумська (12,1%) області (у цілому по Україні у 2014 р. цей показник становив 24,6%). Забір, очищення та постачання води у структурі реалізованої промислової продукції у 2014 р. найбільшу питому вагу має у Кіровоградському (1,5%), Одеському (1,5%), Чернівецькому (1,1%) та Вінницькому (0,9%) регіонах, найменшу у Полтавському (0,2%), Івано-Франківському (0,3%), Сумському (0,3%) та Черкаському (0,3%) регіонах (у цілому по Україні у 2014 р. цей показник склав 1,3%).

Так як в Україні не розроблено єдиного підходу до віднесення регіонів до промислових, не існує типологізації регіонів за рівнем розвитку промисловості, що значно ускладнює формування управлінських рішень у сфері регіональної політики, нами розраховано індекс промислового розвитку регіону за показником реалізованої промислової продукції на одну особу задля класифікації регіонів за рівнем промислового розвитку. Індекс обчислено як співвідношення середнього обсягу реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу за період 2005-2014 рр. у регіоні до середньої величини обсягу реалізованої промислової продукції в розрахунку на одну особу за період 2005-2014 рр. в Україні.

За результатами обчислень сформовано три групи регіонів: з високим рівнем промислового розвитку (Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, Полтавський та Луганський регіони); з середнім рівнем промислового розвитку (Київський і Харківський регіони); з низьким рівнем промислового розвитку (Вінницький, Волинський, Житомирський, Закарпатський, Івано-Франківський, Кіровоградський, Львівський, Миколаївський, Одеський, Рівненський, Сумський, Тернопільський, Херсонський, Хмельницький, Черкаський, Чернівецький та Чернігівський регіони) та досліджено сучасну структуру реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності по кожному із регіонів.

Регіони з високим рівнем промислового розвитку разом у 2014 р. виробили 53,5% промислової продукції України, а у середньому по групі – 10,7%, тоді, як у регіонах з низьким рівнем промислового розвитку середня питома вага у реалізації промислової продукції складає лише 1,7%.

Варто зазначити, що промисловість регіонів зберігає суттєві відмінності і за виробничою спеціалізацією (рис. 1).

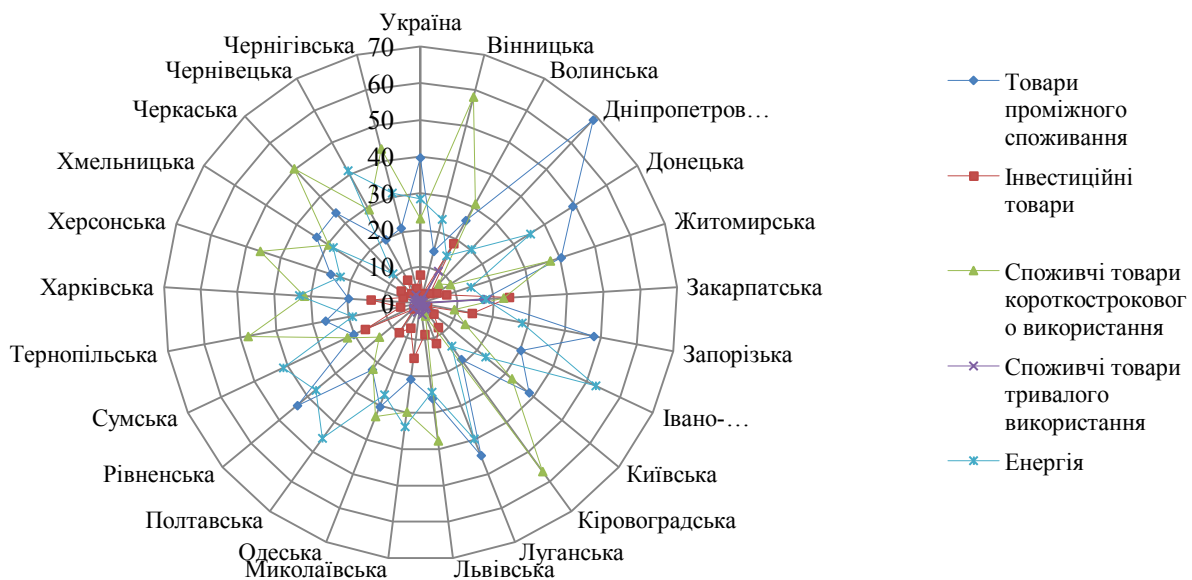

Рис. 1 Розподіл обсягу реалізованої продукції за основними промисловими групами по регіонах, %

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1, с. 1 – 4]

Отже, динаміка розрахованого коефіцієнту варіації регіональних показників обсягу реалізованої промислової продукції вказує на неоднорідність регіонів за рівнем промислового розвитку та подальшу тенденцію до її поглиблення.

Література:

1. Обсяг реалізованої промислової продукції за січень–грудень 2014 р. та індекс обороту (реалізації) в Україні / Державна служба статистики України // Експрес-випуск від 30.01.2015 № 41/0/03.1вн-15. – 4 с.

ШАБУРИШВИЛИ Ш.Т.,
доктор экономики, ассоциированный профессор
кафедры международного бизнеса
Тбилисского государственного университета
имени И. Джавахишвили (Грузия)

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Государственные закупки сегодня не только обеспечивает удовлетворение нужд государства, но и является действенным инструментом регулирования экономики, служит интересам повышения ее конкурентных преимуществ. Оказывая влияние на промышленный сектор экономики, государственные закупки кроме прямого стимулирующего эффекта оказывают кумулятивный и синергетический эффект. Достижение положительной динамики экономического роста зависит от конкурентоспособности ключевых отраслей национальной экономики, прежде всего промышленности. Роль государства в модернизации национального хозяйства в условиях глобальной экономики возрастает. Модернизация и реформирование национальной экономики, конкретных отраслей промышленности направлены, прежде всего, на развитие промышленного комплекса страны, что гарантирует национальную конкурентоспособность, создание условий, которые способствовали бы переходу промышленности в целом на новую технологическую базу. Для достижения оптимальных параметров функционирования экономики и решения, стоящих перед государством приоритетных задач, необходима организация рационального и эффективного расходования бюджетных ресурсов.

На сегодняшний день внешнеторговая либерализация является основной тенденцией развития мировой торговой системы на всех уровнях: международном (присоединение новых стран к Всемирной торговой организации); региональном (формирование зон свободной торговли таможенных союзов в рамках регионального объединения (МЕРКОСУР, АСЕАН и др.); двустороннем (преференциальные соглашения, например, двусторонние соглашения между Сингапуром и Южной Кореей, США и Чили, Европейским союзом и Мексикой). Тем не менее, в рамках такого масштабного открытия рынков страны, как развитые, так и развивающиеся, сохраняют за собой возможность поддержки национального производителя через систему государственных закупок. Так, в Китае после присоединения к ВТО в 2001 году был принят Закон о государственных закупках, статья 10 которого закрепила преференции по отношению к отечественным товарам на нормативно-правовом уровне.

Государственные закупки – важнейший инструмент государственного регулирования, что обусловлено рядом причин: в подавляющем большинстве стран мира государственные закупки составляют значительную долю валового внутреннего продукта. В странах ОЭСР этот показатель варьируется в пределах 10-15%, в развивающихся государствах он может достигать 25%, а в переходных экономиках – 30% и даже более. Несомненно, что эффективное регулирование закупок такого объема является актуальным и непростым вопросом, особенно в развивающихся и переходных экономиках. В государственных контрактах участвуют или, по крайней мере, претендуют на участие не только национальные производители, но и иностранные компании. В зависимости от уровня развития экономики и отдельных отраслей, особенностей экономической политики в разных странах формируются различные подходы к доступу иностранных поставщиков на рынок государственных закупок. Большинство стран,

особенно развивающихся экономик, не готовы к открытию данной сферы для иностранного вмешательства.

Решение проблем экономического развития, с которыми сталкиваются развивающиеся страны, связано с масштабными реформами во всех сферах жизни общества. Прогресс и успех данных реформ зависит от того, насколько эффективно они разрабатываются и претворяются в жизнь государством. Как показывает практика, в большинстве случаев одним из главных элементов реформирования является открытие экономики: вовлечение в международную торговлю, привлечение иностранного капитала, развитие социальных и культурных взаимосвязей с остальным миром. В таком случае сфера государственных закупок остается необходимым для государства каналом осуществления своих решений, коррекции курса развития экономики и защиты от неоправданно интенсивного и опасного для формирования национальной конкурентоспособности расширения иностранного присутствия на внутреннем рынке страны.

Существует три основных способа ограничить доступ иностранных компаний на рынок госзакупок. Во-первых, государство может установить запрет на покупку товаров и услуг у иностранных поставщиков. Во-вторых, государство может ввести требование к иностранным производителям о содержании определенного количества местных компонентов в товаре. В-третьих, государство может проводить политику ценовых преференций. В этом случае государство устанавливает допустимую разницу между ценами зарубежных компаний и национальных. Только если ценовые различия превосходят установленный показатель, государство закупает иностранную продукцию.

Подводя итоги вышесказанному, можно определить государственные закупки как один из приоритетных инструментов проведения торговой и промышленной политики нацеленной на повышение конкурентоспособности страны. Данное положение определяется тем, что государственные закупки занимают значительное место в затратной части бюджета большинства стран и оказывают непосредственное влияние на их социально-экономическое развитие. Посредством государственного заказа решаются различные социально-экономические проблемы, а также обеспечивается защита местных производителей, проведение научных исследований, создание и внедрение новых технологий, разработок и повышение конкурентоспособности.

Литература:

1. Agreement on Government Procurement.
https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm
2. The Government Procurement Law of the People's Republic of China.
http://www.gov.cn/english/laws/2005-10/08/content_75023.htm
3. Arrowsmith S., Treumer S., Fej J., Jiang L. Public Procurement Regulation. The EU Asia Inter University Network for Teaching and Research in Public Procurement Regulation, 2010.
4. Иванова В.О. Деловая активность и особенности инвестиционной деятельности госкорпораций в России, Дискуссия, 2012, №7.

СЕКЦІЯ
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ПРОЦЕСІВ

БАРАННИКОВА А.П.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Екологія»
Маріупольського державного університету

ВПЛИВ УРБАНІЗАЦІЇ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ МІСТА
МАРІУПОЛЬ

Сьогодні урбанізація стала одним з основних факторів забруднення навколишнього середовища. Саме з процесом зростання міст пов'язують більше половини загальних обсягів забруднень навколишнього середовища. Урбанізація – це процес швидкого зростання старих і появи нових міст та підвищення їхньої ролі в економічному й культурному житті суспільства. Виявляється у зростанні міських поселень, концентрації населення в них, поширення міського способу життя. Уже сьогодні в багатьох країнах світу, особливо економічно розвинених, питома вага міського населення досягає 85-90 % і більше в загальній його чисельності. Процес урбанізації притаманний і Україні. Тільки за останні 30 років частка міського населення в Україні зросла в рази. За кількістю великих міст (з населенням понад 100 тис. чоловік) наша держава посідає одне з провідних місць серед країн світу [1]. Одним з найбільш урбанізованих міст країни є Маріуполь. Дослідження впливу урбанізованих процесів на розвиток міста та його навколишнє середовище є актуальним й своєчасним, особливо з урахуванням нових його функцій у зв'язку зі складною військово-політичною ситуацією.

Урбанізацію неможливо розглядати без зв'язку з розвитком суспільного виробництва, зокрема важкої індустрії, енергетики, хімічної промисловості тощо. Урбанізація з одного боку, поліпшує умови життя населення, а з іншого – призводить до витіснення природних систем штучними, забрудненню навколишнього середовища, підвищенню хімічного, фізичного і психічного навантаження на організм людини. Виділяють такі екологічні проблеми, пов'язані з розвитком міст:

- збільшення щільності населення;
- зниження інсоляції (кількість сонячної енергії) на 15% у великих містах;
- збільшення кількості опадів та туману (на 30% влітку і на 100% взимку);
- збільшення захворюваності інфекційними хворобами;
- збільшення випадків онкологічних захворювань;
- накопичення твердих відходів;
- забруднення атмосферного повітря та води в містах;
- скорочення чисельності тварин, рослин.

Особливо ці проблеми відчутні в великих містах, мегаполісах, оскільки масштаб проблем зростає пропорціонально до величини міста. Але невеликі міста відчувають не менший негативний вплив від урбанізаційних процесів. Розглянемо екологічні проблеми міста Маріуполь, одним з факторів виникнення яких є стрімке зростання міста.

Маріуполь – це місто обласного значення, яке є дуже потужним промисловим та індустріальним центром країни. На території міста зосереджені два великі металургійні комбінати (Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча та «Азовсталь») та найбільше в Україні машинобудівне підприємство – концерн «Азовмаш». Також Маріуполь є портовим містом, порт якого є найбільшим у Східній Україні та на Азовському морі. Зосередження такої кількості промислових об'єктів на доволі малій території вже свідчить про екологічні проблеми даного регіону. Але до всіх цих проблем також додається ще й проблеми

витіснення природних екосистем штучними або значне забруднення їх в результаті зростання території міста або збільшення кількості міського населення [2].

Сьогодні майже вся територія міста освоєна людиною та поступово відбувається збільшення як територій, так і чисельності населення. Найбільш гострою екологічною проблемою міста є забруднене атмосферне повітря. У зв'язку з великою концентрацією промислових підприємств, відбуваються значні викиди в атмосферне повітря шкідливих речовин. Це є безпосереднім наслідком урбанізації, оскільки розвиток міста не може відбуватися без розвитку промислово-індустріального потенціалу.

Велику роль у загазованості повітря міста відіграють викиди автотранспорту. З кожним роком збільшується кількість власних автомобілів у містян. Сьогодні збільшується кількість міського населення кожного дня. Це відбувається внаслідок переїзду сільських жителів до міста, оскільки на сьогодні в сільських регіонах нестабільна ситуація, немає працевлаштування і молодь їде до міста на навчання або пошуки роботи. Зі зростанням чисельності населення також відбувається збільшення побутових відходів, що є однією з головних проблем міста. З кожним роком відходи тільки накопичуються, відбувається їх нагромадження на земельних ділянках, які з часом стають непридатними через накопичення ними шкідливих речовин, змінюється їх фізичний склад та властивості.

Не менш важливою є проблема, яка стосується питної води. На території міста ця проблема дуже актуальна, тому що вода з крану не дуже якісна. Майже все населення користується привозною водою, постійно її купуючи.

Основними джерелами забруднення водних об'єктів є промислові та комунальні каналізаційні стоки, змив з полів частини ґрунту, що містить різні агрохімікати. Серед забруднювачів води найбільшу небезпеку представляють феноли, нафта і нафтопродукти, солі важких металів, радіонукліди, пестициди та інші органічні отрути, біогенна органіка, насичена бактеріями, мінеральні добрива і т.д.

Забруднення навколишнього середовища робить менш придатним до використання в їжу природні харчові продукти. Доводиться здійснювати їх ретельне очищення. Молоко, наприклад, обробляється за допомогою (сорбента), який має властивість поглинати багато домішок – радіонуклідів, пестицидів, важких металів [3].

У тяжкому становищі перебуває й Азовське море поблизу міста. Улов риби по всьому морю скоротився за останні 30-40 років у кілька разів. Море в районі Маріуполя темно-бурого кольору, особливо в центральній частині набережної, де впадає річка Кальміус, стік якої, як і стік її правобережного припливу ріки Кальчик, на 70-80 % сформований із шахтних і стічних вод. У Таганрозьку затоку попадають міські стічні води Маріуполя і його найбільших промислових підприємств, що мають самостійні випуски. На якість морської води в Таганрозькій затоці несприятливо позначається прибережна морська течія, що формується під впливом стоку річки Дон. Плин відносить забруднені води Дону й стічні води Таганрога на захід, у бік Маріуполя. Прозорість морської води в районі Маріуполя знижується до 0,5 метри, у той час як у відкритій частині Азовського моря прозорість води становить 8 метрів. Азовське море є внутрішнім морем. Процеси водообміну, а, отже, і процеси самоочищення йдуть у ньому досить уповільнено. Період водообміну Азовського моря становить 60-80 років.

Стік Кальміусу й скидання стічних вод підприємств Маріуполя приводять до зниження вмісту кисню в придонному шарі моря практично до нуля, особливо в літню пору. Це викликає періодичні замори риби. Замори підсилюються в післяповеневий період, коли з підвищенням швидкості й інтенсивності прибережної морської течії із дна мілководдя піднімається накопичений за багато років великий шар донних відкладень техногенного походження. В акваторії Таганрозької затоки іржавіють численні кістяки кинутих морських суден [4].

Однією з важливих проблем є скорочення чисельності видів тварин та рослин. Це пов'язано з включенням все більшої частини територій в активну господарську діяльність: розорювання полів, прокладання доріг, розширення території селищ і міст. Урбанізація біосфери нерідко виявляється сприятливою, наприклад, для щурів, будинкових мишей, горобців, ворон, голубів, деяких видів печерних павуків, будинкових мух, молі і т.д.

Зі зростанням міст та концентрації великих промислових підприємств проблема впливу на навколишній природний ландшафт набула першочергового значення. Виявлено великі регіональні зміни ландшафтів навколо великих міст: знищення на десятки і сотні кілометрів природного рослинного покриву, особливо деревного; випадання забруднень на поверхню землі в радіусі декількох десятків кілометрів; відчуження сільськогосподарських угідь під землі міського користування; посилене навантаження на навколишній ландшафт.

Урбанізовані території перетворилися на своєрідні ядра антропогенного порушення природи. Деякі природні ресурси землі (насамперед мінеральні) не можуть бути поновлені, а їх споживання досягло сьогодні астрономічних цифр. Інші мають властивість природного самовідновлення (рослинність, тваринний світ, ґрунт, кисень атмосфери, вода), але сучасний рівень споживання призвів до того, що вони починають втрачати свої компенсаційні можливості, природне самовідтворення в необхідних масштабах. Це відноситься перш за все до прісної води, рослинності, ґрунту, повітряного океану.

Природні екосистеми здатні протистояти несприятливим впливам, вони мають властивість відновлювати свою функціональну структуру, але в умовах, коли фактори впливу перевищують самовідновлювальну спроможність екосистеми, вона руйнується, а її складові або гинуть, або мігрують.

Надмірне забруднення атмосфери може привести до зміни метеорологічних умов (наприклад, утворення хмар) або змінити клімат території (збільшується температура міського повітря). Виникло типово міське явище, яке отримало назву «острів тепла». Це мікрокліматичні зміни, викликані антропогенними перетвореннями на території міста: від втрат тепла на підприємствах та житлових будинках до зростання щільності забудови і нагріву стін будівель, забруднення повітря, збільшення площі заасфальтованих поверхонь тощо. Цей ефект найбільш небезпечний у безвітряні спекотні літні дні [5].

Екологічна ситуація в місті непроста. Вона зумовлена багатьма факторами, одними із яких є урбанізаційні процеси. Сьогодні багато уваги приділяється саме екології міста і проводяться заходи з покращення стану території. Процес відновлення дуже повільний, оскільки забруднення відбувалось протягом багатьох років і тепер необхідно багато часу на відновлення стану навколишнього природного середовища. Але ми на правильному шляху, головне – це розуміння важливості екологічного благополуччя регіону і передача цього розуміння наступним поколінням.

Література:

1. Бочкарева Т. В. Экологический «джинн» урбанизации / Т. В. Бочкарева. – М.: Мысль. – 1988. – 270с.
2. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Маріуполь>
3. Злобин Ю. А. Основы экологии / Ю. А. Злобин. – К.: Лібра. – 1998. – 248с.
4. Екологічні проблеми Азовського моря: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12210605/ekologiya/ekologichni_problemi_azovskogo_morya_yogo_uzbere_zhzy
5. Ігнатенко М. Г. Екологія і економіка природокористування: навчальний посібник / М. Г. Ігнатенко, В. О. Малеев. – Київ-Херсон: Айлант, 2002. – 287 с.

ВЛИЯНИЕ НА ЧЕЛОВЕКА МИКРОКЛИМАТА И ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ УСЛОВИЙ

Охрана труда является сложной, много аспектной системой, имеющей свои специфические цели, задачи и средства их достижения. Одним из важнейших принципов организации производства является создание безопасных и безвредных условий труда на всех стадиях производственного процесса. Поэтому основной, главной целью управления охраной труда следует считать совершенствование организации работы по обеспечению безопасности, снижению травматизма и аварийности на основе решения комплекса задач по созданию безопасных и безвредных условий труда, лечебно-профилактическому и санитарно-бытовому обслуживанию работающих, что обуславливает актуальность выбранной темы.

Под управлением охраной труда понимается планомерный процесс воздействия на систему «человек — машина — производственная среда» для получения заданных значений совокупности показателей, характеризующих состояние условий труда. Управление охраной труда можно представить как непрерывный процесс последовательно осуществляемых стадий — это оценка параметров условий труда, формирование целей и постановка задач, составление программ, оперативное управление программами, оценка эффективности осуществления программ, стимулирование исполнителей. Охрана труда — система сохранения жизни и здоровья работников в процессе трудовой деятельности, включающая в себя правовые, социально-экономические, организационно-технические, санитарно-гигиенические, лечебно-профилактические, реабилитационные и иные мероприятия.

Одним из необходимых условий здорового и высокопроизводительного труда является обеспечение чистоты воздуха и нормальных метеорологических условий в рабочей зоне помещения, т.е. в пространстве до 2 метров над уровнем пола. Благоприятный состав воздуха: N₂ - 78%, O₂ - 20,9%, Ar+Ne - 0,9%, CO₂ - 0,03%, прочие газы - 0,01%. Такой состав воздуха бывает редко, так как за счет технологических процессов в воздухе появляются вредные вещества: пары жидких растворителей (бензин, ртуть), газы появляющиеся в процессе литья, сварки и термообработки металла. Пыль образуется в результате дробления, разлома, транспортировки, упаковки, расфасовки. Дым образуется в результате сгорания топлива в печах, туман - при использовании смазочно-охлаждающих жидкостей. Вредные вещества проникают в организм в основном через дыхательные пути и относятся к опасным и вредным производственным факторам.

По характеру воздействия вредные вещества подразделяются на:

- 1) Общетоксические. Вызывают отравление всего организма CO, цианистые соединения, Pb, Hg).
- 2) Раздражающие. Вызывают раздражение дыхательного тракта и слизистой оболочки (хлор, аммиак, ацетон). Вещества действующие как аллергены (растворители и лаки на основе нитросоединений).
- 3) Мутагенные. Приводят к изменению наследственности (Pb, Mn, радиоактивные вещества) [1].

Ряд вредных веществ оказывают на организм человека фиброгенное воздействие, вызывая раздражение слизистой оболочки не попадая в кровь (пыль: металлов, пластмассовая, древесная, наждачная, стеклянная). Эта пыль образуется при металлообработке, литье и штамповке. Наибольшую опасность представляет мелко-дисперсионная пыль. В отличие от крупно-дисперсионной, она находится во взвешенном состоянии и легко проникает в легкие. В сварочной пыли находится 90% частиц размером

< 5мкм, что делает ее особо вредной для организма человека, так как в ее составе находится марганец и хром. В результате воздействия вредных веществ на человека могут возникнуть профессиональные заболевания, наиболее тяжелым из которых является силикоз, который появляется в результате вдыхания двуокиси кремния (SiO_2) в литейных цехах.

Метеорологические условия (или микроклимат) на производстве определяются следующими параметрами: температура воздуха, относительная влажность, скорость движения воздуха, давление. Однако на здоровье человека значительное влияние оказывают перепады давления. Необходимость учета основных параметров микроклимата может быть объяснено на основе рассмотрения теплового баланса между организмом человека и окружающей средой. Величина тепловыделения Q организмом человека зависит от степени нагрузки в определенных условиях и может колебаться от 80 Дж/с (состояние покоя) до 500 Дж/с (тяжелая работа). Для протекания нормальных физиологических процессов в организме человека необходимо, чтобы выделяемая организмом теплота отводилась в окружающую среду. Отдача теплоты организмом в окружающую среду происходит в результате теплопроводности человека через одежду (Q_T), конвекции тела (Q_K), излучение на окружающие поверхности (Q_{Π}), испарения влаги с поверхности ($Q_{\text{исп}}$), часть теплоты расходуется на нагрев выдыхаемого воздуха [2].

Нормальное тепловое самочувствие обеспечивается при соблюдении теплового баланса, в результате чего температура человека остается постоянной и равной 36 °C. Эта способность человеческого тела поддерживать постоянную температуру при изменении параметров окружающей среды называют терморегуляцией. При высокой температуре воздуха в помещении кровеносные сосуды расширяются, в результате чего происходит повышенный приток крови к поверхности тела и теплоотдача в окружающую среду возрастает. Однако при $t=35$ °C окружающей среды отдача теплоты конвекцией и излучением прекращается. При понижении t окружающей среды кровеносные сосуды сужаются и приток крови к поверхности тела замедляется, и теплоотдача уменьшается. Влажность воздуха оказывает влияние на терморегуляцию организма: высокая влажность (более чем 85%) затрудняет терморегуляцию вследствие снижения испарения пота, а слишком низкая (менее 20%) - вызывает пересыхание слизистой оболочки дыхательных путей. Оптимальная величина влажности 40-60%.

Движение воздуха оказывает большое влияние на самочувствие человека. В жарком помещении оно способствует увеличению теплоотдачи организма человека и улучшает состояние при низкой температуре. В зимнее время года скорость движения воздуха не должна превышать 0,2-0,5 м/с, а летом - 0,2-1 м/с. Скорость движения воздуха может оказывать неблагоприятное воздействие на распространение вредных веществ.

Требуемый состав воздуха может быть обеспечен за счет выполнения следующих мероприятий:

- 1) механизация и автоматизация производственных процессов, включая дистанционное управление. Эти мероприятия защищают от вредных веществ, теплового излучения. Повышают производительность труда;

- 2) применение технологических процессов и оборудования, исключающих образование вредных веществ. Большое значение имеет герметизация оборудования, в котором находятся вредные вещества;

- 3) защита от источников тепловых излучений;

- 4) устройства вентиляции и отопления;

- 5) применение индивидуальных средств защиты [3].

Важное значение для безопасности труда имеет профессиональный отбор, цель которого выявление лиц, непригодным по своим физическим данным к участию в производственном процессе. Кроме того, важное значение имеет соблюдение инструкций по ОТ, которые разрабатываются и утверждаются администрацией предприятия совместно с профсоюзом. Особую роль в организации работы по предупреждению несчастных случаев играет служба ОТ.

В условиях современного производства отдельные мероприятия по улучшению условий труда оказываются недостаточными, поэтому они осуществляются комплексно, образуя систему управления безопасности труда (СУБТ) - совокупность объекта управления и управляющей части, связанных каналами передачи информации. Объектом управления служит безопасность труда на рабочем месте и характеризуется воздействием людей с предметами и орудиями труда.

Литература:

1. Формирование и влияние на человека микроклимата в производственных условиях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.zubolom.ru>
2. Производственный микроклимат и его влияние на организм человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.refbzd.ru>
3. Воздействие микроклимата на организм человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cap2.ru>

ЗАХАРОВА О.В.,
к.е.н., доцент кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку під впливом глобалізаційних процесів відбувається суттєве зростання вартості природного ресурсу, зокрема тих їх видів, що унікально задовольняють певні потреби людства та обмежено відновлюється чи є вичерпними. З урахування цього сучасна міжнародна господарська діяльність має бути ощадливою щодо використання природних ресурсів та мінімізувати вплив на навколишнє середовище, скорочувати відходи виробництва тощо. Екологічна складова розвитку підприємницької діяльності передбачає впровадження сучасних технологій і методів господарювання, які здатні забезпечити необхідні обсяги і якість продукції при мінімальних витратах матеріальних ресурсів і мінімальному впливі на навколишнє середовище.

В цілому екологічну складову розвитку підприємницької діяльності можна розглядати з двох аспектів, а саме з точки зору розвитку безпосередньо екологічного підприємництва у різних напрямках (макрорівень) та в аспекті екологізації підприємницької діяльності господарських суб'єктів (мікрорівень).

За визначенням Європейської комісії ЄС, екологічне підприємництво – це виробництво товарів та надання послуг по вимірюванню, попередженню, обмеженню або усуненню екологічної шкоди, ліквідації відходів та зниженню рівня шуму, а також екологічно чисті технології, застосування яких мінімізує використання сировини та забруднення довкілля. До атрибутів екологічного підприємництва відносять: домінування частки екологічної корисності в загальній корисності товару; задоволення екологічних потреб споживачів; отримання доходу від «реалізації» екологічної корисності підприємцями; ресурси екологічної системи розглядаються як фактори, що впливають на потреби споживачів.

Екологізація підприємницької діяльності - процес забезпечення прийнятної для суспільства і відповідної до нормативно-правових вимог якості навколишнього середовища та ощадливого використання природних ресурсів. Екологізація реалізується через визначення екологічного ризику та зменшення його в процесі господарювання.

Як показав аналіз, виділяють такі основні сектори екологічного підприємництва: підприємництво, яке забезпечує природоохоронний ефект як побічний результат; цільове екологічне виробництво; виробництво та збереження енергії; експертні, консалтингові

технології. Важливе місце відводиться виробництву органічних продуктів харчування, екологічно безпечних меблів, побутової хімії. В останні десятиліття почали широко впроваджуватися консультаційні, дорадчі послуги, зокрема екологічні консалтинг, моніторинг, аудит, страхування, сертифікація та паспортизація.

З точки зору призначення екологічного ринку виокремлюють дві групи видів діяльності (два рівні) в сфері екологічного підприємництва: діяльність, спрямована на усунення негативних наслідків господарської діяльності людини; заміщення екологічно небезпечних товарів екологічно безпечними (є інноваційним підходом, заснованим на новому типі еколого-економічного мислення, головним принципом якого є недопущення екологічної шкоди).

Існує підхід щодо диференціації секторів екологічного підприємництва, до яких належать підприємство, яке забезпечує природоохоронний ефект як побічний результат; цільове екологічне виробництво (засоби захисту, екологічно чисті продукти тощо); виробництво та збереження енергії; експертні, консалтингові технології.

В світі основними видами екологічного підприємництва є виробництво обладнання для контролю за забрудненням довкілля, очищення повітря і води, економії та збереження ресурсів, збирання, переробки, утилізації відходів. Зростає попит на органічні продукти харчування, екологічно безпечні меблі, побутову хімію, будівельні матеріали, двигуни для автомобілів. Це сприяє розвитку, розповсюдженню та активному використанню екологічно чистих промислових і сільськогосподарських технологій. Актуальним та прибутковим видом бізнесу є збирання, сортування, переробка та утилізація промислових і побутових відходів.

Зростання попиту на товари і послуги екологічного бізнесу пов'язане з інвестуванням екологічних проектів, реалізація яких спрямована на запобігання (мінімізацію) негативного впливу на навколишнє середовище.

Вітчизняний бізнес, орієнтований на розв'язання екологічних проблем, почав формуватися з 80-х років XX сторіччя. Необхідність ліквідації згубних наслідків екологічних катастроф спонукала до активізації діяльності з очищення забруднених ґрунтів, водойм, підземних вод, закладення, відновлення лісонасаджень, з відновлення земних і водних екологічних систем. В останні десятиріччя почали впроваджуватися консультаційні, дорадчі послуги, зокрема екологічні консалтинг, моніторинг, аудит, страхування, сертифікація та паспортизація.

Проте варто зазначити, що ринок екологічних товарів і послуг в Україні формується надзвичайно повільно, відсутній ефективний механізм підтримки стимулювання підприємництва в природоохоронній сфері.

Для залучення підприємців до розвитку екологічного бізнесу необхідне створення гнучкого механізму взаємодії природоохоронних і ринкових структур, забезпечення матеріальної зацікавленості та підтримки підприємницької активності з боку держави.

Подальший розвиток підприємництва в Україні без достатнього врахування екологічних факторів може призвести до ще більшого підвищення навантаження на навколишнє середовище. За таких умов основним напрямком підтримки цілісності еколого-економічної системи є реалізація ефективних природоохоронних заходів, серед яких – активний розвиток різних форм підприємницької діяльності екологічного спрямування.

Серед чинників, які спонукають до розвитку вітчизняного екологічного підприємництва, слід передусім виділити: посилення міжнародних та національних екологічних стандартів; розвиток екологічних ринків товарів і послуг; посилення зацікавленості споживачів в отриманні екологічних благ і послуг, а виробників у виробництві конкурентоспроможної продукції з урахуванням екологічної складової; вдосконалення державного регулювання екологічного підприємництва в регіонах.

Підприємства «зеленого» бізнесу в перспективі можуть отримати значні конкурентні переваги, а саме: покращення ділової репутації та іміджу; підвищення інвестиційної привабливості; підвищення мотивації до впровадження інновацій; кращі, безпечніші умови праці та проживання працівників; підвищення довіри з боку споживачів, акціонерів; економія витрат виробництва, реалізації продукції, на надання послуг, переробку та утилізацію

відходів; раціональне використання ресурсів та енергії; зменшення екологічних ризиків; відсутність або зниження розміру екологічних штрафів.

Ефективна інвестиційна та інноваційна політика у природоохоронній галузі стане стимулом для українського бізнесу здійснювати екологічно орієнтовані капіталовкладення і може активізувати розвиток екологічного ринку товарів і послуг. Необхідне створення ефективної системи, заснованої на стратегічно вигідній взаємодії природокористувачів, місцевої влади, населення і екологоорієнтованого бізнесу.

Література:

1. Андреева Н. Н. Экономические основы развития экологического предпринимательства в Украине / Н. Н. Андреева // Экономика: проблемы теории и практики. – 2007. – Вып. 4. – С. 476–484.
2. Должанський І.З. Організація процесу формування та розвитку ринку екологічно чистих товарів: монографія / І.З. Должанський, О.В. Беякова / М-во освіти й науки України, Донец. нац. ун.-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. — Донецьк: [ДонНУЕТ], Купріянов В.С., 2009. — 235 с.
3. Кульчицький Я.В. Інституційні засади екологізації економічних систем в умовах посилення глобалізації / Я.В. Кульчицький // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.18. – С. 116-124.
4. Оцінка екологічної складової двостороннього співробітництва між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eap-csf.eu/assets/files/Documents/EU_Ukraine_Monitoring_2013_FINAL.pdf.
5. Яценко Л. Напрямки державної політики щодо екологізації національної економіки: аналітична записка [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/807/>

КІРКАЛЕНКО Н.А.,
студентки ОС «Магістр»
спеціальності «Екологія»

Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ УКРАЇНИ

Людина завжди використовувала навколишнє середовище в основному як джерело ресурсів, однак протягом дуже тривалого часу його діяльність не робила помітного впливу на біосферу. Лише в кінці минулого сторіччя зміни біосфери звернули на себе увагу вчених. У першій половині нинішнього століття ці зміни наростали і у даний час лавиною обрушилися на людську цивілізацію. Прагнучи до покращення умов свого життя, людина постійно нарощує темпи матеріального виробництва, не замислюючись про наслідки. При такому підході більша частина взятих від природи ресурсів повертається їй у вигляді відходів, часто отруйних або непридатних для утилізації. Це створює загрозу існуванню біосфери, і самої людини.

Маса атмосфери нашої планети незначна – всього лише одна мільйонна маси Землі. Однак її роль у природних процесах біосфери величезна. Наявність навколо земної кулі то атмосфери визначає загальний тепловий режим поверхні нашої планети, захищає її від шкідливих космічного та ультрафіолетового випромінювань. Циркуляція атмосфери впливає на місцеві кліматичні умови, а через них - на режим річок, ґрунтово-рослинний покрив і на процесирельєфоутворення [1].

Сучасний газовий склад атмосфери - результат тривалого історичного розвитку земної кулі. Він являє собою в основному газову суміш двох компонентів - азоту (78,09%) і кисню (20,95%). У нормі в ньому присутні також аргон (0,93%), вуглекислий газ (0,03%) і незначні кількості інертних газів (неон, гелій, криптон, ксенон), аміаку, метану, озону, діоксидів сірки

та інших газів. Поряд з газами в атмосфері містяться тверді частинки, що поступають з поверхні Землі (наприклад, продукти горіння, вулканічної діяльності, частки ґрунту) і з космосу (космічний пил), а також різні продукти рослинного, тваринного чи мікробного походження. Крім того, важливу роль в атмосфері відіграє водяна пара.

Найбільше значення для різних екосистем мають три газу, що входять до складу атмосфери: кисень, вуглекислий газ і азот. Ці гази беруть участь в основних біогеохімічних циклах.

Різні негативні зміни атмосфери Землі зв'язані головним чином зі зміною концентрації другорядних компонентів атмосферного повітря.

Існує два головних джерела забруднення атмосфери: природний і антропогенний. Природні джерела - це вулкани, пилові бурі, вивітрювання, лісові пожежі, процеси розкладання рослин і тварин.

До основних антропогенних джерел забруднення атмосфери належать підприємства паливно-енергетичного комплексу, транспорт, різні машинобудівні підприємства.

За даними вчених, щорічно у світі в результаті діяльності людини в атмосферу надходить 25,5 млрд т оксидів вуглецю, 190 млн т оксидів сірки, 65 млн т оксидів азоту, 1,4 млн т хлорфторвуглеців (фреонів), органічні сполуки свинцю, вуглеводні, в тому числі канцерогенні (викликають захворювання на рак).

Крім газоподібних забруднюючих речовин, в атмосферу надходить велика кількість твердих частинок. Це пил, кіптява та сажа. Велику небезпеку таїть забруднення природного середовища важкими металами. Свинець, кадмій, ртуть, мідь, нікель, цинк, хром, ванадій стали практично постійними компонентами повітря промислових центрів. Особливо гостро стоїть проблема забруднення повітря свинцем.

Глобальне забруднення атмосферного повітря позначається на стані природних екосистем, особливо на зеленому покриві нашої планети. Одним з найбільш наочних показників стану біосфери служать ліси їх стан [2].

Кислотні дощі, викликані головним чином діоксидом сірки та оксидами азоту, завдають величезної шкоди лісовим біоценозам. Встановлено, що хвойні породи страждають від кислотних дощів в більшій мірі, ніж широколистяні.

Тільки на території нашої країни загальна площа лісів, уражених промисловими викидами, досягла 1 млн га. Значним чинником деградації лісів в останні роки є забруднення навколишнього середовища радіонуклідами. Так, в результаті аварії на Чорнобильській АЕС уражено 2,1 млн га лісових масивів.

Особливо сильно страждають зелені насадження в промислових містах, атмосфера яких містить велику кількість забруднюючих речовин.

Повітряна екологічна проблема виснаження озонового шару, у тому числі поява озонових дір над Антарктидою і Арктикою, пов'язана з надмірним застосуванням фреонів у виробництві та побуті. Господарська діяльність людини, набуваючи все більш глобального характеру, починає робити більш відчутний вплив на процеси, що відбуваються в біосфері [3].

Людство істотно змінило хід перебігу цілого ряду процесів в біосфері, в тому числі біохімічного кругообігу і міграції ряду елементів. В даний час, хоча і повільно, відбувається якісна та кількісна перебудова всієї біосфери планети. Вже виникла низка складних екологічних проблем біосфери, які необхідно вирішити найближчим часом.

Через збільшення масштабів антропогенного впливу (господарської діяльності людини), особливо в останнє століття, порушується рівновага в біосфері, що може призвести до необоротних процесів і поставити питання про можливість життя на планеті. Це пов'язано з розвитком промисловості, енергетики, транспорту, сільського господарства та інших видів діяльності людини без урахування можливостей біосфери Землі. Вже зараз перед людством постали серйозні екологічні проблеми, що вимагають негайного рішення.

Людина й суспільство повинні докорінно змінити своє ставлення до природи та її ресурсів. У наш час людство спроможне виробляти достатню кількість сільськогосподарської й промислової продукції, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу. Досягнення науки

й техніки відкривають не тільки можливості для задоволення потреб людини, але й створюють передумови для збереження і примноження ресурсів Землі. Людство в змозі істотно поліпшити умови, які склалися в біосфері планети. У розв'язанні цього завдання важливу роль відіграють екологічні освіта та виховання всього населення, особливо молоді, якій жити й працювати в наступному тисячолітті.

Література:

1. Соколов В.В. Загальна гігієна з основами екології / В.В.Соколов. – К., 2003. – 216с.
2. Злобін Ю.А. Основи екології / Ю.А. Злобін – К., 1998. – 249с.
3. Корсак К.В. Основи екології / К.В. Корсак, О.В. Плахотнік. – К., 2000. – 238 с.

МІНАСВА В.А.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Екологія»
Маріупольського державного університету

ВПЛИВ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Транспорт спричиняє значний вплив на навколишнє середовище як прямою дією, так і опосередковано. Транспорт може бути причиною забруднення повітря, підвищення рівня шуму, вібрації. Рухомі засоби транспорту (автотранспорт, тепловози, морські і річкові судна) використовують як паливо різні види нафтопродуктів і забруднюють довкілля. Морський та річковий транспорт є потенційним джерелом забруднення води нафтою і нафтопродуктами, відходами харчування, сміттям. Авіаційний транспорт має глобальний вплив на озоновий шар атмосфери з усіма наслідками. Серйозні екологічні проблеми пов'язані з викидами шкідливих речовин автотранспортними засобами. Враховуючи вищесказане актуальним є дослідження транспортної інфраструктури міста, її систем, розгалуження, а також виявлення найбільш небезпечних наслідків її функціонування.

Зниження негативного впливу автомобіля на навколишнє середовище – важлива умова поліпшення міського середовища. Найбільш радикальний спосіб вирішення питання - зменшити число автомобілів. Однак автомобільний парк зростає. Поки найбільш реальним варіантом вирішення проблеми є зменшення шкоди від автомобіля за рахунок зниження витрат пального та підвищення його якості.

Історичне значення транспорту в тому, якими наші міста стали зараз, не можна недооцінити. Географічне розташування населених пунктів було так чи інакше пов'язане з шляхами: стан бродів, торгові шляхи, річкові шляхи, зручний причал - все це було причинами виникнення поселення. Ключовим етапом є розвиток залізниці в XIX столітті. Міста стали розростатися в ширину, в передмістях розвиток отримала територія поблизу вокзалів, залізничні гілки визначили положення промислових зон. У XX столітті велика кількість моторного транспорту створила в містах величезні проблеми, через що створювались нові принципи планування шляхів [1].

Весь розвиток цивілізації характеризується прагненням людей до комунікації і контакту, тому можливості пересування виявляються для розвитку людства вирішальними. Життєдіяльність людини можна представити у вигляді сукупності декількох функцій території: проживання, робота, громадське забезпечення (школи, театри), відпочинок і зелень [2].

Міські транспортні мережі в своїй сукупності утворюють міську транспортну інфраструктуру. Транспортна інфраструктура в планувальній структурі сучасного міста є основою, навколо якої утворюються і розвиваються елементи міського середовища:

мікрорайони, житлові райони, загальноміські та районні центри, зони, в яких розміщуються виробничі підприємства, об'єкти охорони здоров'я, спортивні комплекси, рекреаційні об'єкти і т. д.

Міська транспортна інфраструктура нерозривно пов'язана із зовнішніми (міжміськими) транспортними комунікаціями, будучи їх логічним продовженням в планувальній структурі міста, і навпаки. Як правило, вузли зовнішніх транспортних комунікацій в структурі сучасного міста (вокзали, станції, водні та повітряні порти) одночасно є і вузлами міського транспорту.

Пересування людей і товарів відбувається за рахунок транспортної функції, вона є необхідною сполучною частиною. Її розвиток зазвичай відповідає рівню розвитку інших функцій території. Це правило діє в будь-якому масштабі - від маленького села до великих регіонів. Транспортна інфраструктура має характер як сполучний - різні області, так і розділяє. Для жителів жваві траси можуть стати серйозною перешкодою.

Транспортна інфраструктура сучасного міста як єдина система складається з елементів зовнішнього і внутрішньоміського транспорту, взаємодіючих між собою і забезпечують безперебійне функціонування міських структур.

Елементи транспортної інфраструктури включають в себе: наземну, надземну і підземну мережі; мережі зовнішнього (міжміського) транспорту, прокладені через міські планувальні структури; споруди по обслуговуванню транспортного господарства (парки і депо для стоянки, ремонту і обслуговування рухомого складу, вантажні термінали або станції,). Зони інженерної і транспортної інфраструктури: - розміщення і функціонування споруд і комунікацій залізничного, автомобільного, річкового, морського, повітряного і трубопровідного транспорту, зв'язку, інженерного обладнання, енергетичне господарство [1].

Дороги населених пунктів створюють дорожні мережі з ліній і точок. Містобудівний характер цих мереж визначає композицію цього населеного пункту, будучи першочерговим фактором урбанізації. Транспортна інфраструктура, як правило, вписується в рельєф місцевості, визначаючи екологічну ситуацію [2].

Однією з важливих екологічних, медико-соціальних проблем є транспортні системи пересування, зокрема ті, що забезпечують функціонування великих населених пунктів, зв'язків між його частинами. Насамперед це масові види транспортних засобів - автотранспорт, електротранспорт, які функціонують у межах міста.

Транспортна інфраструктура являє собою складний організм, що функціонує в результаті постійного вдосконалення управління. Функціонування транспортної інфраструктури міста забезпечують всі види зовнішнього (міжміського) транспорту: залізничний, автомобільний, водний (річковий і морський), повітряний, трубопровідний, а також міського транспорту, які поділяються на пасажирський, вантажний і спеціальний, а також на транспорт вуличний і поза вуличний.

До пасажирському транспорту відносяться: автомобільний, електричний рейковий вуличний і позавуличний (трамвай); електричний дорожній (тролейбуси); монорельсовий надземний; рейковий підземний (метрополітен); рейковий надземний (електропоїзди на естакаді); водний (річковий і морський). Спеціальний транспорт підрозділяється на: санітарно-технічний, комунальний, медичний, протипожежний, аварійний технічний і т. п.

Внутрішньоміський транспорт також класифікують по тоннажу, пасажиромісткості, швидкісного режиму руху, юридичної приналежності, принципам організації руху (маршрутного та ін.). Організація маршрутних перевезень є пріоритетним напрямком в проектуванні міських транспортних систем. Маршрутної організації руху підлягають, перш за все, всі види пасажирського, а також вантажний і спеціальний транспорт. Такий підхід скорочує загальні витрати на утримання міських транспортних мереж і оптимізує транспортне навантаження на вулично-дорожню мережу міста. У цьому випадку рух маршрутних транспортних засобів передбачається за певними напрямками (маршрутами), що пролягають як у вуличній мережі, так і поза нею і обладнаним пунктами зупинок з відповідними показниками для пасажирів і водіїв транспортних засобів (маршрутна орієнтація). Маршрутна

організація перевезень призначається для забезпечення раціональних пасажиропотоків й вантажопотоків і пов'язує елементи міської території оптимальними напрямками [1].

В сучасних, традиційних автотранспортних засобах пересування використовують дизельні або карбюраторні двигуни, що викидають у повітря малонебезпечні речовини - азот, кисень, воду, вуглекислий газ, вуглець (кіптява) в майже однакових кількостях. Крім них утворюються дуже шкідливі речовини, концентрація яких як у дизельних, так і в карбюраторних двигунах відповідно складає: чадний газ 0,5-12,0% і 0,01 - 0,5%, оксиди близько 0,8%, вуглеводні 0,2-3% і 0,009-0,5%, кіптява близько 0,04 г/м куб. і 0,01-1,1%, бензопирен 10-20 мкг/м³ і 10 мкг/м³ у карбюраторних викидах.

Кожна автотранспортна одиниця за один км пробігу виділяє в середньому 30 г чадного газу, який утилізується дуже повільно (головним чином грибами), 4 г оксидів азоту і 2 г отруйних вуглеводнів. Інші транспортні засоби пересування дають менший внесок в забруднення природного середовища: літаки - 5%, залізничний транспорт - близько 2% від загальної маси шкідливих речовин, що викидаються автотранспортними засобами. Дуже шкідливий етилований бензин, який містить високотоксичні сполуки свинцю, з яких 70% потрапляють у повітря, а з них близько 40% в організм людини - легені, кров, сприяючи захворюванням, в тому числі і онкологічним. На поверхню землі його випадає 30%, що призводить до забруднення поверхневих вод, рослин. Через це не можна влаштовувати городи, сади, пасовища уздовж автомобільних шляхів. Всі шкідливі речовини потрапляють в приземний шар повітря, яким дихають люди, все живе. Свинець дуже шкідливо впливає на стан здоров'я людей, викликає патологію вагітності, сприяє безпліддю. Особливо чутливий до повітряних забруднень дитячий організм, бо викиди з вихлопних труб потрапляють безпосередньо в зону дихання. Менш шкідливими є засоби пересування на електричній тязі - трамваї, тролейбуси. Хоча слід підкреслити, що їх потужні електромагнітні поля екологічно небезпечні для людини, шкідливим є шум. Таким чином, існує велика проблема – заміна екологічно небезпечних засобів пересування екологічно безпечними, наприклад на сонячній енергії, паливних елементах [3].

Розвиток науково-технічного прогресу поряд із загальним поліпшенням якості життя людей, має найпотужніший техногенний вплив на навколишнє природне середовище, порівнянне за своїми масштабами і наслідками з глобальними геологічними процесами, що змінили обличчя нашої планети. Міста є найбільш значущими центрами науково-технічного прогресу. Городяни, в більшій мірі користуючись благами цивілізації, в першу чергу відчувають на собі її негативні наслідки. Перш за все це «виражається в забрудненні атмосферного повітря. За даними багаторічних спостережень, із загального обсягу забруднень, що потрапляють в атмосферне повітря, до 86% надходить в межах міської межі, до 13% припадає на решту території суші і 1% - на океанські простори. Джерелами забруднення повітряного басейну міст є транспорт, промислові підприємства і міська територія.

Відсутність вологого прибирання проїжджої частини і тротуарів або нерегулярне її проведення сприяє пиленню, що викликає несприятливий вплив на органи дихання і зору. Міський шум, інтенсивність якого особливо велика поблизу автомобільних і залізничних магістралей, в районі аеропортів, залізничних станцій, автовокзалів має укрαι несприятливий вплив на нервову систему, перешкоджає повноцінному відпочинку.

Література:

1. Транспортная инфраструктура [Електронний ресурс].– Режим доступу:<http://repairsdom.ru/transport/>;
2. Транспортная инфраструктура [Електронний ресурс].– Режим доступу:https://ru.wikipedia.org/wiki/Транспортная_инфраструктура;
3. Екологічні проблеми транспорту [Електронний ресурс]–Режим доступу:http://pidruchniki.com/18340719/ekologiya/ekologichni_problemi_transportu

НАДЕЖДЕНКО А.О.,
к.н.держ.упр., доцент кафедри
раціонального природокористування
та охорони навколишнього середовища
Маріупольського державного університету

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ДИРЕКТИВИ ЄС SEVESO У ПРОМИСЛОВІСТІ

Директива ЄС SEVESO II (Директива 96/82/ЄС) спрямована на запобігання великим аваріям з утворенням небезпечних речовин та мінімізацію їх наслідків не тільки для людини (безпека й здоров'я), але й для довкілля (екологічний аспект). З 3 лютого 1999 року положення Директиви стали обов'язковими як для об'єктів промисловості, так і для органів влади країн-членів ЄС, які відповідають за виконання й дотримання положень Директиви.

Своїми положеннями Директива SEVESO II вимагає від промисловості: детального повідомлення про види та кількість усіх небезпечних речовин, що перебувають або використовуються на об'єкті; наявності плану дій на випадок аварії й демонстрації його ефективності; наявності системи керування безпекою для перевірки й контролю ефективності процедур з експлуатації та безпеки; здійснення оцінки ступеня ризику при визначенні потенційних проблем, пов'язаних зі зберіганням і переробкою у гірничовидобувній промисловості; розроблення політики щодо запобігання великим аваріям.

Для об'єктів, які потрапляють під дію Директиви, існують мінімальні періоди для виконання вимог щодо розроблення політики із запобігання великим аваріям, доповідей про безпеку й планів на випадок аварії. Більше того, положення Директиви вимагають проведення навчань в усіх напрямках складу всієї організації, а також регулярного перегляду й відновлення планів.

Директива SEVESO II:

- регулює відносини, пов'язані з наявністю небезпечних речовин на підприємстві;
- стосується усього підприємства (а не лише його «небезпечних» відділів);
- затверджує перелік небезпечних речовин;
- визначає дві категорії підприємств (двосегментний підхід) - «верхнього рівня» та «нижнього рівня» - залежно від кількості небезпечних речовин.

Підприємства «верхнього рівня» мають більше зобов'язань. Кожна речовина або загальна категорія речовин мають граничне значення для «верхнього» та «нижнього» рівня.

Країни-члени Директиви повинні зобов'язати підприємства: вживати всіх необхідних заходів для запобігання великим аваріям та обмеження впливу їх наслідків на людину та довкілля; повідомляти уповноваженим органам влади, зокрема для цілей інспекцій та контролю, що було вжито усіх необхідних заходів, як визначено цією Директивою; надати документ, у якому буде викладено його політику щодо запобігання великим аваріям, а також забезпечити контроль за її виконанням (політика щодо запобігання великим аваріям має гарантувати високий рівень захисту людей та довкілля шляхом застосування відповідних засобів, структур і систем керування); надати звіт про заходи безпеки та заборонити використання або запуск будь-якого підприємства, будови, сховища або будь-якої їхньої частини у разі, якщо заходи, вжиті оператором для запобігання й мінімізації наслідків великих аварій, мають серйозні недоліки.

Наслідки введення двосегментного підходу:

- підприємства, у яких кількість небезпечних речовин нижча від встановленого нижнього порога, не мають зобов'язань.
- підприємства, у яких кількість небезпечних речовин вища від нижнього порога, повинні звітувати перед місцевими органами влади.
- підприємства, у яких кількість небезпечних речовин перевищує верхній поріг, мають повні зобов'язання.

Повні зобов'язання передбачають: підготовку підприємством системи керування безпекою; надання підприємством звіту про заходи безпеки; створення підприємством внутрішнього аварійного плану; підготовку компетентними органами зовнішнього аварійного плану; залучення громадськості.

Учасники процесу транспозиції:

- національні органи влади;
- регіональні й місцеві органи влади;
- громадськість;
- промисловість;
- громадські організації;
- наукові установи;
- Європейська комісія.

Країни-члени повинні зобов'язати компетентні органи влади організувати систему перевірок або інші заходи контролю відповідно до виду підприємства. Ці перевірки або заходи контролю не повинні залежати від звіту про заходи безпеки або будь-якого іншого звіту. Такі інспекції або інші заходи контролю повинні бути достатніми для планового та систематичного огляду систем, які застосовуються установою, технічного, організаційного або управлінського характеру.

Аварійне планування дій підприємства у надзвичайних ситуаціях передбачає розробку внутрішніх та зовнішніх планів. Внутрішній план визначає заходи та дії для оператора щодо зменшення впливу наслідків аварій, захисту співробітників, повідомлення про НС компетентних органів і населення, яке проживає поруч. Зовнішній план стосується насамперед інформування та захисту населення від НС, визначає координацію дій спеціальних груп. Планування дій щодо захисту є основною складовою керування наслідками катастроф, що забезпечує оптимальний захист у випадку аварії.

Аварійні плани повинні застосовуватися підприємствами / органами влади негайно:

- у разі настання великої аварії;
- у разі виходу подій з-під контролю, коли це може призвести до великої аварії.

Безпечне функціонування підприємства залежить від його загального керування. У рамках системи загального керування безпечна робота підприємства вимагає реалізації системи структур, відповідальності й процедур, наявних ресурсів і технологічних рішень. Ця система відома за назвою «Система керування безпекою» (SMS).

Впровадження SMS відрізняється (і має відрізнятися) у різних компаніях, що відбиває загальну філософію, систему й культуру керування, які відповідають видам праці й технологічних процесів на підприємстві.

Система керування безпекою може також включати інтеграцію із системою керування, що відповідає за інші питання, такі як охорона здоров'я співробітників, охорона довкілля, питання якості тощо.

Можна розробити Систему керування безпекою шляхом розширення рамок наявної системи керування. На підприємстві буде лежати відповідальність за те, щоб забезпечити і у разі необхідності довести, що система керування була розроблена так, щоб забезпечувати контроль великих аварій і відповідати вимогам Директиви. Крім цілей Системи керування безпекою й питань, які вона охоплює, важливими також є цілісність керування, повнота й точність функціонування системи керування.

Підприємство повинно: документально описати загальні принципи, які лежать в основі його політики; вказати завдання, які він має намір вирішувати у сфері запобігання й контролю великих аварій, захисту співробітників, місцевих жителів та довкілля; включити в документ зобов'язання щодо виконання цих завдань (для кожного такого зобов'язання підприємство повинно зазначити індивідуального референта (представника), строк виконання зобов'язання й бюджет) та включити в документ зобов'язання щодо реалізації, прийняття й супроводу системи керування безпекою.

Початкова реалізація SMS має бути відображена в документах у строки, регламентовані політикою SMS. З політикою необхідно ознайомити всіх співробітників підприємства. Представник співробітників з безпеки повинен брати формальну участь і консультувати при визначенні змісту політики.

Система керування безпекою шляхом виділення необхідних ресурсів повинна враховувати організацію роботи й співробітників з метою забезпечення рівня безпеки, що відповідає складності підприємства. Система керування безпекою повинна визначити всі ключові посади на всіх рівнях організації, чітко і ясно визначити ролі, завдання, відповідальність, повноваження й доступність ресурсів. Вона повинна також визначити інтерфейс взаємодії ключових співробітників між собою, з вищим керівництвом і з усіма співробітниками, які беруть участь у діяльності, пов'язаній з безпекою, включаючи представника співробітників з питань безпеки. Всі співробітники повинні проходити підготовку кілька разів на рік. Зміст тренінгу має відповідати виду діяльності й рівню відповідальності співробітників. Всі відвідувачі підприємства повинні бути проінформовані щодо ризиків підприємства, включаючи підрядників.

Відповідна інформація й факти проходження навчання мають бути відображені у звітах про заходи безпеки, паспортах безпеки небезпечних речовин та аварійних планах. Система керування безпекою для забезпечення керування внутрішньою надзвичайною ситуацією повинна забезпечувати: стримування й контроль ситуації з метою мінімізації її наслідків та зменшення збитків для населення та екології; впровадження заходів, необхідних для захисту співробітників та екології; інформування громадськості, рятувальних служб та органів місцевої влади; здійснення заходів ліквідації наслідків великих аварій.

Таким чином сьогодні в Україні частково виконуються вимоги, аналогічні вимогам Директиви: створення системи запобігання та оповіщення населення, ведення переліків об'єктів підвищеної небезпеки, робота із засобами масової інформації тощо.

У разі перспективи приєднання України до Директиви необхідно буде залучити іноземних фахівців для приведення законодавства до вимог SEVESO, навчання нових інспекторів по SEVESO та фахівців для підприємств щодо розроблення пакета важливих і досить складних документів із приведення підприємств (юридично і практично) до норм ЄС. Тобто необхідно буде здійснити ліцензування та модернізацію, а також визначити координаторів проекту.

Введення протоколу здійснюється відповідним законом і обов'язкове для виконання на всій території держави. Отже, вступ України до ЄС неможливий без приєднання до SEVESO.

ВПЛИВ ЛЮДИНИ НА ПРИРОДНО-АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ

В час впровадження принципів сталого розвитку набуває актуальності питання вивчення різних варіантів природно-антропогенних ландшафтів та їх динаміки. Це зумовлено нерозривністю природи і людини, різким збільшенням чисельності населення та технічним розвитком промислового виробництва, шокуючими масштабами негативних змін в природі та дефіцитом природних ресурсів у всьому світі.

Питанням впливу людини на природно-антропогенні ландшафти присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, проте окремі аспекти зміни ландшафтів в наслідку людської діяльності потребують подальших досліджень, що обумовлюють актуальність вибраної теми. Природно-антропогенний ландшафт – це природний ландшафт, перетворений господарською та іншою діяльністю людини, який зберігає природний характер і підпорядковується природним закономірностям, але несе антропогенний зміст у вигляді окремих елементів та нових просторових структур. Для цілеспрямовано створених антропогенних ландшафтів характерно поєднання процесів природної саморегуляції з управлінням з боку людей, наявність у складі ландшафтів елементів матеріальної діяльності суспільства.

В більшості природно-антропогенних ландшафтах діяльність людини приводить до повного вилучення або руйнування одного чи кількох компонентів ландшафту, тому їх класифікують за тими блоками, які схильні до максимального впливу. Таким чином відокремлюють промислові, сільськогосподарські, лінійно-дорожні, лісокультурні, водні, рекреаційні, селітебні, белігеративні (сформовані під дією військової техніки) ландшафти. До природно-антропогенних ландшафтів можна віднести геотехнічні системи – поєднання природних ландшафтів і технічних об'єктів, що завдяки технології виробництва, потокам речовин, енергії та інформації функціонують як єдине ціле. Їх складають підсистеми контролю, регулювання і управління, такі як зрошувальні системи, гідротехнічні споруди на річках [1].

Категорія промислових ландшафтів відіграє вирішальну роль в формуванні екологічної обстановки регіону та країни в цілому. Це природно-господарські системи, що займають територію з тісно взаємопов'язаними промисловими підсистемами і модифікованими ландшафтними комплексами, представленими у вигляді природно-господарської єдності. Особливою характеристикою таких ландшафтів є істотні і різноманітні зміни практично у всіх природних компонентах біогеоценозів (літо-, гідро-, фіто-, зоокомпонентів). Істотні зміни відбуваються в приземній атмосфері. Промислові природно-антропогенні ландшафти формуються в процесі організації промислового видобутку природних ресурсів, особливо корисних копалин, з метою їх подальшої переробки. Існує багато видів промислових ландшафтів, зокрема гірничорудні, енерговиробничі, переробні. До них належать території, розташовані за межами населених пунктів, зайняті промисловими підприємствами, автозаправними станціями, шахтами та кар'єрами, необхідними для їх експлуатації, ділянками видобутку газу і нафти, аеропортами, а також відвалами гірських порід. Під час їх будівництва і функціонування істотно змінюється морфологія або просторово-об'ємна організація природних ландшафтів. Це безпосередньо пов'язано з вирубкою лісів, перетворенням геологічної будови, створенням або знищенням водних об'єктів, плануванням, забудовою, вилученням з ландшафту різних ресурсів, а також забрудненням довкілля.

Кожен ландшафт виконує довкілля утворюючі, ресурсомісткі та ресурсвідтворюючі функції, ступінь виконання яких представляє його природно-ресурсний потенціал. Виходячи зі здатності ландшафту задовольняти потреби суспільства розрізняють: біотичний, водний,

мінерально-ресурсний, будівельний, рекреаційний, природоохоронний та потенціал самоочищення. В тому числі необхідно оцінювати здатність природно-ресурсного потенціалу забезпечувати умови життя людей, умови діяльності людей, природне відновлення компонентів природи. Вся історія розвитку людства пов'язана з реалізацією природно-ресурсного потенціалу, і якщо раніше він забезпечував потреби і умови розвитку суспільства, то в останні десятиліття природі завдається настільки великий збиток, що викликає зниження потенціалу планети. Перешкодити цьому процесу зможуть точна оцінка природно-ресурсного потенціалу, визначення факторів його нарощення, зниження ступеня впливу людської діяльності на стан навколишнього середовища. Природно-ресурсний потенціал визначається наступними факторами: наявністю та обсягом певних видів природних ресурсів, їх поєднанням, збалансованістю, якістю, географічним розташуванням та раціональністю використання. До факторів збереження і нарощування природно-ресурсного потенціалу відносяться відновлення і відтворення природних ресурсів, заміна традиційних видів ресурсів невичерпними, використання штучно створених замінників замість природних, впровадження безвідходних технологій. В даний час особливість проблеми нарощування природно-ресурсного потенціалу полягає в тому, що темпи використання природних багатств значно перевищують можливість їх відтворення [2].

Людська діяльність в ландшафтах призводить до їх зміни. В свою чергу змінені ландшафти надають зворотний вплив на людину та господарську діяльність. Ці наслідки можуть бути як позитивними, так і негативними. Особливу увагу необхідно приділити негативним. Цей процес представляє собою багатокомпонентну систему, що поширюється по складному ланцюгу процесів. Кожна геосистема характеризується вертикальними і горизонтальними зв'язками, що діють в єдності часу і простору. Саме через ці потоки і відбувається поширення змін. Без вертикальних зв'язків поширення наслідків від впливів замикалося б на тих компонентах, де виникло, а без горизонтальних було б локалізовано в структурних елементах ландшафту.

Вплив суспільства на ландшафти можна розділити на групи:

- Вилучення з ландшафту енергії або речовини,
- Перетворення компонентів ландшафту або його процесів,
- Подача в ландшафт енергії або речовини,
- Привнесення технічних або техногенних об'єктів в природу.

В результаті цього впливу в ландшафтах погіршується якість компонентів, порушуються або змінюються міжкомпонентні зв'язки в геосистемі, зменшуються природні ресурси ландшафту, погіршуються екологічні умови та умови ведення господарства, зменшується кількість і погіршується якість продукції. Вплив господарської діяльності на ландшафт можна охарактеризувати зміною його будови, стану, функціонування, зміною поточної динаміки, порушенням ходу природних циклів і тенденцій природного саморозвитку, різною реакцією на техногенні навантаження, зміною ступеня та механізмів стійкості, виконанням нових функцій, негативними наслідками в ході виконання нових функцій та можливими негативними наслідками на сусідніх ландшафтах, екологічними обмеженнями.

Зміни в ландшафтах залежать від природних факторів, антропогенно-техногенних впливів та властивостей самого ландшафту. До антропогенно-техногенних факторів належать: вплив інженерних споруд, специфічна технологія виробництва, вид використання ландшафту. Ці фактори неритмічні і можуть досягати такої сили впливу, що викличе незворотні зміни в ландшафті. Техногенний вплив може бути пасивним і активним. При пасивному технічні спорудження не роблять великого впливу, обмін речовиною і енергією з ландшафтом мінімальний. Активний вплив пов'язаний з вилученням з ландшафту або привнесенням в нього речовин та енергії. В разі порушення рівноваги між техногенним чинником і ландшафтом пасивний вплив може перейти в активний [3].

Погіршення використання ресурсів ландшафту у виробничій діяльності через внутрішньогосподарські та міжгосподарські зв'язки приведе до галузевих негативних

наслідків і торкнеться галузей, не пов'язаних з ресурсом. Таким чином, вплив людини на ландшафти через господарські ланцюгові реакції здатний викликати зміни у всьому виробничому комплексі.

Отже, важливо враховувати залежність між силою впливу, ступенем змін і розмірами наслідків. Вплив на ландшафт оцінюють показником навантаженням на ландшафт. Допустимий вплив, що не призводить до порушення властивостей і функцій ландшафту називається нормою навантаження, перевищення якої призводить до руйнування ландшафту (критична норма). Для обґрунтування та розробки норм навантаження використовується нормування, яке дозволяє визначити межі допустимих навантажень і виміряти їх за допомогою нормативних показників. Значення нормативних показників визначаються соціально-економічними потребами суспільства, здатністю ландшафту до саморегулювання, самоочищення та самовідновлення.

Література:

1. География. Современная иллюстрированная энциклопедия [Електронний ресурс]. – М.: Росмэн. под. ред. проф. А. П. Горкина. - 2006. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru>
2. Курс социально-экономической статистики [Електронний ресурс]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА. под ред. М. Г. Назарова.- 2000. – Режим доступу: <http://www.bibliotekar.ru>
3. Природно-антропогенні ландшафти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrbukva.net>

ПОДТЬОЛКОВА В.І.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Екологія»

Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Водні ресурси являють собою частину природних запасів води, яка безпосередньо приймає участь або може приймати участь у суспільному виробництві в конкретних історичних умовах при певному розвитку продуктивних сил. Це визначення характеризує водні ресурси не тільки як природне явище, але й як соціально-економічну категорію, що тісно пов'язана з рівнем розвитку людського суспільства.

Водні ресурси характеризуються специфічними особливостями, що відрізняють їх від інших природних ресурсів — землі, надр, лісів. Усім видам запасів води притаманна висока динамічність і взаємозв'язок, що пояснюється об'єктивними процесами кругообігу води в природі. Завдяки цим властивостям існує можливість багаторазового і багатоцільового використання певних обсягів водних ресурсів, що розкриває шляхи раціонального використання води [1].

Враховуючи велике значення водних ресурсів для життя суспільства, їх можна розглядати у вигляді водогосподарської інфраструктури, що обслуговує виробничу і соціальну сфери суспільної діяльності.

Головна функція водних ресурсів, як виробничої інфраструктури, полягає в тому, що в результаті надання послуг специфічного виду, вона забезпечує безперервність обороту всіх форм і частин суспільного продукту, охоплюючи всі стадії, починаючи від стадії виробництва до споживання, сприяє нормальному функціонуванню промисловості, будівництва, сільського господарства, інших видів діяльності. Водні ресурси, як виробнича інфраструктура, не створюють ні предметів праці, ні продуктів споживання, лише створюють сприятливі умови для розвитку матеріального виробництва. Праця, що реалізується в таких умовах, є продуктивною і має суспільно необхідний характер, а діяльність, що пов'язана з виробничим

обслуговуванням галузей народного господарства, збільшує вартісне значення сукупного продукту і національного доходу.

Функціональне призначення водних ресурсів як соціальної інфраструктури пов'язано із створенням соціальних умов для життєдіяльності людей в результаті задоволення потреб у воді з метою підвищення рівня життя. Як соціальна інфраструктура водні ресурси непрямим чином (побічно) впливають на процес матеріального виробництва, створюють важливі умови для розширеного відтворення, зростання продуктивності праці.

В процесі виконання функціональних обов'язків у вигляді інфраструктури висвітлюються складні відносини між органами управління економікою країни в цілому і окремими територіями, підприємствами, господарствами, що визначають стан, перспективи та ефективність використання водних ресурсів в народному господарстві, склад заходів, що забезпечують зберігання води як природного ресурсу [2].

Відтворення природи стає все більш економічним процесом, що охоплює відновлення природи як основного джерела засобів виробництва і предметів праці (рекультивация земель, розширення площі лісів і поліпшення їх породного складу, водогосподарське будівництво), відновлення природи як просторової основи для життя населення (створення рекреаційних комплексів, національних парків, заповідних, реабілітаційних та інших природоохоронних територій), виділення земель для промислового, житлового і транспортного будівництва. Рациональне використання невідтворювальних ресурсів має охоплювати їх комплексне використання, максимальне вилучення із мінеральної сировини усіх корисних компонентів, утилізацію відходів, перехід на безвідходні технології, зведення до мінімуму попутної продукції при видобутку корисних копалин, освоєння підземного простору для водосховищ, будівництва народногосподарських об'єктів. Розміщення об'єктів у надрах диктується необхідністю економії землі, а також матеріальних і енергетичних витрат, оскільки саме по собі це забезпечує захищеність від зовнішніх впливів [3].

Основні проблеми щодо раціонального формування, використання та збереження водних ресурсів України полягають у: забрудненні водних об'єктів шкідливими викидами та недостатньо очищеними промисловими і комунально-побутовими стічними водами; інтенсивному старінні основних фондів водозабезпечуючого і водоохоронного призначення, низькій продуктивності очисних споруд; недостатній самовідновлюваній та самоочисній здатності водних систем; незбалансованій за водним фактором системі господарювання, що характеризується високими обсягами залучення водних ресурсів у виробничу сферу та високою водомісткістю продукції.

Перспективи вирішення відзначених проблем полягають у формуванні ефективних правових, економічних та організаційних передумов раціонального водовикористання, запровадженні водозберігаючих форм господарювання, створенні замкнутих циклів водокористування з мінімальним забрудненням води, забезпеченні відновлюваних функцій водних джерел. У найближчій перспективі необхідно посилити соціальну спрямованість водокористування, забезпечивши права людини на сприятливе водне середовище з урахуванням екологічної місткості водоресурсних джерел.

Україна належить до найменш водозабезпечених країн світу. Згідно з водогосподарськими балансами та урахуванням якості води її дефіцит коливається в межах 10 - 15 км. Дефіцитними залишається більшість природних водних джерел, а водні ресурси дедалі більше стають головним лімітуючим чинником розвитку і розміщення продуктивних сил України. На сьогодні водокористування в басейнах усіх річок практично досягло верхньої межі, існує великий дисбаланс між потребами водних ресурсів і можливостями їх забезпечення як за кількістю, так і за якістю води. Проблема водозабезпечення населення, галузей промисловості і сільського господарства стала однією із найгостріших народогосподарських проблем. Її розв'язання в перспективі можливе на основі ощадливого використання, розробки і впровадження безводних, маловодних технологій, переведення промислових підприємств на водооборотне споживання, оптимізації зрошувальних і поливних норм і нормованого водоспоживання.

Упродовж тривалого історичного розвитку в Україні сформувався водогосподарський комплекс, який являє собою величезні гідротехнічні споруди, канали для пересилки води з багатоводних у маловодні райони, гідромеліоративні системи, великі і малі водосховища, озера і лимани, ставки і водойми, річкову мережу, всі водогосподарські організації, науково-дослідні і навчальні заклади, проектно-конструкторські, будівельні і пошукові організації. Завдання полягає в тому, щоб на основі всіх досягнень науково-технічного прогресу перетворити його в автоматизовану систему регулювання водності рік, природних і штучних водойм і водозабезпечення господарського комплексу України. В Україні і надалі має тривати водогосподарське будівництво з тим, щоб досягти максимального забезпечення водою всіх господарських потреб [4].

Основними методами охорони водних ресурсів від забруднення є ефективна очистка стічних вод на очисних спорудах за новими чи удосконаленими існуючими технологіями, використання передових технологій сільськогосподарського та промислового виробництва, впровадження замкнених (безстічних) систем водопостачання у виробничих циклах без випуску стоків у природні джерела, недопущення застосування пестицидів та інших отрутохімікатів у водоохоронній зоні. Такі заходи сприятимуть скороченню рівня водоспоживання у промисловості, зменшенню скидів стічних вод у природні водойми та поліпшенню екологічного стану довкілля. Також потребують постійної уваги проблеми, пов'язані з ерозійними процесами, забрудненням і замуленням малих річок, що з'явилися внаслідок зниження лісистості територій, спрямлення русел рік, осушення перезволожених земель.

Альтернативним джерелом водних ресурсів є моря, бо їх води вимагають опріснення. Найбільше господарське значення Чорного і Азовського морів, довжина берегової смуги яких становить майже 2 тис. км, полягає в тому, що вони є основою для розвитку морського транспорту, рибальства, відпочинку і лікування людей.

Метою змін у регулюванні водно-ресурсного потенціалу є досягнення балансу соціальних, екологічних і економічних інтересів суспільства, пов'язаних з використанням водних ресурсів, гарантування безпеки у водно-ресурсній сфері, розроблення сучасного механізму раціонального та збалансованого водокористування, перенесення центру ваги регулювання розвитку водного господарства на регіональний рівень. [5]

Цьому має сприяти встановлення режиму невиснажливого використання водно-ресурсного потенціалу і державне регулювання дотримання такого режиму всіма суб'єктами господарювання; приведення потреб водокористувачів у відповідність з екологічно допустимими межами використання водно-ресурсного потенціалу; відновлення в екологічно обумовлених і економічно виправданих межах раніше порушених і змінених природних водних об'єктів та їх екосистем; забезпечення водної безпеки.

Література:

1. Лукашевич О.Д. Екологічні та технологічні аспекти оцінки якості поверхневих вод для виробничого та господарсько-побутового використання / О.Д. Лукашевич // Вода і екологія, 2007. – Т. 1, вип. 1. – С. 3-16
2. Багнюк В. Водно-меліоративні реалії України / В. Багнюк // Вісник Національної Академії наук України. - 2002. - № 12. - С. 33-41
3. Гривнак К. Водні ресурси та плата за їх використання / К. Гривнак // Вісник податкової служби України. - 2000. - № 5. - С. 47-50
4. Проказюк М. Поверхневі і підземні води, водні ресурси України / М. Проказюк // Краєзнавство. Географія. Туризм.. - 2002. - № 42. - С. 15-17
5. Яцик А. Горизонти водного господарства України / А. Яцик // Урядовий кур'єр. - 2003. - 16 жовтня. - С. 8-12

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ТА РОЗВИТОК СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

XXI століття зі своїми науковими й технічними здобутками не звільнило людину від необхідності вилучати з природи значні об'єми ресурсів. Навпаки, сучасне виробництво потребує значно більшої кількості та різноманітності природних ресурсів, ніж раніше.

Насамперед, природні ресурси – це джерело енергії, без якої неможливо уявити сучасний світ (паливні корисні копалини, гідроенергія, ядерне паливо, енергія сонця, вітру, припливів). Природні ресурси – засоби і предмети праці людей (земельні угіддя, водні транспортні шляхи, вода для зрошення і промислових потреб), сировина й матеріали для виробництва (мінеральна сировина, лісові ресурси, «технічна вода», атмосферне повітря). Людина не може обійтись без води, овочів, продуктів рибальства, продуктів харчування рослинного і тваринного походження [1].

Забезпеченість країн світу природними ресурсами – це важливий економічний і політичний чинник розвитку суспільного виробництва, а їх структура, запаси, якість, міра вивченості і напрям господарського освоєння мають безпосередній вплив на економічний потенціал регіонів світу.

За ресурсозабезпеченістю країни можна поділити на три групи:

1. *Ресурсонадлишкові* країни (Росія, Канада, Австралія).
2. *Ресурсозабезпечені* країни (США, Китай, Бразилія), які також володіють значними природними ресурсами, але все ж таки змушені імпортувати деякі з них.
3. *Ресурсонедостатні* країни. Таких переважна більшість (Японія, Італія, Південна Корея, Тайвань). Як правило, вони сильно відстають від країн перших двох груп як за величиною, так і набором природних ресурсів, тому задовольняють свої потреби за рахунок світового ринку.

Основними шляхами вирішення проблеми ресурсозбереження, зменшення господарського тиску на природу реально можуть бути такі заходи:

- істотне зниження матеріаломісткості виробництва, зменшення витрат сировини на одиницю продукції;
- зниження електромісткості виробництва, зменшення витрат електричної та теплової енергії на одиницю продукції;
- комплексне використання мінерально-сировинних і паливних ресурсів;
- впровадження ресурсозберігаючої техніки і технології;
- широке використання в галузях переробної промисловості вторинної сировини та ін. [2].

Рациональне природокористування повинно забезпечити повноцінне існування і розвиток сучасного суспільства, за умови збереження високої якості середовища проживання людини. Цього можна досягнути завдяки економічній експлуатації природних умов і ресурсів при найефективнішому режимі їх відтворення з урахуванням перспективних інтересів розвитку господарства і збереження здоров'я людей.

Таким чином, саме в природно-ресурсному потенціалі більш за все акумулюється процес взаємодії природи і суспільства. Наявність тих чи інших природних умов, і особливо природних ресурсів, може бути стимулом, поштовхом для розвитку світового господарства.

Література:

1. Романова Є.П. Природні ресурси світу / Є.П. Романова, Л.І. Куракова, Ю.Г. Єрмаков; 1993. – 343 с.

2. Совченко О.Ф. – Економічний аналіз використання природних ресурсів / О.Ф. Совченко //Актуальні проблеми економіки. – К.: 2004. – С.96-108. [1]
3. Онлайн-енциклопедія / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>

ХАЗОВА Н.О.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Екологія»
Маріупольського державного університету

СУЧАСНА ГЛОБАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА – ЗАБРУДНЕННЯ ПЛАНЕТИ СМІТТЯМ

Розвиток технічного прогресу, збільшення чисельності населення і нераціональне використання природних ресурсів землі, призвело до появи серйозних проблем в області екології. Порушення природної рівноваги проявляється на локальному та глобальному рівні у вигляді погіршення екологічної обстановки, кліматичних та інших змін на планеті. Тема екологічної безпеки є досить актуальною в сучасному світі. Відходи - це одна з основних сучасних екологічних проблем, яка несе в собі потенційну небезпеку для здоров'я людей, а також негативний вплив на навколишнє природне середовище. У багатьох країнах досі існує нерозуміння всієї серйозності ситуації, пов'язаної з твердими побутовими відходами, в зв'язку з чим, немає строгого регламенту, а також необхідних нормативно-правових актів, що регулюють питання, пов'язані з відходами та сміттям. Відходи - речовини (або суміші речовин), визнані непридатними для подальшого використання в рамках наявних технологій, або після побутового використання продукції [1].

Європейські вчені-екологи намагаються звернути увагу людства на те, що водойми планети забруднені пластиком сміттям, який потрапляє туди з тих чи інших причин. В Україні ця проблема поки недостатньо висвітлена в ЗМІ, хоча її актуальність не викликає сумнівів навіть у найоптимістичніших експертів.

Ситуація ускладнюється низькою екологічною культурою українців. Наші громадяни запросто можуть залишити пластикове сміття на березі річки чи ставка, звідки він згодом потрапляє в воду. Результат такої безпечності людства досить жалюгідний: наявність пластикового сміття зафіксовано навіть в арктичних льодовиках, а в світовому океані плавають сотні штучних островів зі збитих в купу пластикових пляшок. Варто згадати і «Велику тихоокеанську сміттеву пляму», що стало причиною занепокоєння сотень екологів по всьому світу.

Весь цей пластик, пакети для сміття та інше сміття з задоволенням поїдають риби та інші мешканці морів, річок та озер. В їх м'ясі поступово накопичується ртуть, свинець і сотні інших елементів, які потім з їжею потрапляють і в організм людини. Таким чином, людина непомітно стає частиною харчового ланцюжка, в основі якої - все той же пластик.

Особливо пригнічує той факт, що колосальна частина пластикового сміття опускається з поверхні Світового океану на його дно, тому оцінити його обсяги фактично неможливо. Крім того, Світовий океан з найбільшою і найважливішою екосистемою планети поступово перетворюється в глобальний сміттевий полігон, який негативно впливає на природу всієї Землі [2].

Треба зауважити, що пластик, на відміну від усіх природних матеріалів, може розкладатися мільйони років, виділяючи при цьому в атмосферу різні шкідливі речовини.

При спалюванні утворюються: важкі метали, які руйнують озоновий шар планети; отруйний дим, що утворюється в результаті згоряння пластмаси, потрапляє в легені людини і тварин, що проживають в безпосередній близькості від звалища, і завдає непоправної шкоди

здоров'ю; продукти розкладання пластику піднімаються в атмосферу і згодом випадають назад на Землю у вигляді кислотних дощів.

Будь-яке сміття, не обов'язково пластмасовий, однак більше 60% сміття, виробленого людством, містить пластик, займає дуже багато місця, яке можна було б використовувати в сільськогосподарських цілях.

Рекультивувати землю, на якій хоча б протягом декількох років був смітник відходів життєдіяльності людини, практично неможливо - в ґрунті за цей термін накопичується величезна кількість речовин, що перешкоджають росту рослин. В останні десятиліття питання зі сміттям загострилося - або людство перемагає сміття, або сміття знищує людство. Рішенням проблеми сміттевого забруднення планети займаються уряди всіх розвинених держав.

У багатьох країнах світу працюють сміттєпереробні заводи, які приймають на переробку дуже широкий спектр відходів - від скляних до пластмасових. Економічний ефект діяльності таких заводів складає 70-80% відходів, що надійшли на завод, отримують друге життя, при цьому такі заводи рятують і екологічну обстановку [3].

Існує кілька сучасних та економічно вигідних способів переробки сміття. Термічна переробка сміття це процес, при якому попередньо подрібнене сміття піддається термічному розкладанню. Перевага, якою володіє дана технологія переробки ТПВ у порівнянні з традиційним спалюванням відходів, полягає, в першу чергу в тому, що дана технологія більш ефективна з точки зору запобігання забрудненню навколишнього середовища. За допомогою термічної переробки можна переробляти будь-які складові відходів, оскільки при даному способі в смітті не залишається біологічно активних речовин, і подальше підземне складування відходів не завдає шкоди навколишньому середовищу. Також при даному способі утворюється багато теплової енергії, яку можна використовувати для різних цілей.

Плазмова переробка сміття це найновіший спосіб утилізації ТПВ, який по суті, являє собою газифікацію сміття. Даний спосіб є найбільш перспективним, оскільки технологічна схема подібного виробництва не пред'являє будь-яких жорстких вимог до вихідної сировини, і дозволяє отримати вторинну енергію у вигляді нагрітої водяної пари або гарячої води з подачею їх кінцевому споживачеві, і також вторинної продукції у вигляді гранульованого шлаку або керамічної плитки. По суті, це і є оптимальний варіант комплексної переробки сміття, який представляє собою повну екологічно чисту утилізацію відходів з отриманням теплової енергії та різних корисних продуктів з самої «непридатної» сировини - побутового сміття [1].

У керівництві деяких муніципалітетів працюють профільні групи з благоустрою міста, які в числі іншого набирають на роботу людей, які прибирають вулиці міста і заміські території від сміття, рятуючи таким чином землю від потрапляння в неї продуктів розкладання скляного, пластмасового сміття і сміття інших видів.

У європейській країнах заохочується добровільний збір сміття і здача його в центри переробки. Так, наприклад, в Англії люди отримують достатньо непогану надбавку до заробітної плати, просто здаючи в центри переробки своє сміття і зібране на вулиці.

У багатьох європейських країнах, а з недавніх пір і в Україні, можна знайти контейнери, пофарбовані в різний колір - в контейнери одного кольору складаються відходи одного типу, в контейнери іншого кольору - відходи іншого типу. Такі заходи набагато полегшують переробку сміття, а отже, і здешевлюють її [3].

У розвинених країнах за несанкціоноване звалище або викид сміття в недозволеному для цього місці покладається дуже великий штраф, який нерідко дорівнює кільком місячним доходам громадянина, що, звичайно, різко відбиває бажання викинути своє сміття куди попало.

Немає ніякого сумніву, що державні заходи щодо вирішення проблеми сміттевого забруднення дуже важливі, проте покладатися тільки на державу в цьому питанні не варто - люди самі повинні робити все можливе, щоб в один прекрасний день повністю позбутися від сміття.

Проблема забруднення планети Земля сміттям сьогодні дуже актуальна і залишиться такою ще дуже довго - до тих пір, поки людство не винайде революційно нових методів утилізації скляного, пластмасового та інших видів сміття, які дозволять назавжди покінчити зі сміттєвим забрудненням нашої планети. Поки ж ці методи не винайдені, нам не варто забувати про важливість переробки сміття, бо це дозволить хоча б трохи зменшити кількість сміття на Землі.

Література:

1. Алимкулов С. О., Отходы – глобальная экологическая проблема. Современные методы утилизации отходов / Алимкулов С. О., Алматова У. И., Эгамбердиев И. Б. – Молодой ученый. – 2014. – №21. – С. 66-70.
2. Пластиковое сміття – фактор негативного впливу на світову екосистему[Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://hozt.ru/articles>
3. Забруднення планети сміттям: глобальна проблема – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://translate.google.com.ua>

ЧЕНТУКОВ Ю.І.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Небезпеки й проблеми, які приніс із собою техногенний тип розвитку цивілізації, обумовив постановку питання про необхідність переходу до принципово іншого типу розвитку глобального співтовариства, що дістав назву «сталий розвиток». Можна сказати, що концепція сталого розвитку намагається об'єднати в цілісну систему принципи забезпечення економічної ефективності, соціальної захищеності й екологічної безпеки.

Важливу роль у формуванні концепції зіграла Конференція ООН з навколишнього середовища й розвитку. На цій конференції було розширене визначення сталого розвитку: цей розвиток, що породжує економічний ріст, але справедливо розподіляє його результати, відновлює навколишнє середовище більшою мірою, ніж руйнує його, збільшує можливості людей, а не збіднює їх. Це розвиток, що віддає пріоритет бідним, розширенню їхніх можливостей і забезпеченню їхньої участі в прийнятті рішень, що зачіпають їхнє життя. Це розвиток, у центрі якого людина, орієнтована на збереження природи, спрямована на забезпечення зайнятості, що передбачає реалізацію прав жінок.

Імовірно, найбільш складною проблемою переходу до сталого розвитку є саме знаходження оптимальних шляхів і способів сполучення завдань економічного розвитку з імперативом забезпечення екологічної безпеки існування людства. Як підкреслювали багато експертів у цій галузі, головна перешкода на шляху сталого розвитку полягає в протиріччі між ринковою організацією економічних процесів і неринковою за своєю суттю мотивацією дій у захисті навколишнього середовища й соціальній сфері.

Більшість учених, що вивчають проблеми переходу до сталого розвитку, сходяться в тому, що його варто розуміти як такий розвиток, що не покладає додаткові витрати на наступні покоління, мінімізує негативні зовнішні ефекти між поколіннями. У рамках сталого розвитку людству варто жити тільки на відсотки від природного капіталу, не чіпаючи його самого. При цьому пропонується кілька критеріїв сталого розвитку на тривалу перспективу, серед яких можна виділити наступні:

по-перше, для поновлюваних природних ресурсів (земля, ліс тощо) їх кількість або можливість виробництва біомаси повинні, принаймні, не зменшуватися із часом, тобто, як мінімум, повинен забезпечуватися режим їхнього простого відтворення;

по-друге, для непоновлюваних природних ресурсів (зокрема, корисних копалин) необхідно максимально уможливити уповільнення темпів вичерпання їхніх запасів із перспективою заміни їх у майбутньому на інші, нелімітовані види ресурсів (наприклад, часткова заміна нафти, газу, вугілля на альтернативні джерела енергії- сонячну, вітрову тощо);

по-третє, для відходів повинна бути передбачена мінімізація їхньої кількості на основі впровадження маловідходних і ресурсозберігаючих технологій;

по-четверте, забруднення навколишнього середовища (як сумарне, так і за видами) у перспективі не повинно перевищувати його сучасний рівень, повинна бути забезпечена мінімізація забруднення до соціально й економічно прийнятного рівня.

Один із найважливіших висновків Конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку полягає в тому, що модель розвитку, використана невеликим числом багатих країн світу, вичерпала себе. Інтенсивне нарощування в рамках цієї техногенної моделі розвитку промислового потенціалу, значною мірою за рахунок використання ресурсів усієї планети із нанесенням величезних збитків навколишньому природному середовищу, при прагненні до максимізації споживання, веде до різкої диференціації рівня життя населення Землі, руйнування природних умов існування людської цивілізації. Досить високий рівень споживання, досягнутий у багатих розвинутих країнах, межує із неможливістю для чималої частини людства задовольнити повною мірою свої основні, базові, життєві потреби – у продовольстві, медичному обслуговуванні, житлі й освіті. У рамках такого розвитку основним показником якості життя де-факто визнається рівень валового продукту країни на душу населення.

Небезпека ситуації полягає також у постійному територіальному розширенні відтворення такого типу розвитку: дотепер, прагнучі вирішити свої соціальні й економічні проблеми країни, що розвиваються (як і країни з перехідною економікою), діють за прикладом розвинутих. Процеси індустріалізації, які відбуваються в країнах, що розвиваються, з неминучістю ведуть до подальшого зростання тиску на ресурсний і екологічний потенціал Землі. Ті держави, які максимально наблизилися до розвинутих або швидко рухаються в цьому напрямку, або повністю зруйнували свої природні екосистеми (Південна Корея, Тайвань, Мексика), або по-варварськи їх руйнують (Бразилія, Малайзія, Таїланд). Тому нова модель розвитку повинна, мабуть, орієнтуватися, в першу чергу, на спільні інтереси всього світового співтовариства й лише потім – на інтереси окремих країн і груп країн.

Перехід до сталого розвитку світового співтовариства припускає подолання або, принаймні, істотне ослаблення гостроти глобальних проблем. Тому перехід до сталого розвитку вимагає зміни всього укладу життя, побудованого на економічній парадигмі. При цьому необхідна відповідна еволюція в оцінці самого процесу суспільного розвитку з урахуванням не тільки економічного росту й економічної ефективності, але й екологічної безпеки, соціальної захищеності тощо. У цьому зв'язку заслуговує більш широкого застосування запропонований на початку 1990-х років у рамках Програми розвитку ООН (ПРООН) як комплексна оцінка соціально-економічного розвитку як промислово розвинутих, так і країн, що розвиваються, індекс людського розвитку, що характеризує різні аспекти людського існування. Представляється, що такий зсув акцентів із чисто кількісних показників економічного росту на соціально-економічний розвиток, вимірюваний у термінах якості життя, більшою мірою відповідає потребам розвитку світового співтовариства в ХХІ ст.

Перехід до сталого розвитку й подолання численних труднощів, пов'язаних із глобальними проблемами, потребує великих зусиль від світового співтовариства в цілому, від міжнародних організацій, а також від урядів окремих країн.

ЧЕРНИЧЕНКО Г.А.,
д.э.н., профессор, в.о. заведующего кафедры
рационального природопользования
и охраны окружающей среды
Мариупольского государственного университета

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МОНИТОРИНГ И ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ АУДИТ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА

Человеческое общество обладает технологическими возможностями, о которых невозможно было бы и мечтать в прошлых столетиях. Население Земли в настоящий момент имеет такой механизм перераспределения природных ресурсов, который позволяет получать даже свежие продукты питания в любой точке планеты, невзирая на ограничения, налагаемые региональными вегетационными периодами и почвами.

«Экосистемные услуги» относятся к широкому диапазону условий существования человечества и способствуют поддержанию жизнеобеспечения. Эти услуги поддерживают биологическую вариативность и производство продуктов функционирования экосистемы, сбор и торговля этими продуктами являются основой функционирования многих отраслей экономики. Кроме того, экосистемные услуги поддерживают жизнь посредством: очистки воздуха и воды; уменьшения засухи и осушения; регенерации и охраны почв, возобновления их плодородия; детоксикации и декомпозиции отходов; опыления зерновых культур и естественной растительности; рассеивания семян; кругооборота и движения питательных веществ; управления огромной совокупностью потенциальных сельскохозяйственных вредителей; организации биологической вариативности; защиты от вредных ультрафиолетовых лучей солнца; частичной стабилизации климата; уменьшения погодных контрастов и их воздействий.

С целью поддержания эколого-экономического равновесия в этих условиях в Украине формируется информационное общество, которое приходит на смену постиндустриальному. Информация становится главным ресурсом научно-технического и социально-экономического развития мира. Информация о состоянии биосферы является ключевой для определения возможного, допустимого уровня воздействия на нее, а также уровня потребления ресурсов. Локальные решения по экологическому оздоровлению, не включенные в мировую информационную систему, не способны остановить экологическую катастрофу.

Для оценки изменений, происходящих в структуре предложения экосистемных услуг, наиболее подходящим инструментом является мониторинг ресурсно-экологического потенциала, или ресурсно-экологический мониторинг. При этом обеспечивается постоянная оценка экологических условий среды обитания человека и биологических объектов (растений, животных, микроорганизмов и т.д.); оценка состояния и функциональной ценности экосистемы; создаются условия для определения корректирующих действий в тех случаях, когда целевые показатели экологических условий не достигаются.

В Положении о государственной системе мониторинга окружающей природной среды, утвержденном постановлением Кабинета министров Украины от 30.03.1998 №391, отмечается, что государственный мониторинг окружающей природной среды - это система наблюдений, сбора, обработки, передачи, хранения и анализа информации о состоянии окружающей среды, прогнозирование его изменения и разработка научно обоснованных рекомендаций для принятия управленческого решения. Этот документ предполагает следующие виды мониторинга:

общий (стандартный) - это оптимальное количество параметров наблюдения в пунктах, объединенных в единую информационно-технологическую сеть. В результате этого появляется возможность оценки и прогнозирования качества окружающей среды;

оперативный (кризисный) - это наблюдение специальных показателей в целевой сети пунктов с повышенным экологическим риском, в районах чрезвычайных ситуаций, аварий для оперативного реагирования на кризисные ситуации;

фоновый (научный) - это специальные, системные наблюдения с высокой точностью почти всех составляющих окружающей среды.

Эти виды наблюдений необходимо обеспечивать на трех уровнях: локальном, региональном и национальном.

Таким образом, в систему мониторинга должны входить следующие основные процедуры: выделение (определение) объекта наблюдения; обследование выделенного объекта наблюдения; составление информационной модели для объекта наблюдения; планирование наблюдений; оценка состояния объекта наблюдения и идентификация его информационной модели; прогнозирование изменения состояния объекта наблюдения; предоставление информации в удобной для использования форме и доведение ее до потребителя.

Основные задачи экологического мониторинга: наблюдение за источником антропогенного воздействия; переносы загрязняющих веществ - процессы атмосферного переноса; процессы переноса и миграции в водной среде; процессы ландшафтно-геохимического перераспределения загрязняющих веществ.

Ресурсно-экологический мониторинг - слежение за состоянием природно-ресурсного потенциала, характером использования природных ресурсов и экологической обстановкой в региональной эколого-экономической системе.

При соблюдении этих условий экологический мониторинг превращается в часть общей системы эколого-экономической оптимизации. Только в этом случае он имеет научно-практическое значение. Включение его в эту оптимизационную систему дает возможность уточнить конечные цели и результаты. Последние позволяют сформировать последовательность решений поставленных задач мониторинга. Региональный экологический мониторинг должен быть совместим с системами мониторинга других регионов и с международными системами в целом, иными словами, должен быть единый стандарт наблюдений и контроля за качеством окружающей среды.

Повседневная деятельность производственно-экономических систем (ПЭС) сопряжена с постоянным взаимодействием с региональными эколого-экономическими системами. В ходе этой деятельности ПЭС не только потребляют различные природные ресурсы, но и осуществляют загрязнение окружающей природной среды. С точки зрения природоохранной деятельности, задачей предприятия должно быть планомерное снижение величины выбросов вредных веществ за счет строительства очистных сооружений, внедрения новых экологически сбалансированных технологий, рационального использования ресурсов, замещения природных ресурсов материалами, полученными из переработанных отходов и т.д. При этом одной из основных задач мониторинга окружающей среды является вопрос организации контроля состояния окружающей природной среды в региональных эколого-экономических системах и адекватное отнесение ущерба, наносимого природе, к соответствующим производственно-экономическим эмитентам и реципиентам загрязнения.

Как реакция на это появилось новое научно-практическое направление - экологический аудит, который является важным средством для управления природоохранными ресурсами. В промышленно развитых странах его стали применять в химической и сталелитейной промышленности и конце 70-х годов прошлого столетия. Природоохранный аудит проводится для определения степени ответственности каждой рассматриваемой ПЭС за качество окружающей среды, проверки соответствия норм и нормативов природоохранному законодательству, тестирования приобретенной земли или зданий, установления величины природоохранных рисков, определения уровня экологической безопасности служащих, расхода энергии, перемещения отходов производства или распространения загрязнения.

Несмотря на столь широкое распространение, природоохранный аудит пока еще остается развивающейся дисциплиной. Однако исходя из темпов текущего развития международных стандартов природоохранного аудита и сертификации природоохранных

аудиторів, можна утверждати, що в найближчому майбутньому область його практичного застосування буде зазнавати значущі зміни. Ведення природоохоронного аудиту на промисловому підприємстві може розглядатися як удосконалення існуючих інформаційних систем управління.

В цілому аудит природоохоронної діяльності може і повинен стати невід'ємною частиною державного регулювання еколого-економічних відносин в Україні. Його періодичне здійснення на екологічно неблагополучних підприємствах зможе виявити внутрішні резерви для здійснення природоохоронної діяльності і буде стимулом, що сприятиме зацікавленості керівництва виробничо-економічних систем в раціональному використанні природних багатств регіональних еколого-економічних систем.

Література:

1. Хаустова В. Є. Промислова політика в Україні: формування та прогнозування: монографія / В.Є. Хаустова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2015. – 384 с.
2. Черниченко Г.А. Развитие промышленного производства: (эколого-экономический аспект) / Г.А. Черниченко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2001. – 320 с.

ЩАВИНСЬКА Г.В.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Екологія»

Маріупольського державного університету

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПРОМИСЛОВОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сучасний стан та тенденції розвитку промислового комплексу України характеризується високим рівнем навантаження на навколишнє середовище, небезпечним впливом на здоров'я населення, нераціональним вичерпанням природних ресурсів. З іншого боку треба пам'ятати, що промислові підприємства є основними системоутворюючими елементами багатьох інших життєво важливих сфер держави, зокрема, таких: в економічній – базис утворення вартості; бюджетній – джерела наповнення; територіальній – містоутворювачі; науковій та освітній – рушії розвитку, споживачі та джерела знань; соціальній – місця реалізації людських можливостей та забезпечення засобами існування; податковій – джерела надходжень; у фінансовій – мультиплікатори грошей [1].

Такий стан екологічної, економічної та соціальної сфер впливу господарської компоненти країни обумовлює необхідність формування кардинально нової моделі, яка б одночасно забезпечувала стале економічне зростання та покращення або принаймні збереження навколишнього середовища. Оптимальним виходом з цієї ситуації для нашої країни є шлях до сталого розвитку, який повинен включати проведення більш досконалої процедури оцінки впливу запланованої промислової діяльності на навколишнє середовище (далі ОВНС). Відтак дослідження питання ОВНС діяльності промислових підприємств є актуальним й своєчасним завданням для України.

Метою даного дослідження виступає аналіз та роль оцінки впливу діяльності промисловості на навколишнє середовище як напрямку національної політики щодо сталого розвитку; імплементація механізму ОВНС об'єктів промисловості до плану дій стратегії сталого розвитку України.

В Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку (14.06.1992 р.) зазначено, що «оцінка екологічних наслідків у якості національного інструменту повинна здійснюватися стосовно пропонованих видів діяльності, які матимуть значний негативний вплив на навколишнє середовище і які повинні затверджуватися рішенням компетентного

національного органу» (принцип 17) [2]. З цього випливає, що найбільшою мірою цю роль може відігравати ОВНС, яка входить до стратегічної екологічної оцінки, і яка інтегрована з іншими видами екологічної оцінки в «оцінку сталості» промислового комплексу України.

В національній практиці ОВНС входить до складу екологічної експертизи, тоді як в ЄС та інших країнах розглядають оцінку впливу на довкілля як самостійний і єдиний інструмент [3]. Тому виокремлення застосування цієї процедури оцінки запланованої промислової діяльності є вкрай важливим для стабілізації екологічної ситуації та сталого розвитку економічного сектору країни в цілому.

ОВНС промислової діяльності за суттю є комплексним прогнозом змін стану природного, соціального і техногенного середовища під впливом планованої промислової діяльності, яка має проводитися з урахуванням запобіжних заходів.

До основних завдань оцінки впливу промислової діяльності на навколишнє середовище (далі НС) на проектовому етапі належать:

- характеристика стану території майбутньої промислової діяльності;
- оцінка екологічних, соціальних, техногенних і санітарно-епідеміологічних факторів конкурентно-можливих альтернатив;
- визначення переліку потенційних екологічно небезпечних впливів і зон проекрованої промислової діяльності на НС;
- визначення масштабів і рівнів впливів проекрованої діяльності на НС в нормальних і аварійних умовах;
- прогноз змін стану НС відповідно до переліку потенційних впливів проекрованої діяльності;
- визначення комплексу заходів щодо попередження або обмеження впливів проекрованої діяльності;
- визначення еколого-економічних наслідків реалізації проекрованої діяльності;
- складання заяви про екологічні наслідки діяльності промислового об'єкту.

Згідно з національним законодавством матеріали оцінки впливу на навколишнє середовище в обов'язковому порядку розробляються для екологічно небезпечних об'єктів і виробництв, згідно з Постановою КМУ № 808 від 28.08.2013 р. «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку». Для проектованих або реконструйованих промислових об'єктів у складі проектної документації повинен розроблятися розділ «ОВНС» відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Для об'єктів будівництва розділу ОВНС є обов'язковою згідно з Постановою КМУ № 560 від 11.05.2011 «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи» [4].

Треба зазначити, що матеріали ОВНС можуть розроблятися не тільки у складі проектної документації на нове будівництво або реконструкцію, але і для діючих підприємств.

До даних розроблення ОВНС для діючого підприємства відносяться:

- кліматичні характеристики (з місцевої метеослужби);
- фонові концентрації речовин з місцевої метеослужби;
- ситуаційна карта-схема з нанесенням межі проммайdanчика та найближчої житлової забудови, рекреаційних зон, охоронних зон, зон санітарної охорони джерел водопостачання;
- генеральний план майданчика з експлікацією будівель і споруд в масштабі 1:1000-5000;
- опис технології;
- дані за джерелами водопостачання;
- договори на вивезення відходів та ліміти на відходи;
- акт землевідведення з межами території або договір оренди землі (приміщення);
- дані інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферу з картою-схемою джерел викидів, характеристикою джерел і характеристикою викидів, дозвіл на викиди, вимоги гранично-допустимого скидання
- результати лабораторних замірів якості повітря, стічних вод, рівня шуму та ін.;

–дані про дощову каналізацію, висновок санітарно-епідеміологічної служби про відповідність виробництва санітарному законодавству;
–висновок Державної служби промислової безпеки та охорони праці про відповідність виробництва нормам та правилам [4].

Важливим значенням ОВНС в сталому розвитку держави є обставина, що її на практиці розглядають як «процедуру врахування екологічних вимог законодавства при підготовці і прийнятті рішень про соціально-економічний розвиток суспільства» [3].

Таким чином, проведення оцінки впливу навколишнього природного середовища виступає напрямком сталого розвитку діяльності промисловості в країні, яка забезпечує не тільки охорону навколишнього середовища (екологічний компонент сталого розвитку), а також охорону здоров'я населення (соціальна складова) та забезпечення умов раціонального використання природних ресурсів та їх збереження в якісному стані для майбутнього використання в економічному секторі, що дає змогу отримувати продукцію якісну та конкурентоспроможну (економічна складова). Це дає змогу впевнено віднести процедуру оцінки впливу діяльності промислових об'єктів на навколишнє середовище до самостійного та невід'ємного елементу національної екологічної політики.

Література:

1. Ємець М. А. Проблеми та напрямки удосконалення екологічного нормування / М. А. Ємець // Екологія та природокористування. – 2006. – Випуск 9. – С. 115–127.
2. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку ООН; Декларація, Міжнародний документ від 14.06.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_455
3. Карамушка В. І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів : практ. посіб. / В. І. Карамушка; за ред. В. Кучинського. – К.: К.І.С., 2012. – 138 с.
4. Інститут екологічних технологій. Розробка матеріалів «Оцінка впливу на навколишнє середовище» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://www.iet.org.ua/services/razrabotka-materialov-otsenka-vozdjeystviya-na-okruzhayushhuyu-sredu/>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ РОЗВИТОК МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ

Альошина М.С.	Стратегії економічного розвитку країн БРІКС.....	4
Беззубченко О.А.	Чинники, що впливають на розвиток міжрегіонального співробітництва.....	6
Березіна А.Г.	Індикатори формування міжнародної конкурентоспроможності європейського регіону.....	7
Bulatova O.V.	The paradigm of regional development.....	10
Іванова І.М.	Розвиток НАФТА в системі світового господарства.....	14
Кравцова Є.В.	Регіоналізація як основна форма інтеграції світового господарства.....	17
Пакселева А.Ю.	Особливості інтернаціоналізації і глобалізації світового господарства.....	20
Протолюк В.С.	Розвиток північноамериканського регіону в сучасній системі світогосподарських зв'язків.....	21
Тоцина Є.Р.	Особливості розвитку європейського регіону в системі світового господарства.....	24
Узун В.В.	Характеристика сучасного рівня розвитку логістичної інфраструктури в АСЕАН.....	26
Чурілова Я.В.	Розвиток інтеграційних процесів в умовах глобального середовища.....	28

СЕКЦІЯ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аксьонова В.А.	Транснаціональні корпорації, як суб'єкт міжнародного бізнесу.....	31
Балабанова Н.В.	Перспективи торговельного співробітництва України з ЄС в умовах зони вільної торгівлі.....	33
Бернацька І.Я., Оліх О.М.	Суть і особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України.....	36
Бондаренко П.В.	Сучасний стан розвитку нових індустріальних країн.....	38
Бородаєнко Н.В., Положенцева К.В.	Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічних відносин України в умовах глобалізації.....	40
Гнідіна В.С.	Лібералізація ЄС візового режиму для України: реальний стан та перспективи.....	41
Григалашвили К. Г.	Особенности внешних экономических и политических отношений Грузии в контексте глобализации.....	44
Putkaradze R.	Economic growth and the challenges of getting closer with the EU for Georgia.....	46
Reznikova N.	Neo-dependence as a new reality of global interaction.....	48
Sabatovych I.	Is european integration a panacea? The role of europeanization in post-communist democratization (The case of Ukraine).....	48

Ткаченко О.Г., Удовиченко К.А., Кухно С.А.	Структурна перебудова зовнішньоекономічної сфери України як засіб підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації.....	51
Трофименко М.В.	Публічна дипломатія США за адміністрації Обами (на основі аналізу політичних документів).....	54
Шевцов В.Ю.	Последствия выхода Великобритании из ЕС.....	59

СЕКЦІЯ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ТА ВАЛЮТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА УЧАСТЬ КРАЇН НА СВІТОВОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Атаманчук З.А.	Проблеми та перспективи реалізації механізму функціонування системи стрес-тестування ризиків НБУ.....	62
Butskhrikidze N.M.	Mechanism of offshore business.....	64
Vasylenko A.A.	The dialectics of monetary integration theory.....	66
Марена Т.В.	Роль муніципальних банків у фінансовому забезпеченні міжрегіонального співробітництва.....	68
Меленюк А.С.	Вплив валютно-фінансової політики на конкурентоспроможність європейського регіону.....	71
Utalishvili E.Z.	Contemporary approaches of payment system in Georgia.....	73
Шкурят О.О.	Роль іноземного капіталу в банківській системі України.....	74
Юшко І.О.	Сучасні тенденції глобальної корпоратизації бізнесу.....	77

СЕКЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇН У СВІТОВИХ КООРДИНАТАХ РОЗВИТКУ

Булик О.Б., Романів В.В.	Транснаціональні корпорації як суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності.....	80
Ларина Д.Е.	Влияние прямых иностранных инвестиций на развитие экономики Украины.....	82
Ломизова Ю.В.	Проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату України.....	85
Ніколенко Т.І.	Економіка знань у контексті глобалізаційних процесів.....	88
Ямпольський О.Р.	The importance of offshore investment hubs and transit FDI.....	90

СЕКЦІЯ ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Бахал М.Ю.	Забезпечення конкурентоспроможності металургійної галузі України.....	92
Богатова Н.О.	Значення енергетичної галузі та умов її формування для економіки.....	94

Бойко О.Р.	Сучасний стан розвитку світової транспортної системи.....	95
Мацука В.М.	Транснаціоналізація як тренд розвитку туристичного бізнесу.....	97
Мітюшкіна Х.С.	Забезпечення енергетичної безпеки – ключовий мотив поглиблення інтеграційних процесів.....	100
Пармакли Д.М., Дудогло Т.Д., Бахчиванжи Л.А.	Нестабильность производства продукции растениеводства как объективный экономический процесс в сельском хозяйстве.....	103
Чокотило Н.Е.	Міжнародний туризм як форма міжнародних економічних відносин.....	105

СЕКЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ТА РЕГІОНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Брух О.О., Івашенко М.В.	Забезпечення конкурентоспроможності галузей та регіонів національної економіки.....	109
Веселов Ф.Ф.	Оцінка сучасних тенденцій в розвитку ринку авіап перевезень України.....	110
Дериволкова Е.	Причины цикличности в экономической теории.....	112
Карпелянська Д. В.	Міжнародна конкурентоспроможність країн та регіонів світу.....	114
Кислова Л.А.	Визначення стратегічних орієнтирів рівня економічної безпеки України.....	115
Клочкова В.В.	Організація маркетингового дослідження на підприємстві в сфері туризму.....	119
Макогон Ю.В.	Стратегия развития экономики Донецкой области в пост-кризисный период.....	120
Meshvelashvili M.G.	Importance of emotional intelligence for achieving success.....	124
Омельченко В.Я., Омельченко Г.П.	Механізми екологізації техніко-технологічних процесів на металургійних підприємствах України на принципах маркетингу.....	126
Перепада Ф.Л.	Управління кадровим потенціалом промислових підприємств в умовах глобалізації.....	127
Радченко О.С.	Специфіка регіонального розвитку в Україні в сучасних умовах...	129
Тодорич Л.П.	Проблемы стабильности производства продукции земледелия.....	130
Толпежніков Р.О.	Методологічне забезпечення загального механізму проактивного управління сукупним потенціалом промислового підприємства.....	132
Челях О.В.	Регіональна складова конкурентоспроможності країн.....	134
Чичкало- Кондрацька І.Б., Буряк А.А.	Міжрегіональна асиметрія промислового розвитку в сучасних умовах.....	137
Шабурішвили Ш.Т.	Государственные закупки как инструмент повышения конкурентных преимуществ национальной экономики.....	139

СЕКЦІЯ
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ПРОЦЕСІВ

Баранникова А.П.	Вплив урбанізації на навколишнє середовище міста Маріуполь....	141
Дорогань Т.П.	Влияние на человека микроклимата и производственных условий.....	144
Захарова О.В.	Розвиток процесів екологізації міжнародної економічної діяльності.....	146
Кіркаленко Н.А.	Проблеми забруднення атмосферного повітря України.....	148
Мінаєва В.А.	Вплив транспортної інфраструктури міста на навколишнє середовище.....	150
Надежденко А.О.	Впровадження положень директиви ЄС SEVESO у промисловості.....	153
Парамонова І.С.	Вплив людини на природно-антропогенні ландшафти.....	156
Подтьолкова В.І.	Особливості використання водних ресурсів України.....	158
Сабадир Д. Р.	Природні ресурси та розвиток світового господарства.....	161
Хазова Н.О.	Сучасна глобальна екологічна проблема – забруднення планети сміттям.....	162
Чентуков Ю.І.	Проблеми сталого розвитку світової економіки.....	164
Черниченко Г.А.	Экологический мониторинг и экологический аудит промышленного производства.....	166
Щавинська Г.В.	Оцінка впливу промисловості на навколишнє середовище як шлях до сталого розвитку України.....	168

